The University of Jorda
THE LIBRARY

הצפה

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל המזרחי
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז"ל

יום ששי, י"א תמוז תשל"ה (20.6.1975)
שנה ל"ח — גליון 15009 — המחיר 2.20 ל"י

["]מ רבין בנעילת עצרת הסוכנות היהודית

[יש]ראל הוכיחה נכונותה להסדר ביניים
[ה]יא מצפה להוכחה דומה מצד מצרים

[...]אל הוכיחה את נכונותה [...] סיכויים למען השגת ביניים והיא מצפה לגבר[...] זמה גם מצד מצרים — [...] ראש הממשלה יצחק רבין, [...] הנעילה של עצרת הסוכנות [...]

רבין הטעים כי כל הסכם התקדמות של שני הצדדים השגתו וקיומו. ראש הממש[לה] [...]ר והדגיש שאיפתה הבסיסית [...]ראל לשלום כולל וסופי. אולם, [...]י הישג זה עדיין רחוק בגלל העמוק הקיים בין הצדדים [...]זה בנושאים עיקריים: מהות [...], גבולות השלום ופתרון ה[בעיה] הפלשתינאית.

עד לא ניתן להגיע להסדר [ש]לום כולל, נכונה ישראל להס[...]יע, אשר לדעתו צריך להיות אמצעי להפגת המתיחות, ליצירת רגיעה ואווירה של אמון בין הצדדים למען אפשרות של השגת המטרה הסופית, גם לאחר מספר שנים.

אפשרות אחרת היא מלחמה חדשה. רה"מ הזהיר, כי אין לצפות מראש את העתיד ועל ישראל להיות מוכנה בכל יום להקביל פני מלחמה שעלולה להיכפות עליה ואז יהיה עליה להגן על עצמה. „ישראל שלא תהיה מוכנה להגן על עצמה לא תוכל להתקיים, ולא תוכל להשיג שלום".

ישראל אינה מעוניינת במלחמה חדשה — אמר רבין — באשר נסיון העבר מוכיח, כי מלחמות אינן מביאות שום רווח. „ניצחנו בכל המלחמות מבחינה צבאית, אולם נמנע מאתנו להשיג ניצחון פוליטי: הסדר סופי". מר רבין הטעים, שאם עדיין אין שלום במזה"ת, הרי זה באשמת הערבים, אשר דחו בכל השנים כל הצעה לשלום.

ראש הממשלה הביע עם זאת תקווה, כי המאמצים המחודשים להשגת הסדר ביניים יוכתרו בהצלחה. אולם הוסיף, כי „עלינו להיות מוכנים גם לאכזבות". (על ישיבת הנעילה של העצרת ועל החלטותיה — ראה ידיעה בעמ' 2).

שה"ח הסורי מגיע היום לוואשינגטון

ביקורו – שלב חשוב ב„עיון מחודש" של המדיניות האמריקאנית במזה"ת

ואשינגטון, 19 (ע"י וע"ר) ביקורו של שר החוץ הסורי עבד חאלים חאדם בוואשינגטון, לשם הוא עומד להגיע מחר, יהיה שלב חשוב, ואולי האחרון, בעיון מחודש במדיניות ארה"ב במזרח התיכון.

מנהיגי ארה"ב יודעים היטב, כי כל הסכם במזרח התיכון טעון אישור של דמשק באותה המידה כמו אישור של ירושלים או קהיר. שכן, אי אפשר לו לסאדאת להרחיק לכת יותר על הכידה בדרך הפשרה, בלי הסכמתו של השותף הסורי ולו רק בשל העובדה שסאדאת מציג את עצמו בפומבי כמגן ראשי על הזכויות הפלשתינאיות.

לכן עמדו מנהיגי ארה"ב על כך שנציגו של אסאד יבוא לשוחח אתם, בעקבות השיחות בין פורד וסאדאת שנערכו בראשית יוני בזלצבורג, ו[ב]ביקורו של ראש הממשלה יצחק רבין בוואשינגטון.

יוצא, כי תוך שלושה שבועות ידכלו פורד וקיסינג'ר לעמוד בדיוק על השקפותיהן של שלוש הארצות הערביות המעורבות בסכסוך, לגבי תנאי הסדר בעקבות כשלון שליחותו של קיסינג'ר במארס.

לכאורה, נראה כי העמדה הסורית איננה נוחה לחתימת הסכם ביניים בקרוב, אם כי נראה שזוהי הנוסחה שסיכוייה גדולים עתה הולכים בוואשינגטון, ירושלים וקהיר.

שכן, דמשק תמיד הכריזה כי רק הסכם גלובאלי שיושג בג'נבה יוכל להוביל להסדר ממשי. עם זאת מציינים בוואשינגטון, כי בלי לשנות רשמית את עמדתה, לא חזרה הכריזה סוריה לאחרונה על תביעתה לכנס מחדש את ועידת ג'נבה.

נראה כי תפנית דומה חלה בבריה המועצות, ויתכן שזו תוכל להשפיע על סוריה לכתוב את עמדתה במידה נוספת.

הבנק העולמי אישר לסוריה מלווה של 72 מיליון דולר

בתוך כך הודיע היום הבנק העולמי על אישור מלווה של 72 מיליון דולר לסוריה, לתכנית של הקמת תחנת חשמל על נהר אורונטס.

התכנית, בת חמש השנים, תעלה בסך הכל 704 מיליון דולר. המלווה בריבית של 8.5 אחוזים, ייפרע תוך 25 שנה.

סאדאת הזמין את ערפאת לקאהיר

ביירות, 19 (יופ"ע) — נשיא מצרים אנואר סאדאת הזמין את המנהיג הפלשתינאי יאסר ערפאת לבקר בקאהיר — על כך מסר היום העתון „אלנהאר".

העתון מציין כי ההזמנה נשלחה ליו"ר אש"פ באמצעות שגריר מצרים בלבנון לוטפי מתאוואלי.

גור: החייאת החזית המזרחית טומנת בחובה משמעות רצינית לגבי כלל מערך המלחמה

הרמטכ"ל רב אלוף מרדכי גור אמר אמש, כי אם תקום החזית המזרחית לתחיה, עליה להיות לכך משמעות רצינית מאד, גם על כלל מערך המלחמה. גם על יתר החזיתות וכן לגבי הקירבה לאזורים החשובים לנו בתוך המדינה.

„אנו ערים לכל הדברים הללו ואני מקווה שניתן עליהם התשובה נאותה" — אמר הרמטכ"ל, בראיון שהשדר בתכנית „מבט" בטלוויזיה.

רב אלוף מ. גור ציין, כי אין לנו עדיין ידיעות באשר להקמת החזית המזרחית מחדש וכן תיקפה, „אולם הצעדים האחרונים בהחלט מדאיגים ומחייבים תשומת לב וכן התארגנות אחרת מזו שהיתה קודם לכן. מה גם שיש ללמוד לקח מהשתתפותם של כוחות ערביים שונים בחזית הסורית במלחמה יום הכיפורים.

אינני ממנה רמטכ"לים

בתשובה לשאלה בקשר להתבטאותו לגבי מינויו של אריק שרון כרמטכ"ל, אמר הרמטכ"ל: „אני ציירתי שם עובדה פשוטה, שלפני שאריק עזב את הצבא לא עשו אותו רמטכ"ל. זו עובדה. אינני יודע מה היו השיקולים מאחורי הקלעים, אין לי מושג וגם אינני רוצה להיכנס לעניין זה". הוסיף. כי „רמטכ"ל אינו ממנה רמטכ"לים. אם שר הביטחון רוצה לשאול אותי — הוא שואל אותי. אני לא ממנה רמטכ"לים. לא שאין לי דעה בענין — יש לי, אבל לא הבעתי אותה ולא נשאלתי".

לא צידד בויתורים טריטוריאליים

הרמטכ"ל גם הוים דברים אחרים שפורסמו בשמו, על כך שהוא מצדד כביכול בויתורים טריטוריאליים גדולים בסיני אם ייחתם הסכם ביניים. „זהו ציטוט לא מדויק. אני נזהרתי בעבר ונזהר היום בהתבטאויותי. יש נושאים שעליהם אני מביע דעתי לפני שר הבטחון וראש הממשלה, וכאשר אני מבטווה אני מעלה אותם גם לפני הממשלה — אך איני מביע דעותי בנושאים אלה כלפי חוץ".

הרמטכ"ל הוסיף, כי אם תהיה פעילות מדינית ולא צבאית בתקופה הקרובה, "אפשר הדבר לצה"ל לשים את הדגש על האיכות — להתאמן יותר, לשפר שיטות הדרכה ותימון, לטפל יותר טוב בציוד ומערכות הנשק החדישות שקלט „כך שיהיה לנו זמן לערוך בדק בית פנימי הרבה יותר עמוק ממה שיכולנו לעשות בשנה שלאחר המלחמה ובשנת הגידול", אמר.

מאמץ מחודש של פורד להסרת האמברגו על משלוחי נשק לטורקיה

ואשינגטון, 19 (ע"ר, יופ"ע, וע"ץ) — הנשיא פורד קיים היום פגישה ממושכה עם חברי הקונגרס בנסיון לשים קץ לאמברגו על משלוחי נשק לטורקיה.

מאמץ זה נעשה כדי למנוע גמול טורקי נגד בסיסים אמריקאים בשטחה.

פורד נועד משך שעה ומחצה עם שבעה חברים של בית הנבחרים, כדי לקרוא לבית ללכת בעקבות הסנט, שביטל את החרם, אשר הוטל בפברואר משום שטורקיה השתמשה בנשק אמריקאי בפלישתה לקפריסין.

מאנקרה נמסר, כי שר החוץ המערב גרמני הנס דיטריך גנשר מסר למנהיגים טורקים מיגשר חשוב מהנשיא פורד.

גנשר הגיע אתמול לאנקרה לביקור של שלושה ימים. היום נועד עם הממשלה דמירל וראש משרד החוץ קאגלאיאנגיל.

פקידי רשות אמרו כי בפגישה בין גנשר לבין מנהיגי אנקרה נדונו כוונת מערב גרמניה למכור נשק לטורקיה, מצבם של פועלים טורקים בגרמניה, ההתפתחויות האחרונות באיזור הים התיכון ונבעיות בינלאומיות.

קיסינג'ר: לא נפנה עורף לאסיה

ניו יורק, 19 (ע"צ יופ"ע וע"ר) — שר החוץ האמריקאי הנרי קיסינג'ר הכריז הבוקר כי הכשלונות של ארה"ב בהודו־סין לא יובילו אותה לפנות עורף לאסיה, לטובת אירופה.

קיסינג'ר אמר בהרצאה בפני „אגודת יפאן", קבוצה של אנשי עסקים אמריקאים בעלי אינטרסים ביפאן, כי „למרות המאורעות האחרונים, לא תפנה ארה"ב עורף לאסיה ולא תרכז את תשומת לבה באירופה לרעת אסיה".

הוסיף כי „הקשרים שלנו עם אירופה ועם יפאן הם בעלי חשיבות היותר בבחינה שווה. כל אחת מהן חיונית לקיום השלום והבטחון בעולם".

בין היתר הכריז קיסינג'ר כי ארצות הברית תוסיף לשמור על השלום והבטחון בחצי האי הקוריאני והדגיש את החשיבה שמייחסת ארצות הברית לבריתות עם אוסטרליה וניו זילנד, ואת הקשרים ההיסטוריים שלה עם הפיליפינים.

הדלקת הנר

	עי"ש	מוצ"ש
ירושלים	7.10	8.30
תל־אביב	7.28	8.33
חיפה	7.23	8.34
אילת	7.21	8.26
באר־שבע	7.25	8.23

עט כדורי המזהיר מפני זייפנים

מנלו פרק, קליפורניה, 19 (יופ"ע) — עט כדורי אלקטרוני. המסוגל לשרוק, כאשר זייפן מבקש להשתמש בו פותח על ידי מכון המחקר סטאנפורד.

העט, כשהוא מחובר למחשב מגלה את הלחץ התנועה של הכותב. זייפן לא יוכל לרמות את המחשב, המחובר לעט.

המכון מציין כי עט כזה, הניתן לייצור המוני, יוכל להביא תועלת רבה, כאשר רוצים לקבוע את הזהות של האדם החותם על מסמך, כגון המחאה דואר, אישור לקבלת מכתב, המחאות נוסעים וכדומה.

ארגון העבודה הבינלאומי אישר תקציב של 144 מיליון דולר

ג'נבה, 19 (יופ"ע) — האסיפה השנתית של ארגון העבודה הבינלאומי אישרה היום תקציב בסך 144 מיליון דולר לשנים 1976 ו־1977 גם יחד.

התקציב ל־1974—1975 היה 110 מיליון דולר, וארגון העבודה מסר כי העליה בתקציב נגרמה על ידי אינפלציה בירידת שער הדולר האמריקאי.

„טיימס" מצטט פקיד ביון אמריקאי

רא"מ בריטניה אנטוני אידן רצה לרצוח את נאצר

לונדון 19 (יופ"ע וע"ר) — העיתון „טיימס" ציטט היום פקיד לשעבר של סוכנות הביון המרכזית, אשר אמר כי ראש ממשלת בריטניה לשעבר אנטוני אידן רצה לרצוח את השליט המצרי גמאל עבד אל נאצר בשעת משבר סואץ בשנת 1956.

בכתבה מוואשינגטון ציין העתון כי איש הסי.אי.איי. שפרש מתפקידו מיילס קופלאנד, השמיע את ההצהרה בראיון כלפוני.

קופלאנד, שהוא עתה איש עסקים ומומר של פרשיה של סוכנות הביון המרכזית, שירת בקאהיר ובבירות מזרח תיכוניות אחרות מאז סוף מלחמת העולם השניה. יצא הכיר את נאצר ואת הקצינים הצעירים האחרים, שהשתלטו על מצרים ושמו קץ למשטר המלוכני ב־1952.

„אנטוני אידן רצה שאהרוג את נאצר בידיה", אמר קופלאנד לכתב „טיימס" פרד אמרי.

לדברי קופלאנד היה זה ב־1956 אחרי שנאצר הלאים את תעלת סואץ ולפני הפלישה הבריטית צרפתית בחודש אוקטובר.

בלונדון הכחיש אידן — עתה לורד א־יבון — את הטענות ואמר, כי אין אלה אלא „בטעך של זבל". אידן אמר כי אינו זוכר שנפגש עם אנשי מודיעין, שבתקופתם נכלל קופלאנד.

קופלאנד טען כי נדונו שיטות שונות להרוג את נאצר, כולל הריגלה הספה שלו.

ספרד הודיעה לארה"ב שלא תרשה שימוש בבסיסים להעברת נשק לישראל

ואשינגטון, 19 (יופ"ע). — ממשלת מדריד הודיעה לארה"ב כי היא לא תתיר לה להשתמש בבסיסים שלה בספרד לשם העברת ציוד צבאי לישראל, במקרה של מלחמה חדשה במזרח התיכון.

מקורות יודעי דבר אמרו היום, כי המשלחת הספרדית הנושאת ונותנת בדבר חידוש ההסכם על הבסיסים האוויריים והימיים האמריקאים בספרד, הציגה לארה"ב תנאי זה. ספרד מצטרפת איפוא לפורטוגל לאכתן רשות לשימוש בבסיסיה האוויריים, לשם העברת ציוד מארה"ב לישראל.

ספרד ופורטוגל מנהלות עתה מו"מ על חידוש ההסכמים לשימוש בבסיסים הצבאיים שבתחומן.

הסיבוב החמישי של המו"מ בין ספרד וארה"ב החל השבוע בוושינגטון.

„טאס": מפעילים שיטות סחטנות נגד פורטוגל

מוסקבה, 19 (יופ"ע) — סוכנות הידיעות הסובייטית הרשמית „טאס" פרסמה היום הודעה, שבה נאמר כי השוק האירופי המשותף מנסה להפעיל שיטות סחטנות נגד פורטוגל, תוך שימוש בסיוע כלכלי.

בהתייחסה לקריאתו של קריסטופר סומס, שביקש להגיש לפורטוגל סיוע ניכר באורח מיידי, מציינת הפרשנית של „טאס" נאטאליה זינובייבה, „רוצים לסייע לפורטוגל להתקדם לקראת דמוקרטיה במגנון מערבי".

אש"פ לא יורשה לפתוח משרד בניו־זילאנד

וולינגטון 19 (ע"ר) — אש"פ לא יורשה לפתוח משרד שיוהנה מעמד של נציגות דיפלומטית בניו־זילנד — על כך הודיע היום ראש ממשלת ניו־זילנד וואלאס ראולינג.

ראולינג הגיב על דברים שהשמיע בוולינגטון נציג של אש"פ, גאמל אלצוראני, שאמר כי ינסה לשכנע את משרד החוץ הניו זילאנדי שיאפשר לאש"פ פתיחת משרד שייהנה ממעמד דיפלומאטי.

מלבורן 19 (עסס"א) — שליח אש"פ, גמל אל סוראנין עזב את אוסטראליה אתמול לאחר ביקור של 10 ימים בבלי שיצליח להשיג התחייבות מצד ממשלת אוסטראליה לפתוח משרד אינפורמציה של אש"פ במדינה זו.

אל סוראנין טען, כי כתוצאה מביקורו חל שינוי בעמדת אוסטרליה הנוכחת להכיר באש"פ וכי בקרוב ייפתח באוסטראליה משרד של אש"פ במעמד דיפלומטי.

אולם אתמול אמר פקיד במשרד ראש הממשלה כי לא נראית אפשרות שאוסטרליה תעניק מעמד דיפלומטי לאש"פ בעתיד הקרוב ויסלאם הבהיר זאת בפגישתו עם סוראנין.

כמו כן אמר לו ראש הממשלה כי אש"פ לא יוכל להקים בעת הקרובה משרד לאינפורמציה באוסטראליה.

ספר תורה ע"ש חללי מלחמת יוהכ"פ בני בת־ים - הוכנס בטקס חגיגי ל„ישיבת אדרת"

מאת סופרנו בבת ים

ביקורו האחרון של ראש הממשלה בוואשינגטון קירב את האפשרות להסדר חלקי עם מצרים בתיווכה של ארצות הברית אם כי עדיין ישנו מרחק רב בין העמדות — אמר שר הדתות ד"ר יצחק רפאל בטקס הכנסת ספר תורה לזכר חללי העיר בת ים שנפלו במלחמת יום הכיפורים.

התהלוכה החגיגית יצאה מביהכ"נ „רמות ים" לעבר הישיבה התיכונית ע"ש הגאון אדרת שם הוכנס ספר התורה שנכתב במשך השנה בידי מאות מתפללים בהם ההורים השכולים.

בטקס השתתפו הרבנים הראשיים לבת־ים, הרב הראשי לצה"ל ראש העיר ראש המועצה הדתית וסג"מ ראש העיר.

בנאומו אמר, ד"ר רפאל כי בעצם הימים הללו עומדת ישראל בפני הכרעות גורליות העשויות לקבוע את דרך חיינו לתקופת דור ויותר. תידרש מידה גדושה של אומץ לב מצד ממשלת ישראל אם תתבקש לסגת מעמדות אסטרטגיות חיוניות כל עוד לא הובטח סיום המלחמה. אולם לא פחות מכך כבדה האחריות לדחות אפשרות של הסדר. משום כך מהנהל עכשיו הזהירות על ההצעות המתגבשות לא רק בין מפלגות וסיעות כי אם בין חברים באותן מפלגות.

בסיום דבריו אמר שר הדתות כי היהודים מאמינים בהשגחה העליונה ומתחזקים בעמדתם בארועים כגזה המשלבים זכרה של גבורות לזהכים וקדושת התורה. אין זה איפוא פלא שמאות משפחות שכולות ביקשו להנציח זכר יקיריהם בכתיבת ספרי תורה לעילוי נשמתם הטהורה.

נסגר „באנק רובינסון" — בבאזל

באזל 19 (ע"צ) — על פי הוראה של ועדת הבנקים הפדראלית השווייצית, סגר היום בנק רובינסון בבאזל את אשנביו.

עדיין לא ידוע טיבם המדויק של הקשיים שגרמו להחלטה הודעה. ידוע כאן רק שאיש הפיננסים השווייצי וויליאם רובינסון, שבנו מייקל מנהל את הבנק, התאבד אתמול בתל־אביב בקפיצה מדירה בבנין מגורים רב־קומות.

לפי הרישומים הרשמיים בבאזל, יש לבנק רובינסון הון מניות בסך 6 מיליון פרנקים שווייצריים. הוא אחד מבין 21 בנקים מורשים לפעול בבורסה של באזל.

עם סגירת הגיליון

ג'נבה 19 (יופ"ע) — הועידה לבטחון אירופה הסכימה היום לפתוח בישיבות לילה ואף בישיבות של סוף שבוע, אם יהיה צורך בכך, כדי להכין הסכם סופי, שיהיה מוכן לחתימה בועידת פיסגה, בהקדם האפשרי.

ועדת התיאום של הועידה בת 35 הארצות גם הסכימה לשוב ולהיוועד ביום חמישי הבא, כדי לקבוע מועד לועידת פיסגה בהלסינקי. בה ישתתפו ראשי מדינות או ממשלות.

דובר שוויצי אמר, כי „רגע האמת קרב ובא... הצירים מוכנים עתה לפתוח בישיבות לילה בסוף שבוע, כדי להשלים את המסמך הסופי בהקדם האפשרי".

פינלנד הציעה את ה־28 ביולי לחתימה רשמית של ההסכם.

הרב א. פארטני ז"ל

הרב אליעזר פארטני, מגדולי הרבנים בניו יורק וכראשי „ישיבת הרב חיים ברלין" בעיר זו. נפטר שם השבוע והובא אתמול למנוחות בירושלים. בן 62 היה במותו.

המנוח היה יליד בריסק ומבחירי „ישיבת מיר". בתקופת השואה היה חלוץ רב בהצלת הישיבה וגלה עם לוהדיה לשנחאי.

בלוויה שיצאה מ„ישיבת מיר" בירושלים השתתף קהל רב של רבנים ותלמידי חכמים. ספדו לו ראש ישיבת מיר הרב חיים שמואלביץ, וחותנו הרב נתן בילצקי ומחותנו הרב גרשון אריאלי.

אוי לנו כי הושברנו
אנו מודיעים בצער על פטירתו של
ר' אהרון ב"ר חיים בן ציון לבציון ז"ל
מקורידינוב — ת"א
חתנו של האדמו"ר ר' נחמיה פרלוב זצ"ל
מקוידינוב — ברנוביץ
הלוויתו תצא היום מביתו „זיו" להר המנוחות ירושלים.
על מועד הלוויה להתקשר טל. 02-52391
המתאבלים:
רעייתו: פנינה
בתו: חנה מלאכי
בנו: פרופ' נחמיה לבציון
הנכדים והנכדות
אחיותיו: מלכה, שמשוני, ויונה אופז
גיסו: הרב נחמיה גליקמן ומשפ'
יושבים „שבעה" בת"א רח' סוקולוב 69.

משרד הפנים
במלאות חמש שנים לפטירתו של
שר הפנים המנוח
ח. מ. שפירא ז"ל
תתקיים עליה לקברו שבהר הזיתים
ביום ראשון י"ג בתמוז תשל"ה (22.6.75)
בשעה 10.00 לפנה"צ
בשעה 9.15 יצא אוטובוס מרחבת ביה"כ מאיר
רח' המלך ג'ורג' ירושלים

ביום ראשון י"ג בתמוז (22.6.75) תיערך
עליה לקברו
של השר מ. ח. שפירא ז"ל
בהר הזיתים בירושלים.
נפגשים ליד הכניסה לבית הקברות בשעה 9.45 בבוקר.
תושבי ירושלים והסביבה יוצאים במרוכז באוטובוס בשעה 9.15 בבוקר
מלפני „בית מאיר" (רחוב המלך ג'ורג' 54).
המרכז העולמי של המזרחי והפועל המזרחי | הנהלת המפלגה הדתית לאומית | הוועד הפועל של הסתד' הפועל המזרחי

במלאות שלושים לפטירת חברתנו הדגולה
מרת אלישבע ויצמן ע"ה
תתקיים אזכרה
בבית הכנסת המרכזי על הר־הכרמל בחיפה
רח' דרך הים 10, ביום א' י"ג בתמוז (22.6.75) בשעה 8.15
בהשתתפות:
ד"ר ב. אילתי הממונה על המחוז
יו"ר כבוד של „קרן ילדנו" בחיפה
ד"ר י. ואן דייק
יו"ר מרכזי נוער „התקווה" בחיפה
פרופ' י. ירניצקי, חבר הנהלת העיריה
חבר הועדה הציבורית של „קרן ילדנו"
יספידו:
הרב י. פינק — אב"ד — מרא דאתרא
הרב י. רוזנטל — אב"ד —
יו"ר „קרן ילדנו" בחיפה
הרב נ. הולנדר — מנכ"ל „קרן ילדנו" ירושלים
מר י. גן — יו"ר הועדה הציבורית של „קרן ילדנו"
הועדה הציבורית של „קרן ילדנו" בחיפה

לאוניברסיטת בר־אילן
לסגל האקדמאי ✱ לעובדי המנהל ✱ ולאלפי התלמידים
ברכת התנועה ליום חגכם
עלו והצליחו להגדיל תורה ולהאדירה
המפלגה הדתית־לאומית ההנהלה | הסתדרות הפועל־המזרחי הועד הפועל

ישיבת בני־עקיבא „פרחי אהרן" קרית־שמואל | ועד קרית שמואל חיפה
הננו מקדמים בברכה מקרב לב
את פני מורנו ורבנו הרב הגאון המפורסם כש"ת
[...]בי אליהו בקשי דורון
שליט"א
הרב הראשי לחיפה והמחוז
שישבות השבת פרשת בלק בקריה ובישיבה
יהי בואו לברכה

[...]ך הנצחה ע"ש [...]ברהם פלדמן הי"ד | ישיבת כרם ביבנה
הנהלת הקרן מודיעה בזה על
חלוקת פרסים
לתלמידי הישיבה ובוגריה
[...]רסים יתנו עבור חבורים מצטיינים בחידושי תורה או בבאורי הלכה
יחולקו ארבעה פרסים:
פרס ראשון 1.250 ל"י
פרס שני 750 ל"י
פרס שלישי 600 ל"י
פרס רביעי 400 ל"י
[...]ת החבורים יש לשלוח לישיבת כרם ביבנה ד.נ. שקמים עד ס"ו [...]אלול תשל"ה.
[...]ת שם הכותב יש לציין על המעטפה ולא בגוף החבור.
בברכת התורה
הנהלת הקרן

הורים דתיים היוצאים לחופשה בחדשי הקיץ
אל דאגה!
אנו נטפל בילדיכם
פנסיון מלא • בידור • רחצה בים • ספורט
• תחביבים • נופש • מלאכה וכו'
✱
פרטים: טל. 04/727223 בשעות אחה"צ

דרוש בעל תפילה (חזן)
בעל קול חזק נעים עם רגש
לימים הנוראים הבעל"ט
✱
פרטים בטלפון 722579

יד הרב מימון | מוסד הרב קוק
ירושלים
הכינוס הארצי השמונה־עשר
לתורה שבעל־פה
יתקיים בע"ה בימים י"ט, כ', כ"א מנחם־אב תשל"ה
(27־28־29.7.75) — בבית מוסד הרב קוק ירושלים
הנושא:
הרפואה בהלכה
ביום האחרון של הכינוס (כ"א מנחם־אב) יערך סיור לימודי באתרים היסטוריים וישיבת הנעילה תתקיים בצפת והוקדש למרן רבי יוסף קארו — במלאת 400 שנה לפטירתו.
בכינוס ישתתפו ראשי הרבנים, גדולי תורה ואנשי הלכה
✱
בדבר פרטים נא לפנות: בית מוסד הרב קוק, שכונת מימון, ת.ד. 642, ירושלים. טל' 526231

רחל הייפרט | יהודה רוזנברג
הוריה | חיפה
מאורסים
בס"ד, אור לי"א תמוז תשל"ה

הגרש המאוחד במפד"ל והפוהמ"ז סניף תל־אביב
מיסודו של:
חוגי הצעירים, הרשימה המרכזית, החוג להבר ורשימת בזיאר
הזמנה
ציבור חברי הפועל־המזרחי מוזמנים להשתתף
במסיבת חברים של הגוש
ע"י שולחנות ערוכים
שתתקיים ביום ראשון י"ג בתמוז ש.ז. 22.6.75 בשעה 8.00 בערב
באולם „בני־ברית", רח' קפלן 10, ת"א
בנושא: מה קרה בסניף תל־אביב לאחר הדחת ההנהלה הקודמת מכהונתה בשתי הצבעות חשאיות ואי־בחירת הנהלה חדשה?
ינאמו:
אברהם בזיאר, עו"ד גרשון גרמה, חיים בר־אבא, ישראל אריה
— דברי חברים —

עקב מחלתו של המחלק
חלו שיבושים בחלוקת העתון באיזור יד אליהו
ועם קוראינו הסליחה
מחלקת המנויים

מוסדות קרעטשניף בארה"ק
שכון קרעטשניף רחובות
מתכבדים אנו להודיע בזה לכל אנ"ש מוקירי ואוהדי בית קרעטשניף הי"ו, די בבל אתר ואתר, כי אי"ה ביום ג' פרשת פנחס ט"ו בתמוז התשל"ה (75 יוני, 24)
יומא דהילולא
של כ"ק אדמו"ר הקדה"ק
מרן מוהרד"מ וצוקללה"ה זיע"א
תתקיים אי"ה בשעה 7.30 בערב
הכנסת ספר תורה ✱ סיום הש"ס וסעודת הילולא
נדבת ידידנו היקר
מוה"ר חיים יוסף גרינברג הי"ו וזוג' מרת פייגא תחי'
מבני־ראם
להיכל ביה"מ מדרשנו הגדול בשכון קרעטשניף, רחובות יצ"ו
✱ כהיבת האותיות משעה 6 אחה"צ ✱
ביקרא דאורייתא
ההנהלה

הישיבה התיכונית העירונית „בר־אילן"
תל־אביב, שדרות נורדאו 63
ביום שני י"ד בתמוז התשל"ה (23.6.75), בשעה 8.00 בערב תתקיים אי"ה
מסיבת סיום למחזור ח'
וחלוקת תעודות בגרות למחזור ו'
בהשתתפות:
הרבנים הראשיים לתל־אביב—יפו
ואישי הציבור הדתי בתל־אביב
המפקדים בהבקשים לשחרר את בוגרי המחזור למכס זה

هكذا من الاصل

مكنز من الاجل

של המצפה

שבעה מחזורים לדף היומי

סיום הש"ס במחזור השביעי של הדף היומי, שחל ביום ב' הבא, יומשב הוא לחבורות די בכל אתר ואתר העוסקות בלימוד תורה, דף אחר דף גמרא, לפי הלוח, ומאורע רוחני גדול לכל בית־ישראל. רעיונו של רבי מאיר שפירא מלובלין, זכרונו־לברכה, לעשות את הדף גשר בין כל הקהילות היהודיות שבעולם, בשר רצוף אורייתא־וישראל כחטיבה אחת, השתרש בעם היהודי כתקנה עתיקת־יומין, והוא מקיף מרגן ורבנן כפשוטי־עם, בכל מקומות מושבם של יהודים.

אף בתקופת־השואה, כשרוב יהודי ארצות־אירופה הובלו בקרונות־המוות למישרפות, לא בטל הלוח, ובמחנות־ריכוז היו אנשי־סגולה, בקיאים בש"ס בעל־פה, לומדים ומלמדים בחשאי את הדף היומי. כתפילת שחרית וערבית, וכפרשת השבוע של חמשה חומשי תורה, כן דף־גמרא הקבוע חישל אחוותם של יהודים, אחוות בינה ושקידה בלימוד התורה.

מעולם לא פסקו לומדי־תורה ביחידות ובצוותא. בכל קהילה יהודית. אך משנתמעטו הדורות היה הכרח במכשיר אירגוני בלהה המזכיר ותובע במחזוריות קבועה, כחוק הטבע, אותו דף־גמרא ליום בירושלים ובניו־יורק, בתל־אביב ובלונדון, בפאריס ובבואנוס־איירס, במאות ואלפי קהילות גדולות וקטנות בעולם היהודי.

יוצר הרעיון בשיחו היה מתאר דף הגמרא של תלמוד בבלי, עטור פירושי חכמי אשכנז וצרפת, מסומן בפסקי חכמי ספרד ומתובל בפילפולי חכמי פולין וליטא, כריכוז השכל היהודי הקיבוצי לדורותיו ולתפוצותיו במקום אחד. בזמנותו זכה וזיכה. הדף היומי נעשה נחלת המוני יהודים בבית ישראל, הירבה לאין־שיעור עוסקים בתורה וחתם חותם נוסף לאחדות ישראל, כלימוד באותו יום, אולי גם באותה שעה, אותו דף באותה מסכת.

חבורות הדף היומי מלכדות יהודים בעיון בסוגייה אחת ובפילפול בעניין אחד, כשכולן בכל מקום שהן, הינונות אותן ההלכות לפי סדר קבוע מגבשות כלל ישראל בעומק תורה שבעל־פה. לפני השואה לומדי הדף היומי הגיעו למאות אלפים, ואף כיום מיספרם רב בארץ ובתפוצות. ערך למניין ולא פחות ממנו להגייה. בנינינו של עולם כלומדים. עדת לומדי הדף היומי הבראתם ...ייית מעבר לגבולותיות. מכוחם וכוח־כוחם דעת תורה ומאירה ...ההולכים.

סיום הש"ס יחוג באמירת הדרנים בסעודות־מצווה, כשמרחקים בטלים וכל שונה־הלכות כאן יביע פשט באותה סוגייה לשונה־הלכות שם. ישמח באותה שמחה, יסיים וגם יפתח במחזוריות בעיגול הנצחי.

מעבר להבדלי שבטים ועדות, מעמדות וסוגים, מקרבות כצוות הלימוד וקביעות השימחה, אהבת התורה ודעת תורה. סיום המחזור השביעי קורא יהודים נוספים להשתלב בחבורות הלומדים, כמרחיבי עדת לומדי הדף היומי בשרשרת בלתי פוסקת.

יהודים, לומדי הדף היומי, מסיימים את הש"ס במחזור השביעי בדבריו החותמים: „כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא"; ויהודים מחברים אחרית לראשית במסכת ברכות: „מאימתי קורין את שמע בערבין". הדרן עלך כל הש"ס ודעתן עלך כל הש"ס.

מנוחת השבת בפרהסייה הישראלית

העניינים שעל הפרק בתחום מדיניות, בטחון ומשק מעסיקים את הציבור כמעט ללא הפסק. בגלל דחיפותם וחומרתם הריהם ממלאים חלל עולמנו ואין הדעת כתפנה לבעיות דת ורוח, חברה ומוסר. אפילו בחוגים של שומרי־מצוות אין ערנות ברמה הדרושה לעניינים שהם ביסוד ייחודנו כעם וכמדינה.

בשנים האחרונות נתרבו חילולי־שבת בפרהסיה גם בשטחים שבהם היה קיים סטאטוס־קוו כגון בידור ותחבורה ציבורית. הפגנותיהם של שומרי־שבת בתל־אביב, פתח־תקווה ומקומות אחרים מבטאות כאבם על החילול ברשות־הרבים המסורתת של כל חלקי הציבור.

חוקי־עזר שהיו הוסכים פרצות כל השנים, הממונים על שמירתם חדלו כנראה להתייחס אליהם ברצינות הדרושה כשם שמתייחסים לחוקי־עזר עירוניים בשטחים אחרים. השלטונות המקומיים, שלכאורה מודים עם הדורשים שמירתם, אינם מפעילים כראוי פיקוח שבידו תוקף למנוע הפרתם.

אם המוני שומרי־מסורת לא יגלו עמידה איתנה נגד הסחף במנוחת־השבת בחוצות עיר, בבתי־בידור ובכבישים, קיים חשש של הידרדרות חמורה ביותר.

ודאי, יש לפעול ביתר כושר, מרץ ומסירות בתחום ההסברה והחינוך למנוחת־השבת ולשבת־מנוחה. רבנים, מורים ומדריכים חובתם לספק עונג־שבת לנוער המתגודד בחוצות ומבקש תוכן בלילות ימי שבתות. במסיבות של שיחה חברה במועדונים, ערוכות בטעם ובנועם, כשהן מתמידות ומתגוונות, ניתן להביא אור השבת בקרב רבים מאנשי הדור הצעיר.

הנציגויות בעיריות ובמועצות המקומיות בדין שיעמידו על סדר־היום מנוחת־השבת ברשות־הרבים כל עוד לא נסתמו הפרצות. הפעילות הקיימת בנושא יש להגביר ולהוליכה מפעם לפעם, בעצרות ובהפגנות, שמאחוריהן ציבור גדול התובע לקיים שבתם של ישראל בפרהסייה.

זו מערכה בלתי פוסקה, בראשית הכנה עד אחריתה, ובייחוד בחודשי הקיץ, ויש לנהלה ברוח נכונה ובדרכי כבוד, בצדיקות חברה ובמאבק, גילוי הנכבה היתירה של שבת ולמפעלים גם בצאו והפגינו.

דרכה של תורה במדינה ארוכה ומפותלת. ליד התהליכים במערכת החינוך, בשיפוט התורני בעמדה האישית ובמפעלי התיישבות וחיכון, יש לעיין במערכה על מנוחת־השבת ברשות הרבים של המדינה.

המועצות הדתיות, הרבנות, ארגוני־נוער דתיים, מתפללי בתי־הכנסת הציבוריים הדתית המאורגנת, כל החייל הרב הזה בכלוכד, כוכון כראוי לכל משימותיו עכשיו לעצור בעד חילולים ולהרבות מנוחת השבת בפרהסייה הישראלית.

מזכ"ל העבודה תוקף את „מדיניות הדילוגים" במפלגה

התהליך של פיצול סמכויות וריבוי מרכזי כוח יהרסו את העבודה — הזהיר זרמי

אזהרה מפני התפרקות המפלגה הפוליטית של מורכבת ממפלגת העבודה השמיע מזכ"ל המפלגה, מאיר זרמי, בכנס מחוזי של איחוד הקבוצות והקיבוצים שנערך בתל־אביב.

מר זרמי הזהיר כאם יימשך התהליך הזה של פיצול סמכויות וריבוי מרכזי־כוח במפלגה, בעקבה למפלגת העבודה סכנה „שאפילו לא נגיע לבחירות הפנימיות". ציין לעובדה זאת, שבניגוד לשיטור הפנימי קיימת תמימות־דעים נרחבת במפלגת העבודה עם מזכיר המפלגה, המתעבדה בתחום המדיני ובדרך החתירה לשלום.

בסקירתו את הנעשה במפלגת העבודה קשר זרמי את הדברים עם שלילת הדילוגים של קיסינג'ר. ציין כי שיטת הדילוגים נכשלה אפילו באשר הופעלה ע"י שר־חוץ שכאהר

ריז כעצמה בעלת כוח מדיני וכלכלי. קל הוהר באשר הדילוגים הוצג בין מרכזי הכוח המתרבים המתפצלים בתוך מפלגתו. לא ייתכן כי עניינים חיוניים ותנופים יוכרעו בשיטת הדילוגים בין הכוחות השונים הפועלים בציבור המפלגתי — אמר.

לעומת מצב זה טען זרמי, כי ריבוי חילוקי הדעה בשאלות בדיוניה חיצוניות הוא מבורכם ביותר. בתום דיון מדיני במפלגה יקבם דבריים כתובים שחור על גבי לבן. ישנן אף תוכניות מפורטות להסדר כולל ולהסדרי־ביניים אשר נדונו במוסדות המפלגה. כאן יש לציין שבהסדר שלים לא תיכלל הצהרה המצרבית להיות בסיס לפעילות נגד ישראל. פיתחת רפיח ונוכחות ישראלית בשארם־א־שייך עם רצף טריטוריאלי צריכים להיות מובטחים — כל זאת אף שלא מדובר עם ריבונות ישראלית במקומות אלה.

בהחלטות להגביר הפעולה בישראל ובתפוצות

ננעלה עצרת הסוכנות היהודית

העצרת מגנה רדיפת היהודים בבריה"מ ואת החרם הערבי

עצרת הסוכנות היהודית המורחבת שנתקיימה בבנייני האומה בירושלים ננעלה אמש בקבלת החלטות הקוראות להגברת הפעולות של הסוכנות בארץ ובחינוך היהודי בגולה.

בהחלטות מיוחדות מגנה העצרת את המשך הרדיפות וההתנכלויות ליהודים בבריה"מ ובארצות ערב, ואת החרם הערבי נגד ישראל. העצרת קראה לכל הקהילה היהודית בעולם החפשי להירתם למאבק למען זכויות העם היהודי והתרת בניו לעלות לארץ, ולהלחם בעוז בחרם הכלכלי של מדינות ערב. ההחלטה קובעת כי „החרם אינו מכוון רק כלפי מדינת ישראל אלא גם כלפי היהודים בעולם כולו וכלפי אושיות החברה התרבותית".

עוד מגנה עצרת הסוכנות היהודית את פעולות הטרור ואת „כל אלה אשר שלחו לאכזריות זו במועצות העולם".

באשר לתחומי הפעולה השונים של הסוכנות היהודית קוראת העצרת להגביר ולהעמיק את המאמצים לשם פתרון בעיות תעסוקה, הכשרת כוח אדם ומיזוג גלויות, במטרה לשפר את הליכי הקליטה ועידוד העליה.

העצרת החליטה לבצע את תכניות ההתיישבות בגליל ובנגב בצד הפעולות הדרושות לביסוסם של 151 ישובים בשלוש השנים הבאות.

בהחלטה אחרת אישרה העצרת את תקציב הסוכנות היהודית בסך 542 מיליון דולר לשנת הכספים הנוכחית.

בין היתר קיבלה עצרת הסוכנות החלטה מיוחדת שבה היא דורשת ממשלת ישראל להנהיג סיכות שכר ולהפעיל אמצעים אחרים שיוזילו את מחירי המיסות לישראלי.

פרס: הסדר ביניים עם מצרים עדיין לא יפתור את בעיות האיזור

בישיבה שלפני הנעילה הופיע שר הבטחון ש. פרס וניתח את המצב המדיני והבטחוני שבו נתון המזרח התיכון ואשר מעורבים בו לא רק עמי האיזור אלא גם מעצמות העל. מר פרס אמר כי גם אם יושג הסכם ביניים עם מצרים הוא לא יפתור את בעיות האיזור, משום שלא יתחזק את הצורך בהסכם עם סוריה, ירדן וארצות ערב האחרות.

מר פרס הדגיש, כי ארצות ערב מאוחדות בצורך מלחמה בישראל. אולם כאשר מדובר באפשרות של הסדר נכנס הפירוד ביניהן. לפי כך הסכם עם מצרים עלול להעמיד את סוריה במצב שבו תהיה לבודדה, והדבר עלול להניע אותה להקים חזית נגד ישראל עם ירדן ואש"ף המצויידים בנשק סובייטי.

יתר על כן, הסכם עם מצרים, סוריה וירדן עדיין ישאיר את בריה"מ המועצות העוינות, אשר לא תוותר על אחיזתה באיזור ותוסיף לתור ולחפש „לקוחות" חדשים.

מר פרס ציין כי יש לו רושם שלאחרונה החלה נושבת בכמה מדינות ערב רוח של שינוי־גישה: בעד הסדר והכרה בישראל. אם כי עדיין ללא נכונות לשלום סופי. מאחר הוא הדבר העיקרי של גישה זו, בהצהירו כי השלום הוא עניין לדורות הבאים ולא לדור הזה.

אין שינוי בעמדת בריטניה לגבי אספקת נשק למזה"ת

מאת סופרנו המדיני בירושלים

אין שינוי במדיניות הבריטית במזרח התיכון והודעתו של שה"ח קאלאהאן בתום שיחות עם עמיתו המצרי איסמעיל פהמי בלונדון אינה משנה את העמדה הבריטית המסורתית, זאת אמר אתמול שגריר בריטניה בישראל סיר ברנרד לדרג' בביקורו אצל שר החוץ יגאל אלון שהביא לו את תשובת שר החוץ קאלאהאן לשדר שאלון שיגר לו ב־14 ביוני.

הנקודות העיקריות בתשובה הבריטית הן שאין שינוי במדיניות הבריטית לגבי אספקת נשק למדינות המזרח התיכון. ישנה גם הבטחה שעמדת בריטניה לגבי החלטות מועצת הבטחון 242 ו־338 נשארת ללא שינוי.

רבנים אורטודוקסים בארה"ב פונים לרבין בעניין הגיור

ניו יורק 19 (עתים) — ארבעה רבנים אורטודוקסיים פנו בשאלה לראש הממשלה יצחק רבין מדוע ועדת השרים לענייני גיור טרם הגיעה לכלל פתרון בעיית „מיהו יהודי".

הוועדה בראשותו של שר הדתות ד"ר יצחק רפאל הוקמה לפני שנה והרבנים טוענים כי התכנסה רק פעם אחת.

על המכתב חתומים הרבנים דוד הולנדר, אברהם גרוס, גיי ויינברג ודוד זינגר. הארבעה כותבים כי „בשם 1500 הרבנים אנו קוראים לך למנוע קרע בעם היהודי ולתקן מיד את חוק השבות כך, שיאמר בו במפורש שרק אלה שגוירו על פי ההלכה ייחשבו ליהודים. למעשה לא דרושה ועדה. העניין הוא ברור והפתרון פשוט. הדרך היחידה בה יכול נכרי להיות יהודי היא בדרך הגיור על פי ההלכה".

פרופסור ש. ה. ברגמן — למנוחות

הפילוסוף והוגה הדעות פרופסור שמואל הוגו ברגמן — הובא אתמול למנוחות בבית העלמין בסנהדריה.

אלפי סטודנטים של האוניברסיטה העברית ובאות רבות של תלמידיו וכן הסגל האקדמאי של האוניברסיטה ואישי ציבור עברו במשך היום על פני ארונו של המנוח שהוצב ברחבה שבקריית האוניברסיטה, בגבעת רם.

במקום זה ספד למנוח פרופסור נתן רוטנשטרייך, יו"ר הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה. הוא העריך את מפעלו המדעי העצום של מורהו ועמד על אישיותו.

בדרך לבית העלמין בסנהדריה הצטרף אל קהל המלווים גם נשיא המדינה אפרים קציר.

לאחר סתימת הגולל ספד למנוח פרופ' א. אורבך בשם האקדמיה הישראלית הלאומית למדעים.

זכו בהגרלת הפיס

בסך 500,000 ל"י זכה המספר: 231998; בסך 100,000 ל"י זכה המספר: 297819; בסך 50,000 ל"י זכה המספר: 331693; בסך 10,000 ל"י זכו המספרים: 062310; 421273.

בסך 5,000 ל"י זכו המספרים הבאים: 078116; 082625; 122796; 130424; 229507; 372549; 385589; 387542; 67222; 793101.

בסך 1,000 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־12968 32168 45592 47773 48901 59580 70121 84376 87131.

בסך 500 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־05919 29145 42702 69420 76603 79737 86972 92093 95758 96330.

בסך 300 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים: 0285 0687 8484.

בסך 100 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־0000 0109 0141 0225 0990 1444 1623 1627 1677 1771 2454 2540 2590 2946 3322 3350 3976 4064 4362 4687 4784 4820 5445 5591 5814 5833 2323 6296 6705 6946 7150 7460 7906 8278 8512 8761 8943 9072 9954.

בסך 6 ל"י זכו כל הכרטיסים הרגילים שמספריהם מסתיימים בספרה 3.

נשיא המדינה ביקר בכפר יובל

„באתי להביע הערכה אך התעודדתי מרוח התושבים ועמידתם בזמן התקפת המחבלים ולאחריה" — כך כתב נשיא המדינה אפרים קציר בספר המבקרים אתמול בכפר יובל.

נשיא המדינה ורעייתו סיירו בכפר יובל בלווית אלוף פיקוד הצפון, אלוף רפאל איתן.

בשערי הכפר התקבלו נשיא המדינה ופמלייתו על ידי תושבי המקום וילדים, ובתום חילופי ברכות פנה מר קציר ומלוויו אל ביתו של מרדכי אליהו, סבו של אסף בן 7 החודשים, ששיכל את הוריו. כאן נפגש עם האבלים וניחמם על מות יקיריהם: מרדכי, שמחה ונחמיה יוסף. הסבא, מרדכי אליהו, בירך את מר קציר ואמר תפילה לשלום נשיא המדינה.

חברי ועד הכפר ליוו את הנשיא בביקורו בבית מרדכי יעקב ז"ל, שבו התבצרו ארבעת המחבלים. כאן שמע פרטים מפי אלוף פיקוד הצפון אלוף רפאל איתן, שהסביר לו את מהלך החדירה והקרב לחיסולם של המחבלים.

מכפר יובל נסעו הנשיא ומלוויו למועצה האזורית של מושבי הגליל העליון „מבואות חרמון" במעלה גבי ישע.

ראש המועצה האזורית י. וינר, ומנהל ארגון הקריות „גליל", רענן נעים, העלו בפני הנשיא שורה של תביעות, כגון תוספת יחידות משק לקליטת הבנים גומרי צבא במושבי הגליל, לרבות כפר־יובל, תוספת מקלטים וחדרי בטחון ועוד.

בדברי תשובתו ציין הנשיא כי הוא מעודד מן העמידה הגדולה של מושבי הגליל והבטיח להעביר את עצומותיהם לשרים הנוגעים בדבר.

הטבה במצב פצועי כפר־יובל

במצבם של האב והבן פצועי כפר יובל, המאושפזים בבית החולים רמב"ם בחיפה, חלה הטבה קלה.

האב, יצחק יוסף חי, מאושפז עדיין במחלקה ההאושפזית, אך מצבו הוטב לאחר שעבר שורה של ניתוחים.

בנו אברהם, בן 20, מאושפז במחלקה האורטופדית, ובמצבו חלה הטבה ניכרת. אולם במצב־רוחו חלה היום תפנית לרעה, שכן רק עתה נודע לו על מות אחותו שמחה, שנפגעה בתקרית זו.

● שוטר ממחלקת ההנדסה בעיריית תל־אביב, ארתור קאן, הובא אתמול בפני שופט בה"א כחשוד בקבלת שוחד.

אבן יתבקש להחזיר הכספים שהוציא בשליחותו אם יתברר שעלו על המקובל

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ח"כ אבא אבן יתבקש להחזיר את יתרת ההוצאות שהוציא בארצות הברית בשליחותו בעניני ההסברה מטעם משרד החוץ, אם יתברר כי ההוצאות אלה עלו על המקובל לגבי שליחים אחרים במעמדו — זאת נמסר אתמול ממקורות משרד החוץ.

בתשובה לשאלות, כמה דמי אשל ליום מקבל שליח לענייני הסברה, אמר דובר משרד החוץ, כי עד סוף אפריל קיבל שליח בדרגה בכירה 32 דולר ליום למלון ולמזון גם יחד. אם השליח מביא קבלה שהוציא יותר מזה, ליתרה כיסוי של 85 אחוז. החל מחודש מאי עלה תעריף האשל עד ל־48 דולר ו־60 סנט ליום. השליח יכול לקבל החזר הוצאות טלפון ומוניות לפי קבלות או הצהרה.

הקצבת ייצוג מיוחדת ניתנת באישור, אך זה נדיר. עד עתה לא דרש אף אחד משליחי ההסברה הקצבה כזו. השליח מקבל מקדמה לפי מספר הימים שהוא מקדיש לשליחות ובשובו עורכים עמו חשבון סופי. גם אבן קיבל מקדמה של 700 דולר לשהות של 14 יום.

לפי הידיעות התגורר אבן במלון „פיירי" בניו־יורק ולקח שם דירה גבוהה. חשבון המלון מגיע ל־4,000 דולר. החשבון נשלח לצירות לקונסוליה הישראלית בניו־יורק. לקונסוליה קשרים עם בתי מלון שבהם שוהים השליחים הגבוהים, אך המלון שהתגורר בו אבן אינו כלול ביניהם.

מעמדו של אבן הוא, שהוא בדרגה של שר, למרות שאינו שר ולגבי שרים יש נוהג אחר. הם מקבלים 25 דולר ליום הוצאות, וחשבון המלון שבו משלמים בנוסף.

כל שליחי ההסברה שיוצאים ממשרד החוץ לארה"ב שכרם את המקובל של הוצאות ואשר הוא ... חלק מן ההוצאות

הרב הראשי גורן — אורחה של הישיבה התיכונית בבני ברק

מאת סופרנו מגוש דן

הישיבה התיכונית בבני־ברק היא נדבך חשוב בהתפתחות הישיבות בבני־ברק — אמר הרב הראשי לישראל הגר"ש גורן בביקורו בישיבה לרגל סיום הלימודים ובחלוקת פרסים לתלמידים מצטיינים.

במסיבה נכחו רבנים, ר"מים, מ"מ ראש העיר וסגניו, יו"ר המועצה הדתית, הורים ותלמידים.

בברכתו אמר הרב הראשי גורן: התפתחות הישיבות התיכוניות במדינת ישראל היא תופעה מאירה ומשמחה. הישיבה התיכונית מחנכת את תלמידיהן לשלימות בקיום המצוות בין אדם למקום, ובין אדם לחבירו, לעם ולמדינה. סיפר על התרשמותו הגדולה מבוגרי הישיבות התיכוניות בשיעוריו ב„מרכז הרב".

ראש הישיבה הרב יצחק גרוסמן הביע את שמחתו על ביקורו של הגר"ש גורן ואמר שהרב הראשי מסמל את החסד והגבורה בישראל.

חבר לשכת הרבנות הרב א. לשיצבר שלח ברכת עידוד למייסדי הישיבה ולתלמידיה וקרא לציבור לחזק את הישיבה.

הרב מ. ארשפיזאי רבה של רמת־גן וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל עמד על הדרך החדשה של הרבצת תורה בישיבות התיכוניות, הדרך של תורה וארץ־ישראל.

רבה של חולון הרב ב. רבינוביץ אמר שבוגרי הישיבות האלו ממלאים תפקיד של שליחי עם ישראל.

בירך עוד חבר לשכת הרבנות בבני־ברק הרב עמרם קורח. מ"מ ראש העיר י. גוטליב עמד על הדרך המיוחדת של ישיבה זו. הישיבה התיכונית — אמר — באה להשלים מה שהיה חסר בבני־ברק ובאווירה של התנועה הדתית לאומית בעיר היא יסודה של ישיבה זו. סגן ראש העיר א. קופולביץ אמר שאחרי שלוש שנים של קיום הישיבה אפשר לסכם כי הצלחנו מעבר לכל הציפיות. כעת יש כבר חלקים רבים המודים שבבני־ברק יש מקום לישיבה זו.

סגן ראש העיר ומנהל מח' החינוך ר. מרובקה, ציין את החשיבות הרבה שהישיבה נמצאת בטבור של בני־ברק, את תרומתם של תלמידיה לשכונה ועל פעילות בני־עקיבא בעיר. הוא הודיע שהעירייה תתחיל לבנות אגף חדש לישיבה.

סיים את שורת המברכים יו"ר המועצה הדתית בבני־ברק שלמה זמריני שאיחל שגשוג והתרחבות לישיבה.

חולקו פרסים לתשעה תלמידים מצטיינים מהם מרדכי ליפשיץ, איתן שינדלפר, מנחם ריינשטיין ועוד, — תרומות היה גוטליב, קופולביץ ר' מרובקה.

חמישה תלמידים קיבלו תעודות הצטיינות. ותלמידי הישיבה אמרו דברי תורה. ניהל את הטקס מנחם לבנק.

רבין לווינה באוגוסט

וינה 19 (עתים) — ראש ממשלת ישראל, יצחק רבין, יבוא לביקור רשמי באוסטריה בסוף אוגוסט, האחרון של ... הודיע היום דובר ... אוסטריה.

רבין יבוא לוינה על פי הזמנת הקנצלר ברונו קרייסקי. אמר מסיבה במתונות אך מה שונה את מועד הביקור המדויק. רבין עמד לבקר בוינה בקיץ אולם ... ביקור. הממשלה כאן אמרו כי הסיבה אפשרות פהיות אש"פ בוינה.

זאיר מגרשת שגריר ארה"ב

וואשינגטון 19 (עתי) — הורתה זאיר לגרש את השגריר האמריקאני דין הינטון, על סכסוך בדבר מעורבות ... סוכנות הביון המרכזית של ארה"ב (סי.איי.אי.) ... נגד הנשיא מובוטו סקו, הודיע היום משרד ... האמריקאני.

השגריר הינטון המכהן בקינשאסה, הוזמן אמש למשרד ... בבירת זאיר ונצטווה לעזוב את ... לטובת יחסי ארצות־הברית ... אמר דובר משרד החוץ האמר־

אגודת חסידי חב"ד באה"ק ת"ו

בזה הננו מפרסמים את מכתבו של הרבי מליובאוויטש שליט"א, שהגיע לרגל חג הגאולה של כ"ק רבי יוסף יצחק נ"ע שיצא ממאסרו ברוסיא לפני 48 שנה

ב"ה, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב, פ' וישראל עושה חיל, ח' תמוז, התשל"ה, ברוקלין, נ.י.

לכל בני ובנות ישראל בכל מקום ומקום — ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בימים הסמוכים ליב־יג תמוז, ימי גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו על עבודתו במס"נ בהרבצת התורה בכל המדינה שהי' בה רוב מנין ורוב בנין דאתב"י — כולל פעולות רבות ועצומות בנוגע לקיום מצוותי', כידוע ומפורסם, גאולה ע"י ובאופן דפועל ישועות בקרב הארץ,

ונשען על דבריו במכתבו לחגיגת גאולה זו בפעם הראשונה (בשנת תרפ"ח) אשר לא אותו „בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז כי"א גם כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה",

ומעורר (בהמשך מכתבו) „לחיזוק התורה והיהדות בכל אשר ואשר לפי עמדו" — ומצרף לו מאמרו ד"ה עשרה שיושבין ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם,

הרי הזכי"ג ושליחותי' עבידא לעורר ע"י פעולות ביתר שאת ויתר עוז בהרבצת התורה והוספה בזה, הלוך ואור — בתורה אור, וגדול לימוד שמביא לידי מעשה — נר מצוה — בעצמו ובסביבתו הקרובה וגם הרחוקה, זכות הרבים מסייעת. ואמחז"ל בזכותא דאורייתא יפקון ישראל מן גלותא,

ומודגש בזה ענין ההוספה דוקא, מתאים להציווי דמעלין בקודש — שהרי כל הוספה בתורה וכן במצות — גוררת עוד הוספה וכמחז"ל מצוה גוררת מצוה, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו דיום הגאולה הראשון ד"ה הוי' לי בעוזרי (בסיומו) הם (בירורי המצות) העוזרים האמתיים של האדם, כולל (כמובן) במילוי תפקידו „לשמש את קוני" ע"י התומ"צ.

* * *

והנה בכל מצוה ומצוה — הדברים הנ"ל אמורים, אבל ביותר הוא בנוגע למצות שיש בינהן שייכות.

ובזה זירוז מיוחד לכאו"א מבנ"י — שכולם חייבים בלימוד התורה — כולל נשים ובנות, שגם הן מברכות ברכות התורה ואומרות אשר קדשנו במצותיו וציוונו על דברי תורה (או — לעסוק בד"ת) גם ע"י הוספה בהמבצעים הידועים, שלכמה מהם שייכות מיוחדת לתורה, וכמדובר כבר כ"פ:

מבצע תורה: הרי מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, אלא שכמה פעמים ככה — הצלחה רבה בלימוד התורה.

מבצע תפלין — ומבצע מזוזה — אשר בפרשיות שבהן נאמר והוכפל הציווי דת"ת „בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", וציווי התורה הי' נתינת כח.

מבצע צדקה — אשר על ידה נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

מבצע בית מלא ספרים (דתורה ותפלה) — שלימוד התורה שאחרי התפלה הוא נעלה ביותר, ובפרט שהתפלה הי' בהקדמת כובד ראש וכמשי"נ: השתחוו לה' בהדרת קודש).

מבצע נרות שבת קודש ויו"ט — ע"פ מחז"ל דנר מצוה מביא תורה אור.

* * *

ויהי"ר שכאו"א — בתוככי כאחב"י שליט"א ילך מחיל אל חיל בלימוד התורה הנגלה והחסידות ובקיום מצוותי', עדי יקויים היעוד דפרשת שבת יום הגאולה: וישראל עושה חיל.

בכבוד ובברכה להצלחה רבה בכל האמור

מנחם שניאורסאהן

[illegible]

זה עתה נתקבל מברקו של הרבי שליט"א לחג הגאולה י"ב תמוז

שבתא טבא וחג הגאולה שמח והתוועדויות פעולות ולהמשיכן בפרט בכל המבצעים ולמהר היעוד דשירה להשם שיר חדש ופעול ישועות בקרב הארץ, לחיים לחיים ולברכה.

מנחם שניאורסון

שפע פורטאין - ערד

אנו שמחים להודיע על ייצור כמות של בשר צימחי בהשגחת העדה החרדית — ירושלים

הכמות הזאת כשהבשר מוחתם על כל אריזה החתומה בהכשר של הבד"ץ.

סוכנים: ת"א, בזל 42 (כיכרד) טל' 03-241875
ירושלים, זיסמן, טל' 02-526600
חיפה, הכבורג, טל' 04-665795

יד הרב הרצוג

מכון התלמוד הישראלי השלם

הופיע

משנה זרעים ח"ב

למסכתות שביעית — בכורים

עם שינויי נוסחאות

מכתבי־היד של המשנה והבאות המשנה בחז"ל וראשונים, ועם מסורת המשנה, ציונים מקיפים לראשונים, הערות ומבואות עם פקסימיליות של כתבי־יד עתיקים וקטעי הגניזה.

סודרו ע"י חברי המכון
בעריכת: הרב ניסן זק"ש

מכיל 560 עמ' כולל 48 פקסימליות בכריכה הדורה

מסדרת המשנה והתלמוד עם שינויי נוסחאות הופיעו קודם לכן:
משנה זרעים ח"א — 484 עמ'
תלמוד כתובות ח"א — 544 עמ'
מחיר כל כרך — 64.— ל"י

✡

מכון התלמוד הישראלי השלם — בית־וגן, ירושלים

מכירה ראשית:
ספרים חיים גיטלר, בילו 4 תל־אביב

מוסד הרב קוק

ת. ד. 642 ירושלים

ספר חדש

שירי מרים אולינובר הי"ד

האוצר של סבתא

(דער באָבעס אוצר)

יוצא לאור בתרגום עברי של

יהושע טן פי

עברית מול המקור האידי

דברי הקדמה מאת:
פרופ' דב סדן ודוד פרישמן

— תבנית אלבומית —

המחיר: —.40 ל"י

משרד ההפצה: תל־אביב, רח' אלנבי 87, טל. 295036

במה ליהדות ורוח

(מיסודו של מרדכי ה. שפירא ז"ל)
רח' ברנדיס 38 תל־אביב טל. 450360

בשיתוף פעולה עם
עיריית ת"א־יפו / אגף לתרבות, לנוער ולספורט

הציבור מוזמן בזה
לאסיפה חודשית

שתיערך ביום חמישי, י"ז בתמוז תשל"ה (26.6.75) בשעה 8.30 בערב — באולם „בית סוקולוב" רח' קפלן 4 תל־אביב

הנושא:
המיוחד במשפט העברי

המרצה:
השופט חיים כהן
חבר בית המשפט העליון

המנחה: עו"ד ברוך גרוס

משרד הדתות | הרבנות הראשית לישראל / הרבנות והמועצה הדתית / קרית שמונה | עיריית קרית שמונה

הכנסת ספר תורה

מוקדש לזכר חללי קרית שמונה הי"ד

טקס הכנסת ספר התורה לבית־הכנסת „רבי יהודה הלוי"
ייערך ביום ראשון י"ג בתמוז תשל"ה (22.6.75)
בשעה 5.30 אחה"צ

בהשתתפות: בכבוד הראשון לציון הרב הראשי לישראל
מרן הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א
רבני העיר: הרה"ג ר' יצחק אוחנה שליט"א
הרה"ג ר' צפניה דרורי שליט"א
ראש העיר: מר אברהם אלוני
מר ישראל לבנון מנהל האזורי של משרד הדתות בחיפה והצפון
סגן ראש העיר מר ארמונד לוי
ובהשתתפות חברי העיריה, חברי המועצה הדתית
ואברכי הכולל „בית מדרש גבוה להוראה" בקרית שמונה.

התהלוכה תצא מבית העיריה בשעה 5.30 אחה"צ לביהכ"נ „רבי יהודה הלוי" בו תיערך עצרת מרכזית.

הצבור מוזמן

90,000 טפחות

הפתרון לדירה-לך או לילדיך

תבנית החסכון־החדשה „טפחות 90,000"

* חסכון בסכומים בהישג ידך
* משכנתא כפולה מסכום החסכון, לא צמודה, בריבית 6½%—12% בלבד
* ריבית הפרשי הצמדה על החסכון, פטורים ממס הכנסה.

פנה עוד היום לסניף „טפחות" הקרוב

טפחות
בנק משכנתאות לישראל בע"מ

...י יפרע את החשבון?

מאת יעקב אדלשטיין

יחות רבין בוואשינגטון ודיוני הממשלה השבוע לאחר שובו, נסר דו"ח על ביקורו, הבהירו שמצרים מעוניינת לחדש שיחות שנפסקו בחודש מרץ, באמצעות ארה"ב. וכי אינה ת בכינוסה של ועידת ג'נבה, משום שהיא יודעת שלא זה דבר. סאדאת הוא ריאליסט ויודע בדיוק מה טוב בשבילו. הפעם מבקשת ישראל להיות זהירה שלא להסתבך בשיחות לולות להסתיים בכישלון. אי לכך תיערכנה השיחות לא בלחץ, ולא ב"מסע דילוגים", אלא בצינורות דיפלומטים באמצעות ה הטובים של ארה"ב.

הבעיה היא, לא אי לוחמה, ך הזמן, אלא, מי ישלם את התחורים הישראליים? מצ- צה לארה"ב עיסקה מושכת, לעיסקות נוסח סאדאת, קחת ולא לתת דבר. העיסקה היא: מצרים מוכנה ל- באיזור השפעה אמריקאני שלו יהיה, ריאד, קהיר, טה- ך הנחה שציר זה יירכז סבי- ות נוספות. התמורה צריכה סיגה ישראלית. את החשבון אינה זו צריכה לשלם ארה"ב. את לסאדאת, אם ארה"ב תש- ראל באספקת נשק מאסיבית כלכלי נרחב. מצרים מצידה וכנה לשלם את החשבון ש- ישראל. היא לא תכריז על זה, גם לא תמתן את הלו- מדינית והכלכלית. היא גם ולה לנתק את עצמה מסור- שדורשת ישראל. ארה"ב כה ת בעיסקה עם מצרים עד מכנה לשלם את החשבון ש- שראל, אלא שישראל, כאמור את החשבון למצרים ולא. החשבון שתגיש לארה"ב רד ואינו קשור דווקא לחש- יא מגישה למצרים.

ם לנקודת המוצא

זה חוזרים אנו אל אותה נקו- דה שבה נפסקו השיחות בחודש ומר ל"עיון מחודש" במדיניות עיון שלא נסתיים עדיין. גרם לישראל מעיון זה, עליו קיסינג'ר, הוא המור ביותר. אז את ישראל בכשלון ה- ואף גרם להפסקת המו"מ על בא חדיש לישראל.

זו היא שגם בחודש מרץ, נב- שיחות, משום שסאדאת לא שלם את החשבון. הוא היה בנסיגה ישראלית אך דרש נג'ר יפרע את החשבון, שכן ז, הוא אינו מנהל מו"מ עם אלא עם ארה"ב. ולכן אר- דית צריכה להביא לו את זה", כשהיא נקיה מכל חוב שכבתו.

תמרון שסאדאת תמרן אותו אחרי מלחמת יום הכיפורים, הבין כי רק ארה"ב מסוגלת את ישראל לסגת ובלעדי עזי אין סיכוי למו"מ עם ישראל. והוא קיווה שבעזרת ארה"ב ימש את הנסיגה וישיג נצ- ל. הנסיון הוכיח לו שאין נצחון מדיני קל. אולם בכל הוא מוסיף להאמין שארה"ב להגיש לו את הנסיגה על של כסף.

ות שנשאר פרי

עם הוא שפגישות רבין עם פורד נשאו אופי הסברתי. קבל את המידע שלו מקיסינ- הוא היה משוכנע שישראל ת להכשיל את הממשל שלו, צה ביושר, כאשר לא שילמה שבון הסיוע הכלכלי והצבאי ה בשטר של נסיגה מסיני. דפר את הדרך של הממשל מדיני במזרח התיכון, ל- רגלי הסובייטים ממצרים. זאת רבין הציג לפני פורד ל החשבון ולא רק את החלק יקו שבו. רבין הביא לפני ודיאציות שונות של נסיגות ליות מסיני, בהתאם למחיר ל עבור כל נסיגה. רבין הציג עד למעברים, למעט מאחזים ים ישראליים בחלק המזרחי של גיים, תוך הקמת תחנות מעקב רוניות על המעברים, של מצ- של ישראל. בני שיחו של רבין אללו את התכניות. הם סבור להעביר את רעיון המאחזים ים המזרחיים. גם למצרים, קרון הדדיות, שכן מתקני עי- אלקטרוניים הם חלק חיוני ב- ד הפיקוח על שביתת נשק. ם תוכל להניף דגלה על הד- ים ובכך לספק את התביעה מית שלה.

זוה של רבין

ין אף מוכן היה להתקדם כלפי ים גם בענין הויתור באבו רוד- בשיחות מרץ הציעה ישראל עת מצרית בשדות הנפט של רודס שהגישה אליה תהיה ל- ם דרך הים. עתה מוכן היה להציע גישה יבשתית לאבו המצרית, בתנאי שהמקום יהיה לה אזרחית ולא צבאית, ושלא בה מתקנים צבאיים. הצעה רבין שלא על דעת הממשלה, תמרון בשטח ואילתור ה- גם התנצלות על ויתור במעברים לא אושרו עד על ידי הממשלה. השאלה היא התמורה המצרית; מה מוכ- מצרים להציע? שאלת משך ה- ם, אמנם חשובה, אך לא שער ביותר. הנקודה המרכזית ב- עות הישראליות היא ניטרול ים ממלחמה נוספת, גם במקרה פתיחת מלחמה על ידי מדינה ת אחרת. כאן נתגלו הרבה אי תו, משום שמצרים אינה מוכנה בים להיות מנוטרלת במקרה ש- אל מתקיפה מדינה ערבית נו- בנקודה זו עלולות גם להתג- אי הבנות מכריעות. מכיוון מצב של מתיחות, קשה לקבוע מי ירה היריה הראשונה. לדוגמא, אם ם תפתח במלחמת התשה בגו- וישראל תצטרך להגיב כדי ל- סיקה. ההגיון אומר שסוריה הת- ה במלחמה שכן היא היתה הרא- אר שפתחה באש, אבל כאשר אל תצטרך להגיב על כך בצור- מאסיבית, וודאי שאפשר יהיה ש שישראל תקפה את סוריה. הסכמה מצרית בנקודה זאת היא מורכבת ויש להבטיח את הס- מהפתעות כגון אלה וכאי הבנות דית להתגלות בפירושו של כל, בהסכם, הערבים הרי ידועים שאינם אמונים על כיבוד הס- ים.

הסכם ותוכנו

ישראל דורשת שמשך ההסכם יה- יה עשר שנים. מצרים מוכנה כפי הנראה לשלוש שנים. יש להניח ש- קיסינג'ר יציע משהו באמצע, בין שלוש לחמש שנים, כדי לספק את עמדת מצרים שאין להקפיא את ה- דיונים המדיניים למשך שלוש ש- נים, יוצא שמשך הזמן הזה יוקדש לדיונים על הסדרים כוללים, אלא שגם אם לא יושג הסדר כולל, לא יעורער ההסכם.

ישראל מצידה מנסה להרוויח זמן, מתוך הנחה שהתנאים ישתנו במרו- צת הימים. סאדאת מעוניין אף הוא להרוויח זמן, משום שהוא צריך לקבל החלטות מכריעות. הוא גם יודע שאם אין הסכם, פירוש הדבר מלחמה. ובמצב של מלחמה הרי אין לדעת את התוצאות. אמנם סאדאת יושב איתן על כסאו, אין לו אופוזיציה של ממש מלבד שכנו ממ- ערב קדאפי שהוגדר על ידו כמי שנכנס בו השטן. לכן הוא מעוניין להשיג הישג דיפלומטי בלי מלחמה, אלא שהוא גם הותר להישג דיפלו- מטי נוסף נסיגה ישראלית בלי תמו- רה.

כיום קיימת הרגשה בוואשינגטון שהמצרים יהיו מוכנים בכל זאת לתת תמורה, לפחות במרוצת של הזמן, אם כי אין להם תשובה קונ- קרטיות מצד מצרים. את בעיית אי הלוחמה מבקש הממשל האמריקאי מישראל לגנוז, משום שמצרים אינה יכולה — לדעתם — להצהיר על כך. כל עוד שישראל נמצאת בשטחים מצריים שנכבשו על ידה. מה ש- מצרים מוכנה להציע זהו התחייבות של אי שימוש בכוח. התחייבות כזו אין בה משום סיום לוחמה ובוודאי אין בה משום שלום, יש בה ניצוץ של שלום בלבד.

היוזמה נשארה בידי ארה"ב

השבועות הקרובים יבהירו את ה- מצב, אם יש סיכוי להסדר בי- נים או לא. היוזמה שוב נמצאת בי- די ארה"ב, תוך למידת לקח הכש- לונות הקודמים. ההרגשה היא, ש- לפחות בסעיפים הקטנים יותר תוכל מצרים להציע תמורה, כמו בסעיף חופש השיט בסואץ, גשרים פתוחים בין ישראל למצרים; החלשת ה- לוחמה המדינית וההפוגה במדיניות החרם.

התשובות המצריות הקבענה במי- דה רבה את הצלחת המו"מ. במער- כה זו של תמרונים מדיניים, שבין המשולש, ארה"ב, ישראל, מצרים, הוכיח סאדאת כי יש לו כושר תמ- רון טוב. הוא הצליח להמרין את יש- ראל למצב של ריב עם ארה"ב. מסע רבין נועד לבטל את התוצאות של

(סוף בעמוד 11 טור 6)

הפיחות הזוחל והשלכותיו

מאת ברוך אדלר

לשני הצעדים הכלכליים המהפכניים העומדים עתה לפני הפ- עלה, הריפורמה במסים והנהגת מס ערך מוסף, נתווסף השבוע צעד מרחיק לכת נוסף, "פיחות זוחל". לצעד זה אין עדיין כרגע השלכות על המשק, ועדות לכך התגובה המאופקת של הציבור עם פרסום השינויים בשערי החליפין של המטבע הישראלי. אולם אלה תבואנה בעתיד. המשק כולו יושפע להבא מהחלטת הממשלה השבוע המס- מיכה ועדת שרים לבצע פיחות אחת לחודש בשיעור שלא יעלה על שני אחוזים.

החלטת הממשלה השבוע פירושה, למעשה, קץ לויכוחים הנוקבים על הצורך בפיחות, שהתנהלו לעתים מזומנות ועצם עריכתם גרמה בסו- פו של דבר לביצוע פיחות. כל וי- כוח בנושא זה גרר אחריו הסתערות קונים על השווקים וחטיפת מוצרים מכל הבא ליד, בין אם צריך אותם ובין אם לא, התנפלות לא רציונלית על הבורסה ועל כל נייר ערך ה- ניתן להשגה. בהלת קניות זו — שלעתים לובתה בכוונה ע"י סוחרים זריזים שרצו להיפטר מהמלאי ש- נצטבר בידיהם, או שסתם רצו לג- רוף הון על חשבון התמימים והנת- פסים לכל שמועה ומוכנים להוציא את שאריות כספם על דברים שב- אופן רגיל בכלל לא היו קונים אותם — היא שגרמה להגברת ה- לחצים האינפלציוניים שאותם רצו למנוע ע"י הפיחות. עתה, מניחים, תיפסק ריצה מטורפת זו לחנויות לפני כל שמועה על פיחות, במטרה להשיג את המוצרים במחיר הישן. עליות המחירים המתונות הצפויות, כשכל פיחות שייעשה יהיה בשיעור זעיר, תבטחנה כי הקונה יקנה רק מה שנחוץ לו באותו רגע ולא יקנה קניות מבהלות הגורמות להעלאת מחירים.

האם היה העיתוי טוב?

מבחינה זו היה עיתוי הפיחות ה- נוכחי טוב. כיום יש התאפקות מ- קניות וכמה ענפים במשק מרגישים היטב את האטה. לכן, סביר היה להניח כי אם יבוצע פיחות לא יקו- צו הקונים לחנויות ולא יגרמו ב- ריצתם זו לעליית מחירים ולהתגב- רות האינפלציה. הנחה זו הוכחה כנכונה בימים הראשונים של הפי- חות ותנועת הקונים בחנויות היתה נורמלית לגמרי. הקונים לא הסתערו על מכשירי חשמל וטלביזיות, כמו ב- עבר, ומי שנכנס לחנות החשמל, היה על פי רוב קונה שבלאו הכי הת- כונן לקנות אותו מכשיר. בעלי- חנויות שבחודשים האחרונים הר- גישו יפה את השפל בעסקיהם, שמ- חו על כל קונה שנכנס לחנותם והיו מוכנים אף לתת לו הנחות, עד כמה שהדבר אפשרי. אותו דבר אמור גם במוצרי מותרות, רהיטים ושורה ארוכה אחרת של מוצרים שאפשר להתקיים בלעדיהם. מאחר השוק רווי בהם והאפשרויות ה- כספיות של הקונים קטנו הרי שלכל קונה שבא אמרו "ברוך הבא" ולא ניסו להטיל עליו את הפרשי הפי- חות.

תרומת הממשלה להתאפקות הסוחרים

להתנהגות זו של הסוחרים תרומה גם החלטת הממשלה לא להטיל הפעם היטל מלאי. עד"כ לא היתה לסוחרים גם עילה פורמלית לנסות ולהעלות מחירים על המלאי הקיים. אם גם להבא ינהגו כך — אמר מנכ"ל משרד המסחר והתעשיה, מר עמוס ברחיים — יוסכו הרבה מהזעזועים שנגרמים בעקבות שי- נויים בשערי המטבע.

בינתיים אין כל ערובה שבעתיד לא יוטל היטל על המלאי הנמצא בידי הסוחרים ואין גם כל ערובה שהמסחר יתנהג כפי שהתנהג אחרי הפיחות הנוכחי. סוחרי המכוניות, מכשירי הטלביזיה וכדו' היו מוכנים הפעם לספוג את הסכום הקטן של פיחות שני האחוזים הנוכחי. היקף כזה של פיחות הם יכולים לספוג מרווחיהם — וזה היה גם השיקול לביצוע פיחות קטן בלבד, כשבדיו- נים הועלתה הצעה לבצע פיחות של 5 אחוזים. אולם, אין כל ערובה שכך יקרה גם לעתיד. אם יבוצע פיחות קטן מידי חודש בחודשו, כפי שהותר לוועדת השרים ש- מונתה לצורך זה, הרי שבמשך הזמן יצטבר פיחות גדול והוא חייב יהיה לתת את אותותיו במשק. אין לה- ניח שהמסחר והתעשיה ידעו או יוכלו לספוג שני אחוזים של פיחות בכל חודש. אחרי שיצטברו כמה פיחותים קטנים לא יהיה מנוס מ-

(סוף בעמוד 11 טור 6)

יומן ניו־יורק

יהדות ארצות־הברית מגלה סימני דאגה

מאת ד"ר הלל ויידמן, סופר "הצופה" בארה"ב

ביקורו של ראש הממשלה יצחק רבין בארצות הברית חל בשבוע של חגיגות סיום שנת הלימודים באוניברסיטאות ובקולג'ים. במציאות האמריקאנית חגיגות אלה אינן רק מועד לשמחה, אלא גם מקור לדאגה: האם עם סיום חוק הלימודים יימצאו מקורות פרנסה?

בנסיבות אלה היה אפשר לצפות, או לחשוש, שבקורו של ראש ה- ממשלה הישראלי, יידחה לקרן זווית מבחינת התענינות הציבור — ולא הוא. נוכחנו לדעת שחרף הבעיות המעיקות על הנוער היהודי הלומד, ועל הוריהם, ישראל בכל זאת בראש דאגתם.

בכל מפגש דיברו בעיקר על בעי- יותיה של ישראל. כאשר פנה אלי יהודי בשאלה, שהיא בפי כמעט כולם, "מה יהיה?" נסיתי לענות לו בדבר הסכויים הכלכליים פה, בדבר העדר משרות למסיימים מחפשי עבודה, — כי השאלה הועמדה ב- אחת מחגיגות הסיום. אבל השואל תמה כאל מי שענה שלא לענין. "וכי לזה התכוונתי בשאלתי? אל תעמיד פנים... אתה יודע היטב במה מדובר... כי אכן הדאגה ה- מעיקה על כולנו היא מה יהיה עם ישראל?

שאלה זו לא נפתרה גם אחרי פגישתו של ראש הממשלה עם ה- נשיא פורד ומזכיר המדינה ד"ר קיסינג'ר, וגם לא תפסיק לנקר במו- חותיהם של יהודים רבים זמן רב. כי ההרגשה הכללית כאן היא כי ההידברות בין ראשי הממשלות של ארה"ב, של ישראל ושל מצרים, אינה סוף פסוק, אלא התחלה של מהלך, שסופו מי ישורנו. זה לא סיום, זהו תהליך ממושך, ודרך ארוכה וקשה!

מבחינה זו מתייחסים גם לשר החוץ קיסינג'ר. היחס אליו משתנה, משום שהוא משתנה. הוא ופעולו- תיו אינם במצב סטאטי אלא דינמי, נע מעמדה לעמדה. ויהודים מתנב- גנים, לפעמים בחרדה, ותמיד בחש- דנות, לאן פניו מועדות.

כל זמן שהיה ניקסון...

מענין, שכל זמן שניקסון היה הנשיא היחס לקיסינג'ר מצדם של יהודים, כולל מתנגדיו של ניקסון, היה יותר אוהד ופחות חשדני מאשר הוא היום.

כמה טעמים לדבר. ראשית, ניק- סון היה בעצמו מומחה לעניני חוץ ובעל נסיון רב, ולא סמך בכל על שר החוץ שלו. אף מתנגדיו של הנשיא הקודם לא יכלו להתעלם מזכויותיו למען ישראל. ידועה עמ- דתו למען רכבת האוירית במלחמת יום הכפורים, — (הוא גער באלה שבממשל שניסו להאט או לחבל בפקודתו בנידון זה) — וגם תקי- פותו נגד הקרמלין שעה שזה איים בהתערבות צבאית במישרין.

שנית, כיוון שכך, היה לניקסון כאילו אינטרס "אישי" בתמיכה ב- ישראל על־פי ה"חוקה" שאין אדם מורח בסעודה ומפסידה.

שלישית, לנשיא הקודם לא היתה סיבה להוכיח את "אי־נטיתו" לצד היהודי בגלל מוצאו, כמו קיסינג'ר. גם לא היסס להכריז בפומבי על זהות האינטרסים של ארה"ב ויש- ראל.

כיום המצב שונה בהחלט.

דאגתם של מסיימים

כידוע, אחוז היהודים בין סטודנ- טים עולה בהרבה על זה של אחוז היהודים באוכלוסיה הכללית גם אחוז המצויינים ביניהם, בכל ה- מקצועות. עולה על זה של לא- יהודים, ובכל שהם מצויינים יותר הקשיים בהם נתקלים בהשגת מש- רות מתאימות לכישוריהם גדולים יותר.

אולם הקשיים הצטברו גם לסטו- דנטים שטרם סיימו חוק לימודיהם. כי הנוהג באמריקה מכבר הימים שימי חופש הגדול אינם ימי חופש, לפחות לרובם של צעירים. אלה הם זמני עבודה, לפעמים עבודה מפ- רכת, יותר מכל ימות השנה, הנתו- נים ללימודיהם. בימי חופש מת- אמצים בני הנוער להרוויח למען פרנסתם ושכר למודים, ואינם מו- אסים באף מלאכה, אם כי היו מבכרים עבודה מתאימה.

כיום רובו המכריע של הנוער ה- יהודי הוא נוער אקדמאי. כארבע מאות אלף סטודנטים יהודיים לומ- דים במוסדות השכלה גבוהה בכל הסוגים ובכל המדינות ברחבי אר- ה"ב. ביניהם רבבות מסיימים מחפ- שים תעסוקה קבועה בהתאם לדר- גותיהם הטריות שהם רכשו לא בלי עמל ושקידה, והם נתקלים בקש- יים גדולים עקב המצב הכלכלי ה- שפל.

"נומרוס קלאוזוס" סמוי

נוסף לזה הם נפגעים ממגמות שונות, פוליטיות ואחרות. כי ב- אחרונה קיים כוון להעדיף בתעסוקה סוגים מיוחדים של ה- אוכלוסיה, ביחוד בני מיעוטים, כלו- מר, כושים, פורטוריקאנים וכדומה, בעבודות שונות פוגעת ביחוד ביהו- דים. אגב, איך שלא יהיה זה מוזר, — היהודים, המיעוט הדתי והלאומי הקלאסי, הפך בארה"ב להיות נמנה עם הרוב בחישובים שונים, בעיקר בתעסוקה.

הממשלה שוקדת על תעסוקה ל- מיעוטים רשמיים, כאמור, ומפעילה לחץ בכוון זה על מוסדות השכלה עממית וגבוהה, על גורמים תעשיי- תיים המקבלים הזמנות מן הממש- לה וכו'. למדיניות זו כנוי מיוחד "מבצע חיובי", (אפירמטיב אק- שן), והוא אומר, כנמה לענות בחיוב על דרישותיהם של המיעוטים לרכוש מקומות בפקידות ממשל- תית, עירונית, בתעשיה, בעוד שעד עתה היו מקופחים מבחינה זו. אבל למעשה מהווה מדיניות זו "נומרוס קלאוזוס" סמוי הפוגע ביהודים.

הבעיה נעשתה השנה יותר חמו- רה כאשר נשווה את המצב הנוכחי עם זה של שנים עברו. לשעבר הביקוש בשטח זה עלה על ההיצע. עוד טרם גמרו הסטודנטים את חוק למודם כבר חיכו להם משרות. נצי- גי תעשיה ומוסדות השכלה, מעבדות מדעיות ומוסדות דומים, סיירו ב- אוניברסיטאות וקולג'ים וראיינו סטודנטים וסטודנטיות. היתה קיימת התחרות בין המראיינים "לתפוס" מסיימים מצויינים.

כיום סטודנטים ומסיימים עם ציו- נים גבוהים ביותר מחפשים עבודה קבוע, או לפחות לחודשי הקיץ — ואין. לאמיתו של דבר זוהי מכת מדינה. ואבטלה והעדר משרות פוג- עים יותר באוכלוסיה הכושית וה- פורטוריקאנית. והיהודים סובלים מ-

(סוף בעמוד 11 טור 9)

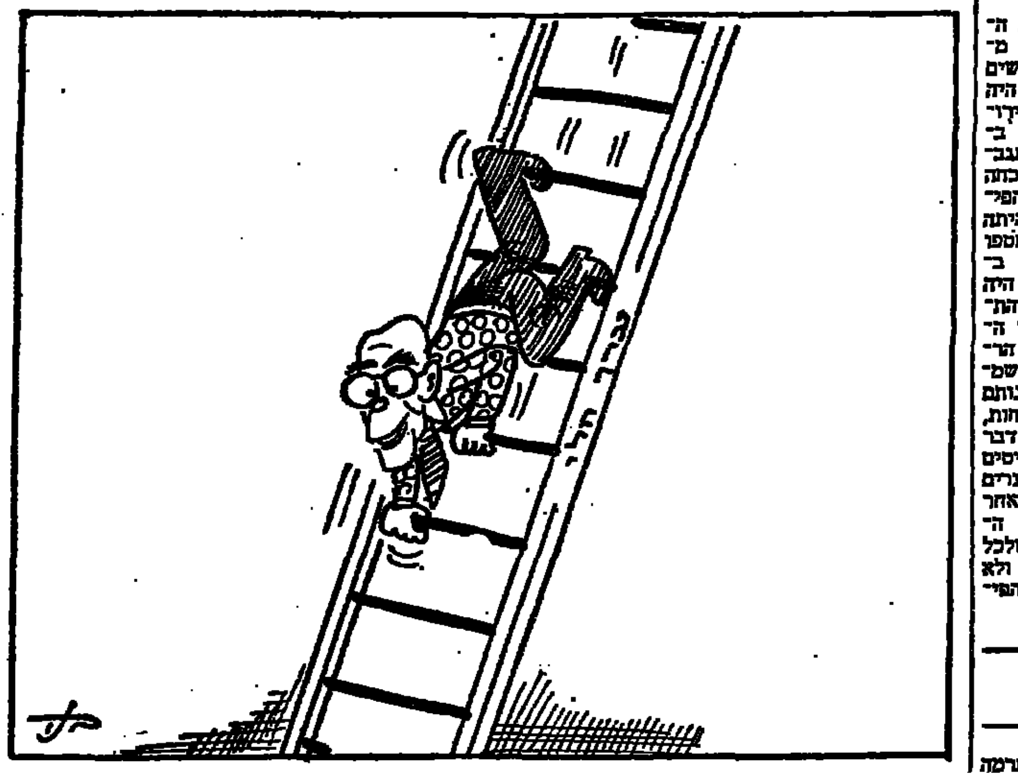

השר מ. ח. שפירא ז"ל

בדרכי ראשונים

חמש שנים לפטירתו

ראשוני, בוני ומעצבי דמו- תה של הציונות הדתית. רשמו "בקול הקורא" הראשון של הס- תדרות המזרחי שפורסם בתום ועידת הייסוד בווילנה וכו ב- אמר: "העלו אותנו יקירינו על לב כי ציון והתורה הן שתי קדו- שות המשלימות זו את זו. הנ- צריכות זו לזו".

אכן, רציון זה אין בו בעצם מן החידוש, כי תנועת "המז- רחי" לא רדפה אחרי חידושים אלא ביקשה לעצב את דמותן והליכותיהן של התנועה הציו- נית ושל ארץ ישראל. כששור- שן ומקורן בתורת ישראל ו- במסורת ישראל.

הרב י. י. ריינס בהגדירו את המושג של הלאומיות הישרא- לית, אמר:

"הלאומיות שאני מודה ומ- כיר בה ושאני מוקיר ומקדיש אותה אינה מקורית כלל. זוהי הלאומיות של ר' יהודה הלוי, שלפי דעתו לא היה ישראל לעם הנבחר אלא בשביל סגול- תו הגזעית ההכשרה הרוחנית שבאה לעמנו בירושה. היא ש- עשתה אותו לעם הסגולה. ה- לאומיות העברית של ר' יהודה הלוי איננה שוביניסטית. האי אפשר להשוות אותה לתורת הגזע של העמים האחרים ה- שואפים לדכא את הזולת. מה שאין כן עם ישראל פיתוח ה- דת המוסר זוהי נחלתו הגז- עית המיוחדת של עם ישראל. לפי דעתו של ר' יהודה הלוי הגזע והארץ הם התנאים היסו- דיים להתגלות האלוקית בתו- לדה האנושית. להשפעתה ולפ- עולתה של ההתגלות הזאת דרושים שני צינורות: גזע מיוחד — זה עם ישראל. וארץ מיוחדת — זו ארץ ישראל. שני צינורות ההשפעה האלה הם שהשפיעו עלי — אמר הרב ריינס — ומכריזים אותי לתת את ידי ואת רוחי ונפשי לתנו- עה הלאומית".

על יסוד השקפתו זו הוא ייסד את המזרחי.

אלמלי זכינו, היתה היהדות הדתית כולה מצטרפת ל"מזר- חי" מראשית יסודו והיתה קו- בעת את צביונה של התנועה הציונית ואת דמותה הרוחנית של מדינת ישראל. אלמלי זכי- נו לכך, כי אז לא היתה קיימת היום השאלה: מה מעמדו של היהדות הדתית בכנסת ובממ- שלה, שכן היו ימים שהיהדות הדתית היתה הרוב מכריע של העם היהודי. אילו היתה היה- דות הדתית על כל חלקיה ו- גוניה מבין ראשוני העולים ו- הבונים של תחייתנו הלאומית ואילו היתה עולה כחומה וחו- רמת בהמוניה וברבבותיה ל- ארץ ישראל לבנות ולהיבנות בה, כי אז היינו חוסכים לעצ- מנו את המלחמות והמאבקים מסביב לענייני הדת במדינה וגם היינו מצילים רבים־רבים מתוך גיא ההריגה ובלהות ה- שואה הנוראה.

ועכשיו שלא זכינו, הרי רק חלק מן היהדות הדתית הצ- טרף לתנועת "המזרחי" הפו- על המזרחי ונשארנו, איפוא, בודדים במאבק הגדול הנטוש בינינו לבין החילונים בענייני רוח ודת.

ואמנם, הרגישו גדולי ישר- אל בזמנם בסכנה הגדולה הזו של התרחקות היהדות הדתית ממצוות ישוב ארץ ישראל. אלה הם דברי ר' שמואל מו- הליבר זצ"ל:

"הטענה של היהדות הדתית שרבים מן המתיישבים בארץ ישראל הם פורקי עול תורה ומצוות, היא צודקת. הי' יודע את האמת כי לבי כואב על כך. שדווקא אלה שנתרחקו מן היהדות מוסרים את נפשם על בניין הארץ ודווקא החרדים מת- רשלים במצוה גדולה זו. ולא עוד אלא שהם מניחים מכשו- לים על דרכנו".

עוד לפניו כתב הגאון ר' אל- יהו גוטמכר:

"יש לראות גודל התכלית ב- זה (במצוות ישוב ארץ ישראל) שהקליפה גוברת גם בצדיקים היותר גדולים לבטל את הטוב הזה".

אכן ניבאו גדולי ישראל א- לה וידעו מה ניבאו. ואנו, שז- כינו, בימינו ולעינינו, לתקו- מתה ולבניינה של מדינת יש- ראל ועומדים יום־יום במער- כה על כל הקודש והיקר לעם ישראל כאן ומקדם, מרגישים מתוך כאב צורב את אשר הח- סירה היהדות הדתית בימים שעברו. למרבה הצער נשארה היהדות הדתית, אחרי השואה, מעט מהרבה, ודבר זה בא לידי ביטוי גם בהשפעתנו בגולה ו- גם במדינת ישראל.

אף על פי כן ולמרות כל א- לה, מותר לנו לומר כיום כי בחסדי ה' זכתה תנועת המזרחי על ידי פעולותיה הברוכות ב- משך שנות קיומה להקנות יה- דות נאמנים ולהכות שרשים עמוקים לחיי התורה ולמעמד ה- דת במדינת ישראל. ההשגחה העליונה הוליכה אותנו בדרך הנכונה של תחיית האומה ו- בניין המדינה וזכינו ש"המז- רחי" הוא־הוא שגולל את ה- חרפה של עמידה מרחוק מעל היהדות הדתית. בימי הרה עו- לם לאומה באו ראשי המזרחי וחברי התנועה והביאו התעו- ררות גדולה לשיבת ציון ולג- אולת ישראל. התייצבו במערכה ונשאו בעול התנועה הציונית על נפתוליה ומאבקיה במשך שני דורות בעליה, בהגנה, ב- העפלה ובהתיישבות, בהאבקות המדינית ובכל מערכות התנו- עה הציונית והמדינה מבית ו- מחוץ. חברי תנועת המזרחי ו- מנהיגיה היו בין מעודדי הל- בבות ונושאי בשורת הגאולה אשר הדליקו בקרב העם את אש השלהבת של געגועים ו- כיסופים לחיבת ציון ולשיבת ציון, לעלייה והתיישבות בארץ ישראל ולבניינה של מדינת יש- ראל על כל גילויי חיה.

המזרחי התארגן בראשיתו כ- הסתדרות עצמאית עקב מלחמת התרבות שהתחוללה אז בת- נועה הציונית בענייני חינוך ו- תרבות. אמנם הצליח "המזרחי" למנוע זמן מה את המיכתה של ההסתדרות הציונית במוסדות חינוך ותרבות. אולם "המזרחי" הבין כי לא יצליח לכבוש לאו- רך ימים פעולות חינוך ותרבות מטעם ההסתדרות הציונית וכי

בשלילה בלבד לא ישיג את ה- מטרה הנכספת. לפיכך החליט להילחם בתרבות החילונית ע"י פעולות חיוביות בשדה ה- חינוך בארץ ישראל ברוח ה- תורה והמצוה. ואמנם, ההיש- גים המפוארים שלנו בשדה ה- חינוך שיש להתברך בהם, מעידים ומוכיחים, עד כמה נכונה היתה דרכו של "המז- רחי" בעבודה החיובית בכל שט- חי החיים בארץ ישראל.

בעקבות המזרחי הלך גם ה- פועל המזרחי. הוא לא הסתפק בקריאת־תגר נגד ההתיישבות הלא־דתית אלא הקים בעצמו מערכת גדולה ומפוארת של התיישבות דתית חלוצית בכל רחבי המדינה, שהיא לתפארת ליהדות הדתית כולה.

"המזרחי" ו"הפועל המזרחי" צעדו וצועדים יד ביד כמפלגה דתית־לאומית אחת בדרך של בניין ויצירה. מאז ייסוד בית הספר "תחכמוני" הגענו בעז- רת השם לרבבות תלמידים ב- מערכת החינוך הממלכתי־דתי על כל שלביו וצורותיו, החל מגני ילדים דרך בתי־ספר עמ- מיים, תיכוניים ומקצועיים עד לאוניברסיטת בר־אילן ודרך ה- רשת הגדולה של הישיבות ה- תיכוניות שלנו, ישיבות "בני עקיבא" וישיבות "תורה ומלא- כה". עד לישיבות־ההסדר ש- הם מבצר־עוז לרוח ישראל ס- בא ומהם תקווה לעתידנו כ- עם סגולה מכל העמים.

וזכינו לתנועה גדולה של ה- מזרחי והפועל המזרחי במדי- נת ישראל, לתנועת האשה ה- דתית־לאומית, לתנועות הנו- ער "בני עקיבא" הנוער הדתי- העובד, המשמרת הצעירה ו- איגוד ספורטיבי דתי "אליצור" שכל אחד מהם מוסיף כוח ועוז כבוד ותפארה ליהדות הדתית במדינת ישראל. בכל מקום ו- בכל ישוב במדינת ישראל אנו רואים את פרי עבודתנו ומאמ- צינו.

בהשקיפנו על עבודה המפו- ארה של תנועתנו, רשאים אנו לסכם ולומר שזכינו להישגים גדולים ונפלאים בכל ענפי ע- בודתנו. גם בארץ וגם בתפו- צות הגולה. אכן, כל אלה נו- תנים לנו יסוד לסיפוק־נפש ו- לקורת רוח ואשרינו שזכינו ל- כך.

הגענו לכל אלה על ידי עבו- דה בלתי פוסקת של תנועת ה- מזרחי והפועל המזרחי על כל חלקיה, מתוך מסירות נפש ו- נאמנות עליונה לאותו הרעיון הנשגב של תורה וציון המשלי- מות זו את זו והצריכות זו לזו, אשר ראשוני תנועת "המזרחי" הכריזו עליו עם הקמתה לפני למעלה משבעים שנה בירושלים דליטא, היא וילנה.

אולם, תפקידינו טרם נסתיי- מו. כי מטרתנו עדיין לא הת- גשמה.

כדרכם של הראשונים ולאור השקפת עולמם, עלינו לא ל- הסתפק במתיחת ביקורת ובק- ריאת תגר על מעשים שלי- ליים של אחרים, אלא להמשיך במעשים החיוביים ופוריים של תורה וחינוך. בניין ויצירה ה- יאבקות בלתי פוסקת על ה- עקרונות המקודשים לנו מדו- רי דורות, חובתנו לפתח פעו- לה נרחבת בארץ ובתפוצות ל- שם הרחבת מסגרתה הארגונית של תנועתנו וחיזוק יסודותיה הרוחניים. בעיקר עלינו לעודד את הלבבות של היהדות הדתית בכלל בתפו- צות ישראל לעליה לארץ ישר- אל, ליהנות מזיו תורתה ומתפ- ארת בניינה, כי המערכה על גדולה ועתידה של היהדות ה- דתית תוכרע במדינת ישראל ולא ייתכן שנאמני התנועה ו- החרדים לדבר ה' ישבו רחו- קים ממקום המערכה ולא יבו- או לעזרת ה' בגיבורים.

נתגייס כולנו, מקרוב ומר- חוק, להגדיל ולהאדיר את ה- מחנה הדתי־לאומי בחיל וגב- ורה, בהוכר וברות, להצלחת מאבקנו לביצור דמותה הרוחנית של מדינת ישראל ולמילוי יי- עודה ההיסטורי בעם ובעולם. ואני תפילה שיקויימו בנו דב- רי ישעיהו הנביא: "הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנו- תייך יטו אל תחשוכי, האריכי מיתרייך ויתדותייך חזקי, כי ימ- ין ושמאל תפרוצי וזרעך גו- יים יירש וערים נשמות יושי- בו".

שיחה עם המחנך ד"ר דב רפל

מאת יהושע שמש

פני דור שלא ידע את משה...

לשפע ההדגמאות לתלישותם ולבורותם ב- ענייני יהדות ומורשת ישראל של חניכי החינוך המנותק מפרקים יהודיים, הצטרפה בימים אלה אפיזודה שסיפר שר הבטחון שמעון פרס, בהרצאתו בפני המעיין בכנסת, שאלמלא שיקפה מציאות עגומה ומדאיגה, אפשר היה להתייחס אליה כאל קוריוז מבדח. באחד מביקוריו במגרשי נחל, סיפר שר הביטחון, נתקל בצעירים שאינם יודעים מי זה משה רבנו, וכששאל אחד מהם מהן עשרת הדברות, השיב הצעיר: "את הסרט הזה עוד לא ראיתי"!

תשובה זו מצטרפת להופעות כמו תלישותם של שליחים ודיפלומאטים ישראליים, ה"מפגי- נים" את בורותם בקרב יהודי התפוצות, ניתוקם של צעירים מכל זיקה לערכי היהדות, ומכאן — לכפירה מוחלטת בזכותו של העם היהודי על מולדתו.

ראשי החינוך הממלכתי מנפנפים מדי פעם ב"תרופות פלא" שלא הוכיחו את עצמן. פעם נתפסו בתכנית "תודעה יהודית", פעם חוזרים מליצות על חינוך לערכים ועוד כהנה וכהנה — וכל התכניות היפות היו כלא היו, כשלא פעם מתגנב החשד שאין מתכוונים להגשימן ברצינות והעלאתן נועדה כדי לסבר את האוזן ולהרגיע את המצפון. מה שבולט בתכנית הלימודים החד- שה בבתי הספר התיכוניים, היא שימת הדגש בלימודים "הכלליים", תוך הזנחתם לקרן זווית של הקניית ערכים וחינוך למורשת לאומית. גדולי פרא של החינוך החילוני מצביעים על כך שיש בו ליקויים יסודיים, שאין מייחסים להם את החשיבות הנדרשת. כאן ברור כי יש ליקויים ב ש ו ר ש דברים, ואין הבעיה בתיקון ליקויים ופגמים שעל פני השטח.

האם משקפת התשובה של אותו צעיר על עשרת הדיברות או על משה רבנו תופעה של בורות שמקורה באי־ידע או בזיקה קלושה ביותר לערכי היהדות?

ד"ר דב רפל, מחנך ותיק, איש קבוצת יבנה, מרצה בבית הספר לחינוך באוניברסיטת "בר אילן" ולשעבר מנהל המיתנר למורים ומורות בגבעת וושינגטון, רואה את סיפורו של שר הבי- טחון על רקע מכלול רחב, החייב לעורר הרהורים נוקבים לגבי כל מסגרתו ומהותו של החינוך בארץ.

בין השכלה וחינוך

אומר ד"ר רפל: אפשר לגשת לשאלה משתי נקודות מוצא: אחת ההשכלתית ואחת החינוכית. באשר לשאלה ההשכלתית, הרי אין ספק שה- בוגר שנשאל אם לבד בבית־ספר כלשהו — שמע על משה רבנו ועל עשרת הדברות. על כן, אין לומר כי לא ידע מפני שאינפורמציה זו לא ניתנה לו, אלא לא ידע מפני שלא ייחס חשיבות בשעת שמיעה ולאחר שכיחה לפריט האינפור- מטיבי ההשכלתי הזה בדבר משה רבנו או עשרת הדברות. בשנים האחרונות הולך וגובר הדיון, בהיות אחת מפריטי ההשכלה הנקלטים על־ידי התל- מיד נשמרים בתודעתו ובזכרונו הדבר תלוי באינטליגנציה, בהתעניינות, בהבנה המוקדמת, בכשרונו של המורה לעורר עניין ובצורה של נסיבות, לעתים בקריזה, בכל המוקדים מהחברה, שאם נסמוך על בית הספר כעל מקור בלעדי של ידיעות, הרי לגבי הידיעות שהילד קיבל בבית הספר ושאין להן כל הד וכל רקע בחיי היומיום שלו, בתרבות ובחברה — אחוז הידיעות הנש- תמרות בזכרונו של האדם הוא נמוך ביותר. אם נקח, למשל, מקצוע כמו אלגברה ונבדוק את מידת ידיעתו אצל אנשים שסיימו בית־ספר תיכון ועברו בהצלחה בחינות בגרות במתימטי- קה, ובמשך שלושים השנים שלאחר הבחינה לא היה להם כל מגע עם מקצוע זה — מתברר שרק אחוז קטן של אנשים (בסביבות עשרה אחוזים) זוכר משהו יותר מעשרה אחוזים של החומר (המספרים אינם מדוייקים, אבל נותנים כיוון נכון של הממצאים הניסויים).

אותו צעיר, אין ספק ששמע על משה רבנו וגם על עשרת הדברות ועל עוד עניינים רבים, אבל כל זה נשכח. זאת מכיוון שאם משה רבנו הוא פריט בלתי חשוב של הידיעה, שוכחים אותו מהר. כמובן, אילו היו מזכירים את שמו של משה רבנו לא חמש או עשר פעמים, אלא מאות פעמים — היה שמו נשאר חקוק בזכרונם של אלה שאין להם כל קשר אתו לאחר שסיימו את בית הספר, כשם שבוגרי גימנסיות קלסיות זכרו עד זיקנה את שמותיהם ואת מעלליהם של גבורי הומירוס, אף־על־פי שלא נגעו בספרות יוונית שנים רבות.

"שלום עליך נפשי"

אם כן, מה המצב לגבי חניכי החינוך הדתי, שמוטעמים יותר רקע וידע רב יותר בענייני יהדות?

ד"ר ד ב ר פ ל: הנקודה האחרונה שהזכ- רתי מעוררת בעיה החייבת להטריד גם אותו חלק בציבור הרואה את עצמו כדתי. אלה בוודאי הזדעזעו למקרא הדברים של שר הביטחון, ואולי גם הרגיעו את עצמם בסגנון של "שלום עליך נפשי". שאצלנו — היינו, אצל ילדינו, שקיבלו את חינוכם בבתי־ספר דתיים — דבר זה לא ייתכן. ובכן, שתי סיבות יכולות להבטיח את הרציפות של הזכרון, וההבדל החינוכי בין שתיהן רב מאד. אחת, ההתמדה והאזכור בתקופת בית־ הספר, בדומה לאכילס ושאר גבורי הומירוס, שאין אדם רואה בהם כל חשיבות, אך מכיוון ששמם נזכר בשיעורים בימי נעוריו מאות פעמים, אי אפשר לו לשכוח אותם, את אישיותם ואת מעלליהם. בדומה לכך, אנשים שקיבלו חינוך בבתי־ספר ממלכתיים־דתיים יסודיים ותיכוניים ושמעו את שמם של משה רבנו ושאר גדולי עמנו פעמים אין־ספור, מובטח להם שלא ישכחו אותם. אבל האם זכרון זה פירושו שדמויות אלה ממלאות תפקיד חשוב בחייהם של צעירים אלה לכשיתבגרו? לגבי חלק מהמקרים מותר להטיל ספק בדבר. נוכח עובדות האופייניות לחלק ניכר של הציבור הדתי — ההולכים לבית הכנסת ובשעת קריאת התורה משוחחים שיחות חולין, שאינם פותחים ספר מספרי היהדות במשך שבו- עות וחודשים, שאינם מגלים כל עניין בתורה, בהלכותיה, בפרשיה ובספריה, הן בתורה שב- כתב והן בתורה שבעל־פה. לכן, אמנם אין הבנים שוכחים מי היה משה — אבל משה, הדמות, האישיות, מה שהוא מגלם, כל זה אינו ממלא כל תפקיד בחייהם של חלק מהם.

יתר על כן, ובכאן נעבור מהצד הלימודי לצד החינוכי: רבים מהאנשים שאני מתייחס אליהם בדברי אלה אינם מזלזלים במצוות, הם דבקים ביהדות ומוכנים להביא קרבנות רציניים כדי לחנך את בניהם לידיעת תורה ולאורח חיים דתי, אבל קיימת סתירה בין הכבשה של קיום מצוות לבין העשיה של תלמוד תורה. הילד הגדל באחת המשפחות מסוג זה, רואה שאביו ואמו מוכנים למאמץ רב כדי לשמור על שבת, כשרות ועוד מצוות, הנחשבות, ובצדק, ליסודות היהדות. אבל יחד עם זה, הוא רואה כי כשאביו רוצה לנוח בשבת ולעסוק בקריאה, נוטל לידו את העתון ולא את החומש. ביום חול והוא משוחח שיחה בטלה ואינו מקדיש מזמנו, הרבה או מעט, ללימוד התורה שבכתב או שבעל־פה. הילד רואה ומבין, שיש דברים חשובים יותר וחשובים פחות. לימוד התורה הוא, כנראה — כך חושב אותו ילד — מהדברים החשובים פחות, שהרי גם אבא, שהוא יהודי ירא־שמים ונזהר בנטילת ידים, בברכות, בתפילות ובשבת, אינו נזהר בשיחות חולין ובקריאה בספרים שאינם הולמים את השבת. את המסקנות הללו מיישם הילד גם על לימודיו. בבית, ליד השולחן, לא תהיה שיחה על משה רבנו — על כן, משה רבנו שייך לא לעולמו של היהודי הדתי, כי אם לעולמו של בית הספר. שם, ורק שם, יש לו קיום, יחד עם נבואותיהם של הנביאים ושאר דברים נעלים שאדם לומד אותם כדי לדעת, אבל לא כדי להגשים.

האם הגברת התכנים הרוחניים בבית הספר הדתי עשויה לשפר מצב זה?

ד"ר רפל: קשה להגיד דברים מוסמכים בעניין זה, מפני שאני חייב תמיד להניח תיאום מסויים בין האווירה שבבית לבין האווירה שבבית הספר. בית הספר יכול לתת קצת יותר מאשר הבית — אבל קשה לצפות, ביחס לתלמיד המצוי, שייתכן הבדל קוטבי בין התכנים הרוחניים של בית הספר והתכנים הרוחניים של הבית. בעניין כגון זה לא ייתכן פער גדול.

השכחת הייחוד היהודי

בחזור לחינוך הממלכתי הכללי. מה ניתן לעשות כדי להעמיק את הערכים היהודיים בקרב חניכי בית הספר החילוני?

ד"ר רפל: נדמה לי, שבית הספר החי- לוני מלא באמונה את השאיפות האמיתיות של ההורים ושל מערכת החינוך גם יחד. כאלה כן אלה, רוצים להכחיד מהילד את ייחודו היהודי. אנו נמצאים בנקודת התנגשות של שני תהליכים מנוגדים. האחד — פוליטי, בו אנו נדרשים להיות משוכנעים ולשכנע אחרים בדבר זכותנו לארץ־ישראל. מצד שני, אנו נתונים בתהליך רוחני של חילון, אשר אחת המסקנות הראשונות שלו היא שלילת ייחודנו היהודי, וכתוצאה מזה — שלילת זכותנו בעיני עצמנו, ומכל שכן בעיני אחרים, לארץ־ישראל. בדבריו של אותו נחלאי באו שתי המגמות לידי ביטוי, שאינו רחוק מסתירה. הוא נדרש להיות מוכן לתת את חייו למען מציאות שלא תמיד הוא רואה את הסיבה. צביעותם של ראשי החינוך החילוני בארץ מוצאת את ביטוייה החריף ביותר בכך שהם יוד- עים שבלי הזדהות היסטורית ובעשיה עם היהדות, קשה לצפות למסירות־נפש יהודית. הם בוכים על כך, הם מדברים על כך, הם מקוננים על כך — הם נזהרים מאד לבל ייעשה שום דבר כדי לתקן את המצב.

כדי להמחיש תופעה זו אציין שתי דוגמאות מני רבות. לימוד פרקי ההיסטוריה היהודית העתיקה הולך ומצטמצם, ולפי תכנית הלימודים, העם היהודי התחיל, כביכול, את חייו עם עליית הבילויים או עם ייסוד מקווה־ישראל. הדבר אינו מקרי, בזה מתבטאת מגמה להינתק מהגולה ומהעבר. עם ישראל נוסד, כביכול, מחדש עם ייסוד המושבות. הדוגמה שנייה: הימים שלפני ראש השנה נחשבים כימים של הגברת התכנים היהודיים בבית הספר. השנה תתחיל שנת הלי- מודים ארבעה ימים לפני ראש השנה. המנהל הכללי של משרד החינוך נתבקש להקדים את פתיחת שנת הלימודים כדי לאפשר הגברת התכ- נים היהודיים, אך תשובתו היתה, שארבעה ימים יספיקו...

סתירה בין ההלכה והמעשה

מה, אם כן, התקנה? האם הקדשת מספר גדול יותר של שעות לנושאים הקשורים במורשת היהדות תפתור את הבעיה?

ד"ר רפל: כאן הבעיה היא יסודית ושור- שית, ואין כל מקום לפשרות. מבחינה יהדותית אין תקנה לחינוך, אלא אם כן תהיה הזדהות בין אורח חייו של המורה, הערכים להם הוא מחנך והחומר שהוא מלמד. אסור שתהיה סתירה בין ההלכה והמעשה. במצב הנוכחי אין לחינוך החילוני כל תקנה — הוא יחנך יהודים־במקרה ותלושים ממקורותיהם.

אם כן, פירושו של דבר כי הקיצוץ בשעות הלימוד של היסטוריה יהודית ו- תנ"ך בבתי הספר הכלליים, אין בו כשל- עצמו משום הגברת הניתוק מהמורשה היהו- דית?

ד"ר רפל: הקיצוץ נותן ביטוי לכך שאין רוצים לתת ביטוי לדברים מהותיים של המורשת ההיסטורית. העובדה שמקצצים בשעות המוקד- שות ללימוד תנ"ך היא בשבילי סימן להשקפו- תיהם של אלה הקובעים את מערכת החינוך. היא גם אומרת מה אפשר לצפות בתחום ההשכלה היהודית מהדור הגדל בבתי־ספר אלה. אבל אין היא אומרת הרבה בנוגע להזדהות היהודית של חניכי מוסדות אלה. לנוכח המצב בחינוך החילוני, התהליך היה צריך לבוא, גם אלמלא הקיצוצים והצמצומים בשעות המוקדשות ללימוד חומר ה- קשור במורשה היהודית — אך הם החישו אותו.

אולי צריך לשאוף להעמיק את החינוך הלאומי גם אם קשה הדבר באשר לערכים הדתיים?

ד"ר רפל: אין ערכים לאומיים יהודיים שאינם דתיים. אם מסירים מהיהדות את התכנים הדתיים, נשארת עליבות בזאת. שאיני רוצה לנקוב בשמו של עם כאשר להשוותו לעם היהודי, כשהוא מבדל בתכנים דתיים. אם להיות ככל העמים, מדוע צריך לשבת בארץ ישראל, הרי להיות כמו גויים אפשר במקום שהוא ולאו דווקא בארץ?

האם אין זו חזות קשה מדי לחינוך החילוני?

ד"ר רפל: לפני למעלה משלושים שנה התכנסו ראשי החינוך הדתי וחזו בצורה בהי- רה, את פני הדור אשר יקום על־ידי החינוך החילוני. אמרו, שיקום דור שלא יידע תורה, שלא יהיה לו עניין ביהדות, בהרבנה היהדית, במורשת העם. הגדירו דור זה כ"גויים דוברי עברית". זכורים לי הדבר דבריהם של הרב מ. בר־אילן והרב ש. אסף ז"ל בעניין זה. למרבה הצער, מתברר, כי הנבואה הקשה והקודרת הזאת התגשמה.

مكبر من الأصل

עיטורי סופרים וספרים

אילת השחר

מאת ש. קורא

בית מדרשו של ראי"ה קוק ממשיכיו מתרבים ובכללם אנשי חשיבה־הבעה ברמה המוציאים מן ההתרגשות בהווה לקחים עקרוניים לשיטתם מדינה ומאבקיה, המדינה כמרכז של תורה המדינה ומלחמותיה באויביה מבחוץ ובקפני־אמונה מבפנים, הן גילויים שחזה אותם הרב ב„אורות". העיון בחיבוריו הרחיב מעגל חסידיו ולא עוד אלא הצמיח תנועה. הישיבות התיכוניות וישיבות ההסדר, אנשי ההתנחלות, בני־תורה להמונים ומיישבים, רבנים ורמ"ים בעלי נעימה ארצישראלית וכיוצא בהם, מכוחו ומכוח־כוחו באים.

הממשיכים המובהקים, שעשו במחיצתו, הם ר"מ חרל"פ בסדרת ספריו „מי מרום", ר"ד כהן, הנזיר, בספריו „קול הנבואה" ובקונטרסיו, ויבדל"א הבן רצי"ה, ראש ישיבת מרכז הרב, בספרו „לנתיבות ישראל", שיחותיו וקונטרסיו של רמ"צ נריה עיצבו הנוער בני־עקיבא וישיבותיה לאור תורת הרב. יש לציין ספריהם של ר"ח ליפשיץ, ר"ב אפרתי, ר"י עמיטל, ומאמריהם של רמ"יים בישיבות ההסדר שבאים לרוב בקבצי „מורשה" המרבים להעמיק במשנת הגאולה לכל צדדיה שבספרי הרב. זו ספרות בעלת סגנון הגותי־פיוטי בחלקה ובו בפרק דבוקה במציאות של היינו, עיונים וערכית, שמבארת הליכים בדברי הימים של תקופתנו כפי שחזו אותם צופי־ישועה.

עתה יצא ספרו של ר' יעקב הלוי פילבר, ראש ישיבת הצעירים שליד מרכז־הרב (אילת השחר, פרקי עיון ומקורות, בנושא ישראל תורתו וגאולתו הוצאת תורה לעם, ירושלים תשל"ה), שבשבעה פרקים מגדיר יסודות עיוניים, מצרף צירופים, ולפיהם מנסה להסביר פשרם של מאורעות הימים. אלה הן שיחות משובצות מובאות ממקורות חז"ל ראשונים ואחרונים, עד ראי"ה קוק, על אותות הגאולה בימינו, שיבת ציון השלישית ומקומם של הערכים אהבת ישראל וארץ־ישראל במערכת היהדות. הדברים אמורים ברוחב דעת וידיעה, בניצוץ פולמוס ובמגמה לשכנע, בלשון נאה ושורשית, ובהערה אוהדת.

„בעיצומו של יום הכיפורים, שעה שישראל קדושים עומדים בסליחותיהם, רחשות תפילה לבורא־עולם ובפיהם „ותנהג הוקר קדושת היום", בו ביום פתחו אויבי ישראל מצפון ומדרום בהתקפת־פתע על מדינת היהודים בארץ־ישראל". זו הפתיחה לפרק ראשון, שכותרתו מפסוקו של ישעיה, „נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה". המחבר מנסה להבין משמעותה ההגותית של המלחמה: עונש על מעשי־קלקלה, או הסתר־פנים. תשובה ברורה אין בפיו. אך בעקבי המלחמה פונה הגותו שוב אל המרכיב המשולש: תורה, עם וארץ, שלכל באורו קשר הדוק אליו. השבנו בגלות מבכת גויים לפגוע ביהודים וביהדות. בשובנו הנה מגמתם לפגוע בארץ. בניגוד לסבורים, שבויתורים לערבים, כגון החזרת כל השטחים ששוחררו במלחמת ששת הימים יכולים עמנו ויש סיכוי לשלום, טוען המחבר, שכל ויתור על אחד משלושת מרכיבי הווייתנו יערער את קיומנו. עם אינו מוותר על מקורי חיותו.

„אין לך סכנה קשה יותר לקיום עמנו כאשר התנכרותו של הישראלי לעברו היהודי, לתעודתו האלוקית ולגדולת אבותיו", כותב המחבר, ומנסה למצוא בהלמות יום־הכיפורים נסיון לפגוע ביום השבת ויום הכיפורים, היינו בתורה; לפגוע בתושבי ישראל, העם היהודי; ולכבוש את המדינה, ארץ־ישראל. זו היתה אזהרה שהוזהרנו באש ודם להיות נאמנים לשלושת עמודי היהדות. הציונות החילונית, שראתה במדינה פתרון לאנטישמיות נוכחה לדעת שלא השיגה מטרתה: „גם עתה עם־ישראל עם לבדד ישכון ומסביבו שנאה התגברות של מרבית אומות העולם". הבלי המדינה מחייבים את היושבים בארץ להיות מחוסנים בתודעת חביבים יסודים של טעם. בלעדיה באה ירידה מן הארץ. „ואילו ציונות המוצגה בחז"ל היא ציונות של גאולה, גאולת הגוף והנשמה, וכדאיים יסורי ארץ־ישראל באשר החייב בה ערובה יהודה לגילוי ככיבה". בהסתמך על מובאות מהספר דעת־תבונות לרמח"ל ומחיבורי ראי"ה קוק הוא מסכם, שבמהלכי הגאולה גלוי הנסתר, עליות וירידות באים חליפות, ואחרי כל ירידה, קורא העם להתכונן בדעה ובעשייה כדי לקדם שלב נוסף בדרך לייעוד.

**

בפתח הפרק הראשון הוא מגב ליגיסטי־הגותי, שרוי באקלים הימים שלאחר מלחמת יום הכיפורים, הרי הפרק הבא „ארץ ישראל" שעיונו עיוני־הגותי ובו מתבררים המושגים קדושת הארץ, מצוות יישוב הארץ, תורת ארץ־ישראל וכיוצא. יתרתם של דבריו בצירופיהם. פסוקים ומדרשים, רש"י ורמב"ם, הכוזרי ורמב"ן, מהר"ל מפראג והרמח"ל, וחתם־סופר ובצירים מולחלים, בעל אור שמח והחפץ־חיים, דבריהם משולבים במגמה לקבוע את מקומה של ארץ־ישראל וישיבתה במרכז היהדות. כדברי המחבר, שעיונו במקורות מוכיחים, „מצוות יישוב הארץ לא רק שקולה כנגד כל המצוות אלה היא הבסיס שבלעדיו אי־אפשר לקיים מצוות". הוא מביא דברי ראי"ה קוק, שלדעתו רמב"ם לא מנה ישיבת ארץ ישראל במנין המצוות מפני שהיא מצוה הכוללת כל התורה כולה, ו„אין למנות הצוים הכוללים התורה כולה", כלשון הרמב"ם.

יש עיון בדבריו של ר' אריה לייב הכהן, בנו של החפץ־חיים, על אביו: „מה אבא לא דרש מהעולים שיבלו שם בתורה ובתפילה כל הימים. רק כי ינהגו על־פי התורה המצוות, כמו שנוהגים כל בני ישראל יושבים בגולה... והוא הראה לי ביחזקאל פרק ל"ח, פסוק י"ב, שבו נאמר: „ואל עם מאסף מגויים עושה מקנה וקנין". הרי ששיבת־ציון כרוכה בעיסוק במקנה וקניין, אלא שהשבים יתנהגו בדרך התורה".

בעוד החפץ־חיים ראה לעיניו ארץ־ישראל כפשוטה, מצוות ישיבה באבותותיהם בביאת הגואל בפועל־ממש, הציץ ראי"ה קוק בפנימיותה והבחין בין תורת חו"ל־ארץ לבין

תורת ארץ־ישראל: „תורת חוץ לארץ עוסקת יותר בפרטים, בתיקון הנפש הפרטית ובדאגה להתעלות הישגה והיי־עולם של הפרט; ואילו תורת ארץ־ישראל דעתה נתונה לכלל האומה והפרטים מתכנסים בו ומתעלים בעילויו".

בהיקף עיוניו ובריכת מקורותיו, בהסבריו ובהרצאתו, ראוי הפרק להכלל בין מיטב החיבורים מסוגו על ארץ־ישראל במחשבת גדולי ישראל.

בפרקים „נצח ישראל" ו„אהבת ישראל" מברר באותו נוסח ובאותה רמה מושגים של עם לבדד, סגולה ובחירה, אחדות ופרישה, אהבה ותוכחה, בניין אומה בדורנו. זו סוגיה שלא־מעט עסקו בה בכל בחינותיה. המחבר משהוו על הנושא על סמך עיוניו בספרי ראשונים ואחרונים, כשהוא מוצא סמוכים לכל נקודה בספרי הרב.

„האיסור לומר דילטוריה על ישראל, אפילו כשהם מורדים בה', הוא לפי הגר"א אחד מתעלומות דרכי הבורא, ולא רק שאין ד' מסכים למעשה זה, אלא שכביכול עויין מקטרגים ואפילו הם נודעים כקדושים". המחבר מביא מדברי הגר"א מווילנא, גם מסתמך על השל"ה, ומכוון את חוד דבריהם לעבר מקטרגים מסויימים. בראיות הוא מנסה להוכיח, שהאיסור לקטרג על ישראל, אינו חל רק על פשוטים בעם, אלא גם על אלה שמסרו נפשם למען יהודים, מרבים במצוות ובחסד, ואף־על־פי־כן אם יתירו לשונם לדבר סרה בעם ד', אין הקדוש־ברוך־הוא מוחל על כבודם של ישראל".

ישנם המשתמשים בכתוב „הלוא משנאיך ה' אשנא... תכלית שנאה שנאתים, לאויבים היו לי" (תהלים קל"ט), במקום להתייחס בשנאה ליהודים שאינם מקיימים מצוותיו של מקום, המחבר מביא ראיות מחז"ל ומפרשים ראשונים, שהכתוב מכוון לשונאי ישראל גויים או משומדים, שמגמתם מכחת הכחודה, ולא לקלי־דעת מבפנים, שאמנם פורקים עול אבל הם קשורים בכלל ישראל.

„אבי החפץ־חיים, מספר בנו, היה דואג תמיד בשל חילול־שבת בפרהסיה, שפרץ בעמנו, ואמר: מה יהיה לאחינו המעורבים בגויים, בפנים רוסיה, שבתי־מסחרם פתוחים בשבת. אך כשנגזרה גזירת גירוש היהודים ממוסקווה, ורובם עמדו בנסיון, לא המירו את דתם ויצאו בלי רכושם, אמר: בני ישראל קדושים הם, לא עליהם נאמר שזוממים בחילול שבת כעובדי עבודה־זרה, שהרי הפקירו כל רכושם ולא המירו את דתם".

ראי"ה קוק, שאהבת ישראל מיסודי משנתו, כותב באחת מאגרותיו: „אילו גדולי הדור מחזקים את ידי, גלוים עמדי ונוהגים מנהגי, היה שם שמים מתקדש, רבים־רבים מאד היו שבים בתשובה שלימה, והיתה מתגלה בגלוי צמיחת קרן ישועה".

בפרק „האמונה ומפסידיה", מברר המחבר על הכרת הבורא מתוך הבריאה ומתוך התולדה, מברר את הסיכוי וסיכון בקירוב רחוקים לאמונה והתורה, ומבחין בשלושה כינוים של יהודים: א. יהודים־של־אפילה, שאינם מקיימים מצוות ומעקרים בחייהם כאורה של תורה; ב. יהודים של מצוה, המקיימים החלק מכוונת התורה אך עמי הארצות בידיעה הגבת התורה; ג. יהודים של תורה, שבנוסף לקיום כל המצוות ממלאים חייהם באורה של תורה. אי אפשר לקרב את כולם בבת אחת אל שלימות היהדות. לכן יש להשקיע לפי הכלל, כל מה שאפשר יכול להעלות. העלותו, היינו, להפגיש יהודי אפילה לאט לאט אל מאור התורה ולמלא יהודי המצוות וילדיהם אט־אט בדעת תורה".

סקירה עיונית על התעוררותה של שיבת ציון ושרשיה באה בפרק „שיבת ציון השלישית". על בה הרבה הארץ, גאולה ותשובה, ויתאסו בארץ חכמה, משיח בן־יוסף, גאולה קימעא־קימעא וגאולה בדרך הטבע, הקואה המדינה, ומלחמת ששת הימים, הם מנושאי הפרק, שבו עיונים, ביאורים והרהורי־ויכוח באים כאחד. כאן מובאים מדברי כחר־משמעותיים בעניני מדינה ושלימות הארץ של רצי"ה קוק, שהמחבר הוא מתלמידיו המובהקים.

הוא מביא מדבריו ביום העצמאות תשכ"ז, שלפני מלחמת ששת הימים, שבהם עמד על הכתוב ביואל: „ואת ארצי חלקו" ושאל בכאב: „איפה חברון שלנו ואנחנו שוכחים אותה? איפה שכם שלנו ואנחנו שוכחים אותה? ואיפה יריחו שלנו ואנחנו שוכחים אותה? ואיפה עבר הירדן שלנו. איפה כל רגב ורגב מארצנו הקדושה, האם בידינו לוותר אפילו על מילימטר מארץ ד'?"

בתקופת הכוננות, בין יום העצמאות לפרוץ המלחמה, סר אל בית ר"מ הישיבה, רבי ר"ד כהן־הנזיר, והוא כמביע לפי תומו פנה אליו ואמר: „כל מה שמתרחש בימים אלו במדבר סיני אינו מכוון אלא לשם, לשחרור ירושלים ומקדש המקדש, כי רק התלשת האויב המצרי יאפשר לנו זאת. שבוע לאחר מכן קפץ מלך ירדן וכרת ברית עם שליט מצרים ואז אמר ר' הר: „עכשיו הכל גלוי ומובן".

מן הרוח המהלכת בספר כולו, שכותב בו דברי ציון מיוסדים על שפע של מקורות התרחשויות ימינו לפי מסבירין, שחכמיהם כי עלה השחר, גאולת ישראל על סיבוכה קימעא־קימעא והיא משולה לאילת השחר.

✱ יצא לאור ✱

● עלי ספר, כתב עת לחקר הספר העברי, חוב' א' סיון תשל"ה, העורך ישראל תא־שמע הוצאת אוניברסיטת בר־אילן, המחלקה ללימודים ביבליוגרפיים ולספרנות, 165 עמ'. באוברת מחקרים על סוגי התולדים לסוגיה.

● מלכות דוד, מחקרים בהיסטוריה ועיונים בהיסטוריוגרפיה מאת משה גרסיאל, הוצאת ספרים דון והחברה לחקר המקרא תל־אביב, תשל"ה, 220 ע'.

● מאזניים ירחון לספרות, בעריכת ב. י. מיכלי וא. ב. יפה, יו"ל על ידי אגודת הסופרים העברים, חוברת סיון תשל"ה.

● חיים ארלוזורוב, מאת יוסף שפירא, הוצאת עם עובד, תרבות וחינוך, תשל"ה, 297 ע'.

שיחה עם פרופ' חיים שירמן

שירת גבירול והלוי – שיאי היצירה הפיוטית

מאת נעמי גוטקינד

שירה גדולה מולידה חוקרים גדולים. כך עלה גם בגורלה של שירת „תור הזהב" בספרד הנוצרית והמוסלמית. אנשים כזק"ש, דוכס, שד"ל, בראדי, ביאליק, רבניצקי ויבדל"א שירמן — הקדישו לה את מיטב שנותיהם וכשרונם. האחרון, מגדולי החוקרים העבריים פרופ' חיים שירמן, חי עמנו בירושלים, לאחר שפרש מעבודת ההוראה באוניברסיטה שמונה שנים לפני גיל הפנסיה, והוא מקדיש את כל עיתותיו למחקר ולכתיבה.

יובלות ותאריכיהם

אל פרופ' שירמן הגענו השבוע בעקבות הספר שהוציא זה עתה: שלמה אבן גבירול, שירי החול. עילה אקטואלית שניה לפגישתנו, אם אמנם זקוק אדם לעילה כדי להפגש עם מלומד דגול, היא יובל יהודה הלוי עליו הכריזו השנה בעקבות הקביעה שהמשורר נולד ב־1075, דהיינו לפני 900 שנה. שירמן, שכתב את הביוגרפיה המוסמכת של הלוי עוד לפני עשרות שנים ובה מחקר הדיר של תאריך זה מעיר בחיוך דק, סלחני למתצה: „לא התייעצו בי כאשר הכריזו על היובל. הבל. איש אינו בטוח אם מדובר ב־1075, 1073, 1074, או כל שנה אחרת בסביבות התאריך הזה... מילא, אנשים אוהבים לחוג יובלות. גם ממשלת ספרד רצתה לעשות חגיגת יובל לשלמה אבן גבירול. שם נהגו ביותר זהירות והזמינו אותי למאלאגה עירו להרצאה ולהתייעצות. הסברתי שהתאריך שנבחר ליובל איננו מדוייק. אבל כאשר החליטו הספרדים להקים אנדרטה לאבן גבירול — גם הם שכחו לשאול לדעת מומחה. ניצב במאלאגה אבן־גבירול גבוה, זקן ובעל הדרת פנים. כל מי שקרא אי פעם את שיריו יודע, מדברים שהוא עצמו אומר על עצמו, שהיה נמוך, חולני ומכוער.

„והנה החלי כלה בשרי",
או — „נכאב כלא אב ולא אם /
צעיר ויחיד ואביון" וכו'.

אבן גבירול מציין את גילו בשירים פעם כבן 15, פעם כבן 16 ו־17, בכל אופן ודאי לנו שלא הגיע לשנתו ה־40. זה מה שקורה עם כוונות טובות וידיעה מועטת..."

נורת הקסם של משוררי ספרד

מיעוט האינפורמציה — מול עוצמת הקסם; כאן הפתח לחייו של שירמן כחוקר שירת ספרד. יליד רוסיה שמעולם לא למד בבית ספר יהודי, לא „חדר", לא ישיבה ולא תלמוד־תורה, נפל לידיו בהיותו גימנזיסט כבן ארבע עשרה בברלין, כיר של יהודה הלוי. הנער הצעיר קרא, נדהם, ונשאר תחת רושם ההוויה כל ימי חייו, בחיוך עדין כשל מי שבשחור אהבת נעורים, מראה לנו שירמן ספר ישן, בגרמנית; שירת הקודש של יהודי ספרד, מאת הרב הברליני מיכאל זקש ואומר: זהו הספר היחידי שהבאתי עמי מרוסיה".

שירמן הגימנזיסט החל איפוא בהתלהבות ובמרץ האופייניים לגיל, לאסוף כל ספר וכל בדל ידיעה הקשורים לשירה שכבשה אותו. הוא החל עורך רשימות היסטוריות וביבליוגרפיות המשמשות אותו עד היום, צובך נעשה לחם־חוקו, ושנים רבות לפני שהוציא דוידזון את האוצר הגדול: „אוצר השירה והפיוט", היו כבר בידיו העתקות מכתבי יד והספרים של רבים רבים משירי ספרד.

תפילות ושירים

„למן ההתחלה גיליתי שחסר חומר וחסרים ספרים בתחום שעניין אותי. אספתי כל מה שהיה עד אז, כולל העתקות מכתבי יד. ניסיתי להבין את גדולה של שירה מעולה שנשכחה מלב מאות שנים, ואז התברר לי שהיו בספרד שתי קבוצות של יצירות שגורלן היה שונה מאוד. השירים שנכתבו לשם תפילה ופיוט, הסליחות, המזמורים — נקלטו בחלקם במחזורים (הרבה מפיוטי גבירול מצויים במחזור לפי מנהג ספרד) ואת „כתר מלכות" — לא שכחו מעולם. אבל — מה שמכנים שירי החול (לדעתי, כינוי לא מוצלח כי רבים בהם שירים שנושאם חולין אבל השקפתם דתית, כמו שירת המלחמה של שמואל הנגיד) — כלומר שירים שנכתבו לא לשם תפילה — אלה אבדו.

מדוע? הטעם נשתנה. היחס למציאות נשתנה. יהודי ספרד בימי הביניים היו ברובם מאמינים, אבל באמונתם היו שונים ממאמיני, שולחן ערוך, במאות ה־16 וה־17. אדם כר' שמואל הנגיד היה גדול בתורה וכתב גם שירי יין, אהבה, מלחמה וידידות. קשה לתאר תופעה דומה באשכנז. גם הספרדים עצמם השתנו. דור ראשון או שני של עוזבי ספרד ממשיכים מסורת אבותיהם ומעתיקים את השירים. עם הזמן משתנה טעמם. יהודי מרוקו במאה ה־18 למשל, גם הם אינם כותבים עוד שירת חול; עד גילוי הגניזה הקהירית, נותרו השירים שהועתקו בידי גולי ספרד. היו משפחות שהתמידו בכך בארצות כמו תורכיה, תימן, יוון. בסלוניקי היה משפחת אבן־יחיא שהודות לה השתמר הדיואן של שמואל הנגיד, אבל עד שנוסדה חכמת ישראל בשנות ה־30 של המאה שעברה — נשתכחה השירה הספרדית. שד"ל, צונץ, הם הראשונים שיצרו מסגרת למחקר ועסקו גם בשירת הקודש התפילות וגם בשירי החול. הכל הנפתח באיטיות והמידע היה מועט.

התחלות צנועות

יהודה דוקס למשל, חלוץ בשטח, פרסם ב־1853 חוברת דקה של שירי ספרד. זאת, על אף שהיתה מלאה שיבושים, שימשה בסיס לעבודתם של ביאליק ורבניצקי. גם שד"ל פרסם מעתו: „בתולת בת יהודה", שירי ריה"ל, כרך א' של הדיואן שלו. היה גם קמפף שהוציא כרך גרמני וכרך עברי של המחברות של אלחריזי, וסקירה על תולדות ספרות ספרד. בסך הכל — חומר לא עשיר, כל מה שהיה מצוי — אספתי, קראתי והעתקתי, אבל מוקדם מאוד התברר לי שיש הרבה עוד לחקור ולגלות.

בשלב זה בחייו סיים שירמן את הגימנסיה ונרשם לאוניברסיטת ברלין. בברלין של ראשית המאה — לא למדו ספרות עברית. „החלטתי לבחור מקצוע שלפחות יסייע לי בעבודת המחקר של השירה הספרדית. נרשמתי אם כן ללמוד לשון ערבית. השירה הערבית הספרדית היא מקור ההשראה העיקרי של השירה בעברית. בלי להבין ערבית — קשה להבין גם אותה".

שירמן קיבל אישור להחלטתו מפגישה שהיתה לו פעם עם חיים נחמן ביאליק בברלין. אמר ביאליק: „כדי להבין את שירת ספרד במלואה — צריך לדעת ערבית, ואני אינני יודעה. את הספרות העברית לעומת זאת אני מכיר היטב — ואם קורה ובשיר של גבירול או ריה"ל אני מוצא ביטוי שאין לו מקבילה בספרותנו — סימן הוא לי שמקורו בערבית".

יתר על כן, מעל לכל שיר בעברית שנמצא בכתבי היד, יש כותרת בערבית. כך מובאים הדברים גם בהוצאה החדשה של שירי אבן גבירול, שהוציא שירמן — דבר המחזק את הצורך בידיעת הערבית. בין חבריו של שירמן ללימודי הערבית בברלין באותה תקופה היו שמות גדולים כפאול קראוס, יוחנן לוי ואחרים. מכולם נדרשה ידיעה גם באכדית, חבשית, סורית או עברית. אגב, משנותיו הקשות כסטודנט לבלשנות שמית יצא שירמן נשכר בבואו לחקור את הפיוט העברי הקדום, שגם בו חידש וגילה הרבה בין היתר, את מקורות השפעתו בסורית הקדומה. כאשר לאחר חמש שנים ניגש לכתוב את עבודת הדוקטורט היה ברור שיבחר במשהו מהתחום „שלו".

מחזה עברי קדום

תוך כדי עיסוקו בכתבי יד עתיקים מצא במקרה כתב יד עתיק ובו המחזה הקדום ביותר שנכתב בעברית: צחות בדיחותא דקידושי, מן המאה ה־16. (שירמן הראה כתב יד זה לביאליק בשנת 1925. ביאליק התלהב, רצה מיד להדפיס את המחזה בהוצאה שלו, דביר, אבל עיכובים שונים, ולבסוף הניתוח שעבר ב־1935, ממנו לא קם — מנעו את הדבר. אחרי ששירמן עלה לארץ הוציא את כתב היד היקר בקושי רב מהעזבון של ביאליק ורק אז הופיע ב־1943). חלפו עוד כשלושים שנה עד שעלה לקרשי הבמה וזכה להצלחה בקול הישראלי...) אבל שירמן לא זכה לכתוב תיזה על התגלית שלו. מדריכו באוניברסיטה אמר: זהו מחזה עברי. עברית ידעת גם קודם. בחר במשהו שיוכיח את מה שרכשת בזמן לימודיך. הדוקטורט נכתב איפוא על התרגום העברי למקאמות של אלחריזי, על „מחברות איתיאל" — והיתה בכך פתיחה לשרשרת ארוכה של חיבורים מדעיים, מחקרים, מאמרים וספרים שהם היום „לחם חוקם" וביבליוגרפיה החובה של כל סטודנט לספרות עברית באוניברסיטאות בישראל ובעולם. כדי לקבל מושג על „סוג" הסטודנטים שלמדו פעם באוניברסיטאות, כדאי אולי לספר כי במקביל ללימודיו הרישמיים, ולמחקריו כחובב, שמע שירמן בקביעות גם הרצאות בבית מדרש גבוה למדעי היהדות. מוריו היו יוליוס גוטמן, אלבק, טור־סיני, אלבוגן. זה האחרון הזמינו ללמד שירת ימי הביניים — נושא חדש באותם ימים — בבית המדרש בו היה תלמיד. „עד מזל היה לי" אומר שירמן בצניעות כובשת „שבדיוק באותה שנה בה סיימתי לימודי החליט שוקן לייסד מכון לחקר השירה העברית. הוא ביקש מבראדי, שישמש ברבנות בפראג, להיות מנהל המכון. משום מה הוזמנתי גם אני להיות עוזרו של בראדי, ייתכן שפרסומי בא לי בגלל עבודתי, כסטודנט, בהוצאת האנציקלופדיה „יודאיקה" שנכתבה אז בברלין. פרסמתי שם כמאתים וחמישים ערכים על ספרות ימי הביניים".

מיטב השירה

אהבת חייו, שירת ימי הביניים, יש הרואים כשירה מלאה קונבנציות לשוניות, צורנות קפואה ודימויים שאולים. אבל שירמן קובע: „דווקא משום שקראתי ועודני קורא שירה בהרבה שפות של הרבה אומות ותקופות אני יכול להעיד שמיטב השירה הספרדית ומיטב שירי גבירול ור' יהודה הלוי שייכים לפסגת היצירה הפיוטית האנושית. אמנם כחוקר הייתי יכול להיות מעוניין גם בהתפתחותם של משורר בינוני או שירה בינונית, אבל נמשכתי לתחום זה, כי האיכות משכה אותי. אבן גבירול, למשל, כאישיות, כמשורר בעל פרצוף מיוחד כתב שירה גדולה מעבר לדור זה או אחר".

עבודה שנפסקה באמצע

בראדי ושירמן, שקעו איפוא, במרץ במלאכה של פרסום מדעי ומדוייק של כל משוררי ימי הביניים. בראדי עסק באותו זמן בדיואן של משה אבן עזרא, ובו בעת רכש שוקן גם כתב יד בעל חשיבות מכרעת בחקר השירה הספרדית ובו הדיואן השלם של אבן גבירול. כך נפתחה הדרך להשוות את קטעי השירים הדפים של גבירול שנמצאו בגניזה עם הנוסח המלא המדוייק של כתב היד. אלא שהעתים אינן מתאימות לעבודה מדעית שקטה. ארבע שנים פועל מכון שוקן בברלין. בשנת 1934 אורזים את הספרים, כתבי היד וכרכי הרשימות במזוודות ועוקרים את המכון לירושלים. בברלין משתלטת החיה הנאצית.

„אבל בירושלים לא היה מזל לאבן גבירול" אומר שירמן ומחייך את בדל חיוכו. „בראדי רצה לסיים קודם את המהדורה המדעית של משה אבן עזרא עליה התחיל לעבוד עוד בחו"ל. לאחר מכן השלים את הפירוש ורק סביבות שנת 1936 התחלתי לאסוף כתבי יד, מקורות, רשימות, שירים — כל החומר המיועד לכרך של אבן־גבירול. העבודה התחלקה בין שנינו בצורה כזאת שבראדי התחיל לאסוף את שירי רשב"ג שהחרוזים תם א' ואני התחלתי באלו שחרוזתם בת', בכוונה שניפגש באמצע. כשסיים את חלקו בעבודה זו — חלה ומת. לפני מותו עוד הספיק לומר לי במפורש שהוא מרבה להדפיס את חלקו — כפי שהוא. לאחר מות בראדי, סר חינו של המכון בעיני שוקן ולא היה מי שידאג להוצאה המדעית של רשב"ג. ב־1942 התחלתי ללמד באוניברסיטה, פרסמתי כל מיני דברים אחרים אבל כל השנים הצטערתי על גורלו של ספר הכתוב ועבודה רבה שהושקעה בו — שלא נראה להם סיכוי להידפס. והנה, לפני כמה שנים נוסד מכון שוקן למדעי היהדות שע"י בית המדרש לרבנים בניו־יורק. שמו בא לו רק משום שהמכון השתכן, בשכיר, בחדרים של ספריית שוקן הוותיקה. אנשי המכון החדש פנו אלי ורצו שאחייה את מסורת המכון הישן. לכך — לא היה לי פנאי, אבל הסכמתי לסלק את החובות הישנים — לסיים עבודות שנעזבו באמצע. כך חזרתי אל אבן גבירול. בינתיים עברו עשרות שנים, התגלה חומר חדש, שלוש פעמים נסעתי לקמברידג' לראות קטעים מן הגניזה שהתגלו מחדש ובהם גם שירים של גבירול שלא היו ידועים קודם. סוף סוף היה הכל מוכן לדפוס — ואז תקלה חדשה: משבר כספי, ואילו יורשי שוקן מסרבים לשתף בממון — הוצאת ספרים אחרת. סופו של עניין — ספר שצריך היה לצאת בשנות השלושים — יוצא בשנות הס"ט".

את רשב"ג, המשורר רב התלאות ודל הממון — לא היה מפתיע, כנראה, גורל ספריו...

שירי גבירול סידרו בראדי ושירמן לפי חריזת א'—ב', כאמצעי סביר המסייע לקורא להתמצא בהם. אין בשוליהם הרבה הערות והשוואות של נוסחאות כמקובל בספרים מדעיים — אלא הם נתונים לאורך כל הדף כספר שירה היוצא בימינו. את סמכותו המדעית שואב הספר מהנוסח המתוקן (אליו הגיע שירמן לאחר עבודת עשרות שנים) שלא נמצאים בו למשל אחדים מהשירים שהביא ביאליק בספרו בטעות, ושהתברר כי אינם של אבן גבירול. ואכן בסוף הספר מצויה לשם השוואה רשימת השירים שהופיעו אצל ביאליק. רשימה אחרת כולל שירי אבן גבירול לפי כתב יד שהתגלה בגניזה, וכן יתר חלקי האפראט המדעי (מקורות, נוסחים אחרים וכדומה). חידוש מעניין לשירות הקורא נתן שירמן בכך שחילק את השירים לנושאים כמו: גילוי של גבירול, שירי שבח, שירי אבל ואבן, אהבה, אוהיות האביב, שירים עם שמונה וכד'.

ספורי אהבה

משהשלים את חובו לרשב"ג — במה הוא עוסק עתה? מסתבר ששנות הפרישה מהוראה של בעל ה„שירה העברית בספרד ובפרובנס" גדושות ומלאות. בהוצאת „מקיצי נרדמים" עומדים להופיע הנוסחה שהתקין לספור „בעכה בזקן צבוע" של אלחריזי שכתב ספורי אהבה וכתב היד היחיד בעולם שלהם, כעתק אצל שירמן. בעבר הוציא כבר חכינטה שביים כתבים יד זה שהוא עתה ומכובס. הרבה העתקות של כתבי יד נדירים מצויים בגנזיו — שלא נדפסו עדן. בקרוב יופיע גם מאמר על משורר מסירוקו איטלקי בן המאה ה־18 וכן מחזה קטן שמצא, על ברכת יצחק אבינו, שמחברו לא ידוע.

וחוקרי שירה

בו בזמן הוא עובד לאיטו, על העבודה שלמענה בעצם פרש מהוראה לאחר עשרים השנים שבאוניברסיטה — ההקנה הרצאותיו והרצאת מחקריו בשירה העברית בספרד, באיטליה ובמדינות הגובלות בהן בכמה כרכים שיהיו סיכום עבודת חייו. שירמן אמנם נזהר מלהרחיב את הדיבור על ספרים אלה. העבודה עדיין בעיצומה והוא רחוק מלסיים, אבל אין ספק שכאשר יופיעו, אי פעם, כרכים אלה ובהם הגילויים האישיים ותוצאות מחקריו בנושא, ההבדר, התרומה המכרעה, כהרב כאהם יהיה, להבנת היצירה הפיוטית של עמנו.

*) שלמה אבן גבירול, שירי החול, יוצאים לאור ע"י חיים בראדי וחיים שירמן בהשתתפות ישראל בן־דוד, הוצאת מכון שוקן שע"י ביהמ"ד לרבנים באמריקה. תשל"ה.

ביאורים ופרקי דרוש

מאת הרב כ. פ. טכורש

יצא הספר פנים חדשות לחמשה חומשי־תורה, מאת הרב בן־ציון פירר.

המחבר נודע בספרים המרובים שנתקבלו בהערכה על ידי קהל מעייניהם. יצאו לאור עד עכשיו שלשה עשר ספרים בפרשנות והדרשנות למועדים, כן הופיע ספר להלכה בשם „חמדת ציון", עטור הסכמות של גדולי תורה, כן נתן ידו לספרות־יפה, בחיבור הסיפורים; קורות משפחת ישראלית התאומים סעדיה ויוסף, ספור חטיפת הילדים, וספורים מקראיים, „מאדם ועד אברהם", „יעקב ובניו" „משה" כולם על רקע דתי. עכשיו יצאו לאור מערכת חמשה ספרים על חמשה חומשי תורה, במתכונת הספרים הראשונים לתורה, בשם „פנים חדשות בתורה" באותה צורה ובתוכן חדש ומגוון.

ניכרת מצד המחבר התאמצות רבה, בחיבור ספריו אלה, בהיקף עיונו וחידושיו ובשפע הברקותיו ופירושיו. בשטח הפרשנות המקראית והדרשנות.

הגיונות ודברי דרוש

הספרים מלאים ביאורים והגיונות, רעיונות ורסיסי מחשבות על חמשה חומשי תורה ולחגים ומועדים. המחבר דולה את פירושיו וביאוריו מתוך מעיין של רעיונות, הגיונות וחידושים. אין לך מאמר ומאמר, שלא יהיה מבוסס על רקע של רעיון סביר וקולע. החידוש וההבריקה בפרושיו מרובים הם. לפעמים ישנם ניגודים בין רעיון לרעיון. לא קרב זה אל זה, אבל „המשנה לא זזה ממקומה". ההגיונות והרעיונות מובעים בבהירות יתירה לכמה אנפין. כפי שנהוג בשטח ההלכה, שעניינים הנידונים מתפצלים לכמה צורות ושיטות, כן בפרשנות המקרא, ישנם רעיונות מפוצלים לצדדים ולצידי צדדים.

המחבר עצמו, מדגיש את הנקודה, באומרו בהקדמתו לספר בראשית, בין השאר: „לפעמים יש גם הארות נוגדות על נושא אחד, כי הרבה פנים לתורה, ובהרבה ענינים יש פנים לכאן ולכאן. ומכיון שאין בידינו להכריע אין פנים שוחקות, הצעתי לפני הקורא את כולן".

החיבורים משקפים תהליכי החיים הציבוריים, המיוצגים והפרטיים של כלל בעיותיהם ולבטיהם. אנו מוצאים בספרים העמקה במחשבת היהדות והסברתה מצד אחד, ומצד שני הארת בעיות החיים באור התורה. כדברי הגרש"י זוין שליט"א בהערכתו, שבספרים אלו ימצא הקורא הנבון, דברי חפץ בהגיגות המכוונים לאותו הזמן התקופה, ואין ספק שהדברים יתנו פרי ישוה להם ויעוררו את המחשבה ויהנו את הנפש.

הרי דוגמאות מן הספרים ממערכת חמשת ספריו על התורה:

המחבר עומד על המנהג המקובל לקרוא שם לילד בישראל בשעה שמכניסים אותו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה ואומר: שיש למנהג אסמכתא מדברי הכתוב (בראשית י"ז, ג'־ה) ויפל אברהם על פניו וידבר אתו אלקים לאמר, אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גויים, ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם וגו', זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר וגו'. כאן מוגלמת המשמעות של ברית המילה שיסודה ועיקרה הבדלה והפרשה מכל העמים. את הברית של ישראל לאבינו שבשמים, מעוגנת בקריאת שם מקורי של ישראל המקורי.

ברעיון זה הוא מיישב הדורי הבגה בדברי הגמרא (ברכות י"ג ע"א): תני בר קפרא, כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, שנאמר והיה שמך אברהם, רבי אליעזר אומר עובר בלאו וכו' המסקנה של הגמרא: שרק לשם אברהם מקפידים ועוברים על עשה או לאו אם ממשיכים לקרא בשם אברם, אבל לשרה, ליעקב, ליהושע שנשתנו שמותיהם שרי לשרה יעקב לישראל, הושע ליהושע אין מקפידים, הטעם הוא: אלה השמות הוחלפו בשעת ברית המילה, לפיכך שמותיהם אינם קובעים עד כדי עבירת עשה או לאו, ורק שם אברהם, הואיל וניתן בשעת הברית שהיא בעצם סמל ההפרדה בין ישראל לעמים, בבחינת „ואבדיל אתכם מכל העמים", מקפידים ביותר עד כדי עבירה עשה ולאו. (ח"א בראשית עי' ע"ג).

בספר שמות (י"ב כ"ו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם, מה העבודה הזאת לכם, ובמכילתא שם „בשורה רעה נתבשרו ישראל באותה שעה, שסוף התורה עתידה להשתכח", ואמר המחבר: מתי עתידה התורה להשתכח אחרי „והיה כי תבואו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת", (שם י"ב כ"ה) אחרי שיבואו אל הארץ ויזכו את חג הגאולה והחרות, יהיו כאלה שישכחו את התורה והמצוה, מתוך היסח הדעת, הם יהיו טרודים במצות בנין ארץ עד שישכחו שיש עוד תרי"ב מצוות, מלבד מצוה זו, ויהיו גם כאלה שישכיחו עלמם את התורה בכונה תחילה, מתוך הנחה מוטעית, שהתורה ניתנה במדבר, כדי שתשמש כביכול תחליף למדינה, שעדיין לא היתה קיימת, ואילו כשקימת מדינה, אין צורך כביכול במסגרת מלכות מבחינה לאומית, כיון שהמדינה משמשת מסגרת כזאת. לכן בארץ, כשהודגש הגוש מושם על הגאולה ועל התמורה מעבדות לחירות, עלולה להשתכח תורת ישראל במדה מסויימת.

מה העצה היעוצה שלא תשתכח התורה מישראל בארץ ישראל? מיעץ לנו הכתוב: ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים ואת בתינו הציל (שם י"ב כ"ז), נשנן לבנינו בלי הרף, שתכלית כל גאולה היא קיום מצוותיו (ספר שמות, עמוד ס"ג).

ויקרא (א', ב'): דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, ובתורת כהנים שם וכן בירושלמי (שקלים פ"א ה"ד) אדם לרבות הגרים, טרחו המפרשים להסביר איך מרבה המלה „אדם" את הגרים?

מסביר המחבר לפי ההלכה: „גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" (יבמות כ"ב ע"א) הגירות מנתקת את הגר מכל משפחתו כאילו לא היו לו מעולם לא אב ולא אם, לא אחים ולא אחיות, וגם לא בנים ובנות, אף על פי שבמציאות יש לו כל אלה או חלק מהם, ההלכה מבטלת מציאות זו. בדומה לאדם הראשון בשעה שניתן לו שם זה. גם לו לא היה בשעה זו שום קרבה משפחתית למישהו, השם „אדם" מתאים לגר באין כמוהו. דומה הוא לאדם יציר כפיו של הקב"ה, ומשום כך „אדם — לרבות הגרים".

ספר במדבר (י"ט, י"ד): זאת התורה אדם כי ימות באהל, כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים.

מדוע יצא מת מכלל כל המטמאים שהוא בלבד מטמא באהל?

ניתן לומר שטומאת אוהל באה ללמדנו, שהחיים והמוות הם שנואים בנפש ואין הם יכולים לדור בכפיפה אחת. אל נטעה לומר שחיים ומות הם כמו יום ולילה, בבחינת „אין מלכות נוגעת בחברתה כמלא הנימה" טומאת אהל מגרשת את החי מפני המת... (ספר במדבר עמוד קכ"ט).

דברים (א', ט"ז) ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו.

עומד המחבר לשאלה את המלה גרו, כיצד אפשר להגיד גר של אדם כמו העבד לאדוניו? מסביר המחבר בעקבות הפסוק ביחזקאל (מ"ז כ"ג) „והיה בשבט אשר גר הגר אתו שם תתנו נחלתו נאם ה' אלקים", היינו: במקום שהוא מתגייר משם הוא נוטל חלקו (קדושין ס"א ס"ה) לפי זה יתכן, שציון על תוקף גיורו של הגר הוא גם דיין הדברים שבין אדם לחברו. האדם בישראל, שבנחלתו גר הגר רוצה לערער על הגיור של גר זה, שלא יצטרך לתת לו חלק בתוך נחלתו, ולכן אומר הכתוב: „גרו" כלומר גר שלו".

בשהותו הפרשיות ועטו עט סופר מהיר עמדו לו בהרצאת הדברים לאקשורים ולהבנתם של המעיינים, הכשתמש בשפה צחה ורהוטה. אף ספוריו יש בהם תוכן מושך על רקע דתי־מוסרי הקורא סופג לתוכו יהדות אמת.

למחבר בעל הנבכ של כיה ספרים בגוון הגוונים שלהם להלכה, לדרשנות, לפרשנות ולספרות, ברכתנו הנאמנה, שיוסיף כח להמשיך במשימתו.

לפני שלושים שנה

מאת מאיר בוסאק

כאשר ימי ילדותי
ושנות נעורי התהלכו —
סורי בתים באפור.
רשף אלפי חלונות.
נהירת המונים ושרשור
משאיות בדהירה.
את לבה של העיר פקיקה
תהלוכת ערמונים —
כתמול, כשלשום
רק יהודי. יהודי.
איה יהודי? — — —
לכלה. לנוע. לנוד — —
בפריחה עצי הגנים.
ערוגות בצעצנן ודשא.
מרחב של כרים בירק
והרי מי נהר — — —
מאפר אחי, אחיותי.
לא האפרה. ארץ הולדתי...

סיפורי הגות ודמיון

מאת אברהם בלאט

בעולמו הקוסמופוליטי של חורחה בורחס עולות וצומחות בקשת רחבה הגות פילוסופיות ואסכולות ספרותיות, הכוללות מחקרים על אמנות הפיוט, סיפורים על הגאוצ'וס, הגות מיטפיזית. עולם בהיר זה המרחיב את האספקלריה של זמנים וחלל, נעוץ עמוק באוטופיות וסיפורי בדים, ומתפשט על פני הקלסיציזם המודרניים, בהצביעו במטליות חריפה ורגישות איכותית לחשוף עבר בלתי ידוע ולאבחן טקסטים של מיתוסים קודמים.

האמנות והספרות הן בעיות יסוד בדרך חייו של הסופר הארגנטינאי אשר מציאות מולדתו היא נדבך חשוב ביצירתו, והוא קשור ביולוגית אל נופיה וגבריה, בעוד שבאופן תרבותי ומהותי הוא בן רוח אירופית. עולמו של בורחס משתרע על פני גן פילוסופי של שבילים מתפצלים *) בהם החלום והאגדה הקסומה, המשחק הדיאלקטי: השיח הפילוסופי שולטים בכל התחומים.

בורחס איננו בן מאה מסויימת, הוא שייך למאה השמונה־עשרה כשם שהוא שייך למאה העשרים. כל חייו הם בעצם בריחה לאין לא־נודעת, עת הוא מנסה להשתחרר ממוסכמות ולבנות ולהמציא כשהוא אחר, אך שוב הוא מאבד הכל וממריא לעולם של מבוכים, ל„אלף לילה ולילה" של מסתורין, וכך הוא משיח כלפי עצמו: שפינוזה קבע שכל דבר מבקש להמשיך, להתקיים במהותו העצמית; האבן לעולם מבקשת להיות אבן, והנמר מבקש להיות נמר, אך אני...? כן הוא לא כילה את זמנו בתעתועות וזכרון של רשמים וזורמים, אלא חי את היצירה העולמית של סופרים ואנשי מדע וקיים מעין הוג עצמי לפילוסופיה ולספרות, משוחח עם יוצרים אשר במציאות אינם חיים שנים, ובעלה דמויות שאבד עליהם הכלח, כי בספרות הוא רואה את המדיום הגדול בשל כוח המצאה שבה. על סיפו של אדם ניצב עולם הדמיון אשר בורחס רואה בו את מסרת חייו הנסתרת ותכלית עמלו.

המבוכים של הסופר אינם של משקיף אבסטרקטי ויש בהם אפילו יותר משמץ של סיפור בלשי. הוא מספר על סטרי־פן לסין — אשר יצר עתידים שהם זמנים שונים, חופפים ומקבילים. רקמה זו של זמנים הקרבים זה אל זה, מתפצלים וחותכים זה את זה, ואינם יודעים דבר זה על זה במשך מאות בשנים. במרבית הזמנים הללו אין אנו קיימים כלל, בכמה מהם אתה קיים, ואני איני קיים". (עמ' 60).

* * *

מרחב מצולב זה של אסטרולוגיה וקטיגוריות קאנטיאניות, קוביות הגרלה ומשמעות דתית, מציין את המאגיה של בורחס הבוחר תוהו ובוהו ומנסה לכונן בהם סדר עולם. הוא כותב סיפור על סיפור, וכך הגיע אל פייר מנאר כמחברו השני של „דון קיחוטה" שלא ביקש לכתוב „דון קיחוטה" נוסף ברוח המאה השבע־עשרה, אלא אותו עצמו. פייר מנאר אינו מקבל את האמת כדגם ריעוני מקובל לשכחי ההיסטוריה כמו מיגל דה סרוונטס, כי אמת היסטורית היא בעיניו לא מה שאירע „אלא מה שסבורים שאירע". ואת, על דרך הסגנון הארכאי הקביעות והניהיליסטיות. כך הוא הד הירות על „נושא הבוגד והגיבור", על „אמה צונץ", או מודין רציונות סופיסטים על גבולות האבסולוטי הפאראדוקסיה. הוא מתייחס ברצינות לסכמות ואירועים מעורפלים בכושר חשיבה אנאליטי ואירודיציה רחבה לניסוח פרדוקסים מזהירים של יסודות גיאומטריות ופסיכולוגיות, כדי להקים דוגמא של אסוציאציה ומחשבה שבנתות, האדם בפילוסופיה של בורחס חי בתוך זמנו. בהתחכות האירועים של כל הזמנים, ואין לשיכנו ולקשרו לעידן אחיד.

חורחה בורחס כותב את תולדת הספרות של כל הזמנים, שהן בעצם תולדותיה של הרוח האנושית, כשם שאמרסון גרס שאיש אחד כתב את כל הספרים המצויים בעולם, והמשורר הפרסי ביש שלי סבר, כי כל השירים של העבר בהווה ובעתיד, הם אפיזודות או קטעים של שיר אחד אינסופי שנכתב על ידי כל המשוררים עלי אדמות.

בספריו של חורחה בורחס חבוי מרחב נפשי של עולם גלוי לפנים ועולם רפאים, שהוא מעין חלום תעתועים. „בקוראו ברמב"י הוא מוצא את הפילוסופיה שכל מה שקרה לאדם מרגע הולדתו ועד לרגע מותו הוא קבע מראש על ידיו, לאמור: כל היסח דעת הוא מדע, כל פגישה מתוכננת. באשר אצלו שבני אדם מתחלקים לאריסטוטליים ולאפלטוניים, ובמשך כשך הדורות מתחלפים השמות, הלשונות, הפנים — אך לא היריבים הנצחיים". אני מביט בפני באספקלריה למען אדע מי אני, למען אדע איך אתנהג, כאשר בעוד שעות מספר אתמודד עם הנצח, גופי אולי פוחד — אני לא. (עמ' 140).

כך כתב בורחס סיפורים על מאורעות שהתרחשו ועל בדיות שיש בהם הגיון. הוא כותב במסות הקשורות למסתורין של ההיסטוריה ועל סופרי מופת, בשהותו להם משמעות סמלית.

בורחס מספר על הקיסר הסיני הראשון שי־הואנג־טי אשר ציווה לבנות את החומה הסינית כדי לגונן מפני ברברים, ופקד לשרוף את כל הספרים שנכתבו עד זמנו, כי המתנגדים לשלטונו הסתמכו עליהם כדי להלל את הקיסרים שקדמו לו. הזדקקותו של הסופר לפילוסופיה האלמות של הקיסר היא מעין אבן חכמים אלכימאית המאפיינת את דרכו כדי לבטא את ההויה והחיים.

הקיסר הסיני תפס את סם האלמות וחלם על כינון שושלת אלמותית. בניית החומה נראתה אצל שי־הואנג־טי כמפעל בן חלוף והשמיד את הספרים מפני שהבין שהם ספרי קודש. „החומה והספרים" הם בעצם שני צרימים המבטלים זה את זה בארצה: זמן מסתורי, ומכאן מקיש הסופר שהחומה העיקבה הבטילה ברגע זה ובכל הרגעים הבאים מסבת צללים עלי אדמות — היא צלו של קיסר בטייס שציווה על החומה המכבדת ביותר את עברה — לשרוף אותו. והאדם הנמצא בעימות מתמיד בין בנייה והשמדה הוא במרכז המחשבה האסתטית והפילוסופית של הסופר בעל שאר הרוח.

* * *

זהו חורחה בורחס, אחד הסופרים הגדולים בספרות הלטינו־אמריקאית שנולד למשפחה מעורבת, לאם פורטוגזית ואולי יהודית, שמוצאה בבין האנגלים, ואב בן מהגרת מאנגליה, אשר רב־לשונותיו הפכה אותו לבן בית בתרבויות העולם ולקוסמופוליט השולט ברומית וגרמנית, אנגלית, צרפתית וספרדית בהיותו „פתוח" לאסכולות החדשניות ולקלאסיקה גם יחד.

בורחס אשר קיבל פרס ירושלים לשנת 1971 הוקסם ממדינת ישראל והפך לסניגורה בהתעניינו בתרבות היהודית ובקבלה. „הרעיון כי לכתבי קודש יש גם משמעות סמלית, אינו אצלו בלתי רציונלי והוא עתיק יומין. אפשר למצוא אותו אצל פילון האלכסנדרוני, אצל המקובלים, ואצל סוודנבורג. כיוון שהמאורעות המצויינים בכתבי הקודש הם אמיתיים (אלוקים הוא אמת), מוטל עלינו לקבל שבני אדם המבצעים את המעשים הללו מביאים לפועל. מבלי שידעו על כך דרמה נסתרת, שהוכנה והושבה על ידי האל".

מכאן הוא מסיק שכל העולם הוא ראי של חידות, בו הדברים הזעירים ביותר ביקום עשויים להיות אסכולוגיות כהבורות של הדברים הגדולים ביותר. יחס בורחס המרבה להדגיש שבורחס אוהב להדגיש את אילן היוחסין של אבותיו, ואף פירסם רשימה בשם „אני יהודי" ובה סיפר על תהילה יהגה: למצוא עקבות של דם יהודי בעורקיו, כי היהדות בעיניו „היא אכן ללא מלים כמו הסגינות של מנדלסון". בשבי ביקוריו בישראל הוד וסיפר על חלום גונה זה של השתייכות לגזעו של לפיבינה. „היהודים היהודים מוסיפים הרבה בכתביו ולישראל צבצה הקדיש שתי פואמות נלהבות.

* * *

זהו המשכה האסתטית הפילוסופית של חורחה לואיס בורחס בעל הכבכריה האנושית אשר ברביבי סיפורו הם דוריות מתמיד של הגות והדמיון.

*) „גן השבילים המתפצלים" מאת חורחה לואיס בורחס, עברית: יורם ברונובסקי, בהוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ה.

לפרשת השבוע

בלק

וַיֹּאמֶר מלאך ה' אל בלעם לך עם האנשים

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ה' אלוקיו עמו

(מהרש"א, סוטה)

(ספר ערבי)

אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך ה' מכבוד

(לפי מנורת המאור, ברכת־שמים)

ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו

(לפי ערבי)

ליקט שלמה יהל

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

מחיר קניה	מחיר פדיון
112.49	115.32

קרן נאמנות צבירה סלע

המנהל: חברת השקעות של בנק המזרחי המאוחד בע"מ

למוסד חינוכי דתי בירושלים

דרושים

* מנהל חשבונות מנוסה
* עוזר מינהלי במשרד
בעל נסיון, גם בקורספונדנציה

לפנות לת.ד. 819 ירושלים או טל. 02-527728 לגבי רות מודזר

למוסד ציבורי
דרוש

מהנדס מבנים והחזקה

תאור התפקיד
הכנת סקרים ותכניות להרחבת מבנים, הכנת מפרטים למכרזים להחזקת מבנים. תיאום עם בעלי מקצוע שונים ופיקוח על ביצוע עבודות, בדיקת הצעות קבלנים ואישורם.
כישורים
בעל השכלה אקדמאית הנדסת בנין, נסיון של 5 שנים בעבודה כמהנדס, (רצוי בהחזקה).

תנאי שכר בהתאם לכישורים

מקום העבודה: תל־אביב
המעמדים יפנו בכתב אל ת.ד. 1260 ירושלים עבור מוסד ציבורי, עד לתאריך — 4.7.75, בצירוף קורות חיים, תעודות והמלצות.
— סודיות מובטחת —

למפעלי ביסקוויטים „הדר" ירושלים

דרושות:

* פקידת הנהלת חשבונות
בעלת נסיון, ידע בהפעלת מכונת חשבונות
* פקידת קבלה — (מרכזנית)
בעלת ידע בסיסי בחשבון

המעוניינות תפננה טלפונית למס' 32216/7 ירושלים או בכתב לת.ד. 8088 ירושלים

בנק ישראל

המועד האחרון להגשת הצעות
למטבע זכרון תשל"ו מכסף בן — 25. ל"י
הוארך עד יום ה', 31.7.75
בשעה 12.00 בצהרים

לקהילה יהודית גדולה בדרום אמריקה

דרוש
רב

מועמדים יפנו אל הלשכה לשרותים רוחניים לקהילות, ההסתדרות הציונית העולמית, ת"ד 92, ירושלים. טלפון 39261 שלוחה 332.

הועדה המקומית לתכנון ולבניה ירושלים

הודעה

לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
(להלן: „החוק")

הנה בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק, כי הגב' שמירה, רחוב ירושלים הגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה, ירושלים (להלן „הועדה המקומית") בקשה להתרת שימוש חורג ו/או הקלה בגוש 30123 חלקה 7 ברחוב רשב"ג, גונן, בירושלים, דהיינו: הקלה בקווי בניה.

התנגדויות להתרת השימוש החורג ו/או ההקלה הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו, לועדה המקומית במשרדי מהנדס העיר ברחוב הלל 23, ירושלים.

מ. בנבנשתי
בשם יושב ראש הועדה המקומית

הסוכנות היהודית
המחלקה לעלית ילדים ונוער
המחלקה לעליה ולקליטה

משרד החינוך והתרבות
המשרד לקליטת עליה

אולפני קיץ לתלמידים עולים

בחודש יולי יפתחו בכל רחבי הארץ אולפני קיץ עבור תלמידים-עולים בחינוך היסודי והעל-יסודי שעלו ארצה במשך השנתיים האחרונות.

מטרת האולפנים לעודד ולזרז תלמידים-עולים ברכישת הלשון העברית, להגברת התעניינותם במקצועות העבריים והעשרת הידיעות בהם, טיפוח השילוב בלימודים ובחברה והזדהות עם הסביבה החדשה וערכיה.

כל תלמיד עולה מתבקש להירשם לאולפן באמצעות מנהל בית־הספר בו הוא לומד.

הלימודים באולפן הם ללא תשלום.

הועדה המשותפת לאולפני קיץ

עירית בני ברק
המחלקה לעבודה קהילתית
בשיתוף עם
„המכון להשתלמות מקצועית משולבת"

לנשים ונערות

נפתחים קורסים מיוחדים בבני-ברק

* גזירה ותפירה
* עצבי דירתך
* צרופות ורקוע
* שפות
* גברשות ואהילים
* התכשיט ואת
* אמאיל
* עבודות נוי 5:5

פרטים והרשמה: בימים א', ב', ה' בשעות 16.00—19.00, במחלקה לעבודה קהילתית ברח' חברון 4, טל. 787300

מורשת
בית־ספר תיכון דתי
למינהל, לפקידות ולהשבונאות
בפקוח משרד החנוך והתרבות
רח' „שפע טל" 13, תל-אביב • ת"ד 7086
הכניסה מדרך פתח תקוה 128 • טל: 251510

בס"ד
נמשכת ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ו
לכתות ט', י', י"א, י"ב
כל יום בשעות לפני-הצהרים
מ-22.6.75 תערך ההרשמה, אי"ה, גם בימים א', ג', ה'
בשעות 5.00—7.00 אחרי-הצהרים
הלימודים חינם — לתלמידי ט' ולחייבי חוק חינוך חובה • שכר לימוד מודרג • מענקים • שיעורי עזר • השלמת חומר חסר לתלמידים ממגמות אחרות • חוגים • תחבורה נוחה (מול הקריה) • הנחה גדולה לתלמידים בחברות האוטובוסים

למד בפנימיה הטכנית של חיל חימוש

המקצועות הנילמדים:
* אלקטרוניקה
* חשמלאות רכב
* מכונאות רכב

לאלקטרוניקה
מתקבלים נערים בני 16 עד 17 ו-9 חודשים, בוגרי י', י"א.

לחשמלאות רכב ומכונאות רכב
מתקבלים נערים בני 16 עד 17½, בוגרי ט'—י"א.

פרטים והרשמה בכל לשכות הגיוס האזוריות.

פרטים בכתב אפשר לקבל בדואר צבאי 2375/ש.

נערים המעוניינים לבקר בפנימיה, יפנו בכתב לדואר צבאי 2375/ש.

לא נקבעו מועדים ל„פיתותים נוזלים"

צוות השרים שקיבל את הסמכות להכריז על „הפיתותים הנוזלים", לא קבע מועדים וקני מידה להברות הפיתותים — הודיעו אתמול בכסי־בת עתונאים בתל־אביב המפקח על מטבע חוץ, מר דב קנטרוביץ, ויועץ בר האוצר מר משה פלבר.

הדוברים ציינו עוד, כי אין זה נכון שמשרד האוצר מתפש דרכים להצמיד את הלירה ל„סל של מטבעות" במקום לדולר. הם הבהירו, כי הצעה זו קיימת כמו הצעות שונות אחרות, אולם לא הגיעה לשלב של דיון במימושה.

מבקשים לדחות את הנהגת מס ערך מוסף

מאת סופרנו הכלכלי

הנהלת לשכת חשבונאים ויועצי מס פנתה לאוצר בבקשה לדחות את הנהגת מס ערך מוסף לחודש אפריל, 1976.

מס ערך מוסף צריך להיות מופעל בחודש אוקטובר ולשכת החשבונאים טוענת כי צריך להתרכז בהפעלה מוצלחת של הרפורמה במסים ולכן טוב לדחות את מס ערך מוסף לחודש אפריל. החשבונאים אומרים כי הצלחת הרפורמה תלויה בפעולות הסברה נרחבות ובתידרוך של מנגנון הגביה רעוד. תהליך זה הוא כמושך ורק לאחר הצלחתו ניתן יהיה להתפנות להנהגת מס ערך מוסף.

עצרת הסוכנות אישרה „תכנית־החומש" של קלרמן לקליטת ילדי המצוקה

„החלטת עצרת הסוכנות היהודית לאמץ את הצעתי להיערכות ל„תכנית החומש" לקליטת ילדי המצוקה יש בה משום הוכחה נוספת כי הסוכנות היהודית לא תחסוך שום מאמץ לאפשר לעלית־הנוער לצמצם את הפער החברתי והתרבותי של ילדי המצוקה בישראל", הצהיר ראש עלית־הנוער מר יוסף קלארמן.

מר קלארמן הודיע כי בישיבה הקרובה של הנהלת הסוכנות שנבחרה בעצרת יציע הרכב של צוות מומחים אשר מתפקידם יהיה לברר את מספר ילדי המצוקה הזקוקים לחינוך מידי בעלית־הנוער, שיקבעו וימצאו דרכים לקליטת ילדים אלה למוסדות הקיימים ולמוסדות חדשים שיוקמו ולקבוע מכדי הבניה הנוספים למטרה זו. כמו כן יהיה על צוות המומחים לבדוק את הצורך בכוח אדם ובתקציב לצורך ביצוע „תכנית החומש".

300 עובדים מיותרים בוועד הפועל של ההסתדרות

מאת סופרנו בתל־אביב

דבריו של א. הראל, חבר הוועדה המרכזת, בכנס מזכירי מועצות פועלים שנערך שלשום בזכרון יעקב כי יש במחלקות הוועד הפועל של ההסתדרות כ־300 עובדים מיותרים, עוררו הגשת שאילתא מצד מר שמר אל בהם, חבר הוועדה המרכזית. את השאילתא הציג מר בהם במהלך ישיבת הוועדה המרכזית אתמול.

גם בציג העובדים מר צבי ארצי תבע לקיים דיון מיידי בנושא זה, שלדבריו הסעיר את מאות עובדי הוועד הפועל של ההסתדרות בת"א. לדבריו אם 300 עובדים מיותרים הרי שהם שנים למעלה מ־40% מכלל העובדים שבמספרם מגיע ל־800 בלבד.

מת בנסיבות טרגיות

צעיר בן 22 מת מירושלים, יוסף כהן, אתמול בנסיבות טרגיות כאשר נפל מן הקומה ה־12 של בנין המגדל ב־ירושלים. נראה שהבקרה ארע על רקע דכאון נפשי.

במפלגה ובתנועה

בהיכל שלמה — ירושלים
השיעור ב„פרשת השבוע לאור ימים", כסעם ארגון ותיקי התנועה. יתקיים בהיכל שלמה, מחר, ש"ק, ב־4.30 אחה"צ. את השיעור יתן ר' משה גבירצמן, יו"ר הסניף הירושלמי של ארגון הוותיקים.

הרב ולמן דרוק, יוצא מצר, ש"ק ב־6.15 אחה"צ על: מוסר היהדות לאור „פרקי אבות", בהיכל שלמה.

ביום ראשון, ב־8.15 בערב, יתקיים בהיכל שלמה השיעור ברמב"ם הלכות סנהדרין, מאת הרב חיים צימרמן. הקהל מוזמן.

המפד"ל הפוהמ"ז בת"א
במועדון סניף נוה שרת ב־11 שעור במדרש ע"י הח' י. ש. שפירא.
בביהכ"נ עולי אפגניסטן נוה צה"ל ב־4 שעור תורה ע"י הרב י. יהודי
בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכ' שלם אי ב־4 שעור תורה ע"י הח' יצחק רבי.
בביהכנ"ס „תפארת ישראל" רח' המצפילים ב־4 שעור תורה ע"י ר' זכריה כהן.
בביהכ"נ „זכרות קדושים" ביפו שעור בפרשת השבוע לפני קבלת שבת ע"י הרב אלעזר הגר.
במועדון „רמת ישראל" דם המכבים 19 שעור בפרשת השבוע ב־2.30 שעור בגמרא. ב־3.30 ע"י מר א. ארנברג.
בביהכ"נ „בר אילן" ב־10 שעור במסכת בבא מציעה ע"י הרב עזרא בר שלום.

תנועת האשה הדתית לאומית ירושלים
עונג שבת במכון הרי פישל. פרשת השבוע הגב' מלכה סרגן. עיונים בתפילה הגב' שושנה הולצברג. בבית הכרם בפנסיון כרגוע פרשת השבוע הרב דוד שפירא. בגבעת שפירא בבית הגב' ס. פלג, רח' אצ"ל 3 דירה 21, בשעה 4.00 אחה"צ פרקי אבות הרבנית חנה גרשטיין.

הנעת האשה הדה"ל, סניף ת"א
פרשת השבוע:
המשך שיקון: בבית־הכנסת, רח' המערכה 40, המרצה: הרב גולדשמידט.
קרית שלום: בבית משפחת שולסן. מסלנט 31. המרצה: הרב שולמן.
חוג נוי: יפגש ביום שני בבית הח' בלה בריאר רח' לואי מרשל 46, ב־5.30.

תנועת האשה הדתית לאומית — הסדור לקליטה חברתית של עולים ליל שבת:
תל־אביב — מעון עולים „קסםי" — בן יהודה 14. מסיבת עונג שבת וסעודה בהשתתפות עולים עם החזן מר יצחק שפירא. מעון עולים „הירקון" — רח' הירקון 66. מסיבת עונג שבת וסעודה, שירה ושיחה על פרשת השבוע ע"י החזן מר יוסף דיז.
רמת־גן — מעון עולים „עדן" — מסיבת עונג שבת וסעודה. שיחה עם החי ס. חלפמן. שירה וזמירות בהשתתפות עולים.
שבת ומוצ"ש:
אשקלון — בשכון הקרבנים מפעלות של החי ופסורה עם משפחות מורכז שפירא — מארגנת אסתר זולמן.
אשקלון — סעודה שלישית ומלווה מלכה בשכון הגרוזינים. בבית הכנסת בשכון. ירצו הרב יוסף אשבילי והרב בלוי. להקת תלמידי ישיבת אשקלון בשירי שבת ונגונים חסידיים. סרט — „יום שכולו טוב" (יוקרן אחר ההבדלה). גבינה הרקודה. המארחות חברות התנועה מאשקלון. בסיבות ישתתפו משפחות חברותינו מאשקלון. בשיתוף עם המחלקה לתרבות תורנית ליד העיריה.
יום ראשון:
תל־אביב — מסיבה חגיגית באולם

ביהכ"נ שילה ביום ד'. הרצאה ברוסית על הנושא: „השתלבותנו בחיים יהודיים לאומיים במולדתי". דברי פתיחה והנחיה — מר שמעון בירליוס — אסיר ציון ועולה מברית המועצות. להקת נחלה בשירה. נגינה והריקודים. כבוד קל. המארגנת הניה רוזנבלום — סובה קורצטג ר צפורה קרניביץ.

קרית מוצקין — אולפן ביהדות לעולים רח' אשכול 6, ב־7.30 ע"י המורה לאה וידל.
סירות הכרמל — אולפן ליהדות בימי א'—ג' בבית „בני עקיבא" החדש.
יום שני
אשקלון — בשכון ברנע, חוג ליהדות בהדרכת ברכה ריים.
אשקלון — שכון הקרבנים מפגשים חברתית תרבותית עם הברות מרכז שפירא — מארגנת אסתר זולמן.
יום שלישי:
רמת־גן — מעון עולים „עדן" — ב־10 בבוקר — חוג למלאכת יד בהדרכת הגב' אלזה דוידסון.
סירות הכרמל — חברי מושב ניר עציון יארחו עולים מבריה"מ הגרים בסירות הכרמל, למפגש חברתי לתרבות הווי ישראלית. העולים יסיירו במושב ויקבלו הסבר על המאפיין מושב חקלאי דתי. המארגנת הרבנית עזרה שיינין.
יום רביעי:
תל־אביב — רמת־אביב — התוגה לעולים מבריה"מ — ארגנה הרבנית ספיר בצורת תברותינו.
תל־אביב — מעון עולים „קסם" 8 בערב שעור בפרשת השבוע ע"י מר יוסף זבידוביץ. מעון עולים „הירקון" שעור ביהדות ע"י ד"ר סרבר.
הל־אביב: בית ברודצקי — שעור ביהדות עם יעקב בריאר.

בסניף המפד"ל חיפה
שיעורי תורה: בביהכ"נ הפוהמ"ז בבית התנועה, רח' החלוץ 59 בשעה 7 בבוקר שיעור בגמרא ע"י החי מנחם הכר, בשעה 10.30 שיעור ברמב"ם ע"י הגב' מאיר אוריין.
בביהכנ"ס בשכון הפוהמ"ז בקרית אליהו ב־10 שיעור בגמרא ע"י החי יצחק לבנון, אחה"צ שיעור בגמרא ע"י החי ישראל פולקביץ, בכל ימות השבוע לפני תפילת מנחה שיעור בגמרא במסגרת לימוד דף היומי ע"י הרב בהרב ליבר.
בביהכנ"ס המרכזי בקרית אליהו בשבת ב־3.30 ברמב"ם בהדרכת החי דוד אורבך. ביום ראשון ב־17.30 שיעור ברמב"ם וביום חמישי 17.30 שיעור עיוני בספרי נביאים בהדרכת החי דוד אורבך.

תנועת האשה הדתית — שלוחים והוגים
סניף אשקלון — בימים ראשון ושני, יתקיים בסניף הפועל המזרחי ברח' צה"ל שוק בזאר.
קריה עקרון — ביום שני ב־8.30 בערב, בסניף הפועל המזרחי ירצה ד"ר גדעון אקהאוז על: „בעיות חברה".
יהובוד — ביום שלישי ב־8.30 בערב בבית החברה סוניה מיכלס רח' מרגולין 27, שכון הפועל המזרחי ברחובות. ירצה: מר עוזי אריאלי — „בעיות חברה".
בתל־אביב — חוג הרבנית פרום יפגש ביום שלישי בבית הרבנית יהודית פרום, רח' שמשון 1 ב־8.30 בערב. המרצה הרב ארליך על מחשבת ישראל.

תל־אביב

בבית הכנסת הגדול בתל־אביב אלנבי 110
השבת יעבור לפני התיבה החזן מר א. בר־נוי. יעלה לתורה בגם של חיים ובתיה אלתר, בהכנסו בעול המצוות. ערבית: 7.30. שחרית 8.
„אהל שם" — בשיתוף עם ההברה לחקר המקרא
השבה בלק ב־10 — י. סברסקי — תנ"ך: ב־11 — ד"ר ש.ז. כהנא — תפילות: ב־5.30 במסיבת „עונג שבת" ירצה י. בן־שם ע.ה. „יהודה של תורת ישראל" (לרגל הופעה ספרו „מחקרים בתנ"ך); דבר פתיחה — ד"ר ש.ז. כהנא.

יומא ההילולא לאדמו"ר מקרעטשניף זצוקללה"ה
ביום ב' בשעה 7.30 בערב יערך בכוכה קרעטשניף ברחובות, יומא ההילולא של כ"ק הקדה"ק, מרן מוהרד"ם זצוקללה"ה זי"ע. יערך טקס הכנסת ספר תורה להיכל ביה המדרש, סיום הש"ס וסעודת הילולא. כתיבה האותיות מסעה 6 אחר הצהרים. אנ"ש והסידים ואוהדי ביה קרעטשניף מוזמנים.

כתיבה במכונה
תלמוד היסב ב־12 שעות
בבית הספר למסחר
רימון
ת"א, דיזנגוף 85, טל' 281985
שיטה עיוורת • פיקוח ממשלתי

● ציון שניאור, בן 27, נידון בבית משפט השלום בירושלים ל־7 חדשי מאסר על תנאי ול־3500 ל"י קנס, לאחר שנמצא אשם בהחזקת עטורת החלבנות.

בבית משפט השלום בתל אביב — יפו
הזמנה לדין
סכ' תיק אזרחי 13791/75
1. שאוליאן יהודה, שאוליאן ציונה — שניהם מהרצליה, נוה עבל 56/1.
סס תיק אזרחי 13792/75
2. עזבון המנוחה שיבי רבקה, עזבון המנוח שבי אליהו — שניהם מהרצליה, נוה עבל, אבבסטונים 11/1
סס' תיק אזרחי 13793/75
3. גל בגדל — הרצליה, נוה עבל 108/2
סס' תיק אזרחי 13794/75
4. עיזבון המנוח גבאי אלי, עזבון המנוחה גבאי טולסנה, כלפון ריטל — כולם מהרצליה, נוף ים 35/2
סס' תיק אזרחי 13765/75
5. אגגל אדוארד — הרצליה, שב"ב 116/15
סס' תיק אזרחי 13766/75
6. קורדי שמחה, רמת השרון, ביה שבאר 22
סס' תיק אזרחי 13795/75
7. קרסנוב צבי קרסנוב שמחה — שניהם מהרצליה, נחלת עדה 58/2
סס' תיק אזרחי 13767/75
8. באבו ירדנה, באבו אברהם — שניהם מהרצליה, נוף ים 78/2
בית בתובעיהם בתהי להודעת
הואיל והעדר, החברה הלאומית לשכון עולים בישראל בע"מ, באמצעות ב"כ עו"ד ב. מרקוביץ 11, ע"י ב"כ עו"ד ביאל נגם ו/או עבור פיס. אני רואה נגם הגישה לבית המשפט השלום בתל אביב תביעה נגדכם בצירוף בכתב התביעה שהעתקו תרצו לקבל במזכירות בית משפט השלום בת"א, רחוב ויצמן 1 בימים א—ו בין השעות 8.30—12.30 הינכם מוזמנים בזה להגיש כתב הגנה תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו ולהתייצב לישיבה ביום 17.9.75 בשעה 8.30 לפנה"צ.
הדעו לכם שאם לא תגישו כתב הגנה ולא תתיצבו במשפט ביום הבירור ההזמנה ינתן נגדכם באיתו יום פסק דין שלא בפניכם. אך אם לא תגישו כתב הגנה במועד שנקבע בהזמנה זו ינתן פסק שלא בפניכם אף לפני היום שנקבע לשמוע ההזמנה להתייצב הבטל.
תאריך: 16.6.75
דוד רבקה, מזכיר
בבית משפט השלום בתל אביב

חיפה

בית כנסת לנוער בבי"ס ממ"ד „יבנה — נצח ישראל"
התפילות בכל ליל שבת לפני זמני הדלקת הנרות ובשבת בבקר בשעה 7.30 לפני התפילה שעור בתלמוד ע"י המורה הרב בנר ב־8.15 תפילה והעוברים לפני התיבה הם בני־נוער לפני הקריאה לימוד משניות ע"י הרב הנ"ל לזכר תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.
בבהכנ"ס „נשמת חיים"
הרב רפאל סלידאנו ידרוש בשבת על פרשת השבוע ועניני היום בבית הכנסת „נשמת חיים" רח' החלוץ 14 ב־6 אחה"צ.

תורנות בתי מרקחת

ליום ששי 20.6.75
בת ים: גני בת ים — רח' הנביאים 3 קרוב למגן דוד אדום.
חולון: שיינין — רח' סוקולוב 70 חולון.
בני ברק: ירושלים — רח' ירושלים 662 בני ברק.
פתח תקוה: הירקון — שמספר 24.
הרצליה והסביבה: כפר ריבלין — רח' ויגנס 142 (מול מלון סירן) הרצליה פתוח.
תל אביב: פרנקל המלך גורגי 28 טל. 223721; שלמה המלך — רח' שלמה המלך 78 טל. 246461.
נתניה: גבע — שער הגיא 14 טל. 22695.
רמת גן: הרסה — כצנלסון 151 גבעתיים.
שבת 21.6.75
בת ים: גני בת ים — רח' הנביאים 3 קרוב למגן דוד אדום.
חולון: בריאות — רח' קראוזה 46 חולון.
בני ברק ורמת גן: הלפיות — אבא הלל 30 רמת גן.
פתח תקוה: מרכז השרון — חובבי ציון 40.
הרצליה והסביבה: כפר ריבלין — רח' ויגנס 142 (מול מלון סירן) הרצליה פתוח.
תל אביב: גוטמן — רח' אחד העם 91 (ע"י הבימה) טל. 285301; נורדאו — בן יהודה 183 טל. 242673; יפאר — יהודה הלוי 67 טל. 612474; נתניה: הדסה — הרצל 24 טל. 222243.

לוח הצופה

● פילים הקונה רהיטים אנטיקות, פריז'ידרים, טלויזיות ודרושות — 804938 בערב 876852.
● דרוש בעל מוסף לימים הנוראים לבית הכנסת, בית אבות משען ברודצקי 68 רמת אביב. לפנות במקום: לפוזובסקי.
● דירה גדולה בצפון תל אביב להחלפה בירושלים לשבועים מכ"ב אב טל. 247606.
● להשכיר דירה יפה 4 חדרי עם במרכז בני ברק טל. 796180.
● להשכיר חדר מרוהט ליחיד טל. 57756 ת"א.
● משפחה דתית בפתח תקוה מעונינת להשכיר חדר עם או בלי סרוס לבהורה דתית, מהחודש יולי. נא להתקשר בשעות הערב בלבד לטלפון 03—914280.

לוח ירושלים

● חזן בעל תפלה, קול חזק. ת. ד. 5132, עבור חזן.
● בבית־ים 2½ חדרים + חצר, כל הנוחיות רח' נחום 8, כהן.
● בהזדמנות, 3 חדרים + הול גדול. הרב בלאו 8, סנהדריה. פרטים במקום: 18.00—21.00, 64118, 221715.

לוח חיפה

● למכירה 3 חדרים + 3 מרפסות סגורות סביבה דתית הרצוג 18, חיפה. 04—86239.

היום

יום ששי, י"א תמוז תשל"ה 20.6.75
פר' בלק
הפרק: תהלים קכ"ד-קכה; המשנה: פרה ח, ז־ח; הדף: נדה צ; ההלכה: אורח חיים תקנד, ג—ה.
שבת — הפרק: תהלים קכט־קל; המשנה: פרה ח, ט־י; הדף: נדה צא; ההלכה: אורח חיים תקנד, ו־ח.

שידורי ישראל

חדשות בעברית — בגלים א', ב', צ' — כל שעה.
09.55 (א) חדשות באנגלית
10.55 (א) חדשות בצרפתית
17.55 (א) חדשות באנגלית
18.50 (א) חדשות בצרפתית
שידורי הבניות לעולים (ב)
עברית — 19.00; יידיש — 19.30; לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית 20.30; רוסית — 20.45.

רשת א

08.10 „קונצרט בוקר"; 10.05 „הקונצרט של 1.00"; 11.15 עברית לעם; שידורים לתלמידים בבתי־החולים 11.30 לקראת שבת 11.50 יו"ר וחזן 12.05 כהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים 13.55 „בה בבהיקרי" 14.10 לאם ולילד 15.05 „קבלת שבת" פרשה „בלק" 16.10 הישראלי בפרשה — סדרה על נהוג ואורח חיים כהברה הישראלית בתחומי חיים שונים 17.05 „ביהדה מוסיקאלית" 18.30 סוסף רדיו לספורט.

רשת ב

06.00 „מה טובו אוהליך יעקב" 06.10 התעמלות בוקר 06.20 „מעון מוסיקלי" 07.00 „הבוקר הזה" 07.35 „זמר זמר לך" 08.10 „בוקר טוב" 10.05 „כאן בביה" 11.45 „כבה רקוה עם..." 12.05 „במקצב" 12.30 „ידוע השיר" 13.05 „בתפי" 14.10 „כאן, עם ובכל מקום" 16.10 „כוכבבית" 17.05 „סוער אישי" 18.05 „לא על הנפש לבדה".

גלי צה"ל

05.58 ברכה השחר 06.00 צלילי בוקר 06.55 שיחה הבוקר 07.55 בה בשבת 08.05 יומן הבוקר 09.05 די"ש עם סיד 10.05 חביב ומעים 12.05 כוכיב עם שלוש פינות 12.15 היי״ם שואלים 12.40 הנקודה החמישית 12.55 הסיפור המוסיף הקצר 13.05 התייה ואצת ההבדל 14.05 מצעד הפרברגים 15.05 שלום לפני שבת 16.55 השמרות 17.05 ימים טובים „שבת בתל־אביב הקטנה" 18.05 הכנות — מבנין ההבוצר של יומן גלי צה"ל.

טלוויזיה כללית

15.00 „לרוגע באהבה" 15.30 שלוש לבוא שבת — לפרשת „בלק".

במוצ"ש

רשת א'

20.50 פרקי היום בתנ"ך: תהלים, פרקים קכו, קכח — קריאה בגב' צביקה גורביץ רשימה באת דיר בכנסת הראל 21.05 יומן השבת 22.05 „הבבליה" — „הלולה סלכה" 23.15 מוסיקה כהום אחיום 00.10 רגע של שיר.

רשת ב'

21.05 „פרנת הגיאוד" 21.45 „בעוצמה סמונטי" 22.05 „בבה אחים" 23.05 „רדיוסקי — מוצבים בטבניקבה".

גלי צה"ל

21.05 בסורת הסורת 21.35 חצות גבינה 23.05 יומן חצות 00.05 ציפורי לילה 01.50 סיפור לסיכה 02.00 מבוק ידיעות.

טלוויזיה כללית

20.30 בכם להחשות 21.00 „ג'ינגוס" עם יהודם גאודי 21.30 בבם סבוקם 22.15 האחרונה. בבוס 23.25 פסוקו של יום החדשה.

נדרשו לנשואין

הרבנות הראשית באר־שבע
האבכין שגחס בן דוד (רוש) באר־שבע, פרץ הנה בה חביב (רוקה) באר־שבע — מוכב־אחום.

חוק התכנון והבניה תשכ"ה — 1965
הודעה המקומית לתכנון ולבניה „זמורה"
מודעה
בהתאם לסעיף 149
הרינו מודיעים בזאת כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה „זמורה" בקשה לתת אשור להקלה / לשימוש חורג — רח' שמעון 28 גדרה.
הקלה באחוזי בניה — מבוקש: 176.26 מ"ר במקום: 150 מ"ר, לפי תכנית כפורשה זמ/1/2/ג.
גוש: 4574 חלקה: 29.
כל מי שיש לו התנגדות להוצאת ההיתר / האשור הנ"ל בבקום זה רשאי להגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה „זמורה" רח' בית הפרקים 6 רחובות, את התנגדותו הנמוקה ולציין כתובתו המדוייקת.
ההתנגדויות תתקבלנה במשך 14 יום מתאריך פרסום מודעה זו ותובאנה בפני הועדה הנ"ל.
צ. כהן
יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה „זמורה"

בטון ישראל
21.6.75 במוצ"ש
הבימה:
איי סינג: באולם הגדול
בני קיוטה: באולם הקטן
הבימרתף:
על כלות לקה: ב־9.30
הקאמרי
קורזולגום ב־8.30
תיאטרון עירוני חיפה
המעקר
ש־ין: ת"א בתיזרה

בתי קולנוע

ירושלים

שעות ההצגה
בימי חול — 4.00—7.00—9.00

אודיון — שבוע 4 — פריצת הכלא
אורנע — שבוע 3 — וידויו של מנקה החלונות
ארנון — סביב העולם באהבה
הבירה — שבוע 2 — הקאובוי והסיני
מיטשל — הקשר האיטלקי

תל־אביב

אסתר — שבוע 4 — יהיה טוב סלומוניקו
גת — שבוע 4 — פיתויו של מימי
חן — שבוע 3 — שוטרים שכאלה
סינדמה — שבוע 3 — עלובה בני כלבה

דרייב אין — 8.00 הבלונדיני המפורז — 10.15 55 יום בפקין
פאר — שבוע 4 — פרנקנשטיין הצעיר

חיפה

ארמון — תופשה מטורפת
חן — שבוע 3 — חטיפת פלהאם אחת שתיים שלוש
אורל — שבוע 6 — החרדל מגרה לי... את האף
אורה — שבוע 4 — יהיה טוב סלומוניקו
אמפי — דו קרב ביום הדין
פאר — שבוע 3 — צ'יינה טאון ברובע הסיני
רון — ארניהד

הצפה
עתון יומי
HATZOFE
DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: ש. דוניאיה. העורכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל. 35421, ת"ד: 2045. השכנת בנק הדואר 41144 ★ סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1146, טל. 234910, בערב טל. 528344, 35609 ★ סניף חיפה רח' ארלוזורוב 3, טל. 663628 דפוס העשור בע"מ ת"א, רח' יסקבר, טל. 31554

אין המערכת אחראית לתוכן המודעה ולמבונן

הצופה 13

תלמיד, תלמידה

אם את/ה מעונין/ת לעסוק בעת שירותך בצה"ל במקצועות האלקטרוניקה ולקבל הסמכה ממלכתית,
תעודת גמר 4 שנתית מסמ"ד

להדיי אלקטרוניקה (לימודים דו-שנתיים)

מתקבלים:
נערים — תלמידי י' וי"א, בני 16—17 ו-9 חודשים.
נערות — תלמידות י'—י"ב בנות 16—18.
הלימודים מתקיימים במוסדות המפורטים להלן:
* הדסה-נעורים ע"י כפר־הרוקין (עם פנימיה).
* אותים — מרכז להכשרה מקצועית, כפר־סבא (עם פנימיה).
* חוות הנוער הציוני ע"ש ד"ר גולדשטיין קטמון — ירושלים (עם פנימיה).
* מושלב — מכון ישראל להשכלה רח' וייצמן 25, ת"א (בלי פנימיה).

פרטים והרשמה בבתי הספר
פרטים בכתב ניתן לקבל בדואר צבאי 2150/ש.

עם גיוסם לצה"ל יועסקו הבוגרים והבוגרות במקצועם.

מכتوم الاصل

مكذا من الاجل

צפויים אמצעים משלימים לשם ריסון הביקוש המקומי

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

נוסף לפיחותים הקטנים צפויים אמצעים משלימים לשם ריסון הביקוש המקומי.

כלכלנים בכירים בממשלה ובבנק ישראל סבורים כי הפיחותים עצמם אינם עונים על הצורך בריסון הייבוא והגדלת היצוא. יהיה צורך לנקוט התרחבות הצריכה.

הדבר ייעשה גם על ידי צמצום הוצאות במסגרת התקציב וכן ע"י מדיניות מוניטרית מרסנת, בעיקר צמצום האשראי.

בימים הקרובים יגובשו סופית הצעות בדבר צמצום תקציב המדינה. הקיצוץ המוצע הוא בסכום של 1.3 מיליארד ל"י. אך אין ודאות שהאוצר יצליח לסכם על כך עם השרים. צפוי שראש הממשלה יתערב כדי ללחוץ על השרים בכיוון זה.

"ועדת זוסמן" לעניין תוספת היוקר תגיש את הדו"ח שלה רק בשבוע הבא. בגלל דיוני הפיחות חל עיכוב בהגשת הדו"ח. המלצות אלו יהיו מפתח השיב בקביעת מדיניות ההכנסות בתקופה הקרובה. שר האוצר י. רבינוביץ הבהיר כבר שאין מקום לשגות באשליות אודות עליה בשכר. תוספת היוקר אשר תשולם תהיה רק חלק מעליית מדד המחירים לצרכן שעל בסיסה משלמים את תוספת היוקר.

הפיחות הזוחל עשוי לגרום התיקרות מוצרי חקלאות

מגמה זו של פיחותים קטנים, עשויה לפגוע בחקלאות ולגרום להתיקרות שורה של מוצרים. כל אחוז של פיחות גורם להתיקרות של 30 מיליון לירות בתשומות, לעומת תמורה של 17 מיליון לירות הכנסה מיצוא חקלאי. מגמה זו אם תמשך, תביא לפגיעה בציבור החקלאים". על כך התריע אתמול, מר ראובן איילנד, מנכ"ל משרד החקלאות בהופיעו בפני ועדת הכספים של הכנסת, שדנה בתקציב משרד החקלאות.

מרכז לשלטון המקומי דורש מימון־ביניים

מאת סופרנו בתל־אביב

הנהלת המרכז לשלטון המקומי בישראל החליטה אתמול לדרוש ממשרדי האוצר והפנים להעביר מיד לרשויות המקומיות סכום נוסף כמימון־ביניים עד להסדרת המעטפת הכספית לשנה זו בין הממשלה והמרכז לשלטון המקומי.

הביעה זו באה בשל המצב הכספי החמור בו נמצאות הרשויות המקומיות. הן נאלצות ללוות כספים ממקורות בנקאיים האחרים ובריבית של יותר מ־40 אחוז כדי להבטיח בראש ובראשונה את תשלומי המשכורות לעובדים והוצאות לשירותים ממלכתיים.

יו"ר המרכז לשלטון המקומי מר פ. אילון הודיע שלפי החלטת הנהלת המרכז יוזמנו שרי הפנים והאוצר לישיבת הנהלת המרכז, לדיון משותף בבעיות הכספיות החמורות. חסרים 200 מיליון ל"י נוספות. מר אילון הציג את הפערים הכספיים בין גורמי האוצר והפנים כשהוויכוח העיקרי הוא סביב נושא ההוצאות לפעולות. לדבריו בעקבות הדרישות המוקדמות לכיסוי הפערים נודע עתה שחסר עוד סכום של 100 מליון ל"י לפרעון מלווה ו־100 מליון ל"י הוצאות נוספות בסעיפים שונים. מנכ"ל משרד הפנים מר ה. קוברסקי, אמר כי ההסכם עם משרד האוצר בדבר העברה הדשית קבועה של כספים לרשויות באוצר המדינה לא מומש בכללו, אך לעומת זאת כל ההבטחות של משרד הפנים בתחום זה מולאו. מר קוברסקי הודיע ששר הפנים ד"ר יוסף בורג היה שותף בכל הדיונים עם שר האוצר וייצג נאמנה את המרכז לשלטון המקומי. בכך דחה מר קוברסקי את טענת ראש עיריית תל־אביב מר להט שהתקיף את שר הפנים כאילו הוא לא מסייע ומציג כראוי את עמדת הרשויות המקומיות בממשלה.

השבתה נוספת בבי"ס ממ"ד ברמת השרון

ביה"ס הממלכתי־דתי בשכ' נוה־נאמן בהוד־השרון מושבת זה היום החמישי ואתמול הצטרפו לשביתה שני בתי־ספר ממלכתיים־דתיים נוספים במגדיאל ובשכ' גני צבי.

בשמן השבוע התנהלו מגעים בין אנשי האגף לחינוך הדתי במשרד החינוך ובין צמרת המשרד כדי להגיע לידי פשרה בענין פתיחתו של ביה"ס, אך כל המאמצים לא נשאו פרי עד עתה.

אתמול יצאה משלחת של חברי ועד ההורים למשכן הכנסת בירושלים ע"מ להפגש עם נציגי סיעת המפד"ל. בפגישה השתתפו ח"כ המר ושר הפנים י. בורג.

בפגישה הבטיח מר בורג לנסות להפעיל את השפעתו על הגורמים הקשורים בענין. בעת פגישתי אתמול עם ההורים נמסר לי כי מאחר ולא חלה תזוזה כלשהי בענין, החליטו ההורים וועד ההורים המרכזי של השרון־מגדיאל להשבית את הלימודים במוסדות החינוך הממ"ד במקום עד לקבלת תשובה חיובית.

שר הפנים יפעל לנפגעי שיתוק

שר הפנים ד"ר יוסף בורג נתקבל אתמול ע"י המועצה הארצית של איגוד "אילן" וביקר במתקני ה"אילן" המיוחדים לנכים המשתרעים על שטח של 12 דונם וכן בבי"ס המיוחד לנפגעי שיתוק.

שר הפנים המשמש גם כנשיא כבוד של איגוד "אילן" בישראל, הבטיח להנהלת "אילן" כי יפעל במסגרת להגדלת העזרה עבור נפגעי שיתוק. השר ציין, כי משרדו פירסם תקנה לנכים בבנייני ציבור המחייבים בניית בנייני ציבור מסודרים כדי שיהיו שמישים גם לנכים. השר קרא לעיריות ולאיגוד אילן לקיים ולפקח על ביצוע הוראות אלה שיש בהם משום דאגת החברה לפרט הנזקק. השר ציין כי הדאגה בישראל לנכה היא מרשימה בהשוואה למדינות אחרות בעולם.

אישים ומוסדות

— קבוצה של 150 מפילי מילווה העצמאות המגבית באירופה תגיע ביום א' בטיסה ישירה מאירופה לאילת ותתאכסן במלון לרום.

● מסיבת [illegible] בה"ח זכרון יעקב בשכונת רוממה בירושלים על־תה ביום ה' בצהרים באש.

אוניברסיטת בר־אילן

טקס הענקת התארים למסיימי המחזור השישה עשר
והענקת תואר דוקטור לשם כבוד

לרבנית **שרה הרצוג**
ולמר **פול צוקרמן**

יתקיים אי"ה ביום ראשון י"ג בתמוז תשל"ה (22.6.1975) בשעה 5.30 אחה"צ ברחבת הקמפוס. הכניסה לבעלי הזמנות בלבד

אוניברסיטת בר־אילן

המזכירות האקדמית

טקס חלוקת התארים תשל"ה

בוגר יקר,
בבואך להשתתף בטקס חלוקת התארים, אשר יתקיים אי"ה ביום א' י"ג תמוז תשל"ה, 22.6.75 —
הנך מתבקש
להגיע לאוניברסיטה ברכב ציבורי בלבד. נא הבא זאת אף לידיעת האורחים הנלווים אליך.

אוניברסיטת בר אילן
המכון ליהדות ולמחשבה בת זמננו

הסמינר הבינלאומי החמישי על "המסורת המדינית היהודית ומשמעותה בימינו"
הצבור מוזמן בזה
למושב הפתיחה של הסמינר הבינלאומי החמישי של "המכון ליהדות ולמחשבה בת זמננו",
שיתקיים אי"ה ביום חמישי י"ז בתמוז תשל"ה (26.6.75) בשעה 8.45 בערב (20.45) באוניברסיטת בר אילן, באודיטוריום ע"ש יהדות ארגנטינה במעמד נשיא המדינה פרופ' אפרים קציר.

ירצו:
פרופ' מנחם אלון, ראש המכון למשפט עברי, האוניברסיטה העברית
פרופ' גרשון ד. כהן נשיא בית המדרש ע"ש שכטר, ניו יורק

הנושא:
"סמכות ועוצמה בקהילה היהודית"
יו"ר המושב: פרופ' א. הראל־פיש.

הכניסה עפ"י הזמנות בלבד.
להשיג במשרד ליחסי ציבור, אוניברסיטת בר אילן.

משרד החינוך והתרבות
המחלקה להשתלמות עובדי הוראה
ירושלים

אוניברסיטת בר־אילן
ביה"ס לחינוך
המדור להשתלמות

מערכת קורסי השתלמות בקיץ תשל"ה

1. קורסים למורים לא מוסמכים לקראת קבלת רשיון הוראה קבוע.

א. קורסים למורים להשתלמות (רמ"ים).
- 416 — עיבוד דידקטי של תושב"ע — כ"ד תמוז — ח' אב (3.7—16.7)
- 418 — הבעה ולשון עברית — כ"ד תמוז — ח' אב (3.7—16.7)
- 417 — מיתודיקה של הוראה תושב"ע — י"ב אב — כ"ג אב (20.7—31.7)

ב. קורסים פדגוגיים ומיתודיים
- 419 — תורת החינוך — כ"ד תמוז — ח' אב (3.7—16.7)
- 420 — פסיכולוגיה של גיל הנעורים — כ"ד תמוז — ח' אב (3.7—16.7)
- 431 — דידקטיקה כללית — י"ב אב — כ"ג אב (20.7—31.7)
- 423 — מיתודיקה של הוראה אנגלית — כ"ד אב — ח' אב (3.7—16.7)
- 422 — מיתודיקה של הוראה ספרות — כ' תמוז — ח' אב (29.6—16.7)

2. קורסים למורים מוסמכים להרחבת הידע המקצועי והכללי

א. מדעי הרוח והחברה
- 4299 — תנ"ך: ספר ויקרא ודרכי הוראתו — ה' אב — ח' אב (13.7—16.7)
- 430 — תנ"ך: ספרות הנביאים והכתובים של ימי הבית השני — י"ב אב — ט"ז אב (20.7—24.7)
- 431 — השירה המקראית — ה' אב — ח' אב (13.7—16.7)
- 434 — תנ"ך: פרקי טבע במקרא והארתם בספרות חז"ל — כ' תמוז — כ"ד תמוז (29.6—3.7)
- 432 — תושב"ע: הוראה כשרות הבית — י"ב אב — כ"ג אב (20.7—31.7)
- 442 — אנגלית: השתלמות למורי אנגלית — כ' תמוז — ב' אב (29.6—10.7)
- 433 — היסטוריה: השתלמות למורי היסטוריה — י"ב אב — ט"ז אב (20.7—24.7)
- 443 — ספרנות: השתלמות לספרנים בבתי"ס על יסודיים — י"ג אב — ט"ז אב (21.7—24.7)
- 440 — גיאוגרפיה: אקולוגיה לגיאוגרפים — י"ב אב — כ"ג אב (20.7—31.7)
- 438א — גיאוגרפיה: גיאוגרפיה פיזית של א"י — כ"ו אב — א' אלול (3.8—7.8)

ב. מדעי הטבע
- 441 — מתמטיקה: הסתברות וסטטיסטיקה למורים — י"ב אב — ט"ז אב (20.7—24.7)
- 434 — בוטניקה: פרקי טבע במקרא והארתם בספרות חז"ל — כ' תמוז — כ"ד תמוז (29.6—3.7)
- 436 — ביולוגיה: קורס ללבורנטים (תהליכים) — ה' אב — ט' אב (13.7—17.7)
- 437 — ביולוגיה: נושאים נבחרים בתכנית הלימודים — י"ג תמוז — י"ז תמוז (22.6—26.6)
- 435 — ביולוגיה: גנטיקה — כ"ז תמוז — ב' אב (6.7—10.7)
- 438 — ביולוגיה: אקולוגיה לביולוגים — י"ב אב — י"ד אב (20.7—22.7)
- 444 — ביולוגיה: פיזיולוגיה של החי — כ' תמוז — כ"ד תמוז (29.6—3.7)
- כימיה: שיטות בכרומטוגרפיה — כ"ח תמוז — א' אב (7.7—9.7)

3. קורסי הסבה למורים להוראת תושב"ע, צרפתית ומבע בהטיבת הביניים.

פרטים והרשמה לפי פניה בכתב למדור להשתלמות מורים — ביה"ס לחינוך, אונ' בר־אילן, רמת־גן, או ע"י פניה אישית בימים ראשון עד חמישי בין השעות 09.00—14.00 בבנין ביה"ס לחינוך, חדר 104 או בטלפון 718445.

בס"ד
תנועת האשה הדתית הלאומית – ח י פ ה

ביום שני י"ד בתמוז תשל"ה 23.6.75, בשעה 6 בערב
במועדון התנועה, רח' ירושלים 27

פ ת י ח ת ה ש ו ק

מבצע מיוחד בוטיק אמריקאי
מבחר עצום של בגרים, עבודות־יד, בגדי נשים, בגדי ילדים, מפות, ציפות, תכשיטים וחפצי־נוי

ביום שלישי, 24.6.75 בשעה 7—10 בערב
תערוכת מאכלי חלב וירקות מתוצרת תנובה
בשיתוף:
משרד החינוך והתרבות, המרכזיה לכלכלת הבית

ביום רביעי, 25.6.75, בשעה 7 בערב
הדגמת סידור פרחים
ע"י גב' סלונים

השוק יהיה פתוח בימים שלישי ורביעי 24—25 ביוני 1975, בשעות 10.00 עד 1.00 לפנה"צ ומ־4.00 עד 10.00 בערב

מכירת מוצגים ☐ הגרלות ☐ מזנון ■ הפתעות

ההכנסה מוקדשת למוסדות ילדים

ב"ה
משרד העבודה
אגף להכשרה והשתלמות מקצועית

הסתדרות
הנוער הדתי העובד והלומד
"רשת תורה ומלאכה"

מרכז להכשרה מקצועית־תורנית קדם צבאי – נחלים

נמשכת ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ו למגמות:

* אלקטרוניקה — בוגרי כתות ח', י"א
* חשמל רכב — בוגרי כתה ח'
* מכונאות רכב — בוגרי כתה ח'
* מסגרות — בוגרי כתה ח'
* טבחות — בוגרי כתה ח'

הלימודים הם בפיקוח משרד העבודה ובתיאום עם צ.ה.ל.

מתקבלים נערים בוגרי בי"ס ממ"ד בגילאים 16—17½ אשר יעמדו בהצלחה במבחני מיון.
הלימודים בתנאי פנימיה.

הבוגרים יועסקו במקצועם בשרותם הצבאי.
מספר המקומות מוגבל.

* בדבר פרטים והרשמה יש לפנות אל מזכירות המרכז להכשרה מקצועית בנחלים בין השעות 9.00 עד 14.00. טלפון: 919847.

תנועת האשה הדתית לאומית

יום עיון לאמהות

המשתתפות בחוגי הורים יתקיים אי"ה ביום שלישי ט"ו בתמוז (24.6.75) באוניברסיטה בר־אילן, באולם ארגנטינה.

ב ת כ נ י ת:

9.30 בבוקר	התכנסות וכבוד קל
10.00	פתיחה — גב' זהבה מלכיאל — יו"ר ועדת תרבות.
	ברכות — סובה סנהדראי — מרכזת התנועה
	רבנית אילה גליקסברג
	ד"ר י. ריץ' ביה"ס לחינוך באוניברסיטה בר־אילן.
	אילזה שטרן — מנהלת המרכז לדמוגרפיה במשרד ראש הממשלה.
10.30	הרצאה — הרבנית חנה טאו — "לחיזוק האמונה במצב בטחוני מתוח".
12.00 בצהרים	ארוחות צהריים.
	קבוצות דיון בהנחיית מנחות.
2.00	דיווח מקבוצות הדיון.
2.45	הרצאה — הגב' בלהה שפר — "גדול ילדים מול בעיות בטחון".
4.15	ס כ ו ם.

המפלגה הדתית־לאומית / המזרחי—הפועל־המזרחי
סניף תל־אביב

ב"ה

ג ל ו י ד ע ת

בקשר להרכבת מוסדות הסניף

חוקת התנועה קובעת:

1. "חבר הפועל המזרחי יפנה בעניניו פוליטיים וארגוניים של הפועל־המזרחי אך ורק למוסדות ציבוריים של הפועל־המזרחי".
(פרק ד' סעיף ה' (עמ' 42)

2. "החלטתו של בית הדין העליון היא סופית, אין עליה כל ערעור".
(פרק ח' סעיף 8 (עמ' 44)

בית הדין העליון של התנועה
(יו"ר עו"ד נפתלי ליפשיץ)

פסק:

"——— נראה לנו שאם על המועצה לבחור את ההנהלה כי אז הבחירה חייבת להיות גלויה ולא חשאית, כי אנו סבורים שבחירות חשאיות עלולות להביא לידי הסכמים שערכם המוסרי מפוקפק, וכדי למנוע לווה שפתיים ולמנוע אפשרויות כאלה אנו מהדיסים שההצבעה חייבת להיות גלויה ולא חשאית ——— " (החלטה מיום ח' בסיון תשל"ה, 18.5.75)

ונפסק:

"———וכאיות הסיעות להבטיח לעצמן מידע מדויק מי נשאר חבר בסיעה ומי החליט לעזבה. זכותו של כל חבר לעזוב את סיעתו, אך במקרה זה עליו להודיע על כך ולא לבצע פעולותיו בהסתר ——— וכי לא יהא זה הוגן ונכון לאפשר לו לנהל פנקסנות כפולה, דהיינו: להופיע כחבר סיעה כלפי חוץ, ולהצביע נגדה בהצבעה חשאית ——— "
(פסק דין מיום י' בסיון תשל"ה, 20.5.75)

מתוך עדות החבר ראובן בן־דור
בבית המשפט המחוזי בתל־אביב
לשאלה: האם לא קיימת אפשרות היפוטטית שאתה או מר בוזאר תציעו לאדם לקבל כסף עבור הצבעה חשאית בשבילך? — תשובה: זוהי שאלה פוגעת ומעליבה. יש אפשרות היפוטטית. (עדות מיום ב' בתמוז תשל"ה (11.6.75) עמ' 7 בפרוטוקול)

מתוך תגובות מזכ"ל המפד"ל ומזכ"ל הפועל־המזרחי
"הפניה לבית המשפט האזרחי לאחר פסק דין מפורש של בית הדין העליון של התנועה עוררה תדהמה כללית, פניה זו גרמה לא רק לבזיון התנועה אלא לחילול ד', זאת עשו חברים שהופיעו בפני בית דין זה ואף קיבלו ממנו כעד גבוהה שלבים על פי הזמן שבו מהמשפט הכסטוף".
(צבי ברנשטיין "הצופה" מיום ו' בתמוז, 15.6.75)
"פניה לבית המשפט המחוזי היתה בעיטה שבעטו חברי התנועה במוסד הניתנו עליון ומכובד ביותר ——— "
(צבי ברנשטיין "הארץ" מיום ו' בתמוז תשל"ה, 15.6.75)
"התנועה תגן על כבודו וסמכותו של בית הדין העליון ותנקוט לשם כך בכל האמצעים החוקיים העומדים לרשותה".
(צבי ברנשטיין "דבר" מיום ו' בתמוז, 15.6.75)

מי שאינו שומר על כבוד התנועה היום —
לא ישמור על כבודך מחר
ח' בתמוז תשל"ה (17.6.75)

הועד להוצאת "לוח דף היומי"
שע"י מכון "נצח" בני־ברק, רבי עקיבא 73

הופיע דבר בעתו

לוח דף היומי

בצירוף ילקוט ספרותי
מחזור שמיני (ל־7 שנים)

יוצא למכירה לקראת חג סיום הש"ס י"ד בתמוז הבעל"ט

●

* הלוח מעוטר בשלל פנינו אגדה ואמרי שפר בשבחם של עוסקי התורה, ובילקוט ספרותי בנוגע על הנושא "דף היומי" * הילקוט בכלל מבחר של מאמרים וסיפורים, זכרונות ושירים, ממיטב היצירה התורנית, בהשתתפות בשלושים אישים, גדולי ישראל, רבנים, מנהיגים וסופרים מלפני דור ומתקופתנו * הספר מכיל כ־150 עמודים. בפורמט נאה, ומחירו —.5 ל"י לכיסוי ההוצאות.

בהזמנות: לפנות על פי הכתובת הנ"ל * המזמינים באמצעות הדואר יצרפו 1 ל"י תוספת עבור המשלוח * למיסדות ואירגונים שיזמינו כמות ספסים הניתן הנחה מיוחדת * אין התחייבות לספק את כל ההזמנות וכל הקודם זוכה.

בחודש אלול הבעל"ט יופיע ה"לוח" במהדורה של יהי"ש"ר מהאים לבתי־כנסת במספר מצומצם. בהזמנות יש לפנות מיד.
אם ה"לוח" אפשר גם להשיג בבתי מסחר לספרים בארץ.

הרבנות הראשית
המועצה הדתית
רחובות

ישיבת "הדרום"
שע"י האקדמיה הרבנית [illegible]
וועד הבוגרים

ביום שני י"ד תמוז תשל"ה (23.6.75), בשעה 7.30 בערב
בהיכל ישיבת הדרום — התקיים

א ז כ ר ה

למרן הגאון

רבי צבי יהודה מלצר זצ"ל

ראש ישיבת הדרום ומייסדה
[illegible]

ביום השנה להסתלקותו
בהשתתפות רבני העיר שליט"א וראש־העיר
דברים:
הרה"ג ש. הכהן קוק — ר"ב הראשי ואב"ד רחובות
הרה"ג י. ל. בוגיף — ראש ישיבת הדרום
המנחה: הרב ש. ירושלמי — ראש המועצה הדתית
הרב ידעאל מלצר

[illegible]
ליבוד משניות — הזין א. פלץ — אופרה

יום עיון וכינוס לבוגרים לזכרו של הרב זצ"ל יערך בשעה 3.00 אחה"צ בהיכל הישיבה, עלידי וועד הבוגרים. [illegible]
— הציבור מוזמן —
עליה לקברו בהר המנוחות בירושלים, ביום שלישי, ט"ו תמוז, בשעה 9 בבוקר

לבית הספר התיכון למשקי הקיבוץ הדתי
בעמק בית־שאן

דרושים מורים במקצועות:

מתמטיקה
פיסיקה
כימיה

*

נא לפנות בהקדם בכתב, או בטל' 065—88052

מדרשית נעם, פרדס־חנה
ת"ד 25

דרושים מחנכי פנימיה לשנת הלימודים תשל"ו

בני תורה ובעלי נסיון חנוכי במסגרת פנימיתית (לגילאי 14—18)

המועמדים מתבקשים לפנות בכתב אל:
ראש הישיבה והמנהל הפדגוגי של המדרשיה.
להצעת המועמדות נא לצרף:
1) תולדות חיים
3) שתי תמונות
2) צילומי תעודות השכלה
4) המלצות ממקומות עבודה קודמים.

מגורים במקום תנאי. * הנהלת המדרשיה תעמיד לרשות המועמדים המתאימים דירה [illegible]

המלון הכשר למהדרין במרכז העיר
נ פ ת ח — אחרי שכלולים
* חדרים עם שרותים צמודים *
מטבח מעולה וגם דיאטטי * סביבה שקטה
המסעדה פתוחה לציבור הרחב
מתקבלות הזמנות למסיבות, ברית מילה, בר־מצוה וכו'

פנסיון "בתוככי ירושלים"

טל. 39892 • רחביה • רחוב אבן עזרא 20

המשרד לקליטת העליה
המחלקה למידע לעולים

סיוע כספי לעולים

המשרד לקליטת עליה והסוכנות היהודית מפעילים החל מה־1 ביוני 1975 שיטה חדשה לסיוע כספי לעולים, אשר עלו לישראל מתאריך זה והלאה.

מידע מפורט על שיטת הסיוע החדשה, ניתן לקבל בדף מידע הנמצא במשרדים, בסניפים ובלשכות האזוריות של משרד הקליטה.

דף המידע הופיע בשפות: רוסית, רומנית וגרוזינית.

למוסדות פנימיה לילדים מפגרים
בבעלות ממשלתית ציבורית — במקומות שונים בארץ

דרושות אמהות בית

עבודה מעניינת ואחראית

תנאי שכר טובים • דיור מתאים למשפחה מובטח במקום

*

בעלי יוזמה וכישורים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 1260 ירושלים בצירוף תולדות חיים. פ ו ד י ו ת מ ו ב ט ח ת

ביהכנ"ס המרכזי קרית אליהו — חיפה

דרוש בעל מוסף לימים הנוראים

ירא שמים, קול ערב החזן ומקובל על הבריות

*

רק מועמדים רציניים יפנו בכתב לפי הכתובת:
חיפה, ת.ד. 9604

מעונין לשכור דירה

4 חדרים או בית פרטי בבני־ברק, לא מרוהטת
לתקופה לא פחות מ־5 שנים — ללא מתווכים
לפנות: טל' 03—796955

נקבעו 45 חברי האסיפה הבוחרת לרבני העיר פ"ת

לועדת הבחירות לבחירת רבני העיר פתח תקוה, קבעה אמש את מספר חברי האסיפה הבוחרת ל־54, המתחלק בין נציגי העיריה, נציגי המועצה הדתית ונציגים מבתי הכנסת בעיר במידה שווה.

נכח בישיבה הרב י. גנר מנהל המחלקה לרבנות במשרד הדתות, אשר נתקבל בברכה ע"י חברי הוועדה. הוועדה תפנה בימים הקרובים למועצת העיריה, המועצה הדתית על מנת שיקבעו את נציגיהם.

מחלקת

התרבות וההסברה

המפלגה הדתית לאומית • הסתדרות הפועל המזרחי בישראל

שבת, י"ב תמוז תשל"ה (21.6.75)

רמת־גן — במועדון בר־אילן התקיים מסיבת עונג שבת בשעה 5.00 אחה"צ בהשתתפות מר מיכאל אזלר — סגן ראש העיר אשר ירצה על הנושא: "יחסי התפוצה לישראל". בתכנית: החזן זמר — שמואל גורמן. דברי פתיחה — י. גורקא.

יום א', י"ג תמוז תשל"ה (21.6.75)

תל־אביב — בחוג הרמב"ם ברח' יהושע בן נון 48, ימשיך מר צבי ורום ב"הלכות דעות להרמב"ם", בשעה 7.00 בערב.
רמת־גן — במועדון בר־אילן יתקיים החוג לתנ"ך בהשתתפות מר א. ויצמן — בשעה 6.30 בערב.

יום ב', י"ד תמוז תשל"ה (23.6.75)

רמת גן — במועדון ותיקים יתקיים החוג להלמוד בשעה 11.00 בבוקר בהשתתפות הרה"ג מ. י. אייספיאן — רב העיר.
רמת גן — במועדון בר־אילן יתקיים חוג הרמב"ם בשעה 6.30 בערב בהשתתפות ד"ר ג. ד. פרבר.

יום ד', ט"ו תמוז תשל"ה (24.6.75)

קרית שמואל — ברחבת בית הנוער קרית שמואל בשדי הראי"ה בשעה 18.00 יתקיים טקס הנצחת שמם של חברינו הדגולים ע"י קריאת בית הנוער בקרית שמואל ע"ש שר פנים לשעבר ה. מ. שפירא ז"ל, וקריאת הגינה של בית הנוער ע"ש חברינו יו"ר ועד קרית שמואל — יעקב יוסף ז"ל. בהשתתפות בני המשפחות, ד"ר י. בורג — שר הפנים, ד"ר ג. אילתי — הממונה על המחוז. יהודה ציזול — ס"מ ראש העיר, הרב ע. הכרמי — מרא דאתרא שליט"א, הרב ה. ברזוגר שליט"א, רבני הקריות, נציגי מוסדות התנועה, אישי ציבור.

הסרת הלוט ע"י בני המשפחות, מנחה: מר פ. יגובסקי — סגן־יו"ר ועד הקריות.

ירושלים

עירית ירושלים, המחלקה לתרבות, האגף לתרבות תורנית — רחוב חיי אדם 2, טלפון: 226211

המחזור הששי של ירחי כלה בהרי ירושלים

החלה ההרשמה

הרב שלמה־יוסף זווין

„הדרן" לתלמוד בבלי

(לקראת סיום הש"ס של הדף היומי העולמי, מחזור שביעי — שחל ביום שני י"ד תמוז תשל"ה)

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא
(סוף מסכת נדה)

א

תלמוד תורה וידיעת התורה — שתי מצוות הן. לימוד בלי ידיעה יתכן בשתי פנים: או שכבר יודע את כל הלכות התורה כולן, כמו ששאל בן דמה, בן אחותו של רבי ישמעאל, את רבי ישמעאל: אני שלמדתי את כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמה יוונית?[1] או כעם הארץ כזה, שאפילו שהוא לומד אינו מבין כלום ואינו רוכש לו ידיעה. ובשני האופנים יש מצות הלימוד. על בן דמה קרא רבי ישמעאל את המקרא: לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה.[2] ועם הארץ מברך ברכת התורה כשעולה לקריאה, אף על פי שאינו יודע לקרות.[3] „אם מוציא בשפתיו, אף על פי שאינו מבין אפילו הבלות מפני שהוא עם הארץ. הרי זה מקיים מצות ולימודתם, וכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים, וכן עולה לספר תורה".[4] אמנם הגבלה יש בדבר: „במה דברים אמורים, בתורה שבכתב, אבל בתורה שבעל פה אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל".[5] אלא ש„יש לו לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתיד לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו".[6] אבל על כל פנים נמצינו למדים, שבשעת הלימוד הוא מבין את הדברים, הרי כבר הלימוד בעצמותו מצוה, מבלי קשר עם זכרונו וידיעתו. ההבנה מגדירה את זה, והידיעה היא תוצאה מהלימוד. ומצוה יש בידיעת התורה עצם הלימוד. „כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו".[7] הרי שאפילו כשלומד. אלא ששוכח וחסרה לו הידיעה, נענש. ולא עוד אלא שעובר על לאו של תורה: רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, ו„כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה".[8] אמנם אינו עובר על שכחה מחמת אונס כגון שטרוד הרבה בפרנסתו והעתים שקובע לו אינם מספיקים לו לחזור על כל לימודיו[9]), או על שכחה מחמת שתקפה עליו משנתו, אינו חייב „עד שישב ויסירם מלבו".[10] אבל סוף סוף על העדר הידיעה הלימוד כשהוא לעצמו מהפה. הוא שאמרו: „שיהו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאל לך אדם אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד".[11]

עיין המקור בתורה לשתי המצוות הללו? כשנדקדק בדבר נראה, שה פסוקים עיקריים נאמרו במצות תלמוד תורה, וכל אחד מהם על חלק מיוחד מהמצוה. ואלה הפסוקים: ולמדתם אותם את בניכם; ושננתם; ודברת בם;[12] ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם;[13] והגית בו יומם ולילה.[14] „ולמדתם"[15] היא מצוה עשה שעל האב ללמד את בנו תורה.[16] פרטים רבים במצוה זו, שאין המדובר כאן על אודותיו. „לעשותם". זוהי מצוה כל אדם מישראל ללמוד בעצמו.[17] „ושננתם" מורה על הידיעה, וכך אמרו: „ושננתם, שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך..." אף על פי שעיקרו של „ושננתם" נאמר „לבניך" — אלו התלמידים, שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר: ויצאו בני הנביאים[18] מכל מקום... ושננתם למדנו גם שמצוה על האדם ללמוד בעצמו: ושננתם — שיהיו דברי תורה...".[19] על אותה מצוה שיכול אדם לפטור עצמו בקריאת שמע שחרית וערבית,[20] אומר הר"ן: „לאו הקא דבהכי מיפטר, שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יומם ולילה מפי כחו, ואמרינן בפרק קמא דקידושין, תנו רבנן ושננתם, שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאלך אדם דבר וכו', וקריאת שחרית וערבית לא סגי להכי". רוצה לומר: אף אם קריאת שמע פוטרת ממצות עצם הלימוד, אבל אינה פוטרת ממצות הידיעה, כי קריאת שמע אינה מספיקה לדעה להשיב לשואל דבר. הא למדת, שמצות־הידיעה מהמצות שעוברים עליה בעשה ולא תעשה: „ושננתם" ו„השמר" (לאו). „ודברת בם" מורה על החיוב התמידי ללמוד יומם ולילה: „בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך".[21] מצוה: „ודברת בם („בם בדברי תורה", רש"י), עשה אותם קבע ואל תעשם עראי". ו„השח שיחות חולין עובר בעשה, שנאמר: ודברת בם, ולא בדברים אחרים".[22] מה מלמדנו אפוא „והגית בו"? שאפילו הטרוד הרבה בפרנסתו ואינו יכול ללמוד תדיר, מכל מקום חייב לקבוע עתים לתורה ביום ובלילה, אפילו פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית[23] ועל זה הוא שאמרו ה„בשעת הדחק, שהטרדה גדולה יותר מדי אפילו מפני אפילו לפרק אחד, יכול לצאת ידי חובתו בקריאת שמע שחרית וערבית לקיים מצות והגית בו יומם ולילה ביום ההוא שהוא אנוס ואי אפשר בענין אחר".[24] ולשון הרמב"ם: „כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה".[25] רוצה לומר אפילו שהוא טרוד ועסוק, חייב על כל פנים בקביעת עתים.

נוגע למנין המצות, מוסבון רמ"ח ושס"ה יש הבדל דעות בין הראשונים. הרמב"ם מנה הכל במצוה עשה אחת: „שציונו ללמוד תורה וללמדה, והוא הנקרא תלמוד תורה", וכולל בו גם הלימוד לבנים וגם הלימוד לתלמידים וגם „שיהיו מחודדים בפיך". והוסיף: „וכבר נכפל הציווי פעמים רבות... וכבר נתפזר הציווי והזרוז על מצוה זו במקומות רבים מן התלמוד".[26] נמשך אחריו אף ה„חינוך".[27] ולמה לא הביא על כל פנים הלאו של „השמר לך פן תשכח"? ביאר הרב בשו"ע שעיקר הדין שלא ישכח, הביא הרמב"ם: „וחייב לשלש את זמן למידתו כו'" שלא ישכח דבר מדברי דיני התורה"[28] ונמצא משמע שבתחילת לימודו צריך לחזור כל כך שלא ישכח. שאם לא כן לא יספיקו לו אחר כך עתים מזומנים, והלאו שאמרו הוא אסמכתא.[29] אולם ממוני המצות חשבו את הלאו הזה במנין הלאוין: הסמ"ג,[30] הסמ"ק,[31] הרשב"ץ,[32] יראים השלם[33] ועוד.[34] אף בענין העשין יש ממוני המצות שחשבו כמה עשין: רב סעדיה גאון מנה שני עשין: ושננתם ולמדתם.[35] ויש שמנו גם לימוד לבנים לחוד ולימוד לתלמידים לחוד ושננתם במובן שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך לחוד.[36]

ב

נשתימצאי לומר, יש בידיעת התורה עצמה שני מובנים — ידיעה בתכלית לעצמה. הידיעה בתורה אמצעי למעשה. לכשן דעת שילכו בה והמעשה אשר יעשון. ולכן אפילו נשים המוזהרות ממצות תלמוד תורה („ולמדתם את בניכם, ולא את בנותיכם"[37]), מכל מקום חייבות ללמוד אותם הדינים שהן חייבות בהם.[38] ומטעם זה נשים חייבות בברכת התורה,[39] לפי ש„חייבות ללמוד דינים שלהן".[40] כלומר: שהלימוד לצורך המעשה. הגדיר יפה את ההבדל בין לימוד הנשים „דינים שלהן" ללימוד האנשים, בשו"ת „בית הלוי" לרבי יוסף דוב סולובייציק ז"ל[41]: „דנשים בלימודן אינן מקיימות שום מצות עשה, רק מבוא לקיום המצות, ונמצא דהלימוד אצלם הוי מבוא להתכלית שקיום המצוה ולא הוי תכלית בעצמו, אבל באנשים הוי הלימוד מצות עשה מעצמו וכמו הנחת תפילין וכדומה, ונמצא דהוי ב' מצוות, מבוא להכשרת וגם תכלית בפני עצמו". סמוכים לדבריו הביא ראיה,[42] על אותה שאמרו: „אנשים באו ללמוד, נשים לשמוע": כדי לשמוע הנשים, כדי שידעו לקיים מצוה". אף הוא פירש עם זה מאמר: „בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו ששים ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד מישראל שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע".[43] מה טיבה של „הקדמה" זו ולמה דוקא בשביל לימוד זכו לשני הכתרים? עם האמור יובנו הדברים, אילו היו ישראל אומרים „נעשה ונשמע" לא היה בשמיעה קבלתם אלא מבוא בלבד, אלא שמכיון שאי־אפשר לדעת איך לקיים המצות מבלי לימוד, ממילא צריכים ללמוד בתורת „מבוא ואמצעי" להתכלית, והוי כדי לדעת איך „נעשה". אבל עכשיו שכבר אמרו „נעשה". הא כבר אנו יודעים שצריכים ללמוד בשביל העשיה, כדרך שהנשים צריכות ללמוד „דינים שלהן", ואם בכל זאת אמרו אחר כך אף נשמע, הרי זהו קבלה חדשה על התורה תכלית בפני עצמה.

אשר היה לחשוב, שמכיון שכן, אף הגבת הידיעה של האנשים אינה אלא בתורת „מבוא להתכלית, שהוא קיום המצוות", אלא שיתרה של האנשים בכך, שיש בה גם המצוה של עצם הלימוד, מבלי קשר עם הידיעה. ואם כך הוא הדבר, אז במצות שאינן נוהגות בזמן הזה, כגון טומאות וכיוצא, ישנה רק המצוה של עצם הלימוד ולא עוד. אין הדבר כן. לא בלבד הלימוד הוא „תכלית בפני עצמה" באנשים, אף הידיעה. ולא בלבד הידיעה במצות הנוהגות, אלא אף הידיעה במצות שאינן נוהגות. „...ויש מהמון עם שאומרים בה לנו לכצות סדר קדשים, קל וחומר למצות סדר זרעים ולמצות סדר טהרות ולדברים שאין נוהגים בזמן הזה, אל יאמר אדם כן, כי המצות אשר ציוה אדון העולם ידיעת יסודותיהם אף על פי שאינם צריכין עתה, כי על המצות נצטוינו ולמדתם אותם, ואמר שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוך, ואם שנאמר ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, הא למדת שהשמירה והעשיה שני דברים הם, כי אין שמירה אלא בלב, שנאמר כי תשמרם בבטנך, וכן אמרו רבותינו ושמרתם זו המשנה ועשיתם זו העשייה. יש הלומד כל יכול ולא יכול להשיב לדעה מצוה אחת כמאמרה בעל שות אורך הגבורא ופלפולה, ומצוה אחת מפותרת הנה והנה וההורה ושננתם לבניך שיהיו מצות התורה מחודדין בפיך..." — אלה דברי סמ"ג.[44] והרב ב„שלחני"[45] האריך להוכיח בכונה ראויה שמצות ידיעת התורה היא אף הידיעה של זרעים, קדשים וטהרות, „שלא ... ו„מצוה ושננתם וכן לאו דפן תשכח" יסורו קאי אכל התורה שבעל פה שהוא פירוש כל התרי"ג מצוה שבכתב גם שאינן נוהגות גם המסורה לכהנים ולכלך". אף הוא הבדיל להלכה בין מצות ידיעת התורה כולה למצות „והגית בו", שמצוה „הגיה" נדחית מפני מצוה אחרת שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים,[46] מה שאין כן מצוה ידיעת התורה, שלא נדחית.

ג

שלשה כנגד שלשה. כשם ששלשה חלקים בלימוד, — הלימוד לעצמו, הידיעה לעצמה, הידיעה לצורך מעשה, — כך שלשה חלקים בהלכות: מקרא, משנה ותלמוד, וכך אמרו: „אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם, לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד".[47] שילוש זה לפי רש"י הוא: חלוקה ימי השבוע, להתוספות כל יום ויום עצמו ישלש". ברמב"ם ושולחן ערוך מבואר יותר: „וכן שבכל יום ויום ישלש". בנוגע לשליש המקרא כתבו התוספות: „ואנו סומכים על זה שאמרו בסנהדרין[48]: „אמר רבי יוחנן: בבלי בלולה במקרא, בלולה במשנה, בלולה בגמרא". „אנו פוטרים את עצמנו מתורה שבכתב בזה שאנו עוסקים בכל יום בלימוד תלמוד בבלי, שהוא בבלי".[49] ותליש במשנה ברמב"ם ושולחן ערוך הגדירו: תורה שבעל פה". הרב ב„שלחני"[50]: „שליש במשנה, שהן הלכות פסוקות בלי טעמים שבכלל המשניות וברייתות ומימרות האמוראים שהן פירוש התרי"ג מצות שבתורה בכל תנאיהם ודיקדוקיהם ודיקדוקי סופרים, ובזמן הזה גם הלכה פסוקות של פסקי הגאונים העוסקים כמו הטור השלחן ערוך והגהותיו בכלל משנה יחשבו".[50] בפראי המקומות מצויין: „עי' ועיין משפט סימן כ"ה". רוצה לומר: על הדין של דיין שטעה בדבר משנה הדור נאמר בשלחן ערוך שם: „כגון דינים המפורשים במשנה או בגמרא או בדברי הפוסקים". על גדרו של התלמוד נחלקו. ברש"י מבואר שהוא „סברות וטעמי סתימותיהן של משניות ולתרצם במה שסותרות זו את זו". כך ביאר רש"י אף בשאר המקומות שהוזכר בהם גמרא: „סברת טעמי המשניות שממנו יוצאות הוראה";[51] „גמרא התלויה בסברא שהיו נותנים לדברי משנה טעם".[52] בקצרה: הטעמים של ההלכות. ובביטויו של הרב: „ושליש בתלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים, ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות שפסקו הטור והשלחן ערוך, כמו הרא"ש ובית יוסף, כי אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאישורן על בוריין". ולא כן סובר הרמב"ם. הכך הוא אומר: „ושליש (המדובר על שליש התלמוד) יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה. לענין זה הוא הנקרא גמרא".[53] בקצרה: פלפולה של תורה, להבין דבר מתוך דבר. זה שרש"י באבות[54] קורא לו: „בינה" („בן ארבעים לבינה"), ואינו כולל בהתלמוד („בן חמשה עשר להתלמוד"). השמיט הרמב"ם את טעמי ההלכות. הרב[55] הסביר: „הרמב"ם לשיטתו, שחיבר ספרו משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל ועשאו להורות מתוכו לבדו כמו שכתוב בהקדמתו. שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם וכו', שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה וכו'". אבל להראב"ד, שהתרעם הרבה בתשובותו[56] על הרמב"ם ש„כתב ספרו כמתנבא מפי הגבורה בלא טעם ובלא ראיה וכל הקורא בו סבור שמבין בו ואינו כן, שאם אינו בקיא בגמרא אינו מבין דבר לאשורו ולאמיתו ויכשל בדין ובהוראה", להראב"ש בכלל שליש התלמוד הוא טעמי ההלכות. כרש"י. ואילו „להבין דבר מתוך דבר" הוא בכלל מה שאמרו: ליגמר איניש והדר ליסבר". אחר כך שכבר גמר ולמד ההלכות עם טעמיהן. נמצינו למדים: בכלל תורה שבעל פה (מלבד המדרשות והאגדות, שאף הם בכלל זה, אלא שהמדובר כאן הוא על חלק ההלכה) שלשה חלקים — גופי הלכות; טעמיהן ונימוקיהן; הפלפול בדבר מתוך דבר ו„לחדש חידושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו".

ד

התלמוד מסתיים ב„כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא". דומה שיש כאן משום שני היסודות של תלמוד תורה — הלימוד והידיעה. ההדגשה היא: „השונה", ולא הלומד. במובנו המדויק הוא הכופל והחוזר, ושורשו: „שנה", שהוראתו: חוזר, כמו: ושונה בדבר מפריד אלוף.[57] כסיל שונה באולתו.[58] ויאמר שנו וישנו,[59] וכדומה. וכן בלשון המשנה: „אם גמרו שנו ואם שנו ישלשו וכו'"[60] וכדומה. חוקרי הלשון כתבו, שאף השם „משנה" נגזר משורש זה, ופירושו כמו „משנה כסף", „משנה למלך" וכיוצא. כי תורה שבעל פה מתוך שלמדוה לא מן הכתב אלא בעל פה היו צריכים לחזור על לימודה כמה פעמים כדי שיהיה חקוק בזכרונם, ועל כן קראו ללימוד זה „משנה", ושוב נשאר שם זה למשניות בכלל. „השונה הלכות" במובנו הראשון הוא: החוזר על ההלכות בשביל לזכרן. וזהו מצות הידיעה שאינה נקנית עד שיחזור על לימודו היטב. וזהו על „כל השוכח דבר אחד ממשנתו" כתב הברטנורא: „בשביל שלא חזר עליה".

מה בין הלימוד להידיעה? הלימוד הוא בבחינת „חיי שעה", כלומר: באותה שעה שלומד בלבד הוא מקיים המצוה. הידיעה היא בבחינת „חיי עולם", כלומר: המצוה נמשכת אף אחרי הלימוד, עד כמה שהדברים שמורים בזכרונו וחקוקים על לוח לבו. הוא שאמרו: „כי נר מצוה ותורה אור, תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור, לומר לך מה נר אינה מאירה אלא לפי שעה, כך מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ומה אור מאיר לעולם, כך תורה מגינה לעולם".[61] המצוה אדם מקיים רק בשעה שעושה אותה בלבד, ואילו התורה מצותה אף אחר כך. כל זמן שיודעה וזוכרה. כזה הנצחיות שבתורה רוכש האדם על ידי הידיעה, שינון ההלכות, והיא שמבטיחה לו להיות „בן עולם הבא".

ואולי זהו אף סוד ה„הדרן" של הסיום. כלומר: עוד נחזור עלך שוב ושוב, „הדרן עלך". כי העיקר הוא: „שונה הלכות".

ה

נעוץ תחילתן בסופן. כשם שבתלמוד תורה ישנם עצם הלימוד ותוצאת הלימוד (הידיעה), כך בקריאת שמע קיימים שני חלקים אלה — עצם הקריאה והתוצאה מהקריאה, קבלת עול מלכות שמים. „למה קדמה שמע להיה אם שמוע? כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עליו עול מצוות".[62] וכשם שבתלמוד תורה עצם הלימוד הוא מצוה לחוד, כך בקריאת שמע אין הקריאה משמשת מכשיר לקבלת עול מלכות שמים בלבד, אלא שמלבד קבלה זו יש מצוה אף בגוף הקריאה. „על לבבך" היא הכוונה, „ודברת בם" היא הקריאה.[63] והרי יש מי שסובר: „עד כאן (רוצה לומר: פרשה ראשונה) מצות כוונה וקריאה, מכאן ואילך (רוצה לומר: פרשה שניה) קריאה בלא כוונה".[64] הרי שבפרשה שניה אין משום קבלת עול. אלא קריאה בלבד, וזוהי מצוה, ואם כן לא נופלת ממנה פרשה ראשונה. אלא שנוסף למצות הקריאה יש בה אף משום קבלת עול מלכות שמים.[65]

ואין השתוות זו של קריאת שמע ותלמוד תורה דבר שבמקרה, בעצם. גדר אחד להם. קריאת שמע נכללת בתלמוד תורה, ותלמוד תורה נכלל בקריאת שמע. שמע כלול בתורה: „היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא, אם כיון לבו יצא".[66] ובגמרא: „מאי אם כיון לבו? לקרות. והא קא קרי? בקורא להגיה". הרי שבקורא בתורה לשם לימוד, ולא „להגיה", אינו צריך שום כונה מיוחדת („לקרות, הא קא קרי") ויוצא ידי קריאת שמע. ותורה כלולה בשמע: הקורא קריאת שמע שחרית וערבית יש שיוצא בה ידי תלמוד תורה (ראה למעלה). ובמשנה: „הקורא מכאן ואילך (אחר זמן קריאת שמע) לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה".[67]

אף המקור הראשון של קריאת שמע הוא זה של התורה. „ומהיכן זכו ישראל לקרות שמע? אמר ר' פנחס בר חמא: ממתן תורה זכו ישראל לקריאת שמע. כיצד? את מוצא לא פתח הקב"ה בסיני תחלה אלא בדבר זה. אמר להן שמע ישראל אנכי ד' אלקיך. נענו כולן ואמרו ד' אלקינו ד' אחד".[68] וכשם שהתורה היא „חיי עולם" וכוחה בנצחיותה, אף קריאת שמע זה כוחה וזו תעודתה: „ד' אלקינו ד' אחד — ד' אלקינו בעולם הזה, ד' אחד לעולם הבא, וכן הוא אומר: והיה ד' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד".[69]

* * *

ברם זכור אותו האיש לטוב, ומנו, הגאון ר' מאיר שפירא זכר צדיק לברכה. הוא הגבר הקים עולה של תורה ברעיונו הבקורי אשר יום זה הורה והוגה והגשימו בפועל. הוא רעיון לימוד „הדף היומי" העולמי, דף גמרא ליום. דף ליום. לימוד שיקיף כל בית ישראל בכל קצוי תבל. נתקבלה הצעתו בהתלהבות רבה בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל בשנת תרפ"ג, והדבר התפשט מיד בכל אתר ואתר. מקוב שם ההרים נחיתים, וזה יותר מחמישים שנה שהלימוד הולך ונמשך, וכהווה, בין הגזה בין השאר. גשר והשר הנרני בין יהודי למשנהו, מבלי הבדל של מפלגות וזכויות ובבלי גבולות של מרחקים ויבשות וימים. חרבו וממנו קהילות קדושות באירופה ובאסיה, ניספו על קידוש השם ארזי לבנון ואדירי תורה, בעלי תריסין במשנה וגמרא, והדף היומי לא נפסק ולא ייפסק, בין בשארית הפליטה שבאירופה ובין בריכוז הגדול של יהודי ארצות־הברית ועוד — ובעיקר כאן בארץ. בינתיים קמה מדינת ישראל, משוחררת מעול גלויות ומשעבוד מלכויות, ואף התורה חזרה למקומה. מרכז הכובד ונקודת המוקד של אור התורה בכלל והדף היומי בפרט עברו מפולין לארץ ישראל, כדבר האמור כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים.

הבה נתאזר ונתאמץ במשנה מרץ להפיץ דעת תורה ולימוד הדף היומי יותר ויותר. עד שנזכה ונחיה ונגיע לאותו היום עליו יאמר: „והיה ד' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד".

מקורות

1. מנחות, צט ב; 2. שם; 3. ראה „מגן אברהם" קל"ט סק"ג וקלס, ס"ק ד; 4. שו"ע הרב תלמוד תורה, פ"ב סי"ב; 5. שם, סי"ג. וראה מגן אברהם נ ס"ק ב; 6. שם; 7. אבות פ"ג; 8. מנחות, שם; 9. שו"ע הרב; 10. אבות שם; 11. מנחות שם; ספרי, ואתחנן; קידושין, ל ב; 12. שלשתם בפרשיות קריאת שמע; 13. דברים, ה א; 14. יהושע, א ח; 15. של קריאת שמע; 16. קידושין, כט ב; 17. ראה רש"י קידושין שם ד"ה „דכתיב"; רמב"ם, תלמוד תורה פ"א ה"ג; יראים השלם, תד; ועוד. 18. רמב"ם, ומקורו מספרי; 19. יראים השלם, רנח; 20. נדרים, ח א; 21. ראה שו"ע הרב, פ"ג ה"ה. אולם ב„שאגת אריה" סימן א, לא כתב כן; 22. יומא, יט ב. וראה דעות הראשונים על גדרה של עשה זו ב„אנציקלופדיה תלמודית" ערך ז, „דברים בטלים"; 23. ראה מנחות, צט ב; שו"ע הרב, פ"ג ס"ד; בביאור הגר"א, יורה־דעה, רמו, ס"ק ד. הרב והגר"א שניהם לדבר אחד נתכוונו. שהכוונה כאן הוא על סדר באוכתחנו; 24. שו"ע הרב, שם; 25. פ"א ה"ח; 26. ספר המצות, מצוה יא; 27. שם; 28. תלמוד תורה, פ"א הי"א; 29. ספר לשו"ע הרב פ"ג. וראה באריכות עי' זה ב„הוספה" ליראים השלם; 30. לאוין י"ג; 31. סימן ס"ו; 32. „זוהר הרקיע", לאוין קיח; 33. סימן שנט; 34. וראה באור הר"י פרלא לספר"ג של רס"ג עשה טו; 35. ראה באור הר"י פרלא שם; 36. ראה בה"ג, בבנין המצוות, ויראים השלם רנ"ד־רנ"ח, ועוד. וראה הר"י פרלא שם; 37. קידושין, כט ב; 38. רמ"א, יורה־דעה, רמו ו. בשם סמ"ג ואגור; 39. שו"ע אורח, מז יד; 40. „מגן אברהם" שם; 41. ח"א, סימן ו. ושם בהקדמת הספר; 42. סוטה, כא ב; 43. שבת, פח א; 44. סמ"ג, הקדמה למצות עשה; 45. פ"ב ס"א, וקונטרס אחרון לפ"א אות א; 46. ראה מועד־קטן, ט ב; 47. קידושין, ל א; 48. כד א; 49. הובא ברמ"א יו"ד, רמו ד בשם „יש אומרים"; 50. פ"ב ה"א; 51. ברכות, ה א; 52. שם, מז ב. וראה עוד רש"י סוכה, כח א. עוד סוטה כב א; 53. פ"א הי"א; 54. סוף פ"ה; 55. בקונטרס אחרון; 56. כלל לא, סימן ט; 57. משלי, יז ט; 58. שם, כו יא; 59. מלכים א' יח לד; 60. ...; 61. סוטה, כא א; 62. משנה ברכות, יג א; 63. ראה ברכות יג ב; 64. ...; 65. ...; 66. משנה, יג א; 67. ט ב; 68. דברים רבה, פ"ב; 69. ספרי, ואתחנן.

רבנים ורבנות בדרום אפריקה

מאת ידידיה עופר (יוהנסבורג)

מחלוקת מסויימת על משרת רבנות באחד מבתי הכנסת החשובים שבקייפטאון מפנה את לבנו לדמותם ומעמדם של בתי הכנסת וה־רבנים שבדרום אפריקה ואולי בחלק נכבד של הקהילה כולה.

„בתאום הרב הראשי"

והמעשה שהיה כך היה, באותו בית כנסת, מן הוותיקים והמפוארים בקייפטאון, נתקבל לפני מספר שנים רב אחד לא מן הצעירים, יליד דרום אפריקה שלמד זמן מה בישיבה ב־ליטא ולאחר מכן שמש ברבנות שנים רבות באחד מבתי הכנסת ש־ביוהנסבורג.

משרתו החדשה נחשבה לו לעליה בדרגה, שכן באותו בית כנסת שב־קייפטאון שמש מקודם רב פרופסור אחד שנשא את התואר „רב ראשי" ומי שבא אחריו חשב להומו שגם הוא יזכה באותו תואר. לא כן חשבו רבני העיר האחרים שהם חברי „בית הדין" שבמקום. הללו בחרו ראש בית דין מבניהם והזמינו את הרב החדש להצטרף אליהם. אך הלה לא הסכים, נהל, איפוא, הרב החדש את „רבנותו הראשית" בפני עצמו ואף צוה לחזן שבזמן הקידוש שלאחר התפילה יאמר „ברשות הרב הראשי וכו'". אילו היתה מחלוקת זו שבין הרב לבין הרבנים האחרים שבעיר המחלוקת היחידה — דיינו. יש בה כדי להשביע את בעלי מחלוקת משני הצדדים מרודים. אך למרבה הצער לא מצא הרב חן בעיני אנשי קהלתו. אותה קהילה היא קהילה „אנגליזי" טיפוסית על כל גינוניה ומנהגיה. דעתו של הרב אינה נשמעת, אלא אם כן אינה באה להפר את מנוחתם הנפשית של צאן מרעיתו. הרב הוא, איפוא, עבד נאמן לכל אחד מן הגבאים והוא חושש להגיב אפילו על דברים שאיש מן הקהילה אינו שם לב אלי־הם ומן הראוי לתקנם, כגון דברים שהם בניגוד לדין בשעת תפילתו של החזן והמקהלה. צריך אדם ל־היות בעל שעור קומה אמיתי כדי להתעלות ולשלוט על קהילה כזו. ואין האיש בעל סגולות כאלה.

אנשי הקהילה החליטו, איפוא, על סיום כהונתו של הרב, אך לא אמרו זאת במפורש, אלא קבעו שהרב יפ־רוש בהגיעו לגיל הפנסיה המקובל. היינו — בהיותו בן ששים וחמש. הגיל שאליו מתקרב אותו רב. ה־תקוה שהרב „יבין את הרמז" אמנם לא הכזיבה והוא פנה אל הסתדרות רבני דרום אפריקה שהללו יגידו את דברם. והדברים אף פורסמו בעתו־נות העירית. עם כל ואסר רצונם של רבני דרום אפריקה להתערב בעני־יה הפנימיים של רבנות קייפטאון ראו חובה לעצמם להתערב במקרה זה שבו גבאים באים ואומרים לפטר רב, דבר שאינו מקובל בקהילות ישראל והוא בניגוד להלכה. הם אף איימו שאם אמנם ייעשה המעשה יחרימו רבני דרום אפריקה את בית הכנסת ואיש לא יציע את עצמו כ־מועמד לרב שם.

קשה לדעת אם אכבם נגמר הענין אם לאו. בינתיים ממשיך אותו רב לשמש בקודש, אך הנקל לתאר מה מידה השפעתו בקהילה וכיצד הוא מרים את קרן הרבנות בין אחינו בני ישראל.

בקיאות במנהגי תפילה ובדיני אבלות

מקרה זה לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. הש־פעתו של רב בקהילה שבחוץ־לארץ אינה נמדדת לפי מידת גדולתו בתורה ואף לא לפי בקיאותו ב־שולחן ערוך. גם ה„סמיכה" שהוא מראה לגבאים אינה אלא בעלת ח־שיבות משנית ומי מאתנו אינו יודע את ערכן של ה„סמיכות" היום. כ־שאין כל פיקוח על מידת רצינותן ורמתן. יכול אדם להיות „רווהנדי" או „רועה רוחני" בלי שזכה לסמיכת חכמים כלל. איש לא יבוא אליו ב־שאלת איסור והיתר או בשאלות או־שות, כל מה שהוא צריך לדעת הרי אלה מנהגי תפילה בבית הכנסת והלכות אבלות ר"ל. רב אחד במונ־טריאול שבקנדה תרגם הלכות אלה לאנגלית באמרו כי זה הדבר ה־נצרך ביותר לרב בימינו וכדי ל־הקל עליו את הבנת הדברים...

עשה לך רב

ענייני נסיון הפיקוח על הכשרות מסתדרים „בבית הדין" ושם, על פי רוב, יושב רב אחד תלמיד חכם ש־אינו משמש בקודש בבית כנסת וכל תפקידו לפסוק הלכה במקום שרבנים אחרים אין ידם מגעת. בבית הדין שביוהנסבורג ישב שנים רבות הרב קוסובסקי והרב רבינוביץ, תלמידי חכמים מן הטיפוס הישן, ומשהלכו לעולמם הרגישו אבות הקהילה שיש לחפש תמורתם בין הרבנים הוותי־קים שבארץ ישראל ועדיין לא נמ־צא מי שיסכים לבוא. היה רב אחד וחזר בו.

סגולה חשובה הנדרשת מן הרב בגולה היא כשרון הנאום בשפת ה־מדינה. בדרום אפריקה נהגים הרב־נים לדרוש פעמים: בליל שבת שאז הקהל מגיע לבוא לבית הכנסת זאת „עיקר התפילה", ובשבת בבוקר כ־שעוב, בא קהל רב, אך מספסים אזבנים פחות מאשר בליל שבת... ויש רבנים הדורשים שוב בסעודה שלישית במקום שהוא קיימת או שמכבדים אחד מזקני הקהל או אור־ח שנזדמן למקום. מי שנכנס לש־מוע אותו רב ברציפות במשך שב־תות רבות נעשה לו כאלו כחלק מן התפילה. כשם שבתפילה אינה מד־ברת אל לבו והיא סכם חסר בש־מעות ונעדר קורטוב של השראה כן גם דברי הרב. לשם מה באים ל־בית הכנסת? אולי מתוך הרגל. ו־אולי מתוך שארית התחושה היהודית החבויה אי שם בעמקי הלב, קח את המכונית וסע לבית הכנסת, תב־לה שעות אחדות בין אחיך היהודים, השמע מלים שאינך שומע אותן כל השבוע אף שאינך מבין אותן, ושוב לך.

לפעמים רחוקות ידבר הרב באי־דיש, כשדבריו מכוונים אל הזקנים שבקהילה ויש בדרום אפריקה רבנים שאינם נמנים עם הדור הצעיר ד־דווקא הם מרטיטים את נימי הלב באידיש. שמעתי אחד מרבניה ה־ידועים של יוהנסבורג, הרב יצחק אלוי מבית הכנסת הגדול „בריה" כ־שהוא נואם באידיש והוא מוכיח את הזקנים שכל ימיהם אכלו מאכלות כשרים ודווקא לעת זקנה נכנסו ל־מלונים ובתי הארחה שאינם כשרים לסיים שם את היומם. „צריך עוד מעט לארוז את המזוודות", אמר הרב באידיש כשהוא בוכה, „ובמה נבוא לפני הבורא?" רק לעתים רחוקות רואים התרגשות כזאת על פני ה־מתפללים בבית הכנסת וראה — זה פלא גם הצעירים שומעים בעניין. האם הם מבינים?

רבנים צעירים

הדור הצעיר נמשך יותר אחרי ר־בנים צעירים שמבינים לנפשם וה־ללו לא רק מדברים בסגנונם אלא הפכים את בית־הכנסת למרכז קהי־לתי שבו גם חוגי לימוד וחדרי כשי־רות ופעילות חברתית וספורטיבית. „שרק יבואו, שרק יבואו. שרק יהיו בין היהודים". מדינת ישראל? — זה דבר משני. ראשית כל שיהיו יהו־דים. בדרשותיהם של הרבנים הצעי־רים אין מדינת ישראל תופסת מקום חשוב ואולי לא מקום כלשהו. פונים יותר אל הצד המוסרי. האישי, החב־רתי. האם מדינת ישראל יכולה ל־שמש דוגמה? האם אין העתונות כאן, היהודית וגם הגויית, מביאה כל שערוריה, כל מעשה שחיתות, כל שביתה, לידיעתו של הדור הצעיר? עכשיו נוספה עוד בעיה — „היהו־דים למען ישו" והכתר — במקום לחזק את החינוך היהודי השרשי מ־דברים סולם על הצדוקים, כאילו ה ההרים לפני היתפסות לשמד. גם ארגונים ציוניים וגם בתי־ספר יהו־דיים, אולי מתוך כוונה טובה, נת־פסים למשגה חמור זה.

אך דומה שאמצעי זה של דיבור, של נאום, של פניה לשכלו של ה־שומע אינם אפקטיביים. הרבנים מר־גישים שאין להם שליטה על שומ־עיהם. נאומים החידודים הלקוחים מכל מיני אנתולוגיות תורניות או קובצים של „הבריקות" אינם יכולים לחדור ללבות השומעים. „אמנות" הנאום נשארה כבגד אמנות ולא יו־תר וקשה לומר שהללו נחנו בסגולה של מסירות נפש.

משביקרה כאן אסתר יונגריין מ־יסדת תנועה „הנבי" לפי הזמנת ה־פדרציה של בתי הכנסת ויצאה ב־רבים בסגנונה המיוחד והמלהיב (ש־אולי אינו לפי טעמם של רבים) ו־התאספו מסביבה אלפי שומעים צעי־רים למלה מרגשת — לא מצא הדבר חן בעיני רבנים בטוחים. הייתכן שאשה צעירה תגנוב לנו את הה־צגה, ומה נעשה אנחנו? ורב אחד מן הרציניים והישרים הדרך סח לי מתוך עצבות „אשה אחת ספרה לי שמעולם לא בכתה כפי שבכתה ל־משמע דבריה הדוקים המכאיבים של אסתר יונגריין, אתה הרב, כך אמרה לי, הרי מדבר אתה בשביל שישלמו לך, לכן אין דבריך עושים רושם..."

בקהילות הנידחות

בפני בעיה מיוחדת עומדים הרב־נים בקהילות הקטנות שבהן כמה עשרות משפחות יהודיות בלבד. ב־קהילות אלה אין למצוא שומר שבת לרפואה וכדי שבכל זאת יבואו ל־

(סוף בעמוד ...)

פרשת חקירה אחת

מאת י. עמוס

חנוך ברטוב, הבדאי, פרשת חקירה אחת, ספריה לעם, עם עובד, תשל"ה

המפתח לספרו של חנוך ברטוב נמצא בקבלה, שקבעה את אפשרות מציאותן של כמה נשמות בגוף אחד. כל נשמה קיימת ופועלת, כאילו היתה היא היחידה בלבד, ואין היא „מכירה" כלל בצרותיה. ואילו בעל הנשמות פועל מכוחה של נשמה אחת, המשתלטת עליו באותה העת, ואינו מרגיש כלל ב„התרוצצות" של הנשמות היריבות.

כל נשמה מנצחת עושה בו כבתוך שלה, עד שקמה עליה נשמה חזקה יותר, המפקיעה אותו מרשות חבר־תה, ועושה אותו כולו שלה. מן ה־קבלה נתגלגל רעיון זה למדע הפסי־כיאטריה והפסיכולוגיה, ומהם קיבל הסופר ברטוב את האגור לבנות ול־תאר אדם בעל פיצול, המחולק ומשתתף לכמה רשויות.

הרבה נצרך המחבר לשם כך כאי־רועים של דורנו. ברקע מבריק השו־אה, שזעזועיה לא חדלו עדיין בחלל עולמנו. כאביזרי התאורה נוספים משמשים ימי מלחמת העולם השניה, ועלייתם של שרידי השואה לארץ־ישראל. כתוספת לכך באים פכפכים של ריגול ושל בילוש וגילוי הפצ־צות המלחמתיות של ישראל. על כל אלה הוסיף ברטוב את עלילות הש.ב. הישראלי והצליח להביא בבית היו־צר של עלילה מרתקת ומרשימה. הסיפור נקרא בהיכומה רבים כספר של בלשים. אך אין הוא סיפור בלש כלל וכלל. האופי הבלשי כשבע לו הרים דף ופריך, המתפורר עם הקרי־אה ומשאיר את המעיין בכפגש עם יצירה, שיש לה כמה משמעויות לפרש ולכלל. אין ביחוד אלא בה מ־יס בצבור, וחייו של כל יהודי בדו־רות האחרונים בלקרעים ובשטפים מן התהליכים ההיסטוריים ההכרח־יים לאומה היהודית.

זהותו של אבשלום חברוני

גיבור הסיפור הוא ילד יהודי ב־גרמניה הנבלע יחד עם הוריו לצרי פה בגזירות הנאצים. באכזריות הכלי־מה והרדיפות דוחפים את ההתבג־רותו ועבודותיו ברשות עצמה קדימה. ביום שהוריו נלקחו ישיגוד להשמדה הפך הנער למבוגר. הגדיל היהודי בגייס מתוכו את כל כשרוניו הרוחניים. אשר המחבר הבניה לו ביד נדי־בה. צורתו החיצונית ה„ארית", בבי־כל. של הילד היהודי, הסלה עליו את הישארותו בחיים ואת כלזי הבשי־בות הנמצוה ביותר שיכבל על עצמו במחתרת הצרפתית. הוא התגבב אפי־לו לחזור לסביבתו הקרובה של הגנ־ראל רומל הידוע, מתוך שיכון צבאי גדול ביותר, אלא שהממונים עליו מנעו בעדו את הצעד הזה, כיוון ש־ראו בו בעשה של איבוד לדעת. לאחר המלחמה הוסיף להגילם היהודים באירופה ועלה ארצה.

כאן הדביק לעצמו שרשים יהודיים כירבבים, בספרו, שאבין נהרג בשחי־טה הברין בכנת הרי"ם וקבלבו שם במשפחה חברוני. אבישלום חברוני הוא איפוא הנער היהודי הגרמני, הנושא אשה ומיסד הוצאה לאור בהצ־לחה ביותר. עם כל אלה לא בא אל המנוחה והנחלה. הוא נוסע הרבה לאירופה, מקים הוצאות ספרים ב־פאריז ובפראנקפורט, קושר קשרים עם גופים ועם אישי ציבור, ומקיו פוריהם בכוח כשרונותיו הבלתי רגי־לים. תאונה בדרך לשדה התעופה בלונדון מפסיקה את פעילותו, והאיש שוקע לתוך חוסר־הכרה חלקי. פסיכי־אטור מצליח להחזיר לו את הזהות הישראלית, והאיש חוזר לישר־אל וממשיך בחיי הספרים, עד שהוא נפגע בתאונה, תוך כדי כל־תבת יום הכיפורים, כאשר התנדב לקרבות, בדרום, ומוצא את מותו בדרך לרפידים שבמדבר סיני.

ראשיתה של העלילה בתאונה וסופה בתאונה, אך לכל אורך הסיפור הנפך המחבר בחקר זהותו של האיש. המח־בר מעבב את חוקרי הבטחון הגר־מנים והצרפתים והישראליים בעקב אחר קביעת זהותו. אך העיקר של כל העלילה היא העלאת דמותו של היהודי הפליט, והקריעה בין הנשי־מות הגדולות, אשר איוו להן משכן בתוך גופו. אין אבישלום חברוני כשחקן את תפקידיו, בדומה לשחקנים כשליבי המתבוננים בתוך התפקידים, שהם בשבלים על עצמם. הוא חי את תפקידיו ומבצע את כל השליחויות שלהם עד תום. אלא שאין עלילה אחת נוגעת בחברתה, ובכל תפקיד האיש הוא מלך בכיפה ומושל אב־סולוטי בכל מעשיו ומחדליו. ההד־דהו הוא עם משיבותיה היא בלתי דעיל ומצליחה בעבר לכל תכבובה. יש בו גאונות של עצייה מפוארת, והלולא התאונה היה ממשיך לחיות את חייו הבלאים והשלמים במבצעותיה של כל נשמה, השולטת בו באותו זמן.

סיר הגדול הוא היחיד. המגמה לרדת לתוך המעמקים של האישיות ולהבין משהו מן המתרחש בתוך בצורה זו של יצרים נסערים ומרותחים. אפילו בשעת התאונה הפעיל האיש, לדעתו של הרופא, את מנגנוני ההירום הנפ־שיים הקיבמתיים ביותר, לאחר שאת הביוגראפיה שלו בדה מלבו והגשים אותם במציאות. כל חייו הלך על חבל פיה ובצרפת, וסוד הצלחתו היה מהוה בקרקס שיוכנו לו החיים במר־בך שלא מעד ולא נפל אפילו פעם אחת. עד שבאה התאונה והטילה אותו לתוך סיפאזביה, שלא יכול היה להוה אהוה בראש ולהבין את צע־דיו.

אפשרות העלה יהודה, שראה הרו־פא הבובה הזה, היה להחזיר את האיש להוייתו היהודית והישראלית של אבישלום חברוני. שיטתו שהיא שיטה האסוציאציה והפסיה ומעלה בהיך הפסיכולוגיה של המעמקים של ההודעה. באמצעות מבחנים רבים בנסה המוכחה להגיע להודעה הזהות התוקה ביותר של האיש שנפגע. אחד המבחנים היה להעביר לפני האיש קולות הקוקפיות בשפות שה־איש ידע, צרפתית, גרמנית אנגלית ועברית, כדי לבחון את מידת ההגר בה שלו, אף על פי שהתגלגל כבן של עצמו בהרכות, בעיוורון ובאדי־בות לכובב אותו. כל המבחנים האלה הגיעו את המלומד לקבוע, שהזהות החזקה ביותר היא היהודית־הישראלית.

וכך בצליה להבחן כבקום התאונה ובבקוצה באה צירדך, בדרך לישראל. סביב דבות זכר אבישלום חברוני את התאונה שאירעה לו בצירדך, וכל הוכיים שבבב באנגליה לא הכרה הללית נבהם פוכם להכותנו. הרופא המבדבה לא היה בכוח כלל, אבל בהולד היו של אבישלום חברוני לא יספיקו כדלים תרשיב־יוסנים של פי־צול אישיותו. אך השכוהי היו לשאו והיפוגל הפסיכיאטרי־הפסיכולוגי ה־בא לתוצאה טובות.

עלילה ומגמתה

הסיפור כולו ערוך בכסרן של בספר הבבלי בחיבר הדאיגה הכובא על ידי. ברכוד לא רק את שיטותיה של אבות הסיורים הבסי־הרים, אלא בהבבא בשיטות הריפוי הפסיכו־אנאליטית, אך בכך לא די. אילו לא ידע לגלגל עלילה־כולה באמצעים ספרותיים מותחקים לא היה יכול לעביד בהצבצה. שקיבל על עצמו, ואילו לא ידע להצבה את זהו של הגיד היהודי בהרנגו, לא היתה עוקדה לו כל ההרגשה האמונית המעוכלת לרשונו. בהווגה זו יש ב„בדאי" צעד גדול לקידום בדרכו של חנוך ברטוב. בדרך זו ראוי להוד־גום ללשונות נוספות שיביאו את הסיפור לפני הקורא הלא יהודי. ה־בבבים בלוביים של יצבנו ויפוררן ובנין אפי אכבים רבים. הדרכב יגביו הודעה היהודית־הישראלית, שהיא עלידה של העלילה.

על חבל מתוח

צורת הסיפור בצפית מהוד ראיתי של האיש הש. ב. הישראלי, המחבר הגיטל בשבי הקסם של האישיות של הגיבור, כהיא גם בדאי וגם בציאור לי. הבסלית בבין הדרין לבין הי־כצאות בבישטשים, ואלו הכביכאר־

ציון שדה תחרש

מאת אברהם ביק

„ציון שדה תחרש והר הבית לבמות יער.
דגון לנפש נענים השבע / שים שלום תן הרכות
תשפיע / השקט לעירך וגם תרגיע"
(מתחינות „אבלי ציון")

ירושלים הל"ה

הכם דניאל אל קומסי עלה מעיר דאמאגאן בפרס לירושלים והצטרף לחבורת „אבלי ציון", שהיו מוירים עצמם מאכילת בשר ומשתיית יין ונמנעים מכל שיחה בטלה. הם התגודדו לקביעת מקום לתפילה התפללו מול המקדש החרב.

כבן ארבעים, כתוש תמוך; עיניו מיוגעות מרוב קריאה, צופות כתוך עצמן ואינן רואות אדם, כביכול שקע היה בגוף ונפש בעולמו הפנימי והמיוחד. רוב ימיו ועד חצות בלילה היה החכם יושב על גוילי כתבי־יד של מדרשים קדומים ימעתיקם לתוך פירושו על כתבי הקודש. הוא חי על פת חרבה ומים לחץ. ולא מפני שחס על הפרוטה אלא כדי לפדות עצמו מן הגשמי, כשאלו קשר כשקולות לרגליו. והיה כבור שצד בשתייד בו סייגים כירושתו הקודמת ולא נטהר מאבק החולין בארץ העמים, מטומאת הגלות.

כרוב אנשי הכת, בני בניהם של אבלי־ציון הראשונים מזמן גאוני בבל ופרס, סבר דניאל: מאחר שישמעאל ואדום נועדו יחדיו על ישראל לכלותם אין להם לישראל אלא לעזוב נכסיהם בגלות ולעלות עיר הקודש ולעבוד את קונם בתמימות, ושאין בית המקדש נבנה אלא בזכות המשפט.

אותה שנה שנת בצורת היתה, והיו תושבי ירושלים רעבים ללחם. הגיעו ימי תמוז וגם צמאון ירד על העיר. המים בבורות לא הספיקו כדי גמיעה לאדם ולבהמה. הארץ צנומה ומסויידת דומתה למפולת זרועה עצבות. מימי ראשית הכיבוש של בני ישמעאל כבר עברו יותר מארבע מאות שנה. במשך השנים נתחלפו שלטונות הכאליפים: בני אומייא, הפאטימים, שולטני תורגבה הצבאות המבלקים וכל אותם השנים בני ישראל נאנקים בצל סלע כבד בארץ עיפה.

משהגיעו ימי הבצורת והתושבים רעבים ללחם, ראה בכך החכם עונש מן השמים. התאוגנו לפניו תלמידיו ואנשי שלומו — העמיד פנים זועפות והטיף לפניהם: תשובה, תפילה וצדקה? והסביר בשפתיו השתומות בפסוריות שנת־ישנו: ולולו ישראל בצדקה, מתנהגים ברמאות וגונבים מקופות הכלל, לוקים בבצורת. הדרך להעביר את הגזירה היא תשובה ומעשים טובים. ואף על פי כן, סיים, ורחמיו על כל מעשיו אפילו עוברי עבירה. שיטת שבועות רעב הצמאון למים עונש גדול מכשוא ואפילו בצד גזל עניים, והלא משה בקע את הסלע לשברי העגל ואם הוא שהתורה נקראה על שמו כך —

***

בשבעה עשר בתמוז, יום צום ותפילה, התפלל החכם כמנהג „אבלי ציון" בבית אחת בין הבתים עם הכפות העגולות בעיר, לפנים מן החומות. היה בית התפילה נשקף על הר הבית וכתליו מצפים שמשקיף ויותר מעל הכל היה ששף אותו שפע הנגוהות הטהור המזוקק מבגרש „הר הבית" החלק, הצחור־צחור, שהשתרע במידת הרחבה הגדולה, מלאה ברושים גבוהים, ירקרקים־כהים, נבצים פה ושם כבנדירות־נצח, כאילו סוד כבד ורב־צבעוניות ניתן להם להיות רושמי רשימת הדורות.

מן הדין היה להוציא את התיבה לרחובה של עיר ולהתפלל לקריא, „והלי ולהעמיד לדברי הנביא על יד הכותל המערבי או המזרחי, אלא שבאותו יום נתאספו שם גם בני ישמעאל והחכם ישמעאל נזיר הסיף לפניהם. נמנעו האבלים מללכת שם. מה לעשות — הוציא החכם אנחה מלבו, ועל פניו הזוהרים־כהים ירדה עצבה. הוא כרך קצות זקנו בין אצבעותיו השקע לרגעים במחשבות, אחר כך הרים ראשו והצביע דרך החלונות על הר הקודש. בבין „כיפת הסלע" התנשא בתוך הזכר, כרובין תחת משא־דורות כביד ובלתי נתפס. כה הקדושה מרחפת שם באוויר השכינה נמצאת שם בשביה. „על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו".

בחלון נשמע משק כנפיים. שתי חסידות עפו וירדו מעל הכותל ששם שמו להן קן. החסידות היו בזמן דחוק, ורבים באנשי העיר מכוונים היו את כלי־השקעת שלהם על פי החסידות. ידלו — משמע עכשיו שעה מנוחה!

לאחר תפילת מעריב, לאחר יום הצום הארוך, ספר החכם את לבו וישב על ידי גוילין. שקוד היה על פירושו לספר מלכים. והיה חוזר לעיין בגוילי מדרשים עתיקים, צהובים. החכם נתקשה בפסוקי שלמה המלך בחנוכת הבית הראשון: „רעב כי יהיה בארץ... כי יצר לו איבו... כל תפלה כל תחנה אשר תהיה לכל האדם לכל עמך ישראל". מה משמעות הכתוב, שכלל את האדם וישראל יחד — נפשו פציו המורים, מבחו נעשה קמטים־קמטים ופניו הארכבתיו נתארכו עוד יותר, וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא התפלל אל הבית הזה. אתה תשמע השמים מכון שבתך ועשית ככל אשר יקרא אליך". היאך לפרש פסוק זה?

הכם דניאל פרש מגילה אחת, הגהין עצמו על הגוויל וקרא:

„המקום אשר שם נבנה בית המקדש היה מאז שדה ירושה לשני אחים. ויהי לאחד מהם אשה ובנים ולאחיו — אין לו אשה ובנים. וישבו יחדיו שקטים ושמחים בחלקם אשר ירשו ויעבדו את השדה. ויהי בימי קציר חטים ואלמו אלומים בתוך השדה וחבטו את השבלים ויעשו שני עמרים שוים מן התבואה אשר לקטו עומר אחד לכל אחד מהם. בלילה השכבו על בטנו האח אשר ערירי היה, ויאמר בלבבו: אני יושב לבדי. לא כן אחי, כי יש לו אשה ובנים, ולמה יהיה חלקי כחלקו? ויקם בעוד לילה וילך בסתר ויקח אלומים מאשר לו ויתן אותם להלקה אחיו.

וגם אחיו אמר: לא טוב לחלק לשני חלקים שוים אשר בשדה. חציו לי וחציו לאחי והוא הולך ערירי ואין לו גואל. לכן בסתר אוסיף לו מחלקי. ויעש כן.

ויהי בבוקר ויתמהו האנשים בראותם העמרים שוים. ויחשוב כל אחד בלבו לחקור הדבר. והנה ויקרו איש אל אחיו ואלומותיו בידו ונפלו איש על צואר אחיו. משמים הביט ה' ממכון שבתו ואמר: כאן יבנה המקדש!"

החכם זקף עיניו, העצב שבעיניו פגה. בהנה מהנאה יתירה ממדרש שאפשר לדרשו על הפסוקים. הוא ניגש לחלון, הציץ לליל התכלת והשמחה שרה בעיניו, בפאת זקנו.

***

באותה שנת בצורת הגיע מבגדד החכם הערבי מורה לדעה ולמדע בבית המדרש הגבוה לאמתהם, מוחמד אבו מוחמד אל עזאלי, כבן הכימים, בעל פנים מאורכים, עינים נסיכות חלום ומחשבה. המלומד זה שקד שנים בבית רבו וכתב על הגוילים את דברי תורתו. בדרך בית רבו התנפלו עליו שודדים, גזלו את כל אשר לו ובהוכבב כתבי ידו. רץ אל ראש השודדים ואמר: מתחנן אני רק על הכתבים שאין לכם תועלת בהם, לי הם יקרים מאוד, באשר כל התורה שלמדתי בהם. לגלג עליו ראש השודדים ואמר:

— איזה תורה למדת שאפשר לגזול אותה ממך? — החזיר לו כתביו. נכנסו דברי הלגלוג בכתו של עזאלי והתחיל כעפה ללמוד על פי שיטה חדשה, שלא יהיה אפשר לגזול ממנו את תורתו. לא יצאו שנים ונתמנה לאחד מראשי בית המדרש ללימודי הדין המוסלמי בבאגדד. לא עברו שנים ועזב את עיר הדקלים על נהר פרת ועלה לירושלים היא „אל־קודס" בלשונם.

רוב עתותיו התבודד בעליית הר הבית בסוד „אל אקצה" ועסק בכתיבת ספרו „אחיא עלום אל־דין" (החיאת מדעי הדת). מעליתו ראה את העמודים ועליהם הקשתות המעוגלות שקורין להם אלמיזאן (מאזנים). הוא האמין באגדת ה„חדית'" (ספורי אבות ומסורת האיסלאם) שביום הדין הגדול התאספנה כל הנשמות לכאן לעמוד לפני כס המשפט. ויתלו על העמודים מאזנים גדולים ועל כפותיהם ישקלו את מעשיו הטובים והרעים של כל אדם ואדם. על כף הימין — מעשיו הטובים ועל כף השמאל — הרעים. אשרי האיש שמעשיו הטובים יכריעו את כף המאזנים לזכותו.

היו בין משמשי המסגד ישישים שהגיעו לגבורות או למעלה מזה, היו זוכרים עוד את האימאמים (מורי הדת הראשונים). מעולם לא היה החכם הבגדאדי מתייגע משמיעתם של סיפורי ישישים אלו על הנביא ושלוחיו הראשונים, ירחמם אללה.

בעיצומם של ימי החום התבודד מורה הדת בעליתו הפסיק מכתיבתו לענות על שאלות המתפללים שבאו לבקש הלכה מפיו. בין השאלות השונות: — ילמדנו המורה הגדול, המותר ליהנות בבשמים בצום ראמאדאן? — אסור; יא חביבי! — השואל שהחזיק מתרווה של זפרן דלה כתוכו את הפלפל הערבי והשיקו לשפתיו. נמצא גם סקרן אחד שהקשה: כלום מותר לאחד מהמאמינים לרמות יהודי סוחר בריבית?

המלומד הזיז מלפניו את הגליון הכתוב למחצה. הניח את הקולמוס, נשתתק ולבסוף הפליט את דבריו:

— הנביא עליו השלום התפילה ביוהו לנו להתייחס לעם הכתב (היהודים) באהבה ובשלום. וכך כתוב גם ב„תורה" *): „ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו כי אתה ידעת לבדך את לבב בני האדם". אלוהים אחד לכולנו לכל נשמה קבע ד' את מותה, לכל גוף את יכובו. כמבי כה נופלת טיפת הגשם והטל, — מורה הדת ההרין לא סיים דבריו. הוא הפסיע עבבו כלפי הרחבה. תלה עיניו בחמה שקעה באפקה. בין עמודי השיש של כיפת הסלע היו מפרפסות יונים לצצרות וממלאות את החלל הבית רצוי.

המלומד רחץ ידיו ורגליו. שם פניו לדרום והתפלל תפילה חטופה. שכן עבודתו ובריאותו והשתחויותו היו כאחת: — ד' יוצרי, תן שלום לאנשי העיר הזאת, למען ידעו כולם כי אנשים אחים הם.

*) כך קוראים הערבים לכתבי הקודש. מלבד ה„קוראן".

هكذا من الاحل

ישראל — מדינת היהדות ולא רק מדינת יהודים

מאת ש. ז. שרגאי

ישב מולי יהודי והוא מלא טענות כריטון שפני מדינת ישראל בימינו אינן כעידות שהיא „ראשית צמיחת הגאולה" כפי שקבעו רבותינו שבארץ־ישראל לפני עשרים ושבע שנים, שהקמתה מחדש של מדינת ישראל היא ראשית צמיחת הגאולה וכפי שהציונות הדתית מכריזה יום־יום שלמדינת ישראל תוכן של גאולה.

היהודי מסביר למה הוא סבור כך שמדינת ישראל איננה ארץ־ישראל, ואין לה כל תוכן של גאולה. ואם־כן — הוא מקשה — למה ועל מה כל הסבל והקרבנות אילו, טוען היהודי, היו אלה היסורים שמתיסרים בהם במדינת ישראל, חבלי גאולה — כדאי היה לסבול הכל, אבל אם אין בכל הסבל הזה אפילו משום חבלי־גאולה — לשם מה לשאת בחבלים האלה?

היהודי מוסיף לדבריו: אחרי תקומתה מחדש של מדינת ישראל, אחרי מלחמת ששת הימים ושיחרורה של ירושלים, מקדש מלך עיר מלוכה עם הכותל־המערבי, נוצרה בעם ישראל הרגשה של גאולה, אם לא גאולה שלימה — כשהו מפעמי גאולה, ואילו לא הקשיים המיוחדים של הממשלה ושל הביורוקרטיה — היו עולים ובאים המוני־יהודים גם מארצות הרווחה. רבים מן היהודים בארצות אלו תיכננו להעביר כספם למדינת ישראל, אולם חוקים בל יד־עום של המדינה מנעו כל זאת, ואף־על־פי־כן היתה הרגשת גאולה. אולם באלה הימים, לדעתו, מצב הרוח בעם, בגולה, וגם בתוך חלקים ני־כרים במדינה, שלמדינת ישראל אין קשר וזיקת־נצח־גאולתי לארץ־יש־ראל. מדינת ישראל כיום נחשבת בין המוני בית ישראל כמדינה ש־שלטונה יהודים, שממשלתה יהודית ושהיא נמצאת בארץ־ישראל ולא עוד.

היהודי פורש יריעה שלימה: גני־בות, גזילות, רציחות, המוסר המש־פחתי הירוד, התערות של המשפחה היהודית, שבת שנעקרת ביחיד ובצ־יבור, שולחנות של טריפה, חינוך במעט גויי, ריק באורח־חיים יהודי וכו' וכו'.

אחר הדברים האלה של היהודי שהשיח כל אשר עם לבו מתוך כאב רב ויסורי נפש, מתוך אכזבה מ„עולם הגאולתי" שציפה לראות ב־מדינה ישראל — נחרב עליו, סיים: באתי לפני כמה עשרות שנים, ועל אף הכל לא אני ולא ילדי לא נעזוב את ארץ ישראל, משום שהיא מדינה של יהודים, גם אם היא לא מדינה יהודית שנושאת בשורה גאולה לעם.

הגיע תורי להבהיר את הדינים ולהציג חשבון אחר. חשבון של „פעמי־גאולה" הנעלמים במדינת ישראל זו שנתחדשה תקומתה בארץ ישראל; את האורות הבוקעים מן החושך המחשיך פה ושם את צלמו של מדינת ישראל, ולהוכיח כי כל אלה הם חבלי גאולה. וכבר היו ל־שלפים בגאולה הראשונה והשניה.

מתוך צפייה לגאולה השלישית

לפני הכל, אמרתי, „אין כל חדש תחת השמש", אף לא תחת השמש של פעמי גאולה שהחלה לזרוח ב־ארץ־ישראל בדמות של מדינת יש־ראל המתחדשת. לימדו אותנו: „זכור ימות עולם, בינו שנות דור ודור, שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך" — שגם ביציאת מצרים, בגאולה הראשונה וכן בגאולה השנייה היו תופעות שליליות לא פחותות בחומ־רתן באשר התופעות השליליות ש־במדינה ישראל בימינו. ואף על פי כן — לא שינו תופעות שליליות אלה את התוכן הגאולתי של שתי ה־גאולות. הארץ ישראל בימיהן נח־שבה מדינה־יהודית ולא בלבד מדי־נה של יהודים, שגם בכך אין לזלזל.

נבוא חשבון:

כיד אחרי קבלת התורה שאת „אנכי ה' אלקיך ולא יהיה לך" שב־עו מפי הגבורה — עשו את העגל. יותר מזה: לפי חז"ל לקחו אתם עב־דה זרה עם צאתם ממצרים „פסל־מיכה", ואף דמות העגל הביאו אתם ממצרים... אף על פי שראו „עין ב־עין" נסים ונפלאות במצרים ועל הים. אף לא היה להם חשק רב להכנס לארץ־ישראל מתוך מלחמה: „ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה", אף על פי שבראשם עמד משה רבינו, והם היו חמושים ומצוי־דים: „וחמושים עלו בני־ישראל מארץ־מצרים"...

זאת היתה בעצם הצרה הראשונה בעת שיצאו ממצרים „ויהי בשלח פר־עה את העם". „ויהי" לשון צרה. הצרה היתה שהיהודים לא היו מו־כנים להילחם כדי להכנס לארץ־ישראל... ובכל יום באו בטענה אחרת, האוכל לא טעם לפיהם. הכיס היו פרוצים, היו מתלוננים. אף ב־המשפחה לא הכל היה כשורה — וכל הצללים האלה שליוו את ישראל בצאתם ממצרים לא העיבו את תכנה הגאולתי של יציאת מצ־רים, היציאה מעבדות לחרות ממצ־רים, נסתיימה בגאולה רק בזמנם של דוד ושלמה. אמנם כל ה„חוליים" הרוחניים הללו וחוסר רצון להכנס לארץ מתוך מלחמה עם יושביה עלו לנו בדמים יקרים ובר־ריבים של ארבעים שנים במדבר. הדור שלם שזכה להיות „דור אחרון לשעבוד" לא זכה להיות „דור ראשון לגאולה" ומת במדבר. ביתר כל זה רק עיכב את הגאולה ההיא הש־למה, אולם גם התקופה־מעבר זו נשאה בתוכה את התוכן של גאולה לעתיד הקרוב, ולא בלבד יציאה מ־עבדות לחרות. היציאה מעבדות ל־חרות היתה האתחלתא של הגאולה, כי אין גאולה ללא חירות משיעבוד המצרי־פיזי ולא חירות־רוחנית מ־עבודה זרה, ולכן עם שיחרורם של היהודים מעבדות מצרים ניתנה להם התורה לשחררם מהתוהמה שנדבקה בהם בעת שהיו משועבדים במצרים.

אף בזמנו של יהושע שהכניס את ישראל לארץ על פי ה' מתוך מלחמה עם יושביה, אחרי ההצלחה הראשו־נה בכיבוש יריחו, — היה „חולי" — עכן שגרם לנו מפלה ובכיה בעי וכיבוש ששילמנו ביוקר בעד „מח־דל־עכן" — אף על פי כן לא המעיט מחדל זה את התוכן הגאולתי של כניסה לארץ שהיתה מלווה מלחמה עם יושביה.

גם כשהיהודים ישבו בארץ לא חדלו מלחמות סביבם, מבפנים ומ־בחוץ, ולא חסרו ירידות ו„מחליבי" בפיטיהם המדיניים, הצבאיים, ה־חברתיים־המוסריים והדתיים — וכל זה לא שינה במאומה את התוכן ה־גאולתי־הרוחני והמלכותי על ארץ ישראל בזמנה. אכן, בעד כל ירידה במישור כל שהוא, שילמנו ביוקר ונענשנו מן השמים על־ידי בני אדם מלמטה. ברם, ארץ־ישראל גם ב־ירידתה — כל זמן שהיה בה שלטון יהודי, ממלכתיות ישראלית — היתה היא ארץ־ישראל גאולה בשביל עם ישראל, אם כי לא עם ישראל נגאל. גאולתו של עם ישראל מותנה שיהיו עם כתר המלכות של ארץ־ישראל, ישא הוא באורח־חייו ובהליכותיו את כתר התורה. אולם גאולתו של עם ישראל מותנה גם בגאולתה המבו־לכתית של ארץ־ישראל. עם ישראל כשיושב בגולה, גם כשהוא עם ס־התורה, אינו נורע שהכא יהיה שלם והכסא יהיה שלם, שזאת היא תכ־לית כל הגאולה. שלימות זו של השם והכסא היא רק כשעם ישראל יושב לארצו. גאולתו תהא אז שלי־מה בגשמיות וברוחניות.

יעלו החרדים לדמות המדינה

גם בתקופת זרובבל, עזרא ונחמיה — היו לנו מלחמות פנים וחוץ, ירידות רוחניות בשטח החברתי־המוסרי, בחיי המשפחה, בשמירת ה־שבת ובבית הראשון היו גם עובדי עבודה־זרה, ואף על פי כן: שתי התקופות, של הבית הראשון ושל הבית השני, עם כל הירידות שהקיפו המוניים — היו תקופות של גאולה, וכך הן בחשבוננו: גאולה ראשונה ושניה וכצפים לגאולה השלישית.

מה שעלינו ללמוד מהאמור לעיל ומכל מה שקרה בשתי תקופות ה־גאולה הוא:

א) לעשות הכל, ובידיה של היה־דות המאמינה לעשות, וה' ישלח ברכה והצלחה במעשיה, אם היא תעשה, — שמדינת ישראל תהא מדינה יהודית לא רק בשמה, אלא גם בהכבה בכל מישורי־החיים. כי־צד? יעלו ויבואו כל אותם היהודים אשר לבם כואב למראה דמותה של המדינה המעורטלת במדה רבה מד־מותה של ישראל סבא; אל ישבו בגולה כל החרדים לגורלה של מדי־נת ישראל בעקבות דמותה היהודית אשר לא כן צריכה להיות כמדינת ישראל נושאת גאולה לעם ולארץ ולתחייה רוחנית למען הגשמת חזון ישראל, ובידם לעלות, ואינם אנוסים לשבת בגולה.

ב) אל יסתובבו יהודים מאמינים, יושבי הגולה והיושבים בארץ, הרי־צים להרגיע מוסר־כליותיהם על אי העליה לימען ארץ־ישראל דתית, שעל־ידי כך הם נעשים שותפים ל־אחים משחיתים דמותה היהודית של מדינת ישראל — אל יסתובבו וב־פיהם שמחה לאיד: הנה זאת היא ארץ־ישראל שלכם! זאת היא מדי־נת ישראל גוייה שהתרוקנה מכל הקודש והטהור ביהדות. הכואבים באמת את הכאב — אל ינסו להשת־יק את הכאב על ידי השאלה ה„מתוכמת": זאת היא ארץ־ישראל — לה התפללנו וקווינו, ומסרנו עליה נפשנו תפש בנינו?! אל ינסו לערער את האמונה והבטחון בתוכן הגאו־לתי של מדינת ישראל בשאלתם: זאת היא גאולתנו אלה הם ימות המשיח?!

כל השאלות הללו אינן נשאלות כדי לחפש עליהן תשובה כיצד ל־תקן את הדברים אלא כדי לפטור עצמם מן האחריות שהם, היהודים המאמינים יושבי הגולה, בהתרפותם לעלות לציון בית־חיינו — שותפים הם לבעלי־משחית הרוחניים של מ־דינת ישראל.

ג) להוי ידוע וברור שלמרות כל הצללים והפגמים אנו עומדים על פי הגאולה למעשה, ברם, רק על הסף. המדינה נושאת בתוכה גאולה. על היהדות המאמינה לעבור את הסף, ולהעלות אתם את השכינה השרויה בגלות ולהשכינה בשלימותה בציון ועל־ידי כך יקרבו אותנו ואת ארץ ישראל לסלילת דרך מהירה וקצרה לביאת המשיח ולגאולה השלימה.

חז"ל אומרים שהבית השני נחרב, ואף כשהיה קיים, לא שרתה בו ה־שכינה בשלימותה, יען שיהודי בבל לא עלו בהמוניהם. עשרה אחוזים בלבד עלו ואף אלה לא השכילו ולא היו מסוגלים להעלות אתם את ה־שכינה — — —

גם כיום, פרט ליהדות ברית המו־עצות שמוסרת נפשה למען יציאה מן הנכר ועליה לארץ, ושבידינו למנוע אכזבתם ממדינת ישראל ול־מנוע הליכתם מגולה אל גולה — יושבים כעשרה מליון יהודים, כן ירבו, בגולה לא מתוך הכרח וכפייה, אלא מתוך רצון ובחירה. גולה מ־רצון. אין הגויים, שהיהודים יוש־בים בתוכם, כופים עליהם לשבת אתם יחד. הגויים היו מאד מרוצים, גם אם אינם אומרים זאת בגלוי, אם יצאו מארצותיהם; הגויים אינם מו־נעים כיום מיהודים לעלות לארץ־ישראל בהמוניהם ולתת למדינת יש־ראל דמות של מדינה יהודית, רק שכנינו אינם מביטים בעין טובה על עליית יהודים והיו רוצים למנוע עלייה זו, אבל אין בכוחם, ב"ה, ל־עשות זאת.

היהודים בגולה ה„חפשיה" יוש־בים בה מרצון, וגם היהודים המאמ־ינים, בתוכם. כולם יחד מטיפים מוסר ליושבי הארץ להיות טובים וישרים גם מבחינה יהודית וגם מ־בחינה אנושית־חברתית־מוסרית (וד־בר מוצדק בהחלט), אולם אין הם נכונים לעשות מעשה ולהיות שות־פים לעשייה זו של טוב וישר בעיני אלקים ואדם במדינת ישראל. על ידי — עליתם לכאן ולעשות פה את הטוב והישר.

אין בכך משום המעטת חשיבות פעולתם של יהודי הגולה למען מ־דינת ישראל מבחינה מדינית בטחו־נית ולכלכלית, אולם אין בכך משום תשובה לדמותה הרוחנית והיהודית של מדינת ישראל, שרק בעלייה המונית ובראשה עלייה המונית של יהודים מאמינים — התשובה האחת והיחידה. הכמות עושה איכות.

האורות מרובים על הצללים

עם כל הצללים שבמדינת ישראל מבחינה יהודית שהם המסתירים את צללי הגאולה שבתוכה — המצב במדינת ישראל מבחינה יהודית עו־לה לטובה על כל מדינות הגולה.

במדינת ישראל נשמע קול התורה כמעט בכל פינה שפונים, יותר מ־אשר בניכר; עריקים מן האומה ה־ישראלית על־ידי נשואי תערובת — נער יספרם והם „יוצאי־דופן"; גם היהודיות, „ידישקייט" — מורגשת על כל צעד ושעל, ומשום כך בול־טים הפגמים היוצאים מן הכלל, ה־פורשים. אמר מי שאמר: בארץ־ישראל מתגוללים נסים וקדושה בכל הרחובות ובכל פנה שפונים, אלא יש צורך שהמסוגלים להרים את ה־נסים לעיני העם ולהאציל עליו את הקדושה — לא ישבו בגולה ומשם יקראו לתשובה ולמעשים טובים את יושבי הארץ, אלא שיבואו הנה ר יעזרו להרים על נס ולהשכין ברחו־בות העיר והכפר, את שכינת־אל ולהשמיע באזני העם את פעמי־המשיח, שבגלל המהומה של ה„מק־לות" וה„תרמילים" שחלק מן העו־לים העלו אתם מן הנכר — אינם שומעים את פעמי הגאולה שבמדינת ישראל.

אל ישכחו יהודים מאמינים יו־שבי־גולה שבגלות גם בקדושתם ו־בתורתם, הם מתבוססים בתוך הטו־מאה, הטומאה של ארצות העמים, י־כל החיים הלא־יהודיים המקיפים אותם בבית ובחוץ, ואף האויר ש־הם נושמים להוכם ומשאיר רושמו — אינו אוויר של ארץ־ישראל... במדינת ישראל גם הטומאה מוקפת קדושה ומונעת השתרשותה בארץ, הטומאה בארץ היא בת־חלוף.

אין חכמה רבה ואין מסירת נפש גדולה לערבות היהודית, למען דמו־תה היהודית של מדינת ישראל — בישיבה בגולה ולומר ליהודים ב־ארץ: „שובו בתשובה", והם ישארו יושבים בגולה, בנכר, בתוך החיים הלא־יהודיים של יהודים ולא־יהודים גם יחד, מסביבתם.

אף אין להתעלם מהשנויים וה־תסיסות בזמן האחרון במדינה יש־ראל. ודווקא בין הנוער, ביחוד ב־התישבות — של חיפוש דרך חזרה, מתרבים דופקי התשובה. מורגשים הרהורי חרטה. רק לפני ימים מספר הוכה ראש הממשלה מר רבין „על־חטאי" על החינוך ה„כללי" במדינה המעורטל מתוכן יהודי ושחניכיו לא יהיו מסוגלים ומוכשרים לתת דמות יהודית יהודית למדינת ישראל, ובלי יתוך יהודי של המדינה — מדינה זו מה עבודתה?!..

ישנם הרהורי תשובה ואף דופ־קים בשערי התשובה, לרבות סימנים של חזרה־בתשובה ממש. אמנם מע־טים המה — אולם יפלו המונים. של יהודים מאמינים שכל אורחות חיי־הם והליכותיהם מאוצלים מן התורה הקדושה, וישמשו מופת למחפשי דרך חזרה.

*

פעמי משיח נשמעים במדינת יש־ראל על כל צעד ושעל. בבנין, בב־טחון, בכלכלה רואים נסים ונפלאות. מרגישים שיד ה' עלינו לטובה. ה־מדינה נושאת בתוכה את גם בהת־רפנים, בשורת גאולה קרובה ל־בוא, אם נרצה בכך ונכון את כל מעשינו לקראתה. ודאי משיח טרם בא. אין איש מחליף עצמאות ר־בונית מדינית ממלכתית במשיח. אולם יש במדינת ישראל משום ס־לילת דרך לביאת המשיח אם ירבו בה רבים כאלה שיהיו מוכנים לקבל פני מלך המשיח... ואלה יושבים ל־צערנו עדיין בגולה.

השאלה נוקבת הדורשת תשובה מן היהודים „המאמינים" יושבי ה־גולה, של אלה שיכולים לעלות (אנוסים שמאיזו שהיא סיבה אינם יכולים, פטורים): האם לא כדאי ר ראויה ארץ־ישראל להאמץ למע־ן דמותה היהודית, על ידי עלייה אליה ולעשותה מקדש שהשכינה תשכון בתוכה.

מדינת ישראל היא רק חלק מן התהליך של הגאולה שהחל עם ה' חורבן. בכדי שהיא תהא מדינה יהו־דית ולא בלבד מדינה של יהודים (גם זה לא מילתא זוטרתא, דבר של מה בכך) — על היהודים היש־בים בגולה, ובראשם היהודים ה־

■ ■ ■ ■ ■

מאמינים, שיכולים לעלות, לקום ו־לצאת מן הנכר, לעלות ולבוא לציון בית חיינו, לקיים את הצוואה של רבי עקיבא ורבי מאיר: לבלאת את הארץ תורה, לבלאת את הארץ יהו־דים ואז כולם יראו כי מדינת יש־ראל היא ארץ־ישראל, והיא מקרבת אותנו לביאת המשיח והגאולה ה־שלימה.

קיצוצים בענף הבניה

משרד האוצר דורש קיצוץ תקציב שיכון בשל חוסר אמצעים מזה ועודף דירות מזה. * פחתה הנטייה להקדמת רכישות ותושבי חוץ מוכרים דירות שלהם בארץ. * משרד שיכון דו־רש שמירת התקציב כדי למנוע אבטלה. * במצב הענף מתעוררת ההצדקה לקיום הפיקוח על ה־בנייה.

מאת יצחק דרויש

הגרעון הגדול הצפוי בתקציב ה־מדינה השנה, הנאמד בכחמישה ביליארד ל"י, עורר את שר האוצר לפעול לקיצוץ התקציב. הצעת ה־קיצוץ שהוכנה באוצר היא בהקף 1.3 ביליארד ל"י.

כאשר מדובר כיום על קיצוץ תק־ציבי אין הכוונה לפיטורי עובדים, צמצום ברכב ממשלתי וכדומה. ה־כוונה היא — צמצום שירותים שנ־יתנים לאזרח: חינוך, בריאות, תח־בורה, תקשורה ועוד. אולם הסעיף המרכזי של הקיצוץ אמור להיות בתקציב השיכון. כאן הותר האוצר לצמצומים בהיקף של מאות מיליוני ל"י.

הקיצוצים המתוכננים כיום, מ־עצם טיבם, יפגעו ברמת השירותים לציבור. כך גם הם צריכים להביא להאטה בפעילות המשקית. בכל ה־נוגע לקיצוץ בתקציב השיכון טוען שר השיכון אברהם עופר כי הענף עלול להיכנס לאבטלה חמורה תוך מספר חודשים.

האם יש צורך בבניה מוגדלת?

הדרישה לקיצוצים בתקציב השי־כון מלווה גם בנימוקים הנוגעים לצרכים האוביקטיביים בענף. ב־משרד האוצר ובבנק ישראל מצבי־עים על כך שישנה הצטברות של דירות מגורים, הן גמורות והן בש־לבי בנייה שונים, כך שאין צורך אוביקטיבי בהתחלות בניה חדשות בהיקף שתוכנן.

בעניין זה ישנם כמה נתונים בסיסיים.

מצויות כיום כמאה אלף דירות ב־תהליכי בניה שונים. זהו מספר שיא בהשוואה לדירות בתהליכי בנייה בשנים הקודמות. הקבלנים והבונים האטו את קצב הגמר של הדירות כדי להתאימו לביקוש. התמשכות הבניה לתקופה ארוכה יותר מייקרת את הדירה, שכן הוצאות ההון גדו־לות יותר ואף ישנו בזבוז בניצול כח האדם ומכילא עולות הוצאות ה־שכר.

חלה עליה ניכרת במספר הדירות הלא־מכורות בבנייה הפרטית. באו־תו זמן הצטברו אלפי דירות ריקות בבנייה ציבורית בגלל אי־התגשמות תחזיות העליה.

לכן גורסים במשרד האוצר וב־בנק ישראל כי הקיצוץ בתקציב ה־בנייה מוצדק לגופו. אין צורך בדי־רות ריקות.

שינוי מגמה בביקוש

אכן ראוי לעמוד כיום על מגמות הביקוש לדירות. היקף הרכישה ה־נוספת של דירות בבנייה פרטית הוא בעניין זה מנחה טוב. הנתונים מראים כי מאמצע שנת 1973 ואילך חלה ירידה בהיקף הרכישה, לאחר התייצבות שהחלה בשנת 1972 ונמ־שכה בראשית 1973. בשיא הגיאות עמד היקף המכירות לציבור על רמה של קרוב ל־6000 דירות בכל אחד מרבעי השנה. ברביע האחרון של 1974 הסתכמו המכירות בכ־2700 דירות בלבד. זוהי ירידה של למעלה מ־50 אחוז. אבל גם אם נט־עלים מהשוואה של רביע אחד, ר־ניקח את השנה וחצי האחרונים בהשוואה לשנה וחצי שלפני כן, הרי עדיין אנחנו עומדים על ירידה בשיעור של כ־35 אחוז: מ־4900 דירות שנמכרו בממוצע לרביע אחד בעבר ל־3200 דירות לרביע בשנה ומחצה האחרונים. נתונים אלה הם הבחנה ברורה והד־משמעית לירידת הביקוש.

הצטמקות ביקוש ספקולטיבי

יש לכך גם סיבות המעוגנות ב־מציאות ובשינויים שחלו. בעבר, כאשר היה מחסור בולט בדירות, היתה נטייה להקדים רכישות ומפי־לא נוצר ביקוש ספקולטיבי. סייעו לכך במידה רבה צווי הוויסות ר הגבלת הבנייה שיצרו ציפיות ל־מחסור. אולם זה קרוב לשנתיים שקיים באופן ברור מלאי דירות; מכ־ילא הצטמצמה המגמה של הק־דמת רכישות.

עליית מחירי דירות האטה אף היא. בעבר עלו מחירי הדירות ב־שיעור גדול בהרבה מעליית מדד המחירים לצרכן. כיום התמונה הפו־כה: בהתחשב בירידת ערך הכסף חלה ירידה במחירים הריאליים של דירות.

תופעה מוכרת מאז מלחמת ששת הימים, ואף לפניה, היתה רכישת דירות ע"י תושבי חו"ל. הדבר נע־שה הן לצרכי השקעה והן מתוך מחשבות לעלייה ביום־מן־הימים. תופעה זו פסקה. אחת הסיבות היא, למרבה הצער, כי הכוונות העלייה של יהודים מארצות המערב הצטמ־צמו. אף פועלים בכיוון הפוך: מו־כרים דירות כסוג זה שנרכשו ב־עבר ובכך מגדילים את ההיצע.

בנק ישראל מגלה בדו"ח השנתי שלו כי אוביקטיבית היינו צפויים לירידה גדולה יותר בביקוש. כגורם מרכך משמש הכיסוי הציבורי הרב שהוענק בשנה האחרונה לרוכשי די־רה. שיעור המימון האפקטיבי ל־רכישת דירות לקבוצות זכאים שו־נות הועלה. הירידה במקורות העצ־מיים הנדרשים מרוכשי הדירה מה־וה כהיתנתב הזולה היא מדרבנת לרכישת דירות. אלמלא זאת היה נבראה הביקוש נמוך יותר.

היקף התחלות גבוה

כלכלני האוצר ובנק ישראל סבו־רים כי לגופו, מבחינת הענף, יש לצמצם את התחלות הבנייה. בנק ישראל סיכם בעניין זה כדלהלן: „בסך הכל החל ברבע הראשון של שנת 1975 בבנייתן של כ־14 אלף דירות. כמספר זה הינו מעל ומעבר למה שנהוג לצרכי איכלוס שוטפים, בעיקר לנוכח המלאי הגדול של די־רות בתהליך בנייה מהר ולנוכח הירידה הצפויה בהיקף העליה ב־ארץ."

משרד השיכון חושש מפני אבטלה

„מיצוצי הנגדיים של משרד השי־כון נוגעים אך במעט בעניין הצרי־כה האוביקטיבית. הוא גורס שאפ־שר לפעול בהזדמנות זו לצמצום הגרעון המצטבר בדירה בשכבות ה־סוציאליות החלשות. כמו כן יש ל־הכסיף ולהכשיר מלאי דירות ל־עולים, כאשר אחת לשלושה חוד־שים עורכים „בדיקת מלאי" ומעבי־רים דירות עודפות ליעדים סוצ־יאליים — וממשיכים להבטיח את הצרכים לאיכלוס עולים, אם תת־חדש העליה. דבר זה חיוני שכן הוכח כי התפתחות העלייה מלווה בהפתעות מדי פעם — וישראל חיי־בת להיות מוכנה לפתיחת שערים היוצרות עלייה בלתי צפויה מ־ראש.

אך עיקר הטענות של משרד ה־שיכון הן בתחום התעסוקה. עפ"י התחלות שהוכנו — אומר שר ה־שיכון א. עופר — יוחל בשנת 1975 בבניית 42 אלף דירות לעומת 54 אלף דירות בשנת 1974. כבר ב־תחזית זו ישנה ירידה של למעלה מ־20 אחוז. התחלות אלה אמורות לכלול כ־30 אלף דירות במסגרת ה־בנייה הציבורית וכ־12 אלף במס־גרת הבנייה הפרטית.

שטח התחלות הבנייה הכולל ה־חזוי לשנה זו הוא פחות מ־5 מיליון מטר לעומת 6.8 מיליון מטר ב־שנת 1974. שטח זה כולל 3.5 מילי־ון מטר למגורים וכ־1.5 מיליון מטר ליעדים אחרים.

היקף זה של התחלות בנייה הוא, לדברי שר השיכון, „הקו האדום" כדי למנוע אבטלה בענף הבנייה. גם בהיקף זה אנחנו נגלוש לקראת סוף השנה לאבטלה מסויימת בענף הבנייה, אך אם נרד ממנו תהיה ה־אבטלה חמורה יותר. צריך לדעת כי רציפות התעסוקה בבנייה מות־נית ברציפות התחלות בנייה — שכן אין כאן דילוגים וישנו פער זמנים של התפתחות הבנייה.

ענף הבניה משפיע על כל ענפי המשנה שלו: מפעלי מתכת, עבו־דות עץ, הובלה וכיו"ב. גלישה ל־שפל בענף זה עלולה לגרור אחריה את המשק כולו.

זאת ועוד: הזעזועים בענף ה־בנייה בעבר גרמו לפליטת כח אדם מקצועי. הדבר פוגע בייעול הענף וקידומו הטכנולוגי. יש סכנה שאם שוב יפקוד שפל את הענף יעזבו אותו עובדים מקצועיים יהודיים ר הוא יהיה נתון לחסדי תעסוקת ער־בי השטחים.

נימוקים אלה של מצב תעסוקה וסכנת אבטלה הם „הסיפון הנגדי" העיקרי של משרד השיכון. אף ל־גביו יש דעות של כלכלנים כי רצוי מעבר עובדים מענף הבנייה לעבר זה יצרנית בתעשיה ליצוא ולהחלפת ייבוא. השאלה היא אם אמנם הוכ־נו מקומות תעסוקה אלטרנטיביים ואם אין זו פגיעה רבה מדי ב־תשתית התעסוקתית של ענף הבנייה עצמו.

למי דרוש פיקוח

דומה כי עמדת האוצר לפיה מוצ־דק צמצום תקציבי בשיכון בגלל הדירה בענף היא נכונה ביסודה. אין לקבל את הטענה כי הממשלה צריכה לבנות דירות לשם יצירת תעסוקה בענף. גם הבטחת מלאי דירות איננה מחייבת בנייה מוגדלת. הוכח כי במשק יש מלאי לעת צו־רך. כאשר גברה העלייה בעבר נמצא כי אפשר לגייס מספר גדול של דירות בתנאי שכירות. מובן מאליו כי יש לשמור על מינימום מסויים. כמו כן נכון כי יש לנצל תקופות שפל בענף הבנייה כדי ל־שפר את מצב הדיור בשכבות החל־שות.

לעומת זה, כך נראה לנו, נכונה העמדה של שר השיכון כי במצב הנתון אין טעם לקיום צו פיקוח על הבנייה במתכונתו הנוכחית. אפשר להגביל בניית דירות פאר — ש־אינם מתאימים עוד למצבה הכל־כלי של ישראל. אבל אין טעם ל־מנוע בנייה של פרוייקטים אחרים להשתית המשק ואשר מימונם בא ממקורות פרטיים ולא מתקציבי ה־מדינה. אדרבה, זהו היסוד הנכון של פעילות משקית. בזמן שנוצר שפל בביקוש לדירות יש לבנות מבנים אחרים הנחוצים למשק ואשר בתקופת גיאות קשה למצוא בעבו־רם את המשאבים הדרושים.

בין מזכרת בתיה לקרית עקרון

מאת חיים פיקרש

בשנת תרמ"ב נסע הרב שמואל מוהליבר מבי־ליסטוק לצרפת כדי לנסות ולהשפיע על הברון לתמ־ך ולסייע להתישבות היהודית בארץ ישראל, ואמנם השתכנע הברון והביע הסכמתו ונכונותו „להקים מו־שבה חקלאית מורכבת מיהודים מנוסים בעבודת האד־מה, עוד מהגולה". ההכרעה נפלה לגבי בחורונים אכרי הכפר פבלוקה, בפלך גרודנה.

מבין יהודים, מבין האכרים, נבחרו לעלות לארץ. כולם חסי־דים ואנשי־מעשה, „שעשו חבורה אחת", ופעלו כמשפחה אחת למען המטרה הנכספת של גאולת ארץ ישראל. אבל את ר' משה־חיים מילר, לא כללו ב„מנין" וליבו דאב. לכן הרהיב עוז בנפשו, ונשא עם עמיתיו לאניה, „התגנב" אף הוא, תוך הצטדקות, ש„לא מס־פיק עשרה יהודים, צריך אחד עשר, אם חלילה יחלה אחד, יש־לימו המנין!!"

***

וכשהגיעה החבורה לארץ ישראל ועלתה על אדמת … שבדרום הארץ, נפל ר' משה חיים למשכב. „מחלת ים־תיכונית" … בו, ואמרו לו כי רק אם ישוב לחו"ל, יתרפא, שכן, שם, … אין מחלה כזו „תוספת". אך הוא התעקש. אם אחזור, יחזרו … שאר החלוצים, שקשתה עליהם השהייה כאן. לכן החליט שלא … את עקרון.

משה חיים מילר כה האריך בשנותיו, שכל צפיותיו, … נפטרו. הוא שבק חיים בשנת ה־105 לחייו...

נכדו, צבי מילר, מראשי מזכרת בתיה, סיפר לנו את … המאלף אודות סבו, בעת סיור שערכנו במקום, ביוזמת „המרכז ל… המקומי בישראל". ובעקבות סיפור זה קלחו להם סיפורים … אודות פעלם, מאבקם ודרך השתרשותם של ראשוני המיסדים … אחריהם, שהפכו את מזכרת בתיה לפנינת־חמד, המשופעת … טוב ובאווירה ראויה, מושבה המונה ביום למעלה מ־2000 … ופרנסיה נכונים להכפיל מספר התושבים, על ידי קליטת עליה … זוגות צעירים ובני דור ההמשך, בלא לפגוע בייחודה … הכפרי, השלו.

ואמנם, מזכרת בתיה, הנושאת שמו של אם הברון, … גבולה. בתחומה המוניציפאלי, מוקמים למעלה מ־300 יחידות … ובכלל זה „קרית וילות", בתוכה עומדים להשתכן עשרות … אקדמים דתיים, העובדים ב„מכון ויצמן" ברחובות ובאוניב… בר־אילן. בכלל, תעסוקה לא חסרה במזכרת בתיה. רוב … התושבים, מהם בני בניהם של הוותיקים, עובדים בעבודת … ומטפחים את הפרדסים ומטעי הכרמים. ששם טוב יצא לתנובתם … מכך, מתכננים הקמתו של מפעל טקסטיל גדול, שיעסיק …

בית־הכנסת הגדול במזכרת בתיה

עובדים, ולראש המועצה, הצעיר, רפאל פריסה, מבני העליה, … לב באווירת המקום „חלום מקורי" להקים במקום „מרכז … טוסים", אך פקידי ממשלה, לדבריו, מבקשים לצנן התלהבותו … בתיה לא מתאימה ל„פיתוח" כזה — אומרים לו...

***

מר פריסה, שעבר כמזכיר המועצה המקומית במזכרת … „עקרוניים ותיקים" סגנ מיגזת מסורותיהם של הוותיקים, … ומתמיד נתגלו כמסבירי פנים ומכניסי אורחים, גבכה … שבו, הוא הצליח לעניין בעלי הון, לגבי המושבה הדרומית … ואילמלא „פקידים מסוימים" שאינם רוצים לשחרר אדמות … לצרכי בניה, היתה מזכרת בתיה, לדבריו של ראש המועצה, … בגולה... מכל מקום, לא חסר דבר במושבה זו, ועתה, לאחר … שנה לקיומה, מבקשים ויוזמים פעולה להחייאתה הרוחנית.

הרב אפרים ולמנוביץ, רבה הצעיר של מזכרת בתיה, … ליזמה זו. הוא מצידו משקיע לא רק מחשבה בגוון, אלא גם … לביכורש מהיר של הרעיון. בית הכנסת, שהוקם על ידי … גיבעה ניצאה בטבורה של המושבה, עבר ועובר תהליך של … ושיפור. „מקדש מעט" זה, שחזותו מרשימה, מתמלא תוכן … לימוד ותפילה קבועים, ועתה יזום הרב ולמנוביץ, הקמת … „מכון ללימודי בעיות העם והמדינה ולבירור בעיות ההכרה … ההלכתי", ויש לו תומכים לרעיון זה. לבד מכך יוזמים הקמת … שכונת מגורים לזוגות צעירים דתיים, כדי שאלה יוסיפו נופך … למזכרת בתיה.

***

בסמוך לה, שכנתה קרית עקרון, שרויה בעצבות … הקריה שבה 1200 משפחות, רובן מבני עדות המזרח, זקוקה … תשומת לב לעניני הסעד, כשלמעלה מ־300 משפחות במצ…

נופים מרהיבים מחכים למתיישבים

מקבלי התמיכה הקבועה. לבד מכך, בעיית השיכון מטרידה … כאן, בני דור שני עדיין מתגוררים בצריפים ובבתים נטושים … מלחמת העצמאות, וכל הפניות החוזרות ונשנות מצד … האחראיים בממשלה, לבוא ולסייע לקרית עקרון לצאת „מן … השבים", אינה זוכה למענה. בלווית שלמה יהודה, ראש … הכואב לאבה של קרית עקרון, סרנו ל„ביתה" של משפחת … זוג צעיר עם ילד המתגוררים בצריף עלוב ובלוי, ללא חשמל … ושירותים נדרשים אחרים. „משאלתנו, שיבנו בקריה שיכונים … בהשכרה", הוא אומר, והגלה כי בצר להם, פנו אל … הממשלתיים לסייע במזיגה של קרית עקרון עם רחובות. … אולי על ידי כך נושעי". אך לא. התשובה השלילית, … את קרית עקרון בלבטיה הקשים והמכבידים.

ובכל זאת, תוך כדי סיור במקום, ניכרים מפעלי פיתוח … ומדרשות, גנים ציבוריים ומגרשי משחקים, המושבים, … נושאים כאב קיפוחם בהזמיה הראויה להערכה. הנה כי … מי שיזם את ניתוק איזור התעשיה במקום מקרית עקרון … לתחומה של המועצה האזורית ברנר־„דבר זה גרם להפסד … עול משוע ובשום פנים ואופן לא נשלים עם כך" — … שמואל מנחם, בטיפוגו כי אף את „המעט הזה לקחו מאתנו … כל סיבה סבירה. עלבון נוסף סבנו, כשנתבקשו ילדי הקריה … מלהחליף ספרים ברחובות. עיריית רחובות החליטה על כך, … ללא כל הסבר הגיוני!

בקרית עקרון, מתגלים גם ניצוצות מעודדים למדי. … המקום, לומדים במוסדות גבוהים במדינה, מרביתם באוני… בר־אילן. רופא מבני המקום משרת כיום בבית החולים … את בני קרית עקרון, עם שהורתה.

***

„הצלע השלישית" בביקורנו באזור היתה המושבה … גן־יבנה. זו הוקמה בסוף שנות העשרים על ידי פעלי אגודת … מארצות הברית, כשמטרתם היתה — להעלות פועלים יהודיים … עם גלי העליה נקלטו גם במושבה זו, מאות משפחות של … חדשים, ובסיוע של אלה הובטח במקום השלטון העירוני … דווקא מציאות זו, היתה בעיקרי המושבה כבן ה„מסונים", … ולא ראו זאת בעין יפה, ועובדה היא ואין שרדו עליה … הקמת המדינה, לא נבנה אפילו שיכון אחד במושבה; … משאלות והתלונות בני המקום, לכרות פניות חוזרות ונשנות … ראש המועצה לשעבר מר שמואל אוחיון, איש המפד"ל.

וכיום? כשבא ראש המועצה הנוכחי, ישראל … את בעיות המושבה, אין הוא יכול שלא „להוקיע מאחר" … עסקנים, שמנעו בכוח את התפתחותה של המושבה. … כשום מה לנבון גם להסביר, שהקמתה של ישיבת „אהבת … אותה ישיבה מקצועית על 200 תלמידיה, בתחומה של … „לא הוסיפה ואינה מוסיפה לקידום המושבה". האם באמת … של הישיבה אינה ניכרת במקום?!

בכלל, הנסיון הזה להציג כך את הבעיה, התמיהה את … ראש המועצה כלא טענת כריטון. את 180 הדונם שנועדו … התעשיה, „שומרים" אנשי מינהל מקרקעי ישראל „ולא אין … הדבר. זה מעכב את התכנית של גיוס בעלי הון לפיתוחה של … לבד מכך פועלים ותושבים לפיתוח מערכת השיכונים, בנית … נופשים, אך שוב, לא תמיד זוכים למענה החיובי … הראויה, כבוד ראש המועצה החדש של גן־יבנה!

עם יהודי גלאזגו / מאת יונה כהן

בשבת „בהפלוגה" שהיתי ב־גלאזגו שבסקוטלנד. באורחי היה הרב גבאי, הוא השוחט והוא הכוהל, הוא הקורא בתורה ב־דייקנות ובטעם ומגיד שיעור בין מנחה לערבית.

בשעה זו בבית משפחת גמזו נסבה שיחתנו על העלייה למדי־נת ישראל. נושא זה מעסיק אותם לא כעט, שהרי אין לך בית באנ־גליה ובסקוטלנד שאין להם בן או בת, קרוב או ידיד כיב, בישראל. זה היושב חשוב שפי־רותיו ירבו ויפילו בשנים ה־באות. פרי עמל התנועה הציו־נית על כל מהלכותיה ושליחיה, לעודד ביקורים בארץ, שהייה של שנה־שנתיים למטרות שונות. כך תחדר ללב ניצוץ הרצון לה־מיר חיים בנכר בחיים במדינת ישראל.

בשיחתנו כגיל הוצגה השאלה: מה עדיף, לעלות לארץ כאשר ובשום שאתה חש שהמדינה זקו־קה לך, לבטחון, לעבודה וכדו־מה? או שמא חשוב יותר לע־לות דווקא כשאתה חש שאתה, הפעולה, זקוק למדינה שלך, כהורצה לה אין חייך חיים יהו־דיים?

בשיחה השתלבו, בנוסף לבעל הבית (מר גמזו) ורעייתו, גם הרב בלנוף (או בעברית: בעל עניה), שבנו חייל ונמצא בקבוצת „לביא" בגליל, וגם הרופא ב. אייזיקס שזה לא כבר עבר לציר בירמינגהאם ואחרים.

ציונים בכל נפשם ומאודם

היתה זו שיחה של ציונים מכל לב, כבאמנו הציונות בפולין בימי זהרה הציוני, המצויינים את הגור־מים המעכבים ואת הסיבות ה־מפריעות עליה כיום למדינת ישראל. נראה שפה ושם עוד „צולע" הטיפול במועמדים כאלה לעלייה, המבוססים כאן בעסק או במקצוע, המטופלים בילדים וב־ילדות, ובידיהם אמצעים מוגב־לים לפי מושגי ישראל.

אם כה ואם כה, בסיכומו של דבר הגענו לסיכום שהעליה ה־נכונה והטובה לכל הצדדים, היא זו שההכרה היא בהינת פכבע לשני צדדיה: הגולה זקוק למדי־נה ויודע שגם המדינה זקוקה לו. עולים כאלה לא במהרה יירדו מהארץ.

כ־13 אלף יהודים חיים כיום בגלאזגו. קהילה לא־גדולה זו, יחסית, נתנה למדינה כמיליון לישי"ש, אשתקד, שכן כיסם ו־לבם פתוחים לענייני המדינה. שמונה בתי כנסת בעיר. הבולט שבהם ב„ג'יג'" של הרב גוטליב, אב ביה"ד ומסובי הציונים. כפיף של שליח מחלקת העלייה, ש־הטיל על עצמו גם את הטיפול והסיוע לתנועות הנוער של בני־עקיבא, הבונים ועוד, ברוך שוויטמן מירושלים, שמעתי על חיי הקהילה במקום. ליהודי גלז־גו שתי מקהלות והזמורות שזכתה במדליה ב„צעדת שלושת הימים" בישראל, לפני שלוש שנים. אחוז נישואי התערובת כאן קטן.

בגלאזגו שני בתי ספר יסודיים, אחד מהם מיסודם של אנשי חב"ד. בביה"ס התיכון שאינו יהודי, תלמידים יהודים רבים ועל כן ני־תנות בו ארוחות כשרות לכל התלמידים. בימי ראשון ניתנים לחלק מהתלמידים שיעורים ביהו־דות ליד בתי הכנסת. אלה נקר־אים קולגים, ולשיעור בשבתות (אחה"צ) קוראים „חדר". כמא־תיים סטודנטים יהודים, בחלקם מישראל, בשתי האוניברסיטאות המקומיות. ראש הקהילה הוא מר הנרי פונקל, יהודי מסורתי. ב־ימים אלה נבחר מר סידני בר־סק לראש ההסתדרות הציונית ב־גלאזגו, במקומו של מר דוד וולף, שהתפטר. על התפטרותו נמסרו לי שתי גירסות. האחת, פשוט משום שכוונתו לעלות בקרוב ל־ארץ וכבר רכש לו בית ליד נתני־ה. הגירסה האחרת משום ש„העז" למתוח בדו"ח השנתי שלו ביקורת על כך שההסתדרות ה־ציונית, שמרכזה בירושלים, מט־פלת בדרך של ריכוז מיטב תשומת הלב ומירב הפעילות ב־גיוס כספים, ולא במערכת הסברה לצורך העלייה ארצה.

גאוותם של יהודי גלאזגו על נאמנותם ליהדותם ועל יחסיהם הטובים עם שכניהם. השנה חגגה גלאזגו מלאת שמונה מאות שנה לקיומה. בחגיגה המרכזית ישתתפו המקהלה היהודית (גב־רים) והמקהלה המעורבת (גברים ונשים).

ראוי אולי לציין שבגלאזגו נכנסת השבת בשעה עשר (כש־בארץ אותה שעה היא שתים־עשרה) ויוצאת בשעה אחת עש־רה וחצי...

הבתים בקומות שוות

מה עושה רושם על המבקר לראשונה בערי סקוטלנד? — שכל שכונה בנוייה בתים במספר קומות שוה. עברנו ליד שכונה שכל בתיה, ללא יוצא מהכלל, דו־קומתיים. הגענו לשכונה ש־בתיה בני שלוש קומות. בשכונה אחרת הבתים הם בני ארבע קו־מות. העיר עצמה נפלה ברשת ה„מודרניסטים", ובתים רבי קו־מות צצו בינות הבניינים הנבו־כים. כל שכונה ורובע, וכל בית קטן או גדול, מוקף בירק וב־פרחי גן מרהיבי עיניים בשלל צבעים.

ללא סיוטי רדיו באוטובוסים

כתשע שעות נמשכה הנסיעה באוטובוס גדול, מרווח ומרופד שסיחים מלונדון לאדינבורג עב־סקוטלנד. תשע שעות — ושקט ושלווה. כל אחד מכונס בכורסתו, קורא או מהרהר, או צופה בנופ־שה בחוץ. גם השקועים בשיחה שניים טורחים להשמיע דבריהם לאנשי שיחם בלבד בלי „לשתף" את שאר הנוסעים. שתיים־שלוש חניות בדרך, במקומות בהם שי־רותים מסודרים ונקיים, מסעדות עממיות וחנויות לקניית מזכרות.

תשע שעות — ללא רדיו קטן או גדול. לצורך רשימתי זו שאל־תי את הנהגים: מפני מה אין רדיו, האינך חושש משיעמום ב־דרך כה רחוקה, או מתרדמה הילידי? והשאלים תלו בי מבטי תמהון ובמעות האדיבות השיבו בנות, אך בתמיהה רבה: רדיו באוטובוס ציבורי? וכי זו מכונית פרטית שלי, הלא די שאחד מן הנוסעים לא ייכל או לא ירצה לשמוע, ואסור להפריע את ה־שלווה שבנסיעה. אינני מעלה על הדעת נגינה ושירה באוטו־בוס. מי צריך לדאוג שלא אהיהם?...

אדיבות ועזרה לכל נוסע

שניים היו הנהגים. בכל שע־תיים התחלפו. שמא תחשבו, כפי שחשבתי אני, שהשני יתכנס ב־כורסתו ויחטוף תנומה, מנוחה? לא מיניה ולא מקצתיה. הנהג החפשי הסתובב בין שורות ה־נוסעים והתעניין במשאלותיהם. זה מישראל הוא ושואל ל־מלון זול ובמקום מרכזי ב־עיר אליה הוא מגיע לראשונה. והוא טורח לפרוש מפה, להדריך להסביר ולייעץ כיצד ולהיכן ל־לכת. הוא אף מייעץ אילו מקו־מות כדאי לבקר כשלרשותך יו־מיים בלבד באדינבורג העיר. אסור להחמיץ, הוא אומר, את המבצרים העתיקים. לאם אותו בסייע הנהג לטפל בילדותיה ה־קטנה. וכך לאורך כל הדרך, נהג אחד מסיע אותנו ונהג שני דואג לשלוותנו ובבטחוננו. מגיש ש־מיכת של צמר להתם את ברכינו.

הגענו לאדינבורג. באוזר הגנים הנאים ראינו התזמורת הפרייה מ־נגנה. לצלילי נגינתה רוקדים זקנות וזקנים ואלפים וכאבו, בלבני ארבע־הכל עשרות שנים. כל הרוצה לשמוע, לראות או להי־קח ריקודי נוסטאלגיה — בבק־שה.

שיחתם של אנשי העיר ביום בואי על „שני אסונות": אוטו־בוס של תיירים שהידרדר במשד להתום ו־32 נשים נהרגו; נבחרת אנגליה (לידס) בכדורגל שהפסי־דה למערב גרמניה שתיים־אפס...

שיחות עם יורדים באנגליה

בכל מקום בלונדון תמצא אותם יורדים גמורים, או לקליים הלו־ביע, תכיר אותם כשהם מדברים ביניהם עברית או אנגליה. ה־נימוקים ל„שהייה" ממושכה ב־לונדון רבים ושונים. בראש וב־ראשונה — לימודים. בשהלכיים במלונאות, הנדסה, רפואה וכ־דומה. ש. רחוק ממצוות התורה כמתחוור קשה. כבר בארץ מילא כרסו טריפה. „משהוי" בהגירסה על הדת היהודית ינק בילדותו בהאזריה, ומצויד ב„ידע" זה נלקח אחר כבוד ל„כוורה לדת" לילדיהם של רפורמים בסינא־גוגה...

„אידיאולוגיה" של יורד חילוני

יורדים מסוג אחר הם בעלי „אידיאולוגיה" של ירידה. הם אמרו: נסינו לחיות בארץ, די אולי עוד נחזור לשם. אבל כיום זו מדינה של הדתיים. הכל שם כפייה של הדת עלינו. אנחנו רו־צים שכל אחד יחיה כפי שהוא רוצה, איש הישר בעיניו. באנו ל־ביקור כאן ומצאנו את החופש הנכסף. יום יום ושעה שעה חופש גמור. איש לא יאמר לך מה תעשה ומה תפעל. אתה רוצה להרהיעני בחששות מפני האפש־רות שבני יבוא יום אחד הביתה עם „שיקצה"? — לא נעים אבל גם לא נורא. הפרס הדע כי ה־חשש הזה קיים באופן מבהיל ב־הרבה מהקיבוצים בארץ. הכה־ורעצים והמפסים „כהנביא ר מתנדבות" משוודיה, גודבניה, דנמארק? והוא מספר על משפ־חה יהודיה ציונית באנגליה ש־מפני החשש של נישואין עם גוייה, נשלח הבן באכבכנות „הד־בונים" לאיחוד הקיבוציים בארץ. שם, דווקא שם, הכיר „מתנדבת" מבורגנייה, לא יהודיה, וההלים לשאתה לאשה. הקיבוץ אף עודד זה שלא לבטוי הליכי גיור, ר במשפחה — אבל ייגון...

לכן, היא אומרת, טוב לי כאן. הבה אינני דואג לי ולא עלי לדאוג לה. הוויכוח יקר לי מכל, זו ה„אידיאולוגיה". בשיחותיי קרו־בים יהודים, בשיחה של יורדים אלה, שבשפתם הנזיל מבדיל את הכאב על התופעה זו.

„אידיאולוגיה" של יורד דתי

מצאתי גם יורדים ב„אידיאו־לוגיה" שיכה בקודמתה, בבאת השבת הפלילית, כשרונית, שי־עוריה וכל הנוגע שבה, גם כאן. באנגליה, הבהק איש־שיחי ב־סיכון השאלה הבהפש אפיק ביטוי. בלבושו הליהו שלמה יהודי טיר־פוסי בכאה עשרים בירושלים. הוסיף לזה הבפהה והכימהסה ה־הלולים בהגורה בהעדר „ערוב".

איש שיחי סיפר על מינב ה־כסף שהקהילה הקטנה, הכדרכה סבבו אותו בהב"ב מפלכת לחוץ כשולה, לגבי ביכיב ולכל השפישי הקדושה, דבר לא יחסר. לאוכלי הכשר, וכספרים גם הוא אינו כבוהל, הצצה גדלות ויהודות להשגת המאכלים הכשרים.

הרבה־הרבה, אומר לי איש שיחי, אנחנו מוכנים להקריב למ־ען יהדותנו. ואה עמלנו אלו ה־בנים, להם אנו מקדישים הכל. ראה אותם חביבים, חוצים, למ־דים מצויינים.

רק אל תאמר וכה על חיים ב־מדינת ישראל. לא לנו, הדתיים, המדינה הזאת. אולי יום יבוא, אבל לא עכשיו בשנת „השביעיים" שולטים בה. בכל פינה כפייה של הלא־דתיים. כילא, כאן, בארץ נכרייה, של לכבר לכן הצעיר ש„כולם גויים" ולכן לא שבה כ־חוצותיה ולא כפירה במסעדותיה. לכן קל לנו „להתגבר" בארבע אמותינו בכל הקשור לחייה ה־דתיים. בה אומר לו בהוצאות עיר יהודיה בישראל, כשהקבבת בהוללה ע"י יהודים?!

יורדים מסוג אחר

לסוג אחר של יורדים „אידיאו־לוגיה" כללית יותר. החייב— לא־דתיים לא מפציים הוא. היינו ציונים ובאנו־ציונים, הם אומ־רים. זה איש אציל לכעבר. זה איש חגבה החיק. חברה זו בזבזי קיבוצים הם. אנשי תנועת ה־עבודה כהעבק בהגליל. באו ל־כאן ההדרו בעבודה וטוב להם. קשר עם המדינה? — בעולם לא היה קשור עם המדינה שלנו כאשר עתה, אומר הוא בהיוך. הוא מבין את הצורך בהסבר ל־דברי. כשישבתי בקיבוצי (השני — בניכר) בארץ, סתם גרתי, בלא הרגשה של קשר מיוחד. ר אילו כאן? באים אורחים מ־ישראל — ישר לביתי הפתוח ל־רווחה. שמה לכל ידיעה מהמתר־חש שם. האזנו לי, עד „השעות הקטנות" של הלילה ישבנו ר־כתיבו בבוא את דבריהם של אחינו מישראל. מגביות — אנו, חביבי. התורמים המתרחבים ל־כנן המדינה ומוסדותיה. אין אנו מחמיצים אף תכנית או שידור ברדיו ובטלוויזיה על ישראל. זה לזה מטלפנים ומודיעים: הלילה תכניה על ישראל. אנו גאים ב־מדינתנו. שמסיבות שונות הס־תדרנו מחוץ לה מוב יותר. אבל הלב, חביבי, עם המדינה שלנו, ובכלל צריך שיהיו יהודים ב־חו"ל שישלחו כסף למדינתנו.

הנה, למשל, הוכחה „חותכת" לקשרינו הלבביים עם מדינתנו. לפני שבועות בספר נוכחנו שיש לקנות מכונית גם לרעייתי. אתה מבין, המכונית אחת גורם לוויכו־חים ומריבות: מי יקח את המכו־נית היום, מי צריך להגיע יותר רחוק וכדומה. מה אנו עושים „למען שלום ביתי"? עמדתי ר קניתי מכונית גם לאשתי. ומפני אהבתנו הגדולה למדינתנו. אתה יודע מה דרשתי מהמוכר? ש־יצבע את המכונית החדשה בצבעי תכלת לבן. הם צבע הדגל הלאומי של מדינת ישראל. וכן עשה. אם תרצה „סיבוב הענוגי" במכונית תכלת לבן? — בבקשה.

תוצאות מועטות לעמל רב

נקל לשער שהימצאם של ה־יורדים כנ"ל, שבספרים כן מכפר ניסוקיהם ועצביהם, באנגליה אינה מקילה כלל וכלל על שליחי העליה. על מדריכי „בני עקיבא" (ברלה מנהלים, יאיר גרי מעלר־מים ודפי כן המקומיים), הכשי־רת הצעירה של המפד"ל (שיף) שאר השליחים העושים שליחו־תם באמונה, ולעמלם רב. אין „ביסוי" אלא במספרים צנועים.

בכיבוצת מעודבים חזרתי ארצה במטוס „טריסטר" הנאה, החדש והנוח של „בריטיש אירווייס" ש־בשכיבונה נהאבשר הביקור הזה.

הצופה
מוסף מיוחד לציון עשרים שנה לייסודה של אוניברסיטת בר־אילן

יום חג

האוניברסיטה הדתית על שמו של רבי
ניר בר־אילן ז"ל מציינת באלה הימים
רים שנה להיווסדה. בימי הראשית
ה, כאשר צעדה את צעדיה הראשונים
ולם המדע, רבים הביעו ספיקות אם
לח דרכה, הן בשל האופי הייחודי ש־
עה לעצמה — אוניברסיטה דתית —
ן בשל הקשיים ואבני נגף בדרכה, מתוך
נאת אוניברסיטאות" שלא תמיד עמ־
במבחן הקריטריונים של „קנאת סופ־
ט" המרבה חכמה... כיום אין איש חו־
עוד על כך.
ראשיתה של בר־אילן מצער ואחריתה
גה מאוד.
כיום, בתום עשרים שנה, לפנינו קמפוס
וניברסיטאי הומה, עטיר הישגים בתחו־
מדע ומחקר שונים, כשבחלק מהם
תופס מקום בכורה בקהיליה האקד־
בעולם הרחב.
השקט, אך בבטחה עשתה בר־אילן את
ה כשהיא מתפתחת צעד אחרי צעד;
ויפה פקולטות, וזאת תוך קפידה על
דים שהציבה לעצמה והמייחדים או־
מכל יתר האוניברסיטאות בארץ. היא
דת בעקביות על חינוך דור מדענים
מזגים חכמת היהדות השורשית, ברוח
ורה ונביאי האמת והצדק, עם לימודים
קדמיים, המשלימים זה את זה ויוצ־
דמות של מדען מושלם במקצועו וש־
ברוחו היהודית.
זו שהטילו ספיקות בשילוב בין דת
ע; היו שטענו, כי החותם הדתי עלול
ע במה שמכנים חופש המחקר המדעי.
ם ככל שהתפתחה האוניברסיטה, ככל
וסיפה נדבכים, כן הוכיחה כי אין כל
ירה בין השניים. להיפך, שילוב הדת
ע, קובע לבר־אילן מ י מ ד מיוחד,
שלים את החסר אצל מדענים ואנשי
קר אחרים המעורטלים מערכים יהוד־
המקודשים לעם ישראל מיום היותו
ן, במעמד הר סיני.
ומיזוג המופלא בין המחקר המדעי ל־
חכמת היהדות עתיקת היומין, מוסיף
; ואף מרחיב אופקים בבחינת דברים
ירתם היסודית. האוצרות הגנוזים ב־
ך על מפרשיו, בים התלמוד ובספרות
כתית העניפה והעשירה פותחים שע־
להבנת עולם החי והצומח, סדרי ממ־
ומשפט, זכויות האדם ויחודו כמי
רא בצלם האלוקים. אנו מוצאים בהם
בות כיצד לחנוך לנער על פי דרכו,
טרפות לפואימה פדגוגית; פרטים על
חיקום, לרבות חכמת האסטרולוגיה
ל החיצון וכיו"ב.

*

ניסיון של הקמת אוניברסיטה דתית
ח את עצמו. גם אם מאחורי המייס־
ובראשם פרופסור פנחס חורגין ז"ל
ניסיון של הישיבה־אוניברסיטה בניו־
ק — בכל זאת היה זה ניסיון ראשוני
גו, בהתחשב במציאות הארץ־ישרא־
שהיא שונה תכלית שינוי מארצות־
ות.
אשית כל בניו־יורק, קמה ישיבה המ־
ת לימודים אוניברסיטאיים. כאן —
אל — קמה אוניברסיטה הממזגת
דת ומדע. והשוני הוא מהותי, כשם
שוני בתכניות הלימודים ובמחקר בין
ים. לפיכך ניתן לומר, כי בהקמת
ניברסיטה ע"ש הרב בר־אילן, מראשי
ממעצבי דמותה של הציונות הדתית
שה הממלכתי, היה משום ניסיון
יחיד ומיוחד בסוגו שרק הדורות
ים יוכלו להעריכו כראוי ומתוך פרס־
יבה רחבה ועמוקה יותר.

*

ראשיתה של בר־אילן — שבעים סטו־
ם ועשרות פרופסורים ומרצים; כיום
עשרים שנות עבודה — שבעת אל־
סטודנטים ומאות פרופסורים ומרצים
אים את הקמפוס האוניברסיטאי.
ום, נוסף לקריית האוניברסיטה ב־
גן, יש שלוחות לאוניברסיטה במס־
וורים בצפון ובדרום הארץ, המקיפות
ת קורסים ומאות תלמידים, ובדרך
ומת בר־אילן את חלקה במתן לימו־
קדמאיים סדירים לתושבים היוש־
ורך הגבול בצפון וביישובי הפיתוח
הארץ.
מחזורים סיימו את חוק לימודי־
בבות תלמידים, שקנו תורה ו־
אשר נחשפו לפניהם רזי המדע והע־
את היסודות של האמונה היהודית.
מהם, מהווים כבר את הדור החדש
אנשי מדע והמחקר באוניברסיטה ש־
לפני שנים מעטות נמנו עם תלמידיה.
ור לציין שבין התלמידים — קציני
ל בכירים, אשר באים להשלים חוק
ידיהם, תוך כדי השירות הצבאי. לר־
מהם זו גם ההזדמנות הראשונה ל־
ים את החסר להם בתחום מדעי ה־
ת והכרת עיקריה.
פקולטה למשפטים המוציאה השנה
המחזור הראשון של בוגריה היא עדות
על ייחודיותה של בר־אילן. לפנינו
חדשה של בוגר משפטים, — משפטן
יד־חכם אשר בצד ידיעותיו במדעי ה־
ט הוא ספוג ידיעות נרחבות בתחום
ופט העברי הקדום וספרות ההלכה
אשונים ועד האחרונים.
אוניברסיטה משמשת גם גשר בין מדי־
ישראל ותפוצות ישראל. היא מהווה
ר משיכה לטובי החוקרים והמדענים
ם היהודי לעלייה לארץ־ישראל, כדי
טרף לסגל האקדמי של בר־אילן. אלפי
ים יהודים מהתפוצות מגיעים לכאן,
ו, כשחלק מהם אף הופך לעולים פר־
אליים ובונה בית ומשפחה בישראל.

*

הנחת אבן היסוד לבר־אילן הגדיר
' פנחס חורגין ז"ל את יעדה של ה־
ברסיטה: „שאיפתנו — אמר — היא
ים דור דתי ברוחו וחדור במסורות
ות של המדינה, של היחיד, בתוך ה־
ה היהודית. בר־אילן תטפח ערכים
אהבת הבריות ואת העקרונות הנעלים
חיים המייחדים את העם היהודי".
ונו זה הולך ומתגשם באוניברסיטה
ילן, המציינת עתה עשרים שנה להיי־
ה. הודות לה קם בישראל דור דעה
וג בחטיבה אחת אהבת תורה אה־
ישראל, ואהבת ארץ ישראל.
ה לחי!

מא"ן

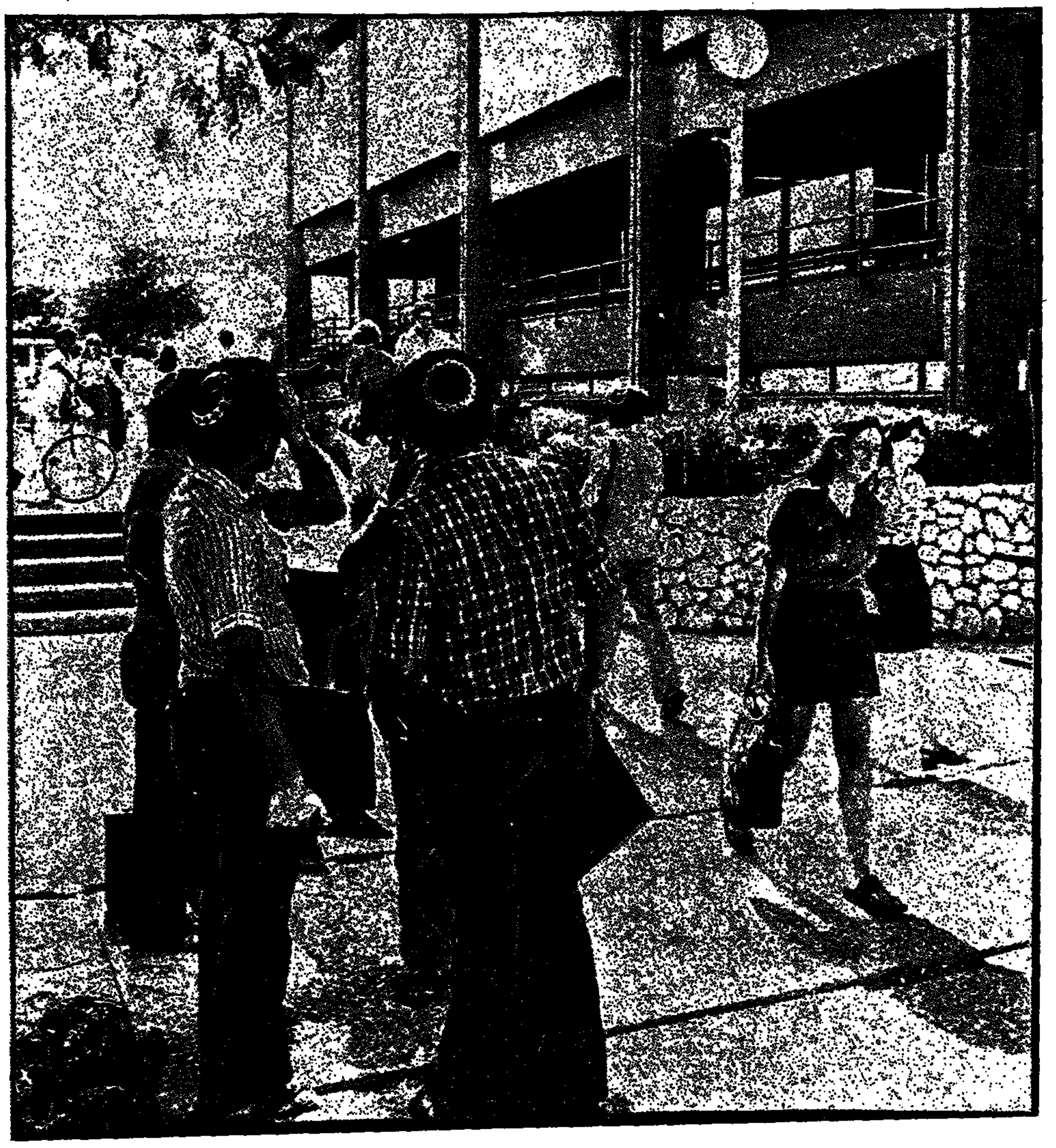

סטודנטים בקמפוס האוניברסיטאי; משבעים תלמידים בשנת היסוד לשבעת אלפים בשנת העשרים

אוניברסיטה עם „תפילין בראש"

שיחה עם פרופ' יוסף חיים לוקשטיין נגיד בר־אילן

מאת משה גלידאי

„אוניברסיטת בר־אילן שואפת לקדם את המדע והמחקר בכל תחומי התרבות ובכל מקצועות היהדות. היא שואפת לפתח ערנות מתמדת לכל המתרקם והמתרחש בעולם המדע והרוח ולכל דרישות החיים במדינת ישראל, ביהדות התפוצות ובעולם כולו.

„אוניברסיטת בר־אילן רואה את ייחודו של העם היהודי בעקרונותיה המקודשים של היהדות מתפקידיה היסודיים של האוניברסיטה הוא לטפח מתוך אהבה את השמירה על עקרונות אלו, ולהעמיד מלומדים, חוקרים ואנשי תרבות, יודעי תורה וחדורי רוח היהדות המקורית.

„מטרתה של אוניברסיטת בר־אילן היא לעצב דמות של סטודנט הממזג את המגמות הלימודיות של אוניברסיטה מודרנית בת־זמננו עם אהבת תורת ישראל, הזדהות עם מדינת ישראל ורגישות לצרכי העם היהודי בתפוצות בכל אתר ואתר".

— אלה הן עקרונות היסוד של אוניברסיטת בר־אילן כפי שהותוו ע"י יוזמה ומקימה פרופ' ד"ר פנחס חורגין ז"ל.

עשרים שנה קיימת אוניברסיטה בר־אילן, ובמשך התקופה הזו התפתחה בצעדי ענק ברוח ובחומר, התרחבה מאוד בשטח, במבנים מפוארים, בפקולטות מגוונות. מספר התלמידים לקראת שנת הלימודים החדשה איננו רחוק מרבבה, בתוכם כאלף תלמידי הרי"ל; ובמספר הפרופסורים והמרצים שלה עולה על אלף. היא אף פתחה כמספר שלוחות בכל פינות שונות בארץ, בצפון ובדרום. אך האם ההתפתחות הדינאמית בחומר ובנכסים לא פגמה במגמות הרוחניות שלה? האם נשמרים העקרונות הייעודים הרוחניים שהונחו ביסודה?

שאלה זו הצגתי להרב ד"ר יוסף חיים לוקשטיין נגיד האוניברסיטה, השוהה בימים אלה בישראל.

אומר הרב ד"ר לוקשטיין: העיקרים שהונחו ביסוד אוניברסיטת בר־אילן, ע"י מייסדה ונשיאה הרב ד"ר פנחס חורגין ז"ל — נשמרים ומתקיימים. האוניברסיטה נשארה מוסד דתי אקדמי גבוה, מושרש במסורת ישראל. היא כשרה לחינוך דתי־לאומי ומדעי של תלמידיה. להעמקות בתורת ישראל שבכתב ושבעל־פה כאחד. כמעט כל התלמידים, פרט לאלה שלא מן הבניין, מוכרחים להשתתף בקורסים במדעי היהדות; את התנ"ך לומדים כאן שלא עפ"י ביקורת המקרא. פרופסורים ומרצים תלמידי חכמים מלמדים היסטוריה, תוך הדגשה שההיסטוריה היהודית מכוונת ע"י ההשגחה ה' עליונה, ואעפ"י שהתרחשויות נראות לכאורה טבעיות — יד ההשגחה מנהלת אותן. הסטודנטים שומעים לקח בהיסטוריה יהודית לא רק ממרצים יהודים, אלא מכאלה שהם עצמם שומרי תורה ומסורת. וזוהי בעצם אוניברסיטה דתית. לא מזוזות בלבד — אלא בית מלא תוכן יהודי.

„תפילין שבראש"

וכדי לסבר את האוזן מביא הנגיד סיפור הקשור בשמו של האדמו"ר הראשון לבית חב"ד, ר' שניאור זלמן מלאדי זצ"ל, בעל ה„תניא", שד"ר לוקשטיין נמנה על צאצאיו. ר' שניאור זלמן ישב כידוע בבית הסוהר ברוסיה הצארית ואיתו יחד בתא הכלא ישב עוד יהודי. פעם נכנס הסוהר עם מגש אוכל אל תא המאסר שבו ישב ר' שניאור זלמן. והנה בראותו שהאסיר מתהלך בחדר כשהוא עטוף בטליתו ועטור בתפילין נחרד הסוהר ומרוב פחד ברח מהתא. שאל היהודי האחר את ר' שניאור זלמן: כידוע ברח הסוהר מפניך, הרי גם אני יהודי שומר מצוות עטור זקן ופיאות, מתעטף בטלית ומניח תפילין, אם כן מדוע, לא נחרד הסוהר כשהוא רואה אותי בכך, ורק מפניך נרעש ונפחד? ענה ר' שניאור זלמן: על הפסוק „וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך — אומר ר' אליעזר הגדול — „אלו תפילין שבראש". מדוע לא אמר „תפילין של הראש", אלא ש„בראש". הכוונה היא, מסביר בעל ה„תניא", לא לתפילין הגלויים, לסימנים חיצוניים, אלא לתפילין פנימיים, — לאש התפילין הבוערת בפנים הראש והלב. תפילין כאלו מיראות את עמי הארץ.

וממשיך הנגיד לוקשטיין: בכלל, מה ששמנו לעצמנו כמטרה — מיזוג התורה עם מדעים, סינטזה של תורה וחכמה — מיזוג כזה אי־אפשר לעשות באורח מלאכותי. כי איך אפשר למזג סוגיה תלמודית של „יאוש שלא מדעת", למשל, עם מדעי הכימיה. המזיגה חייבת להיות פנימית־אידאית, של האדם, המרצה, הפרופסור שבתוכו, בהתנהגותו ובאורח־חייו הוא ממזג את שני התחומים הללו ויוצר שלמות אחת. אם יוצרים מלומד תורני שהוא בעצמו ספוג מדע — זוהי המזיגה המושלמת. ובבחינה זו אני רשאי לומר שאוניברסיטת בר־אילן השיגה את מטרותיה — אמר ד"ר לוקשטיין.

משהו זז בסטודנטים החילוניים

שאלתי: באוניברסיטת בר־אילן לומדים סטודנטים הבאים מבתים חילוניים, שאין מאחוריהם לימוד יסודי ותיכוני דתי; כיצד השפיע הצבר על האווירה הדתית באוניברסיטה. האם הם משנים את אורח חייהם?

תשובה: עצם העובדה שכאן בקמפוס, הם מתהלכים כשכיפה עמודה לראשם, אם כי אין זה אלא סימן חיצוני בלבד, מורה על שמשהו זז בהשקפותיהם ובהשקפתם היהודית. בהקשר זה מספר הנגיד לוקשטיין מקרה שנפגש עם שלושה סטודנטים יהודיים במסעדה בוואשינגטון שהסבו לשולחן, שלושתם חבושי כיפות־סרוגות. „חשבתי שלפני סטודנטים יהודיים שומרי מצוות. הנה הופתעתי ונדהמתי כאשר המלצרית ביקשו תפריט של מאכלי טריפה. כאשר שאלתים לפשר התנהגות מוזרה זו, — ענו לי הסטודנטים: „אנו נמצאים כאן בוואשינגטון כדי להיפגש עם ציר הקונגרס בנושא יהודי רוסיה. יהיה זה אפקטיבי ומועיל יותר להשפיע עליו, כשנופיע בפניו כיהודים נאמנים ושומרי מצוות". היוצא מדברינו, שהכיפה הסרוגה התחילה לסמן דבר מה ביהדות. בזה, כמובן, לא מתחילה היהדות. „סימנא מילתא" — נאמר אצלנו. אבל זה לא הכל. אנו הולכים גם „בתר טעמא ובתר סמא" — ובר־אילן יכולה לציין הישגים גם בכיוון זה".

יש מקרים רבים שסטודנטים הגיעו לבר־אילן חילוניים באורח חייהם, ולאחר 3—4 שנות לימוד בה חל שינוי בתפיסתם ובהתנהגותם היהודית־הדתית ואף השפיעו על בית הוריהם ועל כל המשפחה. יש ביניהם שהגיעו לדרגת היותם מרצים, באוניברסיטת בר־אילן עצמה. מובן, שאין לדבר על כך באופן כללי, טוטאלי, אבל הלא גם משיבת ואלוזין יצאו אפיקורסים. על כל פנים, דבר אחד מובטח: אלה שלומדים בבר־אילן לא יהיו עוד אנטי־דתיים כפי שזה שכיח באוניברסיטאות אחרות. וגם הבוגרים המסיימים, שלא יהיו דתיים, — לא יהיו עוד מהאי־דתיות שלהם ולא יהיו אפיקורסים לתיאבון ובוודאי לא להכעיס. תמיד תישאר בלבם, הכמיהה, הנקודה הדתית.

בבר־אילן, איננו רוצים ליצור אווירה של גיטו דתי. אנו נוהגים לפי שיטת בית הלל, ש„הכל נכנסים לתורה", ומנסים לשכנע את התלמידים שלאט לאט יכבשו למסלול של התנהגות דתית, ובמידה לא מבוטלה, מצליחים בכך. ספר בלבד אינו משפיע, אלא האדם והאווירה. יצרנו בקמפוס אווירה של דתיות, התהלכות בכיפות, תפילה בציבור בכל ערב ובוקר, שיעורי גמרא וולנטאריים, מלבד הלימוד בתכנית המחייבת, ממש — „והגית בו יומם ולילה". דבר רגיל הוא אצלנו, שבהודעה על הרצאה בכימיה למשל אנו משלבים תזכורת — „וזמן מנחה בשעה זו וזו".

הנה למשל בשלוחתנו בשמה — יש לנו תלמידים, בנים ובנות מ־11 קיבוצים שבסביבה. הם יושבים בכיתה, חבושים כיפות ולומדים גמרא בעיון רב. הם עושים זאת ברצונם הטוב ואיש אינו כופה עליהם. המרצים שלנו משפיעים ומשפיעים רושם. ברור שיותר קל ליהפך לבעל עבירה, מאשר להיות שומר מצוות. אבל הניסיון שלנו מעודד מאוד.

כיצד השפיעו המלחמות על הלימודים באוניברסיטה?

במשך עשרים שנות קיומה של אוניברסיטת בר־אילן — עברו על מדינת ישראל שלוש מלחמות קשות: מלחמת קדש ב־1956, מלחמת ששת הימים ב־1967 ולאחרונה מלחמת יום הכיפורים ב־1973, שבמלכן ובעיקר בשתיהן האחרונות, היו מרצים וסטודנטים רבים של בר־אילן, מגויסים ומהם אף נפלו במלחמות הללו. שאלתי את ד"ר לוקשטיין, כיצד השפיע הדבר, על מהלך החיים של האוניברסיטה, על תכניות הלימודים ועל אורח המחשבה של המרצים והתלמידים?

משיב הנגיד: אינני נביא בישראל בקביעות, ולא היתה לי ההזדמנות לעקוב אחרי הבעייה שעורה, מבחינה מחשבתית־פילוסופית. אבל ברור שהמלחמות השפיעו על ההשקפות הדתיות ועל הגישה לחיים, ולא מעטים תהו ושאלו מה פשר קיומנו ושאבדנו כאן בגולה זו? השינוי בדרך כלל הוא בכיוון של גיבוש ההכרה הדתית וביצורה. אולם בבחינה מעשית מכנית, גרמו המלחמות קשיים רבים למרצים ולסטודנטים כאחד. קודם כל היציאות התכופות למילואים והקריאה לכבבעים ולכוננות מתמדת ששבשו את הלימודים. אך יותר מזה: סטודנטים רבים שהלכו לצבא בריאים ושלמים נפצעו בקרבות והורו נכים ומוגבלים ביכולתם הפיזית. הנה למשל היינו צריכים לבנות מעלות ומשרים מיוחדים כדי לאפשר לסטודנטים נכים, משותקי רגליים, לנוע בעגלה שלהם ולהגיע לאולמי ההרצאות. יש זמנים לא מעטים קשיים מסגל המורים המרצים מגוייס למילואים, ואין צריך לומר סטודנטים, ומובן שעובדה זו משבשת ואף מאריכה את משך הלימודים.

אנשי צבא רבים לומדים באוניברסיטה

ועוד נקודה חשובה וראויה לציון — מוסיף ד"ר לוקשטיין. בשום אוניברסיטה אחרת בארץ, אין כ"כ הרבה אנשי צבא, כמו באוניברסיטה שלנו. אמר לי רב אלוף אחד, הלומד בבר־אילן: כאן מרגישים את עצמם אנשי הצבא כמו בבית. היחס הוא אדיב, הסגל המנהלי והמרצים כאחד, הולכים לקראת הקצין־הסטודנט בכל האפשר. בהקשר זה גילה ד"ר לוקשטיין שלקראת שנת הלימודים

(סוף בעמוד 9)

נגיד - נצר לבית חב"ד

הרב ד"ר יוסף חיים לוקשטיין נולד בי מוהליב שברוסיה, וגדל באווירה של חסידות לובאוביץ. בגיל 7 הובא לארה"ב עם עמו. (אביו כבר הגיע לשם לפני כן) ומאז נעוריו למד והתחנך רק בישיבות. קנה תורה בישיבת ר' יצחק אלחנן — הוסמך בה להוראה וכן קיבל סמיכה מרבנים גדולים אחרים.

בהיות כרסו כבר מלאה ש"ס ופוסקים, החל ללמוד בקולגים ובמכללות עד שקיבל דוקטורט בסוציולוגיה. במקביל קיבל תואר ד"ר בכבוד ב„ישיבה אוניברסיטי" שבה הוא מרצה, פעיל ומשפיע. עד מהרה נתמנה כרבו של בהכנ"ס העתיק (נולד בספר שנה) „קהלת ישורון", ושימש בו כ־50 שנה ברציפות. לרעייתו היא נכדתו של הרה"ז — הרה"ג ר' משה זבולון מר־גליות זצ"ל, הרב לוקשטיין הקים מוסד תורני על שמו, הלא הוא „ישיבת רמז"ם התורנית. לפני כחמש שנים מסר הרב לוקשטיין הכהונה המעשית של הרבנות ב„קהילת ישורון" לבנו יחזקאל, — נכד של הרמ"ז — ואילו הוא האב ר' יוסף חיים מסתפק עתה בתואר מכובד „רב ראשי" של בהכנ"ס. הרב לוקשטיין רואה את עצמו כצר לשושלת אדמו"רי־חב"ד הרבי הקודם ר' יוסף יצחק שניאורסון זצ"ל היה משגר אליו מכתבים — לשיב ר' יוסף חיים. אכן, אהבת התורה, אהבת ארץ־ישראל ואהבת ישראל — ברוח שושלת של חב"ד הן המאפיינות את עבודתו הרוחנית־הציבורית הנרחבת, עתירת־המעשים רבת־התפארת, של הרב ד"ר יוסף חיים לוקשטיין, נגידה של האוניברסיטה הדתית בר־אילן.

ד"ר זרח ורהפטיג
יו"ר הוועד המנהל של האוניברסיטה

בר־אילן - חממה למנהיגות דתית

מאת נ. נתיב

„אוניברסיטה דתית חייבת להיות מרכז לתורה ותעודה, חממה למנהיגות דתית בכל המובנים בארץ ובתפוצות. יעד זה ניתן להשיג על־ידי העמקת הלימוד והמחקר תוך שימת דגש על האספקט החינוכי" — אומר ד"ר זרח ורהפטיג יו"ר הוועד המנהל של אוניברסיטת בר־אילן, בנסותו להגדיר את יעודיה של אוניברסיטה דתית.

לדעת ד"ר ורהפטיג, על האוניברסיטה להשקיע כוחות אקדמאיים ורוחניים בעיצוב צעירים שיזכו לקראת קבלת משימות של מנהיגות דתית, לאומית ואף־מדינית. „אומנם, האוניברסיטה חייבת להיות פתוחה לכל וכתוצאה מכך לקבל סטודנטים שאינם עונים לדרישות אלה. אך מוטלת חובה לסנן מבין הציבור הגדול של הסטודנטים בעלי כושר וכשרונות ואותם יש לטפח בקפידה רבה".

ד"ר ורהפטיג מספר, שבארצות־הברית, ישנן אוניברסיטאות המהוות חממה למנהיגות מדינית. בר־אילן, צריכה, איפוא, להיות חממה ומרכז לגידול מנהיגים רוחניים־דתיים שינהיגו את היהדות הדתית ואף מנהיגים מדיניים.

„כמובן", מדגיש ד"ר ורהפטיג, „שמטרה כזו מושגת בטווח של שנים רבות ואפילו דור שלם. אך יש להתחיל לתת את הדעת ביסודיות על משימה כזו, שאת ניצניה אפשר לראות כבר בבר־אילן".

יעדים בתחום המחקר

בצד משימה זו של הכנת הנהגה רוחנית־דתית, יש למסור אקדמי יעדים בתחום הלימודי־מחקרי. „אין ספק", אומר ד"ר ורהפטיג, „שיש לשלב את שני הדברים הללו. זאת ועוד: אני רואה תפקיד חשוב לאוניברסיטה — עיצוב סטודנט דתי, על־ידי יצירת אווירה דתית באוניברסיטה. אסור לשכוח, שיש גם סטודנטים לא־דתיים בקמפוס המעוניינים להיות בסביבה דתית, כדי לקבל יותר יהדות וערכי מסורת. התנהגותו של הסטודנט הדתי היא שתקבע את מידת הצלחתה של האוניברסיטה לקרב בוגרים לא־דתיים למסורת וליהדות".

ומוסיף ד"ר ורהפטיג: כדי ליצור אוניברסיטה דתית, יש צורך בריכוז של מורים דתיים, בהכנת תוכניות לימודים מתאימה ובריכוזם של סטודנטים דתיים. אם דבר זה יצליח — הרי שהאוניברסיטה הופכת להיות המגדלור של היהדות הדתית.

שכן, מדגיש ד"ר ורהפטיג, הישיבות הן אוצר הרוח של היהדות הדתית, אך הן אינן עונות על הבעיות של היהדות האורטודוקסית המודרנית, ובעיקר אינן עונות על בעיות המדינה ומשימותיה. התפקיד זה יכולה למלא בהצלחה רבה אוניברסיטה דתית, וזאת, על־ידי גידולו של מדען דתי, כלכלן דתי, מנהיג מדיני דתי, עסקן דתי וכיו"ב. הצלחתה של אוניברסיטה נמדדת גם במידה שבה נטלו על עצמם, בוגריה, משימות והתפקידים החשובים בחיי המדינה.

התקוות התגשמו יותר — הציפיות נתמלאו פחות

שאלנו את ד"ר ורהפטיג כיצד הוא רואה את הישגיה של האוניברסיטה בראייה לאחור: האם נתמלאו תקוותיו? על כך השיב: „החלום של אוניברסיטת בר־אילן התגשם יותר מאשר קיוויתי מצד אחד ופחות מאשר ציפיתי מהצד האחר".

— במה התגשם החלום יותר מתקוותיו?

ד"ר ורהפטיג: „כשפנה אלי פרופסור פ. חורגין ז"ל ואמר שיש לו תוכנית נועזת לייסד אוניברסיטה דתית, בשום לא האמנתי שזה יצא לפועל. הסתכלתי בו בהשתוממות רבה ושאלתי את עצמי: איך הוא יוכל לקבל עליו את המשא הכבד הזה של בניית אוניברסיטה?... והנה האוניברסיטה קמה והיא מתפתחת בצעדי ענק.

„היא הפכה כבר לריכוז הגדול ביותר, של חוקרים־מדענים ומורים דתיים, בעולם היהודי; היא חלק מהמפה הרוחנית של עם ישראל. הדברים הגיעו לכך שהיא מהווה מוקד משיכה הטוב ביותר לנוער הדתי בתפוצות הגולה. ובכלל היא האוניברסיטה השנייה בגודלה בישראל. ובה הריכוז הגדול ביותר של סטודנטים דתיים".

— ובמה חלום בר־אילן התגשם פחות...

„בעובדה שהאוניברסיטה איננה המגדלור של היהדות הדתית, אך אני בטוח שהוא עולה על הדרך הנכונה המובילה ליעד זה, שכן אני עד להתפתחות חיובית מאוד, מדי שנה.

יעודה של בר־אילן לעתיד

— איך אתה רואה את ייעודה ועתידה של בר־אילן?

„אוניברסיטת בר־אילן, צריכה להיות תל־פיות. תל שפונים עליו מכל קצוי תבל ומחפשים אצלו את ההדרכה וההנהגה המתאימה.

„הייתי רוצה לראות ב„בר־אילן", מרכז־מחקר חשוב בעל השראה יהודית, חממה למנהיגות העתיד, הייתי רוצה שהאוניברסיטה תהיה מלאה על כל הפקולטות והחולקות שבה.

„זאת ועוד: הייתי רוצה שיקום בקמפוס בית ספר לרפואה. מבחינה אקדמית יכולה האוניברסיטה לפתוח בית־ספר כזה, אך עדיין נדרש אישור המוסדות המחליטים. אני רואה חשיבות רבה בחינוך ובגידול רופאים דתיים שבצד המדע הטהור יושם הדגש על לימוד המקצוע גם מהצד ההלכתי. יש בכך משום הוצאת התופעה של רופא בן תורה.

„חשיבות רבה אני מייחס להגדלתו ופיתוחו של המכון הגבוה לתלמוד — הקיים באוניברסיטה. השפעתו על ציבור הסטודנטים רבה ביותר וחשיבותו היא בשילוב של מדע וליבוד תורה בצניעות ובענוה אותה".

هكذا من الأصل

هكذا من الاصل

הצפה

פרופסור מנחם צבי קדרי

בר־אילן - מוסד אקדמי פתוח בעל השקפת עולם דתית

את פרופ' מנחם צבי קדרי, הפילולוג, המפורסם בספריו בתחביר העברי, מצאנו נינוח ורגוע כתמיד, על סף יציאתו מן התפקיד אותו מילא בשנים האחרונות כרקטור של אוניברסיטת בר־אילן.

„קבלתי את התפקיד כאתגר וכחובה ביודעי מראש שלא יהיה לי קל עמו. ואכן אני יוצא בהכרה שקשה להיות רקטור של בר־אילן. האוניברסיטה שלנו היא מוסד מתפתח, המרחיב את תחומיו כל העת, ודבר זה דורש תשומת לב מתמדת של הרקטור. זוהי גם אוניברסיטה דתית, בעלת מטרות מיוחדות — יש להקפיד על ביצוען ולבדוק אם אנחנו דבקים בהן. זוהי גם אוניברסיטה הפועלת בכוח אדם מצומצם, הן בתחום האקדמי והן בתחום המינהלי, שהנגיד שלה בחו"ל, שחסרים בה בכמה חוגים, נשיאים, כלומר, על כל אדם מוטלת עבודה אדמיניסטרטיבית רבה. אבל כאשר אני מסכם את מאזן שנותי ברקטורט — יש הרבה מה להראות.

בר־אילן הגיעה למצב של ביסוס ופיתוח אקדמי בכמה תחומים, לרמה טובה כללית, למסורת מחקרית, ואני יכול לומר בסיפוק שכל ההעמקה וההרחבה של השנים האחרונות נעשו בצורה זהירה. לא בנינו שום דבר בחיפזון, רק למען הרושם, אלא מתוך גידול אורגאני של יסודות קיימים.

בדוגמאות לא חסר. הנה למשל היתה לנו הפקולטה למדעי היהדות והרוח. הפרדנו בין השניים בשל ההתרחבות הרבה שנעשתה בכל תחום, והיום יש לנו פקולטה למדעי היהדות לחוד ופקולטה למדעי הרוח לחוד. גם הפקולטה למדעי החברה נעשתה עצמאית. בעבר היתה צמודה לשתי האחרות שהזכרתי. מגמה נוספת, שפנינו אליה במתכוון, היא הקמת מכוני מחקר — במקרים אחדים הפכנו אפילו פרוייקטים קיימים — למכון. כך למשל הוקם המכון לאיחזור מידע, המכון למילונאות, המכון לחקר פרשנות המקרא, המכון לחקר הסוציאולוגיה של עדות, המכון לחקר משפט פלילי משווה ועוד. מגמה שלישית שאני רואה בחיוב רב — הקמת היחידות ללימודים קדם־אקדמאיים, המחנות לנוער שוחר מדע בקייץ והקורסים לילדים מחוננים. הדגש אצלנו הוא לא רק על מדעי הטבע, אלא על יהדות, חברה ורוח. חשוב לנו מאוד שצעירים מוכשרים יפנו גם לתחומים אלה. מתימטיקאים או פיסיקאים לא חסרו מעולם בחוגים הדתיים, אבל חוקרי לשון מוכשרים, חוקרי תלמוד דתיים — אלה אינם רבים. אולי בעבודת האוניברסיטה עם הנוער — נכשיר כך חוקרים לעתיד".

*

שאלנו: לאחרונה התפרסמת בעתונות כמי שדוגל בביטול הבחינות במועד ב' וג' ובהכבדת העול על הסטודנטים כדי לשפר את הרמה האקדמית. מה כוונתך בצעדים אלה?

פרופ' קדרי: היום מצויים באוניברסיטאות תלמידים שאין מקומם כאן. אנשים אלה היו אולי עושים שירות טוב יותר לעצמם ולחברה לו למדו מקצועות טכניים, הוראה מקצועית או משתלמים בהשכלה תת־אוניברסיטאית, על־תיכונית. איני רואה טעם רב בכך שכאשר הם נכשלים פעם אחת בבחינות, ניתנת להם האפשרות להבחן שוב ושוב. הצעתי — לתת לסטודנט להיבחן פעם אחת בלבד, ולעומת זאת להרחיב ככל האפשר את השכלת הציבור במוסדות גבוהים, לא אוניברסיטאיים. מאחר שציבור הסטודנטים מתנגד להצעה — לא קיבלנו אותה. אשר להערמת קשיים על הרוצים להתקבל וצמצום מספר הלומדים — סיבה עיקרית לכך היא תקציבית. כל המוסדות האקדמאים סובלים מחוסר מימון. ועדת התכנון והתקצוב חייבת לאשר היום כל מכון חדש, כל חוג, כל מגמה. הנה למשל, לא קיבלנו אישור לייסד אצלנו השתלמות רופאים במדעי החי, הפסיכולוגיה והפיסיקה ואף לא להקים לימודים קדם־רפואיים על יסוד המחלקה למדעי החי, למרות שכל ההכנות נשלמו לשם כך. יש לי גם טענה כלפי הממונה על פיתוח אוניברסיטאות, שהרי בשנים האחרונות לא היו כלל התחלות בנייה בקמפוס מחוסר תקציב, וכל מה שנבנה הוא רק השלמות של מבנים מן השנים הקודמות. הבעיות התקציביות מוצאות אם כן ביטוי ברמות שונות — בפיתוח מחקר, בבנייה, בגידול מספר הסטודנטים, אבל כפי שהסברתי קודם לכן, בר־אילן מצליחה להתפתח יפה, על אף כל המגבלות".

*

שאלה: האם בתפקידך כרקטור יכולת להווכח אישית בכך שבר־אילן כאוניברסיטה משארת נאמנה למטרות מקימיה?

פרופ' קדרי: אני יכול לענות על כך בחיוב מלא. נכון, המסיבות השתנו. המציאות בארץ — אחרת. אבל מלכתחילה לא היתה כוונה להקים אוניברסיטה סגורה, רק לחוגים הדתיים. זו לא היתה צריכה להיות ישיבה או „גיטו" לציבור הדתי, אלא מוסד אקדמי פתוח בעל השקפת עולם דתית. אנחנו בודקים מדי שנה את עצמנו, האם הותרה הרצועה, האם לא פנינו לדרך ליברלית יתרה, אבל בסך הכל, אנחנו מצליחים לשמור על הכיוון הרצוי.

השר ד"ר יוסף בורג ויו"ר המועצה לידידי בר־אילן בעולם וחבר ועד הנאמנים

אוניברסיטת „בר־אילן" משמשת עדות חיה ליצירה רוחנית אשר פירותיה יהיו לתפארת. האתגר הוא כפול: יש להתקדם ולהצטיין בשטחי המדעים השונים, ויש לפתח את הייחוד היהודי הדתי ותרבותי של האוניברסיטה ברוח הערכים אשר הניעו את המייסדים להקים אותה.

לא תמיד קל למצוא את השביל בין דרישת החופש האקדמאי, לבין תביעת המסגרת הקיימת עבור המדען הדתי, ובוודאי לא קל לבנות את הגשר מהמדע אל שדה החינוך ואל המציאות החברתית בישראל.

גם מעבר לגבולות המדינה צריכה להיות מורגשת הדרך המיוחדת של האוניברסיטה בתוך היהודים ברחבי העולם.

ברכתי לצמיחה בכמות ולשרשיות באיכות.

*

השר מיכאל חזני יו"ר וועדת הכספים של האוניברסיטה

הציבור הדתי הלאומי מצפה מאוניברסיטת בר־אילן כמוסד דתי להשכלה גבוהה ומבוגריה: לחשל בתחום ההוראה והמחקר את הקשר ההדוק בין תורה ודעת, תורה ודרך ארץ במשמעותם הרחבה ביותר של מושגים אלה ובין אמונה למדע: לחנך ולעצב בקרב חניכיה הדתיים הדמות ואב הטיפוס של האינטלקטואל הדתי כאיש מוסר באורחות חייו הפרטיים והציבוריים. יודע תורה ומוקירה, ירא שמים ומוכתר במידות טובות, ועם זה נושר ידע אקדמאי רב וחשיבה מדעית מדוייקת, שידע מה להשיב בשפת הדור וישמש דוגמה מקרינה על סביבתו החילונית שמתגלים בה עיוותים מסוכנים והתנכרות למסורת ומורשת ערכי מוסר וחברה.

פרופסור שמואל שפרבר

האוניברסיטה נוטעת בלב תלמידיה הערכה ואהבה לתורה ולערכיה

שתי שאלות מפתח הפנינו אל הרקטור הנכנס של אוניברסיטה בר־אילן, שתיהן יעסיקו מעתה את המדען העומד מעתה להפנות לפחות חלק מתשומת לבו והרבה מזמנו אל הבעיות האקדמאיות והחברתיות־רוחניות של המוסד. הראשונה — כיצד הוא רואה עקרונית את תפקידו של רקטור באוניברסיטה בעלת הייחוד שבו מצטיינת בר־אילן. השניה — איזה תוכניות קונקרטיות הכין לקראת השנתיים הבאות בהן הוא עומד למלא את תפקידו.

עונה פרופ' שפרבר:

לשאלה הראשונה: רקטור עומד בראשי מערכת מוסדות אקדמיים באוניברסיטה, במסגרת זאת הוא נושא באחריות לרמה האקדמית, לפיתוח האקדמי ולניהול האקדמי של האוניברסיטה. מתפקידו לדאוג, בשיתוף עם גורמים אחרים, להצלחה מירבית של ההוראה המדעית והמקצועית וליצירת תנאים באותים להרחבת ולהעמקת המחקר המדעי. אחריות זאת היא מעמסה כבידה ביותר בכל אוניברסיטה. במקרה של אוניברסיטת בר־אילן, זהו מוסד בעל מטרות חינוכיות־אידאולוגיות מוגדרות ומוצהרות, מתווסף לתפקידי הרקטור גם חובת יצוג למופת של מטרות אלו וחובת שקידה על כך שהאוניברסיטה אמנם תנחה תלמידיה לקראת מטרות אלו ותטע בליבם הערכה ואהבה לתורה ולדרכיה.

לשאלה השניה: בשנתיים הקרובות אנסה למלא כמיטב יכולתי את תפקידי הרקטור בבר־אילן כפי שהגדרתי אותם בתשובה לשאלה הראשונה.

במיוחד כוונתי לפעול בתחומים הבאים:

א. צרוף לסגל האוניברסיטה של תלמידי חכמים אנשי מדע ידועי שם בתחום לימודי היהדות, וגם בכל התחומים האחרים שמקומם באוניברסיטה.

ב. עידוד קשר אישי בין המורים לבין התלמידים במיוחד תלמידי תואר שני ושלישי, ברוח המסורת היהודית של היחס בין רבי לתלמידיו.

ג. טיפוח סגל אקדמי המסור רובו ככולו לאוניברסיטת בר־אילן, לקידומה, למטרותיה ולתלמידיה. רצוי לצמצם למינימום הכרחי את מספר המרצים במשמרות חלקיות שעיקר עבודותיהם במוסד אחר.

ד. שיפור וחיזוק של לימודי היסוד בתנ"ך, תורה שבעל פה, מחשבת ישראל, תדי"ש. לימודים אלה הם חלק מיוחד של כלל תוכנית הלימודים באוניברסיטה. דבר זה חייב לבוא לידי ביטוי ביעילותם, באתגר שהם מהווים לתלמיד, ובהתיחסות התלמיד אליהם.

ד. הרחבתו ופתוחו של המכון לתה"ת ע"י האוניברסיטה, ודאגה לסידורים טכניים שיאפשרו ללומדים במכון ללמוד מקביל מקצוע לפי בחירתו באוניברסיטה.

ה. (נקודה זאת אינה מתיחסת ל„קו אקדמי" אבל אם אין קמח אין תור). זירוז הבניה בהתאם לתוכנית האב של האוניברסיטה. לצערנו הרבה אנשי סגל ברוב הפקולטאות טרם זכו למקום נאות לשבת בקמפוס האוניברסיטה. גם השטח העומד לרשות צרכי ההוראה ובמחקר מצומצם ביותר.

מגילת - היסוד

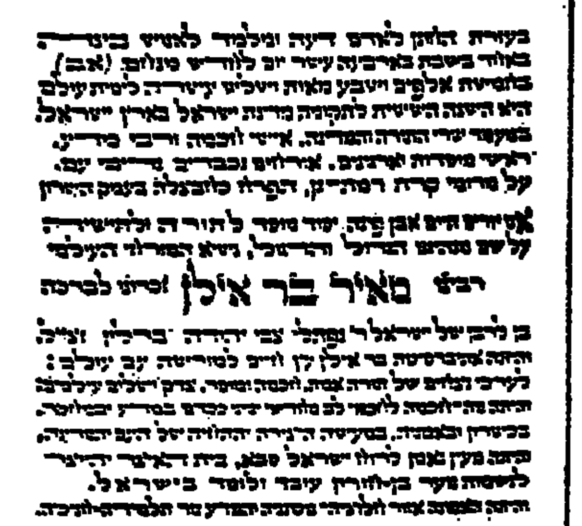

מגילת היסוד שהוטמנה בעת הנחת אבן הפינה לאוניברסיטה

פרופסור שאול ליברמן

חינוך לתורה ודאגה לישובו של עולם

מאת שאול מייזליש

פרופ' שאול ליברמן, מחלק את בין ניו־יורק לירושלים, שם וכאן, ה שמו לפניו כאחד מעמודי התווך של מת היהדות, ומראשי ונכבדי הפעילים בר־אילן.

לדעתו אוניברסיטת בר־אילן, כמוסד אק דתי גבוה, מחויבת המציאות. בלעדיה — תקנה לרשת החינוך הדתית, „כי באין מוסד גבוה לשאוף אליו — נפגעים המוסדות המ את התשתית: בתי"ס היסודיים התיכוניים הדתיים".

כשבקשנו מפרופ' ליברמן לבחון אם האוני סיטה מגשימה היעדים שהוצבו עם הקמתה, מדגיש קום־כל את האווירה הדתית שבה שהושגה. „זו אוניברסיטה ולא ישיבה, ולכן לדרוש אווירה של ישיבה. אבל אטמוספרה קיימת — וזהו הישג".

הייחוד של בר־אילן

את ייחודה של האוניברסיטה ניתן לבחון מתוך האנשים של ראשיה, „חבר הנאמנים כל העת על המודכה של העמקת הרמה המ בכפיפה אחת עם הגברת האווירה הדתית, פזה על צביון ואופי דתיים מובהקים".

ייחוד אחר שמוצא פרופ' ליברמן ב„בר־א הוא „קפיצת הדרך" שנעשתה למוסד. בדרך פתוחתו. בקריטריונים של מוסדות אקדמ 20 שנה הוא פרק זמן מיזערי, בו טרם מס אוניברסיטה לפתח „תעודת־זהות" משלה. ב„בר־אילן" נשברה הנוהה הזו. האוניבר הדתית הצליחה להתקדם בצעדי ענק, הן המדעית־טכנית, הן במשאביה הכלכליים, באווירתה החברתית־דתית. „סטודנט יכול ולהשיג ידע ככל שירצה. אבל את זאת להשיג בכל אוניברסיטה בעולם. רוח כזו, — יוכל להשיג רק ב„בר־אילן".

לדעת הפרופסור האקוקטיבה הרוחנית הלית של המוסד עושה עבודה עצומה בחשי בכך שהצליחה להקנות דפוסים קבועים ל ולמותר, כמתחייב מאוניברסיטה דתית. זו, יש לה פירות — רק תודות למסירות־ והשקידה בה היא נעשית" מציין פרופ' ל

כאן הוא מגלה, „שעם הקמתה של האו סיטה, לפני 20 שנה, לא האמנתי בקיומה. לא זו בלבד שהיא קיימת ועומדת, אלא הפ לקריה מדעית מפוארת. לעובדה זו חשיבות מה לגבי שוחרי־המדע בישראל, וביחוד שומרי־המצוות, כולל הללו מחו"ל — שמ ברסיטה מהווה עבורם „בית" האבן שואבת היהדות.

החשיבות המיוחדת מתגלמת, לדעתו, בכ שאנשים צעירים החלו להבין שבלי יסודות דת — הקשר לארץ יהיה רופף, מיסודות

— מעניקה האוניברסיטה הדתית.

פרופ' ליברמן גם ער לדילמה של מחזות רים לפני סטודנטים שאינם מקיימים תר מצוות. „זו שאלה של לבטים, שיש לה עליה" הוא אומר.

על המרכיב האנושי של האוניברסיטה אומר „יש אלמנט טוב של סטודנטים". שעוד להביא לקידום המוסד בזה ובהמשך כך יש להכיר תודה לראשי המוסד, ולסטו שלו". הוא מספר על מרצה שהיה נתון ב אישית, שחייבו אותו לעבור למקום מרוחק רות הקשיים הטכניים שהיו קשורים בבוא ניברסיטה, לא הסכים לוותר: „סטודנטים — יש רק בבר־אילן" אמר לפרופ' ליברמן.

אהרון מוסיף: „אני מסייר בהרבה מוסדו דמאיים. אם הפרופסור מרוצה — זה סימן סימן, לדבריו, שהסטודנטים רציניים ומבו ואינם באים להעביר זמנם לריק. לדעתו, צריכה „האוניברסיטה לדאוג לאיכות הס טים ולא לכמות". הוא קובע מדד, כאמצ שמירת הרמה, וזאת מהסיבה הפשוטה: דנטים המסיימים את המוסד, יהיו אלה על כתפיהם את הפצת התורה והמדע בקר ציבור הרחב בארץ ובעולם היהודי.

עוד מאפיין מיוחד במינו מוצא פרופ' בעובדה, שהתורמים — גם הם מגלים ע שימוש שנעשה בתרומותיהם... „בכל הש תורמים למוסד, ואפילו לא מתעניינים אם נוצל. כאן — תורמים, ומתעניינים אם באמת תרם לעיצוב דור של יודעי תורה

אין סתירה בין דת ומדע

לדעת פרופ' ליברמן אין סתירה בין הנ היסודיים המרכיבים את בר־אילן: דת „ככל שאתה מעמיק — אתה מוצא שאין מקדמת־דנא חיפשו אנשים דרכים להשת הטבע בצורת כישופים, לחשים, להכריח אלים לעשות את רצונם. לשעבד את הט לדעתם. למה שואף המדע? גם הוא שואף את הטבע לטובת בני־האדם, וכך כשאדם את הטבע לרצונו, הוא יכול להבין שב להביא חורבן על האנושות. וכבר אמר קארט: „האמונה אינה נגד השכל, אלא מן השכל". לכן אין סתירה. להיפך, יש את הדרך של חנוך הבנים לתורה מתוך ליישוב העולם. דווקא אנשי המדע הם בסופו של תהליך המחקר והעיון, למסקנ הגיע שלמה: סוף דבר — אלוקים ירא..." מסביב — הבל. ורק דרך אחת אמיתית האמונה הצרופה".

ובסיום אומר פרופסור ליברמן: „אנו בשעה גורלית למדינה, כשהרבה הכרעו נחות על כף המאזניים. לאוניברסיטה חשוב ומכריע לסייע למדינה להתגבר על לצאת מזה כשידה על העליונה".

פרופ' אהרן אנקר

דור חדש של משפטנים והם תלמידי חכמים

עשרים וארבעה עורכי דין חדשים מקבלים השנה את תעודותיהם בבית הספר למשפטים של אוניברסיטה בר־אילן בפעם הראשונה בתולדותיו, וארבעים תלמידים, בני המחזור השני — מסיימים בו את לימודיהם, אבל למרות גילו הצעיר הספיק בית הספר להוכיח שאין שני לו בייחודו — בעולם.

ההחלטה העקרונית לפתוח פקולטה למשפטים בבר־אילן עוררה לפני שנים אחדות מחאה גדולה מצד לשכת עורכי הדין. המצב במקצוע — רווי, אמרו. אבל, יוזמי הרעיון ידעו שאין בכוונתם „לייצר" עוד עשרות עורכי דין לשנה.

„בכוונתנו" הכריזו „ליצור דור חדש של **משפטנים דתיים, תלמידי חכמים שיהיו בקיאים במשפט העברי**, שיוכשרו למקצועם בשיטה מתודית חדשה המאפשרת התמודדות עם המקרות תוך יכולת יצירת קו מחשבה משפטי חדש, **ושישנו את האווירה ואת הרכב האוכלוסיה, בבתי המשפט בארץ**".

האם הוגשמו המטרות? האם צעד ביה"ס החדש למשפטים בעקבותיהן?

פרופ' אהרן אנקר, העומד בראש בית הספר למשפטים ובין האחראים לעיצובו בוחר לענות על שאלתנו בסיפור מעשה שהיה באחד מבוגריו:

„אחד ממסיימי המחזור הראשון שלנו פנה לעשות תואר שני במוסד אקדמי אחר בארץ כאשר בבר־אילן עדיין לא התאפשר הדבר, וכעבור זמן קצר נתמנה שם לאסיסטנט. הוא שאל: למה דווקא אני? וענו לו: האחרים כשהם עושים עבודה סמינריונית נותנים סקירה של המקורות המשפטיים — אתה, **מתמודד עם המקורות**. בשבילי מדגיש פרופ' אנקר „זהו סיפור מרשים של הצלחה. מלכתחילה הבטחנו ללמד משפטים בדרך שתוכיח כי מקור ואסמכתא אינם חומר לציטוט בפסק דין או במשא ומתן שבין הפרקליטים, אלא דבר חי שיכול להפרות את המחשבה ולעודד ליצירת רעיונות חדשים. זה היה הדבר הראשון שרצינו לעשות — לחנך עורכי דין מעולים בעלי גישה משפטית מקורית, הן במשפט העברי והן במשפט הכללי".

אבל אם בעלי מקצוע מעולים יכולים להתחנך בכל מוסד אקדמי למשפטים בעולם הרי בבר אילן נעשית עבודת יצירה מסוג מיוחד:

„לקחנו, לפני כמה שנים, כעשרים צעירים וצעירות דתיים" אומר פרופ' אנקר „והכנו אותם לתפיסת מקומות בחברת המשפטנים ובתי המשפט בישראל. אני זוכר כיצד אמר פעם שר בממשלה: אם תוכלו להפוך כמה עשרות תלמידי ישיבה ל„בני־אדם" — תעשו שירות גדול. „בני אדם" — היינו מתוך רקעם המצומצם בקהילה הדתית הקטנה — אל תפקיד מלא ומוצלח בחברה הכללית. וזאת עשינו. הרחבנו ההישגים של צעירים דתיים מוכשרים וכיום יש לנו כבר עורכי דין בוגרי בר־אילן במשרות ממשלתיות, בחברות בין־לאומיות; יש סטאג'רים בבית הדין העליון, בבית הדין לעבודה ואצל עורכי דין פרטיים מהמפורסמים בארץ".

שאלנו: האם חל חלוץ זה יצליח בעתיד לשנות את מערכת היחסים בין בתי הדין הרבניים לבין בית המשפט הכללי? האם יוכלו להטות את הכל לטובת המשפט העברי?

פרופ' אנקר: „אני מפריד בבירור בין המשפט העברי לבין דיני אישות ומשפחה. כשאנו מלמדים דיני שומרים, נזיקין, ממונות, הרי אלה אינם חלים היום למעשה, וגם הציבור הדתי פונה בהם למשפט המדינה ולא לדין תורה. אפילו אם יפנה אדם במשפט ממונות לדין תורה, לא יפסקו לו דין אלא יסתפקו בפשרה. הסיבה היא פשוטה — החוק היום־יומי של המשפט העברי חדל להתפתח מזה מאתיים וחמישים שנה. מאז האמנציפציה. היום, אם מעוניינים להחיותו, צריך להתחיל לעבוד עליו ולפתח אותו בעבודה מחקרית יסודית — גם זאת אחת ממטרות ביה"ס למשפטים בבר־אילן.

אשר לדיני אישות — הרי אלו נושא למאבק ציבורי ולא רק משפטי טהור. הפקולטה, כפקולטה, אינה נוקטת עמדה. לכל מורה — דעה משלו. מה כן אנחנו משתדלים לעשות? ללמד דיני אישות היטב, כדי שמבר־אילן יצאו עורכי הדין המומחים ב„הא הידיעה" לדיני אישות בארץ. הקדשנו לכך מאמצים ניכרים שכן ברור לנו כי בוגרינו יאלצו להתמודד בתחום דיני האישות בבתי המשפט הישראליים. אבל לא רק בטיעון המשפטי — ישנו תפיסות חיים. לפי מיטב הכרתי תפקידו של עורך דין, לא רק לטעון לעמדה מסויימת אלא ליצור דפוסי חיים. בעיני, הפקולטה בבר־אילן היא חלק מן הפתרון לחיים בצוותא של חילוניים ודתיים בישראל. אם משפטנינו ילמדו למצוא פתרונות לא־קיצוניים, ברוח המשפט העברי, שימנעו עימות חריף בבית המשפט, אם יצליחו לתפוס עמדות חשובות בחברה — הרי שמלאנו את ייעודנו".

המומחים הגדולים למשפט העברי

שאלנו: וכיצד תוכל בר־אילן להדביק פיגור של מאתיים וחמישים שנה במשפט העברי (פרט לדיני אישות) כמוסד אקדמי ולא כבית דין של פוסקי הלכה?

„ודאי שאין לעשות ביום אחד מה שלא נעשה במאות שנים" — עונה פרופ' אנקר. „**אולם, אצלנו נמצאים שני המומחים הגדולים ביותר בעולם למשפט העברי: פרופ' מנחם אילון ו־פרופ' שלום אלבק.** אין עוד ביה"ס למשפטים שבו יכול תלמיד לשמוע ולקלוט משניהם. נוסף על כך אנחנו דורשים מכל סטודנט חמש עשרה שעות לימודי חובה במשפט עברי. חידשנו שלושה מקצועות שאין בפקולטות למשפטים אחרות בארץ: דיני עונשין במשפט העברי, דיני חוזים במשפט העברי והחל מן השנה הבאה: דיני ראיות במשפט העברי. אצלנו חייב כל תלמיד במינימום של שלושה מקצועות משפטיים ביניהם נזיקין וקניין. כלומר, פי שלושה או ארבעה מאשר בכל פקולטה אחרת למשפטים בארץ או בעולם. זוהי חשיפה עצומה של אדם צעיר למשפט העברי. בעיני עובדה זו כשלעצמה היא כבר הישג וצעד קדימה בפיתוחו לעתיד של המשפט העברי. באיזו מידה יצליחו בוגרינו ליישם את ידיעותיהם אלה בבתי המשפט הכלליים במדינה — זה עניין לכשרונם ויוזמתם האישית.

אבל בצד המאמץ החינוכי התדרנו גם בעבודה מחקרית. בין בוגרינו, מצוי כבר דוקטורנט ראשון, העובד, לאחר קבלת אישור מיוחד, על פיתוח דיני עונשין במשפט העברי. דוקטורנט שני, שכמו הראשון גם הוא תלמיד ישיבה ובוגר שסיים בהצטיינות את הלימודים, רכש כבר תואר מ.א. בתלמוד, במקום אחר. בפני אנשים כאלה פתוחים למחקר תחומים כמו המשפט המסחרי, ממונות, קניין, חוזים. בכל אלה היתה ספרות ענפה של שו"ת עד לפני מאתיים וחמישים שנה. הם יוכלו לפתח מושגים, לעקוב אחר התפתחויות, להציע דרכים להתאים החוק העברי למצבים של ימינו — ממש כפי שנעשה הדבר בתחומי איסור והיתר, של תפילה, חגים, אישות וכדו'. בתחומים בהם המשיכו היהודים לפנות בשאלות למורי ההלכה, כאשר התעוררו בעיות חדשות שאילצו למצוא פתרון. יהודי לא יכול היה לומר — מילא, אז לא אשמור שבת, אם המציאות החדשה מונעת זאת. הוא פנה לרב. אבל בענייני מסחר החליטו לקחת את הסכסוכים והבעיות לבתי הדין האזרחיים ולא לרב. ובכן, תקומה לא תבוא למשפט העברי אלא אם יתחילו שוב לפנות בשאלות אל הרבנים, ואותם רבנים שיפנו אליהם יסכימו לשפוט ולא רק לעשות פשרות. אולי, בעקבות מאמץ אקדמי עקבי של מחקר וחשיבה בחוק העברי, כאשר גם הרבנים יתחילו לקרוא חידושים מחקריים אלה, שיתפתחו בפקולטה למשפטים שלנו — תחול תזוזה".

בחירת המיטב בלבד

כרגע, מכשיר ביה"ס למשפטים של בר־אילן רק לתואר הראשון. בעוד כשנתיים, כאשר יזקוף לזכותו כבר שלושה מחזורים — יתחיל להכשיר גם למ.א. ופרופ' אנקר לא נראה מודאג מעתידם המקצועי של בוגריו. מדיניות קבלת התלמידים ללימוד משפטים בבר־אילן גורסת בחירת המיטב בלבד. השנה למשל נתקבלו כחמישים סטודנטים חדשים מתוך קרוב לארבע מאות פניות. מצד אחר עוד לא ראינו עורך דין מובטל, — הוא מעיר באירוניה, ואילו במוסדות הממשלה מאויישות הרבה מאוד משרות ע"י אנשים חסרי השכלה משפטית, שעה שמוטב שימלאו אותן משפטנים ועורכי דין. כלומר — האפשרויות ניכרות, היעדים ברורים, ואם תוך עשרים, שלושים שנה יקום דור חדש של משפטים תלמידי חכמים משורות בר־אילן, אולי נזכה לשינוי באווירה הציבורית ובגישה המשפטית של מדינת ישראל, בכיוון של חזרה אל המקורות.

בספריה של הפקולטה למשפטים — אחת הספריות הגדולות בתחום זה בעולם

...תיהו אדלר
...הל הכללי של האוניברסיטה

...סימן גידול ופיתוח

מאת נ. אבי־אריה

...ר מתתיהו אדלר — הוא המנכ״ל ...ק ביותר במוסדות להשכלה גבוהה ...אל. 13 שנה הוא נושא על שכמו ...תטל הכבד של ניהול האוניברסיטה. ...מיות רבות, ביסודיות ובמחשבה ל... ארוך הוא מרחיב ומפתח את הקמ... הבר־אילני. והמספרים מדברים בעד ...ם: 2,500 ממ״ר שטח בנוי בשנת (שנת היווסדה של האוניברסיטה) ...ו ב-60 אלף ממ״ר.

...אדלר נאלץ גם לא אחת לעסוק בענייני ...ובדרך כלל ממלאים נשיאי האוניברסי..., וזאת בשל העדרה של משרת הנשיא ...אילן. כך למשל מוטלה עליו משימת ...כספים לאוניברסיטה, וזאת על־ידי מגע ...ם עם מנהלי המשרדים בחו״ל, על־ידי ...ת התרומות של ידידי האוניברסיטה ב... העולם, וכן עשרות פגישות, הרצאות ...ות אחרות בארץ ובחוץ־לארץ.

...אילן זכתה באחרונה לשבחים רבים על ניהול המוסד, על־ידי אנשי משרד ה... האוצר להשכלה גבוהה. הללו ציינו ...שבה שבבר־אילן ישנה פרופורציה ...ביותר בין הסגל האקדמי המונה 802 — לבין הסגל המינהלי המונה 608 ...ם. בעוד שבבר־אילן יש מרצה אחד על כל 9 סטודנטים, היחס באוניברסי... אחרות גבוה יותר וממילא כרוך בהוצ...הלות יותר.

...עבודה זו אינה מקלה על קשייה ...יבים של בר־אילן, על בעיותיה של ...רסיטה בתחום זה אומר מר אדלר: ...הלימודים תשל״ה, לא היתה דומה ...תה. מדינת ישראל, עם ישראל והעולם ...עברו תמורות. המצב הכלכלי בארץ ...ה החומר והמצב הרוחני בארץ חייב ...ת מחודשת תוך התמודדות עם בעיות ...ב ובעיות השעה. מצבנו הפוליטי ביש... ובעולם הטיל משנה חובה על שכם ...ות להשכלה גבוהה בכלל, ועל בר־אילן, ...ת הבשורה של המדע והיהדות, בפרט; ...הערכות אשר אין להם אח ורע.

...עקבות המצב הכלכלי הקשה, מוסיף מר ...עבדה האוניברסיטה תכנית קיצוצים ...ים, אשר גרסה תקציבים צנועים המת... לצרכים ללא בזבוז ראוותני. קיצצנו ...ת וסעיפי תקציב שונים, ועל העובדים ...עצמם נוסף, תוך מגמה לצמצם בתוספת ...ים, עד כמה שאפשר".

...רות מצב זה, מדגיש מר אדלר, הצליחה ...רסיטה לאזן את תקציבה מבלי להכנס ...ות. וזאת, בעקבות הגדלת השתתפות ...זה בתקציב וכן הגדלת השתתפותם של ...תומכי האוניברסיטה בארץ ובעולם.

התרחב מעגל הידידים

...אדלר מגלה, כי שיעור התרומות בשנה ...ף המצב הכלכלי הקשה, עלה בכמאה ...קירוב, בהשוואה לשנים הקודמות. ה... הסבר בעובדה שארגון ידידי האוניברסי...שראל התרחב השנה והסתמכה גם מגמה ...ת מעורבותם של אנשי המסחר והכלכלה ...ל, תוך הגדלת תמיכתם ותרומותיהם.

...חס לנושא פיתוח האוניברסיטה השנה, ...מר אדלר: „תנופת הפיתוח של האוני...ה נעצרה בעקבות צווי־ההקפאה הממ...ם על הבנייה הציבורית ועקב קיצוץ ...ות לצרכי בנייה. חרף זאת לא הוקפאה ...ז הפיתוח של הקמפוס ונוסף לתוכניות ..., בוצעו והושלמו פרוייקטים רבים. ל...ה, שוחררו 70 דונם קרקע חקלאית, ...ה בנייה והרחבת הקמפוס. עיבוד תוכ...ת הכוללת את השטחים החדשים נמצא ...

...אדלר מוסיף, כי בימים אלה הולך ד... בניין מעבדות מחקר למחלקה לפיזיקה.

הבניין בן שבע הקומות בשטח של כ־6000 מטר מרובעים, מצוייד במערכות ודיהוט ל־מעבדות מהחדישים מסוגם בעולם. הוצאות הבנייה יסתכמו ב־14 מיליון לירות. בשלבי בנייה מתקדמים נמצא גם בניין מעונות־סטודנטים נוסף (בשנה החולפת הושלם בניין דומה) הכולל 75 חדר, וכן ארבעה בניינים לכיתות על שטח של כ־2000 ממ״ר, המשמשים ככיתות לימוד ובחלקם חדרי עבודה למרצים ולחוקרים.

130 מיליון ל״י — התקציב השנתי

תקציבה של האוניברסיטה לשנת תשל״ו יגיע ל־130 מיליון לירות. כשבעיית איזונו של התקציב תטריד גם השנה את מנכ״ל האוני־

ברסיטה. בשנת תשל״ה אושר תקציב של 85 מיליון לירות. הגידול בתקציב לשנת תשל״ו מוסבר עקב העלייה התלולה בשכר עבודה ומשכורות וכן בגלל מדיניותה הכלכלית של הממשלה.

מר אדלר רואה באוניברסיטה „דתית בישראל" מוקד משיכה למדענים יהודים דתיים מכל רחבי העולם. זאת בצד ייעודה כמעצבת דור חדש של צעירים בעלי ערכים לאומיים־דתיים האמורים למלא משימות חשובות בתחום המדע, ההנהגה, הכלכלה והטכנולוגיה בישראל. תשומת לב מיוחדת מפנה מנכ״ל האוניברסיטה לשמירה על הצביון הדתי ברחבי הקמפוס.

„לצורך זה", מדגיש מר אדלר, „מינתה האוניברסיטה השנה רב העוסק בהדרכתם הרוחנית של הסטודנטים בקמפוס. הרב ישראל הס, הממלא תפקיד זה דואג להעמקת התודעה היהודית ע״י הרצאות, מתן שיעורים ועריכת חוגים. במקביל עוסק הרב בהטבעת צביון דתי לשבתות ולחגי ישראל בקמפוס. פעילות זו של רב הקמפוס, המתגורר באוניברסיטה ומקדיש את כל זמנו לפעולות תורניות — נתנה תנופה רבה לשיפור צביונה הרוחני של האוניברסיטה".

מכוני המחקר בעיר העתיקה

דבר נוסף הראוי לציון הוא — פעילותם של מכוני המחקר של האוניברסיטה בעיר־העתיקה. „האוניברסיטה אימצה את החלטתה הקודמת להקים מכוני מחקר ופעילות חברתית תרבותית ברובע היהודי שבעיר העתיקה בירושלים. המכונים ממוקמים במבנה היסטורי מתחם הקרוי „הקדש בית־אל", הבניין כולל 4 קומות וגג תצפית המשקיף אל הכותל המערבי והר הבית. הפעילויות של המכון עוסקות בשני תחומים עיקריים: מחקרים אקדמיים הקשורים בירושלים ובתרשבי המדינה ופעילות חברתית עניפה ברוחה של בר־אילן ובדרך גישתה ותפיסתה המיוחדת.

התוספת הישיבתית לקמפוס האוניברסיטאי

*

פרופסור יצחק ד. גילת
והרב שלמה דיכובסקי
על המכון לתורה
שליד האוניברסיטה

*

הנטיה לחרשנות בהקמת מסגרת אקדמאית הינה מתכונות האופי המובהקות של בר-אילן. כל כולה מוסד שהוא חידוש — אוניברסיטה דתית. בכך אולי ההסבר למעשה שנעשה בה לפני שלש שנים כאשר הוקם המכון הגבוה לתלמוד תורה שהוא מעין ישיבה אוניברסיטאית. אמנם עם הקמתו עורר ה„יצור" החדש הסתייגויות. חוגי הרבנים והישיבות בארץ חששו שמדובר ב„ישיבה-יוניברסיטי" נוסח אמריקה שתתיימר להסמיך דיינים ומורי-הלכה — אף שהמציאות בשטח, די בה כדי להפיג כל חשש.

*

המכון הגבוה לתורה הוכיח את ייחודו במטרותיו, שדבר אין להן עם הכשרת רבנים, ובשיטת הלימוד והחיים שבו. אברכיו, שהם גם סטודנטים, נחשבים היום לשאור שבעיסה האוניברסיטאית ויש הרואים בהם כבר עתה את ניצני המנהיגות הציבורית, הדתית והאינטלקטואלית לעתיד. במיפגש שערכנו עם שניים מן האחראים לדמותו של המכון, הרב שלמה דיכובסקי ופרופ׳ יצחק דוב גילת, ניסינו לברר את מהויות היסוד ודרכי ההתפתחות של צורת הלימוד החדשה. הרב דיכובסקי הוא תלמיד ישיבות מובהק. דרכו עברה מן „הישוב החדש" לישיבת „חברון", ל„כולל הרב אונטרמן" ועד לתפקידיו כר״מ בישיבות כרם ביבנה ושעלבים. לצידו נמצא ר״מ נוסף מכרם ביבנה לשעבר, הרב אהרן כץ. ואילו פרופ׳ גילת, שהוא תלמודיסט מובהק, מייצג את האוניברסיטה במכון.

מדוע הוקם המכון?

שאלה: מדוע הוקם המכון הגבוה לתורה?

פרופ׳ גילת: הייתי אומר שיעודו לאפשר לבני ישיבות הרוצים גם בהשכלה אקדמאית להמשיך ללמוד תורה בדרך הלימוד הישיבתית, באווירה ישיבתית, בלי שייאלצו לנתק את עצמם מעולם התורה. במכון לומדים כמו בישיבה — שיעורים, סדרים, חברותות.

הרב דיכובסקי: המציאות הוכיחה שחלק מבוגרי ישיבות ה„הסדר" מגיע לאוניברסיטאות ולא חוזר לישיבות. הקמת המכון הגבוה לתורה נתנה אם כן אפשרות יחידה לבחורים אלה לא להינתק מן האווירה הרוחנית שבה גדלו, גם בזמן שהם סטודנטים. רצינו למנוע מהם את הצורך לעבור שינוי ערכי ושינוי בצורת החיים. אין לתלמידי המכון כל יומרות לעסוק בתחום הרבני. כוונתם היא ללימוד „תורה לשמה" בלבד.

פרופ׳ גילת: על היחסים בין המכון לאוניברסיטה אפשר ללמוד מהרבה דברים. ראשית — המכון נמצא מחוץ לקמפוס. על גבעה נפרדת הקמנו בניין ללימודי תורה המוקדש כולו למכון. הסטודנטים מתחילים את יומם במקום זה ועד הצהריים מקדישים את עצמם ללימודים ישיבתיים. רק אחה״צ הם עוברים לאוניברסיטה לשמוע הרצאות ולהשתתף במעבדות. צריך להבין שזהו מאמץ אינטלקטואלי גדול. צעירים אלה עוסקים בלימוד משמונה בבוקר עד שעות הערב המאוחרות. חלקם גם בעלי משפחה שויתרו על אפשרות להתפרנס בצד הלימודים. ברור שסוג התלמידים הלומד כאן מייצג אופי אחר מאשר זה של בן ישיבה רגיל או סטודנט רגיל. בן המכון ממזג באורח חייו ובהלך מחשבתו, לדעתו, את הטוב שבשניים.

שאלה: האם רבים פונים ללימודים במכון לתורה?

הרב דיכובסקי: בשנה הראשונה היו לנו כארבעה עשר תלמידים. השנה שהיא שנת פעילותו השלישית — יש כבר כמה עשרות. אין ספק שהדרישה תגדל ככל שהמוסד יתבסס בתודעת התלמידים אבל אנחנו נאלץ לשמור על מספרים קטנים. תלמידי המכון הם „כוללניקים". סדר־יומם לא מאפשר עבודה — את המילגות לקיום נותנת האוניברסיטה, ממילא אי־אפשר להרחיב את המסגרת.

פרופ׳ גילת: אנחנו עדיין בשלבי בראשית. האוניברסיטה לא בנויה במסגרת המתאימה לישיבה. זה יוצר לפעמים קשיים. תלמידי המכון חייבים לשהות בו מן הבוקר עד הצהריים — כלומר עליהם לבנות תוכנית לימודים אוניברסיטאית על קורסים המתקיימים רק אחה״צ ובערב. לא תמיד זה ניתן. הגישה הכללית היא שהמכון לא מתאים לרבים אלא לנבחרים. — עבור נבחרים אלה יעשה מאמץ אקדמי ותקציבי תוך אמונה שבכך האוניברסיטה לא רק נותנת — אלא גם מקבלת. הציפיות הן להיבנות מן המכון לתורה מבחינה רוחנית. הבחורים שהם גם בוגרים בגיל וגם בהשקפת עולמם הדתית יתרמו ללא ספק לאווירה הכללית של הקמפוס, וככל שיתערו בו יותר — כן תגדל השפעתם.

הרב דיכובסקי: אנחנו מקפידים שהמתקבלים למכון הם כבר בוגרי ארבע או חמש שנים של ישיבות גדולות. השנה ערכנו נסיון חדש בקבלת קבוצה קטנה של תלמידים מצטיינים בוגרי ישיבות תיכוניות, גם אלה לומדים במכון תורה לשמה.

פרופ׳ גילת: הדגש הוא על גמרא בנוסח הישיבה ולא הדרך הלימודית של המחלקה לתלמוד.

עלית של אקדמאים בני תורה

שאלה: האם כבר הכוונה לאפשר לימוד תורה לשמה גם לסטודנטים — אין ליחמי המכון כל ייחוד מעשי?

פרופ׳ גילת: אין ספק שיש לנו תקוות, אם לא ייעדים מוצהרים. היינו רוצים לייצר, או לסייע ביצירת עילית של אקדמאים בני תורה, מעין מנהיגות חדשה ומשכילה לציבור הדתי בארץ ובתפוצות. לעומת הסטודנטים הרגילים בבר-אילן, שדתיותם מתבטאת בשמירת מצוות, במכון משתלמים סטודנטים תלמידי חכמים ולומדי תורה — וזה העיקר. יש להדגיש שוב, שאין המדובר במנהיגות „רבנית" — לא אליה שואף המכון — המדובר במנהיגות ציבורית דתית בלבד.

שאלה: מהו משך הלימודים?

הרב דיכובסקי: עקרונית לא קבענו מגבלה של זמן. בחור שרוצה ללמוד גם לתואר שני — יכול להמשיך במכון, ואולי גם עד לקבלת דוקטורט.

פרופ׳ גילת: בינתיים, הרוב מסיימים עם קבלת תואר ב.א.

שאלה: האם תלמידים במכון מוכים בפטור או בדחיית שרות בצה״ל?

הרב דיכובסקי: אין כל קשר בין המכון הגבוה לתורה ובין שלטונות צה״ל. אנחנו מקבלים סטודנטים תקבל כל תלמיד מכל ישיבה גבוהה, אם כי הרוב הם יוצאי ישיבות ההסדר.

פרופ׳ גילת: השנה, למשל, לומדים אצלנו תלמידים מישיבות מיר, מרכז הרב, סלז, כנסת חזקיהו, בית התלמוד ועוד.

שאלה: האם המסכתות הנלמדות בבר־אילן הן המשך ישיר למסכתות שלמדו תלמידים אלה בישיבות מוצאם?

פרופ׳ גילת: אנחנו רואים חשיבות בלימוד מסכתות שיש להן אקטואליות הילכתית כגון שבת, פסחים, ראש השנה, ולא, למשל, סדר נזיקין הנהוג בישיבות משום שהוא מפתח את החשיבה. כלומר, גם בלמדם אצלנו גמרא בנוסח הישיבתי אנחנו רוצים להעשיר את אוצר ידיעותיהם בהלכה. בכוונתנו לתת גם קורס מעמיק בהלכות אישות ויהודיה של המשפחה היהודית.

שאלה: האם חלק יש לתלמידים עצמם בדרכו של המכון או בהשפעה על רוח האוניברסיטה, כפי שמצופה בכוונת מייסדיו?

פרופ׳ גילת: במידה מסויימת עצם הקמת המכון היא פרי יוזמת התלמידים. לפני ארבע שנים פנו יוצאי ישיבות אל הנהלת האוניברסיטה בבקשה לאפשר להם לימוד גמרא. אלא שבקשה זו התגשמה רק לאחר שוועד הנאמנים ובראשו אנשים כג׳יסלזון, ד״ר ורהפטיג ופרופ׳ ליברמן אישרו הקמת מכון ומוסדות האוניברסיטה והרקטור נענו וביצעוה.

הרב דיכובסקי: אשר להשפעה הרוחנית, צריך לקחת בחשבון שמספר תלמידי המכון ביחס לכלל הסטודנטים הוא זעיר. למרות זאת, בבחירות האחרונות נבחרו תלמידים משלנו לוועדי הסטודנטים ויש להם כבר השפעה ניכרת באגודת הסטודנטים. דובר גם על שילובם בפעילות שבתית בפנימיות, אבל עיקר השפעה היא בעצם הידיעה שיש מכון לתורה באוניברסיטה, ובדוגמא האישית של תלמידי המכון.

פרופ׳ גילת: באותה קומה בפנימיות שבה גרים תלמידים המכון — יש אווירה והתנהגות אחרים מאשר ביתר הקומות. ידוע שתלמידינו מתייצבים תמיד לתפילה ומקפידים על קלה כחמורה — זה משפיע.

שאלה: לאיזה כיוון התפתח או מסרבל להתרחב המכון הגבוה להורה?

פרופ׳ גילת: הייתי רואה התפתחות במספר מסלולים: א) הרחבה כמותית של המסגרת הקיימת ע״י תוספת תלמידים; ב) טיפוח בעלי כשרונות תורניים לתפקידים ציבוריים — לאו דוקא רבניים, אולי נכוון בעתיד את תלמידינו הן בהשכלתם הכללית והן בבחירת מקצוע הלימוד שלהם לעבר תכנים וכשרים שיתאימו למנהיגות. אין ספק שתרומה איכותית למנהיגות הציבור הדתי בעתיד — תקרב את אוניברסיטה בר-אילן אל הגשמת אחד מייעדי היסוד של קיומה.

בעת השיעור של ראש ה„כולל"

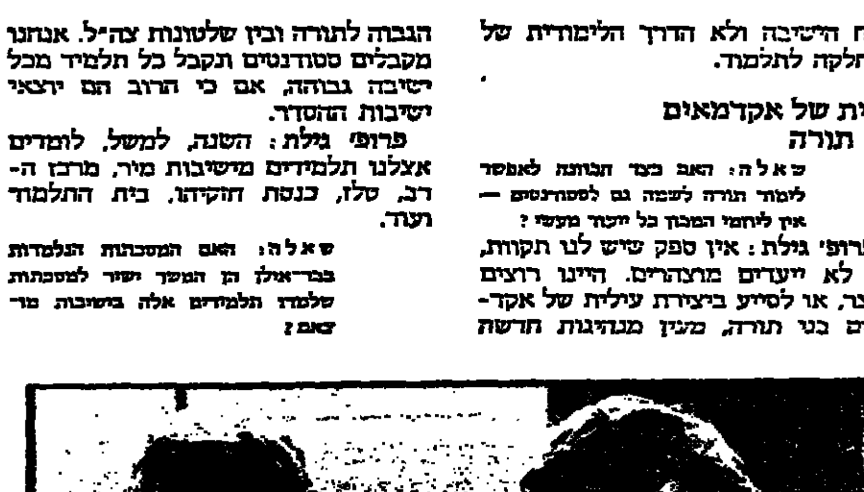

מתעמקים בסוגיא תלמודית

...אוניברסיטה עם „תפילין בראש..."

(סוף מעמוד 7)

...הפתח האוניברסיטה מכון ליחסי ישראל־...עולם של ח״כ משה דיין.

...כם כללי אפשר לומר שמבחינה דתית, ...המלחמות בביזיון חובי דווקא, הבל ...הרבנים אינם מודעים לעובדה זו, אינם ...אותה ומאחרים את המועד — קובע בצער ...ל בר־אילן.

...אוניברסיטה הדתית, ממשיך הרב לוקשטיין, ...עצמה מתמיין בינלאומים בקריות המדע ...ובעולם. בוגריה כבר משמשים פרופסורים ...אוניברסיטאות בארה״ב וגם מכון וייצמן ...ת מעדיף סטודנטים שקיבלו את תאריהם ...ם בבר־אילן. במיוחד גאה הנגיד על בית־...סוציאלי של האוניברסיטה ועל הפקולטה ...ים שהוא יזם את הקמתה ויסודה למרות ...ושפיקה מצד גורמים שונים. כיום מבס...לם את הישגיה של פקולטה זו ומעריכים ...ינוך והידע של בוגריה. אחד מהם, הוא ...של ראש הפקולטה למשפטים באוניבר...ל־אביב, אחר העושה את הדוקטוראט שלו ...טיסת קולומביה שבארה״ב — כמו הולך ...בקמפוס שם בעקבות עבודתו המשפטית ...שפרסם ושזכתה לשבחים רבים מצד סגל ...רים והסטודנטים כאחד.

...אוניברסיטת בר־אילן, למרות היותה בת ...ד, יכולה כבר להשוות עם כל אוניברסיטה ...ארץ או בעולם.

...התורני — נכס גדול

...גדול, ברכושה הרוחני הרב של בר־אילן, ...רב לוקשטיין במכון התורני, או כפי ש...לאן „כולל האברכים". זהו „כולל" כמו כל ...בי בישיבות הגבוהות שהאברכים משתל...בפים ובפוסקים — פלוס מדעים אקדמ...ילים, כל אחד לפי כשרונותיו ונטיותיו.

...תלמידי זה, הוא ילד־טיפוחיו של הרב ...לוקשטיין, והוא השקיע בהקמתו מאבקים ...ם ומחירים עצומים, שכן היה עליו להתגבר ...ודות גדולות מצד חוגים רבניים מסויי...ימים. חוגים אלה התנגדו לפתיחת המכון, ...הטעמים שבשעתו התנגדו להקמת אוניבר...תית, בהוקסם שהכוונה היא „בית מדרש ...", שיוציא רבנים, מורי הוראה הרי... ידי הרי כל „חדש אסור מן התורה", ...מהר חורבן הבית אין לו להקב״ה בעולמו ...אמות של הלכה". לא ידעו ולא הבינו ...ם, ש„ד׳ אמות של הלכה", באמת כספי... בשנות חורבן, ואילו לפני החורבן היתה ...ידעו שבעים לשון, והיו תנאים ואמור...מדו ב„שבילי דרקיע", למדו אסטרונומיה, ...מה, שכן הלכות טריפות דורשות ידיעה ...אנטומיה של הבהמה ועוד מדעים הדרוכים ...התורה. על כל פנים למורי הדור בתקופתנו ...מספיק עוד להצטמצם בד׳ אמות של הלכה. ...בים להכיר את החיים על כל תהפוכיהם ורב...

...אוניברסיטה הדתית קמה, ולאט־לאט השלימו ...ה עם קיומה. ולא עוד אלא שבניהם של המתנגדים הללו לומדים כיום תורה ומדע באוניברסיטה בר־אילן.

כך אירע גם עם „כולל האברכים" של האוניברסיטה. ראשיתו היתה מצערה, כיום לומדים בו כבר 40 תלמיד ושעריו יורחבו עוד בכל שנה ושנה. בקרוב ייפתחו בכולל התורני קורסים לתורת הנאום, הסגנון, צורות המבנה, דרכי ההבעה הרטורית — ובכלל על תכונות הנהגה רוחנית ודרכי השפעה על הציבור, מה שנכונה כפי הרבנים ידיעה ב„חלק ההכרשי" של השולחן ערוך. הרב לוקשטיין דואג לתקציבו המיוחד של מכון זה, והקיותו עזה שהמכון יהיה לשם ולתפארה ליהדות הדתית.

מה זה „נגיד"?

הצגתי שאלה אישית להרב לוקשטיין, מגיין השם „נגיד האוניברסיטה" ומדוע בחרו דווקא בו למשרה רמה זו?

הנגיד משיב בחיוך: תוכנה של משרה זו הוא בעצם מעין „משולח", כלומר „גיוס כספים בשביל האוניברסיטה, לרכוש בשבילה תורמים־ידידים. תחילה נתמניתי ליו״ר הוועדה האקדמית, לפני כעשר שנים שינו את השם לנשיא. אלא מטבע הדברים, שם נשיא מחייב ישיבה במקום, שכן התפקיד יומיומי, ואני איני יושב כאן בקביעות אלא מסתפק בביקורים של 4 שבועות, פעמיים ושלוש בשנה. זה לא מספיק לנשיאות ולכן מצאו שהשם ההולם לפעולתו לכינון האוניברסיטה הוא נגיד. כמתברר, שהרב לוקשטיין מכלא את השם הזה תוכן רב. הוא דואג לצד החומרי שלה, תורם ומתרים בארה״ב אבל מאציל גם מהודו התורני המדעי על האוניברסיטה. בצד היותו למדן, ומוסמך לרבנות ונואם בחסד הוא גם מוכתר בתוארים אקדמאים, ומקצועו המדעי הספציפי הוא ד״ר לסוציולוגיה. ואין זה אלא מקרי שהסוציולוגים המדעיים של בר־אילן כנציליה את שהודו של נגידם בארץ לשמוע ממנו הרצאות בסוציולוגיה.

ולבסוף הגשתי לו שאלה „שלא מן המניין". יודעני שהרב ד״ר לוקשטיין נוסף לתפקידיו הרוחניים והציבוריים בישראל ובארה״ב, — הוא רבו של ביהכנ״ס הגדול „קהילת ישורון" בניו־יורק ומנהל מוסד תורני־תיכוני גדול (700 תלמיד) — „ישיבת רמ״ז" המעניקה חינוך דתי לילדים החל מהגן ועד להיכון. לאחרונה נבחר גם כיו״ר המועצה של כל בתי־הכנסת בארה״ב הכוללת את שלושה הזרמים, האורתודוקסים, הקונסרוואטיביים והרפורמים. שאלתי: כיצד הגיע לכהונה זו ומדוע בחרו דווקא בו, רב אורתודוקסי, לתפקיד זה?

כמתברר, שגם כאן עמדו לזכותו. כשרונותיו האינטלקטואליים הבולטים. דיפלומט מחונן, המצטיין גם בתחומים המעשיים. בזכות סגולותיו אלו הכירו הכול כהיא האיש הראוי לאיצטלא זו. זוהי מועצה, שאינה מצטמצמת בפעילותיה בתחומי בתי־הכנסת בלבד, אלא מקיפה למעשה את כל הבעיות הנוגעות של הציבור היהודי בארה״ב, הפוליטיות והדתיות, בעלי אספקט כלל־ארצי ובינלאומי. מועצה זו היא נציגת היהדות הכלל־אמריקאנית והיא המוסמכת למעשה לדבר ולפעול בשם כל הציבור היהודי. היא מקיימת את הקשר עם הוואתיקאן בעניינים אקומניים, היא מנהלת את המאבק נגד הגילויים האנטישמיים בארה״ב עצמה והיא הפועלת למען חופש הדת וההגירה של יהודי בריה״מ. השלטונות הסובייטיים בעצמם רוחשים יותר אמינות למועצה זו, באשר רואים בה נציגות דתית ולא פוליטית. אך עיקר תפקידה של המועצה היא דאגה לצרכיה ושלומה של מדינת ישראל, להביא את דברה בפני הציבור האמריקאני ולהוציאה מבדידותה.

מועצה בתי־הכנסת — עיניה ופעולתה נתונים לעתידה של יהדות ארה״ב. היא עורכת חקירות וסקרים על מעשיהם ומספרם, הלך־רוחם מחשבותיהם של רבבות, רבבות הסטודנטים היהודיים בקמפוסים ובאוניברסיטאות, לאן הם הולכים ומה מידה שרשיהם וזיקתם ליהדות; היא עוקבת אחר הטיפוסים המהתוללים בקרב היהודים; מה קורה עם היהודים הנוטשים שכונות שלמות בעריה הגדולות של ארה״ב ולאן הם הולכים; מה גורלם של בתי־הכנסת בשכונות שננטשו; מה מתרחש במשפחה היהודית, מה מספרם של נשואי תערובת, שכן הכל מודים, גם הרפורמים, שאם לא יהיו משפחות יהודיות, היהדות ח״ו תיחרב; מה עושים הקשישים המתרבים מדי שנה בשנה, ממה הם מתפרנסים ומי דואג לקיומם? — כל אלה הם מתפקידי המועצה של בתי־הכנסת בארה״ב. תקציבה השנתי של המועצה הוא חצי מיליון דולר.

האורטודוקסים אינם מיעוט מבוטל ביהדות האמריקנית

וכאן מעמיד אותנו הרב לוקשטיין על הסטות המקובלת שהאורתודוקסים הם מיעוט מבוטל בקרב זרמי היהדות בארה״ב. לפי הסקרים שהמועצה עשתה יש בארה״ב כ־5500 בתי־כנסת, מהם 830 שמרנים, כ־700 רפורמים והיתר אורתודוקסים. ודאי מספר החברים בבתי־הכנסת של השמרנים והרפורמים גדול יותר מאלו של האורתודוקסים, אבל בסיכום הסופי כונה האורתודוקסיה יותר משליש של יהודי ביהכנ״ס. השמרנים טוענים שבבתי־הכנסת שלהם חברים 350 אלף משפחות — כמיליון וחצי יחידים, הרפורמים — 250 אלף משפחות — מיליון יחידים, ואילו האורתודוקסים מונים 300 אלף משפחות — שהן למעלה כמיליון וחצי יחידים.

עוד טעות מושרשת בציבור, שהשמרנים והרפורמים הם התורמים הגדולים למגביות למען ישראל ולצרכים המקומיים. יו״ר מועצת בתי־הכנסת, הרב לוקשטיין, מכיר מספר ניכר של יהודים אורתודוקסים שכל אחד מהם תורם למען המגבית הישראלית יותר ממיליון דולר. ורבים־רבים הם התורמים מאות אלפי דולרים. נראה, איפוא, שאם הרב ד״ר לוקשטיין מכיר יהודים טובים כאלה, טוב אין זה פלא שבחרו דווקא בו, כיו״ר המועצה הארצית של בתי הכנסת בארה״ב, ויותר מזה כנגידה של אוניברסיטת בר־אילן. כי רק „נגיד" יכול להתהלך עם „נגידים" ולהשפיע עליהם שיפתחו את ליבם וכיסם לצרכי עם־בית־ישראל.

مكبر من الاصل

20 שנה - אוניברסיטת בר־אילן

עירית רמת־גן

מברכת את

אוניברסיטת בר־אילן

לרקטור פרופ׳ קדרי
למנהל הכללי מר מ. אדלר
ולכל ההנהלה
למלאות
20 שנה
לקיומה

ד״ר ישראל פלד
ראש העיריה

עירית בני־ברק

מברכת את

אוניברסיטת בר־אילן

במלאות 20 שנה לייסודה

ומאחלת המשך הצלחה והרחבה

לאוניברסיטת בר־אילן

ביום חגה

הגבירו תורה ומדע לתפארת עמנו

כה לחי!

„גילעד"
גימלאות לעובדים יהיים בע״מ

לאוניברסיטת בר־אילן

ליובלה ה־20

שפע ברכות ואיחולים לבביים

גוטמן יחזקאל
קבלן עבודות בנין
רח׳ בפת 3 בני־ברק

לאוניברסיטת בר־אילן

ביום חגה — מיטב הברכות והאיחולים

א. דגן — דקורטור
רמת־אביב, ריינס 4, טל. 478815

ברכות מאליפות

לאוניברסיטת בר־אילן

לרגל מלאות לה 20 שנה לקיומה

אחים קופלוביץ

לאוניברסיטת בר־אילן

במלאות 20 שנה לייסודה

שלוחה מיטב ברכותינו ואיחולינו

לבנין והרחבה

האחים ר. את ג. זילברשטיין בע״מ
ירושלים, ת״א, חיפה
שרברבים בלעדיים למכונות משרדיות פטיט

לאוניברסיטת בר־אילן

במלאות 20 שנה לייסודה

ברכת
שגשוג והצלחה

אינטרנציונל
נסיעות ותיורים בע״מ
ת״א, שדרות רוטשילד 10
טל. 54541

מיטב הברכות והאיחולים

לאוניברסיטת בר־אילן

ביום חגה

דפוס לבנדה בע״מ
לבנדה 30 תל־אביב

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכת שגשוג התפתחות — ביום חגה

אליהו ריקה בית מלאכה לניפוח כלי זכוכית
למעבדות — הגר״א 14, ת״א, טל. 38181 —
פתוח אחה״צ בלבד מ־17.00—15.00

במלאות 20 שנה לייסודה של

אוניברסיטת בר־אילן

שלוחה מיטב ברכותנו ואיחולנו

לבנין והרחבה

יהודה נוני — מהנדס
ביצוע עבודות
מיזוג אויר • קירור • אוורור

לאוניברסיטת בר־אילן

מיטב הברכות

ליובלכם

אשר פויכטונגר בע״מ

הנדסה חשמלית

רח׳ פינסקר 15, תל־אביב

טלפון 299617

לאוניברסיטת בר אילן

ברכות
ליובל ה־20
כה לחי!

אדריכל פנים
מורנו מזרחי

לאוניברסיטת בר־אילן

ליובלה ה־20

ברכת שגשוג והתפתחות

כה לחי!

מסגרית פרו בע״מ

עבודות מסגרות בנין ותבניות

לתעשיה הטרומית

ברכת שגשוג והתפתחות

לאוניברסיטת בר־אילן

ליובלה ה־20

דפנה וויסמן את לביא בע״מ
סוכני במעין בינלאומיים
סוכני מכס והעבורה

„שילוב" — סוכנות ביטוח בע״מ

מיטב הברכות והאיחולים

לאוניברסיטת בר־אילן

ליובלה ה־20
כה לחי

קירור שביט
מסילת ישרים 76 תל־אביב
טל. 829555

ברכות מאליפות

לאוניברסיטת בר־אילן

ליובלה ה־20

קואופרטיב „עזרה"

אגודה שיתופית לשירותי נקיון בת״א בע״מ

לאוניברסיטת בר־אילן

ביום חג ה־20

שלוחות

מיטב הברכות

להמשך הצלחה והרחבה

„המטייל" — מסילות ת״א בע״מ
המעפילים 34 תל־אביב

לאוניברסיטת בר־אילן

במלאות 20 שנה

מיטב הברכות והאיחולים

להמשך פורה של שגשוג וצמיחה

דב אשד בע״מ

חברה קבלנית לאחזקה ונקיון

ת״א, רח׳ נחום 4 ● טל. 441868, 455724

לאוניברסיטת בר־אילן

במלאות 20 שנה

לקיומה

ברכת גידול והרחבה

כה לחי!

ש. שבת שרותים בע״מ

משרד ראשי:
אשדוד, רח׳ קבוץ גלויות 1, טל. 23906 — 25682
תל־אביב, רח׳ קליי 16, טל. 260869—03
אשקלון, אפרידר, רח׳ נבקהר 4, טל. 7404—051

בטחון אורחי • אבטחה ימית • שמירה • חקירה • פיקוח • שירותים כלליים

במלאות 20 שנה לייסודה של

אוניברסיטת בר־אילן

מיטב הברכות

להמשך התפתחות ושגשוג

סיאט — כרמל בע״מ
חיפה

ל־20 שנות קיומה

של

אוניברסיטת בר-אילן

איחולינו הטובים

הפיצו תורה בישראל

אופק בע״מ, תל אביב
רציף בע״מ, ירושלים
פנסוב בע״מ, שדרות
מוצרי ניר, ירושלים

לאוניברסיטת בר־אילן

ביום חגה

ברכה
כי תוסיף ותגביר
דעת ותושיה בישראל

גל־עד
מפעלי הנצחה בע״מ
בר כוכבא 70 פ״ת טל. 910311

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכת שגשוג והתפתחות — במלאות 20 שנה לייסודה

„זניט" — מפעלי רהוט בע״מ
בביום, אזור התעשיה, ת.ד. 1028

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכה חמה לעשרים שנות קיומה

כה לחי!

סטודיו לדינגר

ליובלה ה־20 של

אוניברסיטת בר־אילן

שאו ברכה נאמנה
לשגשוג והתרחבות

מ. יעקובסון
בית מסחר לתרופות
מנמוטיי 3 תל־אביב

ליובלה ה־20 של

אוניברסיטת בר־אילן

שלוחה בזה
ברכתנו הנאמנה
להמשך שגשוג התפתחות

זק מיטרני בע״מ — מסחר בנייר
רח׳ עולי ציון 12 יפו טל. 825462 823044

לאוניברסיטת בר־אילן

ביום חגה

ברכות מקרב לב

להמשך פורה של שגשוג והתפתחות

כה לחי!

מתכננים:

אריה אלחנני. ניסן כנען. יגאל אלחנני
אדריכלים

עירון חברה להנדסת בנין ופקוח בע״מ
שלמה עין חי. אליהו מירון

הנדסת בנין בע״מ
משה לביא — מהנדס

מהנדסים יועצים:
איסקוביץ ב. את ד. שפירא
מהנדסים בע״מ

אינג׳ ש. לוסטיג מהנדסים יועצים בע״מ

אינג׳ ימינאל אלישבע בע״מ
תכנון מערכות אינסטלציה וסניטריה
חיפה, שד׳ הדניאל 7

לאוניברסיטת בר־אילן

למנהלה הכללי

מר **מתתיהו אדלר**

ולכל צוות העובדים

מיטב הברכות והאיחולים

לרגל מלאות 20 לייסוד האוניברסיטה

כה לחי!

אחים אלימלך בע״מ

חברה קבלנית לבנין ופיתוח

בית דגן. רח׳ העצמאות 30

טל. 944296

לאוניברסיטת בר אילן

נישא ברכה נאמנה

כי תוסיף להגדיל תורה ודעת ולהאדירן

ושלוחותיה תשגאנה

המכללה האזורית עמק הירדן

דפוס רויאל בע״מ

רמת השרון, סוקולוב 43
טלפון 470831

לאוניברסיטת
בר־אילן

כה לחי

הדפוס המתמחה
בהוצאת ספרי
ספרות ומדע

לאוניברסיטת בר־אי

ולמנהלה הכללי
מר מתתיהו אדלר
ולכל סגל המורים והעובדים

שפע ברכות

ליובלה ה־20 של האוניברסיטה

דפוס ר

ברכות מאליפות

לאוניברסיטת בר־אילן

ליובלה ה־20
עלו והצליחו!

פרחיה יהודה
בית מסחר סיטונאי לחמרי חש
ברנר הירש 15, פתח־תקוה, טל. 494

לאוניברסיטת

בר־אילן

מיטב הברכות

ביום חגה

פלג מאיר
אדריכל נוף

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכות מאליפות
ביום חגה

יוסף הלך ושות׳ בע״מ
ת. ד. 9027 תל־אביב

ברכות מאליפות
לאוניברסיטה בר־
ביום חגה

מ. נומברג
מכון להעתק
בזאליק 11 ר״ג טל.

שח-מט

בעריכת שלמה קנדלשיין

„אליצור־רשבסקי" א' ת"א ניצחה את „הפועל" ר"ג א' במסגרת משחקי הליגה הלאומית — אס"א מובילה

הסבוב התשיעי של משחקי הליגה הלאומית הביא עמו הפתעה גדולה ההוהה הישג נכבד לקבוצה „אליצור רשבסקי" א' תל־אביב שזכתה בצורה משכנעת נגד „הפועל" א' רמת־גן 4:2. התוצאות האישיות: דב פישלר, יעקב קירצנר, שמריהו אזרח והאובן בלאו ניצחו את משה כנעני, דורון לימור, אנן ניימן וצבי כהנא. ניצחונה הראשון של הקבוצה הדתית בליגה הלאומית.

במאבק הצמרת ניצחה על חודה של נקודה האלופה אס"א מכביון חיפה את מרכז הנוער א' תל־אביב 3½:2½ (בליימן—שמקוביץ תיקו. פרץ ניצח את צ'רניאק). אס"א אוניברסיטה א' תל־אביב ניצחה בצורה משכנעת את „הפועל" א' ירושלים 4:2 (בלסן ניצח את הינסברגר ו־אילו האמן הבינלאומי המורי קלדור הפסיד לעין דור).

בנצחונות מינמליים זכו „הפועל פלדקלייך" ראשון לציון נגד „רובינשטיין" א' ירושלים 3:2 (1) (רחשקוביץ ניצח את ריכטר) וקבוצת עירונית חיפה נגד „הפועל" עמק חפר־נתניה 3½:2½ (אורן ניצח את השבדי אסלון). המפגש בין „לסקר" תל־אביב ו„הפועל" בת־ים הסתיים בתיקו 3:3 (קריידמן סיים בתיקו עם ליברזון).

התוצאות המלאות:

אס"א מכביון א' חיפה — מרכז הנוער א' תל־אביב 3½:2½.

„אליצור רשבסקי" א' תל־אביב — „הפועל" רמת־גן א' 4:2.

אס"א אוניברסיטה א' תל־אביב — „הפועל" ירושלים 4:2.

„לסקר" תל־אביב — „הפועל" בת־ים 3:3.

„הפועל פלדקלייך" ראשון לציון — „רובינשטיין" א' ירושלים 3:2 (1).

קבוצה עירונית חיפה — „הפועל" עמק־חפר/נתניה 3½:2½.

דרוג הטבלה:

1. אס"א מכביון א' חיפה — 37 נק'. 2. „מרכז הנוער" א' תל־אביב — 35½ נק'. 3. „לסקר" תל־אביב — 31 נק'. 4. „הפועל" בת־ים — 30½ נק'. 6—5 אס"א אוניברסיטה א' תל־אביב ו„הפועל" פלדקלייך ראשון לציון — 29 (1) נק' כ"א. 8—7. „הפועל" א' ירושלים ו„הפועל" עמק חפר/נתניה 23½ נק' כ"א (לעמק חפר משחק נוסף לשפוט). 10—9. „הפועל" רמת גן א' ו„רובינשטיין" א' ירושלים 23 נק' כ"א (ל„רובינשטיין" משחק נוסף לשיפוט). 11. קבוצה עירונית חיפה — 22 נק'. 12. אליצור רשבסקי א' תל־אביב — 15 נק'.

נציגי ישראל בתחרויות בינלאומיות

בתחרויות האיזוריות לאליפות העולם ליחידים בשחמט ייצגו את ישראל בשלושת התחרויות: רב אמן ולדימיר ליברזון בתחרות האזורית בריקאוויק (איסלנד 19.10—11.11.75).

האמן הבינלאומי משה צ'רניאק בתחרות האזורית בבולגריה (22.10—14.11.75).

אלופת ישראל לנשים אולגה פודרזינסקיה בתחרות האזורית לנשים ביוגוסלביה (5—31.10.75).

הנער הדתי מרדכי שרבצל ישתתף כנציג ישראל בתחרות נוער בצרפת (1—12.7.75).

משחקים ב„שח-קייט" נתניה 1975

התחרות בינלאומית הראשית

רדשקוביץ (ישראל)

ניידורף (ארגנטינה)

הגנה המלכה

1. ד4 פז6 2. ג4 ה6 3. פג3 ד5 4. פ5ג רז7 5. ג:ד5 ה:ד5 6. רב3+ רזח 7. פ3ז פה4 8. פ:ג4 ד:ג4 9. פה2 ד:ה4 10. פד7 0—0 0—0 11. צג1 צא3 12. צד1 פב6 13. פא5 רד6 14. ה4 מה7 15. צ3א צב8 16. ב4 רד7 17. ה4 צד8 18. ה5 רג7 19. פז5 רה8 20. מהב5 ז5 21. מהג5 צד7 22. פ:ג7! צ:ב7 23. פ:ה6! רה8 24. מה:ה7 ר:ה7 25. צ:ג6 פד5 26. פג5 ר:ג5 27. צ:ג5 פה7 28. ר:ב7 צ:ב7 29. ד5 רא4 30. צד2 מ8 31. 41 מה8 32. ה6 פג6 33. ה6 פד8 34. צג8 רד7 35. ה:ד7+ מ:ד7 36. צג7+ צ:ג7 37. ד:ג7

השחור נכנע.

קרדוסי (הפיליפינים)

ניידורף (ארגנטינה)

איטלקית

1. ה4 ה5 2. פז3 פג6 3. רג4 פז6

---

4. פז5 ד5 5. ה:ד5 פח6 6. פז3 ה4 7. מהז2 רב4 8. ג3 0—0 9. פד4 רג5 0—0 רד4 11. מהה1 צה8 12. רה3 ז5 13. פגז2 מהד6 14. בג4 רב3 15. פא3 פבד7 16. פבג5 מהה5 17. רב2 מהה5 18. רג1 רה3 19. ז3 מהג5 20. ז4 פ:ז4 21. פז3 מהז6 22. פד4 פדה5 23. ז3 ה:ד3 24. מהד2 פ:ג4 25. מהג4 פזה5 26. מהז2 ר:ד5 27. ה:ד5 ר:ה4 הלבן נכנע.

✱

בנצחון נאה זכה הצעיר הדתי אלישע גרנץ מנתניה שנטל חלק ב־אליפות „הפועל" דרגה ב' להלן המשחק:

פתיחת סקילסקי

יודיקין (ירושלים)

קרנץ (נתניה)

1. ה4 ג5 2. רב2 רה5 3. ה3 ה6 4. פג3 ב5 5 רב5+ פד7 6 פה6 7. ז4 רה4! (מסע לטווח ארוך שיתברר במסע ה־12) 8. ז3 רה6 9. ז5 א6 10. ז:ה6 א:ב5 11. פ:ד7 מ:ד7 12. ז:ז7 מהה4+ 13. מה2 ר:ה7 14. ר:ה7 צח8! 15. דג3 (לולא משחק הלבן מסע זה אלא ממשיך 15. רב2 וזוכה השחור בתחבולה נאה — רד3+!! 16. מ:ד3 מהג4× או 16. ג:ד3 צה2+ 17. מד1 מהה2×) צ:ה7 16. מד2 רה5 17. מהו1 צא8 18. ב:ג5 צה2+ 19. מד1 צה2 20. מהה1 צה8 21. מג1 מהא4 22. צו1 מהא3+ 23. מד1 צ:ד2+ 24. מה:ד2 צ:ד2+ 25. מ:ד2 והלבן נכנע במסע ה־40.

יהדות ארה"ב

(סוף מעמוד 3)

זות בהשוואה לאחרים, — אבל בכל זאת זוהי בעיה המעיקה על מספר רב של צעירים יהודיים בעלי השכלה ודרגות אקדמאיות.

שביבי אור

כאשר מדובר בבעיות אין להתעלם משביבי אור. כיום כבר קיימת שכבה רחבה של אקדמאים ובעלי מקצועות חפשיים חרדיים, מהם הם תופסים עמדות חשובות. אלה מפעלים גם במוסדות חנוך דתיים ומהווים גורם חשוב בחיים היהודיים. כיום אפשר לראות בבתי־משפט עו"ד צעירים, סטודנטים מתמחים, חניכי ישיבות וכפות על ראשיהם. יש וגם ארבע כנפות נראים בפומבי. יש בהם תקיפות בהשקפותיהם ונאות יהודית בהופעותיהם.

זה מביא אותנו לחגיגת הסיום באומה אימפריה היהודית הנוכית ששמה ישיבה אוניברסיטה. עמדנו כבר פעם בטור זה על המיוחד שבתלמידים במוסד זה, ביחוד על תחושתם כלל־ישראלית ופעילותם במבצעים שונים, כמו למען מדינת ישראל. למען יהודי רוסיה, למען כל יהודים באשר הם שם.

החוט המשולש

חגיגת הסיום השתא היתה בסוף לאותו היקף כלל־ישראלי של ישיבה אוניברסיטה.

בין אלה שקבלו תואר כבוד היו הרב הראשי לישראל הגאון רבי עובדיה יוסף, הרב הראשי לבריטניה הרב עמנואל יעקובוביץ והרב ד"ר שמחה (סידני) הוניג. את אשר מייצג הראשון לציון אין צורך להסביר להעם היושב בציון. נעיר רק שהוא מחבר של שו"ת „יביע אומר" מסכל בעצמו כלל ישראל בהיקף פוסקים בהלכה בכל הדורות ובכל הישובים והשיטות בעם ישראל על תפוצותיו ועדותיו.

הרב ר' עמנואל יעקובוביץ גם הוא איש האשכולות, בבקיאותו ובמצוף מחשבתו ופעולותיו הרבות, וגם בכשרונותיו כלמדן, נואם, חוקר, מדען וסופר.

ואשר לד"ר הוניג הוא מחנך של דור של „תורה עם דרך ארץ", לא רק בתור רב ומורה, כי אם גם בתור היסטוריון מעמיק ומקיף, מחבר של מחקרים וספרים רבי ערך, שיש בהם מן המדע החדיש וגם מן התועלת לתלמידים ואף — למוריהם. הרצאתו המדעית של היסטוריה של בית שני היא רק אחת מתרומותיו, ועוד יבוא הדבור עליה.

החוט המשולש הזה משקף את אופיה של ישיבה אוניברסיטה ברבוי גווניה, ומסמל את היקפה ותנופתה למען תורה ויהדות, ולמען עם ישראל וארצו.

הפיחות הזוחל והשלכותיו

(סוף מעמוד 3)

הפלאות מחירים ולגלגולה מחדש של האינפלציה. העובדה שאת זנב הכלב חותכים בכל פעם רק בכמה סנטימטרים אינה משנה את העובדה שבסופו של דבר מתקצר זנבו של הכלב. הכבשל: פיחות קטן כשלעצמו אולי מכאיב פחות אבל הזנב מתקצר יותר ויותר והאזרח הישראלי יצטרך בכל פעם לשלם יותר בעד אותו מוצר. יתכן, לכן, שהוא יעשה לו חשבון כי מוטב לקנות את החפץ הנדרש עתה ולא לחכות בקניה עד שיצטברו כמה פיחותים שאי אפשר יהיה לסופגם ובבת אחת יעלו המחירים בשיעור גבוה, כפיצוי על כל התקופה השקטה של אי העלאות מחירים. פירושו של דבר הגברת הלחצים האינפלציוניים, על כל המשתמע מכך.

החשבון של המצדדים ב„פיחות זוחל" הוא כי עתה יהיה ברור לכל ידוע שאכן מדי פעם בפעם תחול התאמת שערים ואפשר יהיה להתכונן לכך. ההלם שבשיטה של פיחות גדול אחת לתקופות ארוכות יוסף ומאחר שיהיה ידוע מראש כי אכן יבוצעו פיחותים הרי שממילא לא תהיה ציפיה לפיחות, שהיא הגורם העיקרי לנזקי הפיחות הבאים לאחר מכן.

ידיעים שלאורך זמן מובטחת רווחית היצוא.

נהנים מהפיחות הם, כמובן, בעלי רשות להחזקת מטבע זר. הללו יודעים עתה כי מובטח להם שערך כספם ישמר וכל שינוי במערכת המחירים בשוק המקומי, המשפיעות את ערך המטבע, יחייב שינוי בשער המטבע וממילא יגדיל את ערך המטבע הזר שברשותם. מצד שני נמנע עתה החשש שליווה את הפיחותים הגדולים — שמא ירוצו בעלי החשבונות במטבע זר ימירו את כספם בלירות ישראליות. עתה אין להם כל צורך בכך וישראל, הזקוקה לכל פרוטה בכסף זר שהיא יכולה לאסוף תצא נשכרת מאי ההמרת המטבע.

הפיחות המתמיד יעשה ליותר כדאי מאשר בעבר את ההשקעות בניירות הצמודים לדולר. עתה ברור שיהיו פיחותים וממילא ערך ניירות הערך הצמודים לדולר יעלה. ואכן, כבר ביכים הראשונים של הפיחות עלה הדולר בת"ד, אם כי בשיעור נמוך מכפי שציפו. טרם נתבהרה התגובה לגבי אגרות צמודות למדד וניירות ערך, בשני נושאים אלו היו מגמות סותרות בבורסה, כשמצד אחד היו שסברו כי כדאי גם בעתיד להשקיע באג"ח צמודי מדד, כי תהיינה עליות מחירים והמדד יעלה. לעומתם סבורים אחרים כי עקב הנהגה לצמודי הדולר יש חשש לגל מכירות של צמודי מדד, דבר שיגרום לירידת מחיריהם. הבנקים, שמחיריהם הרקיעו שחקים ערב הפיחות, החלו לרדת והדבר זה אינו קשור, כנראה, לפיחות.

מי יהנה מ„הפיחות הזוחל"?

„מהפיחות הזוחל" ייהנו בראש ובראשונה היצואנים, שלהם מובטח עתה כי בכל מקרה יותאמו השערים למציאות ואם תהיה עליית מחירים בארץ הרי שהיצואנים יפוצו על כך ע"י פיחות שער הלירה. עם זאת אין היצואנים שבעי רצון לגמרי. רק לפני זמן מה נקבע לגביהם הסדר של שער ייצוא נייד, כשבכל חודש עולה סכום התמריץ הניתן להם ב־4 אג'. הם קיבלו הסדר זה בעין יפה, מאחר והדבר הבטיח להם יציבות ברווחיות היצוא. עם שינוי שער המטבע לא נהנים היצואנים, כמו בעבר, משינוי זה, כי הם לא מקבלים את הפיחות כתוספת לתמריץ הנייד. הובטח להם רק כי תמריצי הייצוא יכוסו ע"י שינוי שער החליפין או ע"י ההסדר הקודם של תוספת חודשית לתמריצים. בכל מקרה הם לא יקבלו יותר מכפי שהובטח להם קודם לכן. אולם, לגבי היצואנים עדיף ההסדר של שער חליפין משתנה באופן קבוע, כי זה מאפשר להם יציבות בתיכנון היצוא, כי בכל מקרה הם

ומה אחרי ביצוע הריפורמה?

עם ביצוע הריפורמה של ועדת בן־שחר תשאר בידי השכיר הכנסה פנויה גדולה יותר מאשר בעבר, בשל הורדת המסים. הכנסה פנויה זו תזרום לשוק והיא תגדיל את הלחצים על השוק וממילא להעלאת מחירים. הציבור יכול למנוע זאת ע"י הפניית הכספים לחיסכון. אולם, דווקא עתה עומד לפוג תוקפה של אחת מתכניות החיסכון הפופולריות ביותר — „חסכון עשרת אלפים". חסכון זה יסתיים ב־1 ביולי ובמקומו לא באה תכנית חסכון אלטרנטיבית אחרת. מן הראוי, איפוא, שעתה עקב הפיחות, ישקול האוצר מחדש הארכתה של תכנית חיסכון זו כמו שדורשים הבנקים.

אם אכן יגרום הפיחות להעלאת מחירים, וזה אפשר יהיה לדעת רק במשך הזמן, הרי שעיתוי הפיחות היה אומלל מאד. עתה עומדים לפני חידוש הסכמי השכר והתשלום תוספת היוקר ביולי. ההסתדרות לא תסכים בשום אופן כי ייעשו שלושת הדברים יחד — הסכמי השכר יוארכו, תשלום תוספת יוקר חלקית בלבד והמחירים יעלו בעקבות הפיחות. לזה יש להוסיף גם את מס ערך מוסף, שאף הוא יקפיץ את המחירים. לכל היותר תסכים ההסתדרות לאחד מהדברים אך לא תסכים לכולם, באותו זמן.

מי יפרע את החשבון?

(סוף מעמוד 3)

התמרון הזה ולחדש את דו־השיח עם ארה"ב. הרושם הוא שבסך הכל לית. הופצרו אי הבנות, אם כי רבין היה זהיר מאד בהתבטאויותיו ולא שפע אופטימיות.

ביקור רבין הזהיר את המו"מ לנקודת ההפסקה שלו, בה נכשל המו"מ במסע הדילוגים האומלל של קיסינג'ר. בעניין זה הדגיש רבין את הצורך בהחדיות, תוך שלילה איתנה לשאלת, שכל ישגה באשליות שאת החשבון תפרע ארה"ב. החשבון עבור הנסיגה מן השטחים בסיני יוגש למצרים, והיא תצטרך לשלם עבורו, — כאמור באלמנטים של שלום. שום התחסקות ושום תמרון מדיני של סאדאת לא יעזור כאן.

העמדות הישראליות שגיבשו, דורשות תמורה עבור כל נסיגה, כל שעה ומחיר השלום שלו. אולם במצב זה על ישראל להבין היטב, לבל יווצר מצב, שהאינטרסים של ארה"ב יגיעו לנקודה שבה יגיד המשקיף שההבנה הישראלי הוא גבוה מדי, הוא ידרוש „פיחות במחיר". החשבון כל ישראל צריך איפוא להיות מוכן בבהירות וזהירות, כל יוותר רושם בבשל האמריקאני, שזה חשבון שניתן להתפשר עליו.

רבנים ורבנות בדרום אפריקה

(סוף מעמוד 5)

בית הכנסת לפחות בשבת קובעים את התפילה בשעה מוקדמת, בשש וחצי בבוקר, כדי שיספיקו בשמונה וחצי להגיע לבית העסק או למשרד. לא פחות חמורה היא הבעיה החברתית. זה לי רב צעיר מן הארץ שנשלח לכהן בקודש בקהילה קטנה כזאת המרוחקת מן המטרופולין שלמרות התחייבותו לשהות שם שנתיים לא עצר בו כוחו להחזיק מעמד. אין עם מי להחליף מילה. אשתו ישבה כל הימים בבית המרווח והנאה וכרוה בבכי והילדים צעקו בלי הפסק: הביתה הביתה, עד שארזו את חפציהם וברחו, עכשיו מונים אותו בחוסר אחריות ובהוצאת שם רע על הישראלים.

בתי כנסת שבדרום אפריקה

בתי הכנסת שבדרום אפריקה נאים הם ומרווחים. כהם בסגנון ישן ורבים חדשים ומודרניים. משום מה קבעו את הבמה בקיר האחורי של בית הכנסת ואמרו לי — כדי שקולו של החזן והקורא בתורה יישמע היטב. הרב כשמשמיע את דרשתו כשהוא עומד על הדוכן לפני ארון הקודש. שם גם עומד לוח ועליו טבלאות מספרים, להורות למתפללים באיזה דף לפתוח בסידור או בחומש. נוהגים רבנים מכריזים להורות את מספר הדף בקולם וכבר נכתבה על כך „תשובה" ע"י אחד מרבני קהלה ר' בדליה פלדר אם אין זה הפסק בתפילה.

בחלק הקדמי של הבימה יושבים שלושת פרנסי הקהילה הבושים צילינדרים שחורים, הנשיא באמצע וסגניו משני צדדיו. הללו לא תמיד עוקבים אחרי התפילה, אך משמגיע הזמן לסכם ב[illegible] של פתיחת הארון, „המסמרי" של „הסרויסי" הריהם קמים ממקומם ומלווים את פותח הארון עד שימסור את ספר התורה לידי החזן.

קשה עבודתו של הרב בשבת. רבנים לא מעטים התחילו את „הקריירה" הרבנית שלהם מחזנות או משמשות ולכן מקובל שהרב הוא גם קורא בתורה ובאין חזן — הוא גם העובר לפני התיבה והוא גם קורא לעולים לתורה ועושה להם „מי שברך" ו„בעבור שנדר", בין קריאה בתורה לתפילת מוסף הוא גם משמיע את דרשתו. קשה לומר ששרשרת בלתי פוסקת זו של פעולות מוסיפה הוד והדר לעבודת הקודש.

היידי בת ביקפן

יהדות דרום אפריקה התגאה בנערה בת השש עשרה, היידי הולצשכה, שזכתה להיות אלופת החידון התנ"ך הארצי של דרום אפריקה ולאחר מכן הגיעה למקום השלישי בחידון התנ"ך העולמי שנערך ביום העצמאות בירושלים בהפרש נקודות קטן מאד בינה ובין האלוף הישראלי שזכה במקום הראשון.

היידי היא תלמידת בית הספר היהודי היומי בבנוני — עיירה קטנה המרוחקת כשלושה רבעי שעה נסיעה מיוהנסבורג. אך היא עצמה בת משפחה של קהילה קטנה עוד יותר, כמה עשרות משפחות יהודיות, בעיירה ביקפן כעשר דקות נסיעה מבנוני. הרבה קבלות פנים ערכו להיידי כאן והאחרונה היתה מטעם עיריית ביקפן בהשתתפות ראש העיריה הגוי — אפריקאנר [illegible], והכומר של המקום, ובכיבוד — [illegible] יהודים ובניהם הרב [illegible] ליד אבליה, וראש הקהל [illegible] חינוך מיוהנסבורג שהיה להם [illegible] בחידון.

היו שם מגשים כשרים ולא כשרים וכיבוד של פירות ומשקאות קרים כדי „לא לקפח את המהדרין בכשרות. בפרוזדור של בנין העיריה הקטן התגייסו מצד אחד [illegible] נוהיהם של גברים — ראשי העיריה, ומצד שני — [illegible] של נשיותיהם, [illegible] הרצפה [illegible] ופסלים.

[illegible] פרובינציאלי [illegible] „[illegible]" [illegible] באפריקאנס ובאנגלית מפי ראש העיריה העמוד רביד בכף ומפי הבימוי [illegible] הנ.ס.ל. כאחראית לחידון, הרשימה את דבריה היידי בת השש עשרה. לא מבית הספר למדה את אהבתה לתנ"ך ואף לא את בקיאותה בו. רק בן הבית, בביתו של יהודי עקשן, שחי זה עשרות בשנים במדינה נידחת באפריקה הדרומית בין גויים לבנים ושחורים והוא וילדיו שומרים על הגחלת. „וכשאני בהיותי בארץ — בארצנו, אומרת היידי, ועובדה אני בארץ־שבע ואת חבירון ואת ירושלים. עומדת כל ההיסטוריה שלנו כל היהודות שלנו לפני עיני ואני מרגישה שהתנ"ך הוא לא רק ספר שתם בבבל, הוא ספר החיים". הילדה מתרגשת וקולה רועד, גם כהה יהודים מתרגשים ומלחים דמעות. הגויים שבקהל מלאי התפעלות: עם התנ"ך עם התנ"ך, הלואי!

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכות מקרב לב

ביום חגה

ג'נרל טכניק

דרך פ"ת 9 תל־אביב

לאוניברסיטת בר־אילן

שפע ברכות

ליובל ה־20

עמנואל בראון

בית מסחר לספרים, תל־אביב

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכות מאליפות

לרגל מלאות 20 שנה לייסודה

עלו והצליחו!

וויין דב

קבלן לעבודה אינסטלציה

✱ 20 שנה - אוניברסיטת בר־אילן ✱

לאוניברסיטת בר־אילן

ולראשיה

במלאות 20 שנה

שפע ברכות ואיחולים

כה לחי!

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

מועצת המנהלים

לאוניברסיטת בר־אילן

שאו ברכה

במלאת 20 שנה ליסודכם

מוניות בני־ברק

רח' ר' עקיבא 119 ר"ג 47. טלפונים: 785666 — 786767 • שרות יום ולילה • נסיעות מיוחדות לירושלים — משעה 6.00 בבוקר עד 12.00 בלילה

סוכרסוניק (ישראל) בע"מ

ספקי נורות תאורה

תל־אביב, שד' רוטשילד 63

ת.ד. 16282, טל' 294592

מברכים את

אוניברסיטת בר־אילן

ביום חגה

להמשך פורה של שגשוג והתרחבות

כה לחי!

לאוניברסיטת בר־אילן

במלאת

20 שנה

להיווסדה

ברכה

כה לחי

„משהב"

חברה לשכון בנין ופתוח בע"מ

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכה נאמנה

אניה

ד"ר ו. ריזה ובנו בע"מ

לאוניברסיטת

בר־אילן

שפע ברכות — ליום חגכם

KRAVITZ

החשמונאים 105-107

לאוניברסיטת בר־אילן

במלאת 20 שנה לייסודה

ברכות נאמנות

החברה היחידה המאחדת את האחריות לכל ענפי ההנדסה המכנית בבנין

רסקו RASSCO

רסקו מברכת

את

אוניברסיטת

בר־אילן

ביום הולדתה העשרים

לאוניברסיטת

בר־אילן

ברכות

ISRAEL MARKETING FOR U.S.A. INC.

17, Ben-Zion Blvd., TelAviv Tel (03)-280232

SOL BASKIN

סול (שלום) בסקין

לאוניברסיטת בר־אילן

ברכות מאליפות

ליובלה ה־20

כה לחי!

הנהלת קואופרטיב „דן"

לאוניברסיטת בר־אילן

במלאת 20 שנה להיווסדה

ברכה

למיסדיה, עסקניה ופעיליה

שרות ואספקה בע"מ

נגרית זאב קרין בע"מ

טל. 717258

מברכת את

אוניברסיטת

בר־אילן

ביום חגה

להמשך בנין והרחבה

לאוניברסיטת בר־אילן

למיסדיה, פעיליה ועובדיה

מיטב הברכות והאיחולים

במלאות 20 שנה להיווסדה

קירשנבוים

משווקי רפואה וציוד למעבדות

דרך פ"ת 44, תל־אביב

טל. 32668 ת.ד. 14041

לאוניברסיטת בר־אילן

שפע ברכות

ליובלה ה־20

חברה ישראל למעטפות בע"מ

רח' רבנו חננאל 4 — תל־אביב

לאוניברסיטת בר־אילן

ולכל סגל העובדים

שאו ברכה נאמנה

ליובלה ה־20 של האוניברסיטה

שטוק ליברמן בע"מ

קבלני חשמל

ליובלה ה־20 של

אוניברסיטת

בר־אילן

מיטב הברכות והאיחולים

מעתק בע"מ

פייארברג 21 ת"א

ברכות מקרב לב

לאוניברסיטת בר־אילן

לשגשוג ופיתוח

במלאות לה 20 שנה

חיים כץ —

תל־אביב, רחוב [illegible] 71 טלפון 824816

האדמו״ר שליט״א מקרעטשניף: חובתנו להשריש שם שמים ולהשכין אחווה בין הבריות

מאת ש. שרון

תנופה ומעש — זאת ההרגשה המלווה אותך שעה שהנך מסייר בקריה קרעטשניף ברחובות, על מוסדותיה ומפעליה המפוארים. היא שוכנת לא הרחק מן הרחוב הראשי של העיר, בצל עצים ושבילים, ומבנה מבקעים קולות תורה וניגון גמרא. נערים ואברכים, רכונים על ה,,בבא־בתרא" — דנים בלהט בסוגיא. זכתה רחובות שחצר מפואר זה השכון בעירה, שרוחה של תורה וריחם של הפרדסים ימסכו אותה מכל עבריה.

הכל קם כמעט במקרה. תחילה בצנעה שלפתע הכל התעורר ופרץ גבוהות. זה החל בשנת תש״ח, כשהרבי, האדמו״ר מקרעטשניף ז״ל הגיע לארץ לאחר מאורעות השואה. עוד בטרם התחיל להתארגן, לאסוף את שרידי חסידיו, שזכו לצאת מהאודים העשנים פרצה מלחמת השחרור והוא נשאר בירושלים בתקופת המצור. כשהחלה ההפוגה הראשונה, יצא מעירו, בדרכו לבני־ברק ורמת־גן, כדי לחפש מקום להקים ביתו. בדרכו לבני־ברק, שבת ברחובות, ושם בין יהודי מרמרוש, איתם נפגש, החלה התפנית. אלו כמעט ו,,אילצו" אותו להשאר איתם, ולפחות לשהות במושבה תקופה ממושכת. היה בדעתו להתיישב בירושלים או בבני־ברק. היכה רק שהמלחמה תסתיים. ואכן כשזו נסתיימה ונחתמו הסכמי שביתת הנשק, יצא הרבי לטפל בקביעת מקום למגוריו.

הוא נפגש עם החזון־איש זצ״ל, ועם האדמו״ר מבלז. סיפר להם על התלבטויותיו, על תחנוניהם של יהודי מרמרוש הגרים ברחובות, והחזון איש אמר לו: ,,בירושלים ובבני ברק יש מספיק רביים, תהפוך את רחובות לירושלים".

הוא נשאר ברחובות. קיבל צריף דל בשכונה תימנית מובהקת. ,,הצריף היה עלוב — חמתה מרובה מצילתה" — אומר לנו ר׳ יוסף בוקסבוים, מעוזריו הנאמנים של האדמו״ר הנוכחי. החל להקים ,,מנין" לתפילה, כאשר רובם מעדות המזרח.

אולם הוא מצא מסילות ללבם. עד מהרה יצא שמעו בכל השכונה ומשם פרץ לעבר המושבה ואף מעבר לזה. יהודים החלו לבוא אל הצריף, עד שנתמלא וצר היה מהכיל את כולם. אז כבר הצטופפו גם מצריצים, אלו שהכירו בכוחו המיוחד של הרבי כ,,פועל ישועות" וכיודע להשיא עצות, ואחד מהם, נכה בתנאים הקשים בהם מתגורר הרבי, הלך ורכש מגרש ברחובות. היתה זו תקופת הצנע, קשה היה להשיג חומרי בנייה, אולם מצאו פתרון, הזמינו צריף משוודיה והקימו אותו על המגרש. זהו הגרעין של חצר קרעטשניף אשר עתה הפכה ל,,קרית תורה" מאירת עיניים.

ואל הצריף נמשכו כבמטה קסמים. שמעו של הרב הגיע לכל פינות הארץ והחלה הנהירה אל הרבי.

ישיבה בקריה

ואז קמה גם הישיבה. ,,הרבי ז״ל, לא היה להוט במיוחד בהקמתה. הוא נהג כפי שנהגו קודמיו, להזמין ,,מלמד לילדיו", מספר לנו ר׳ יוסף בוקסבוים. אולם, הדרישה למלמד גברה. בנתיים החלו לגור בקרבה מקום מספר חסידים שרצו להיות קרובים ל,,חצר" וגם להם היו בנים. צמח ,,חדר" ומן החדר ,,ישיבה". וכך החלה ההתפתחות המהירה, ליד הישיבה קמה הפנימיה, המטבח ואולם האוכל. ,,זה אינו רק מטבח לתלמידי הישיבה אלא שהוא משמש גם כמטבח לאורחים הרבים המגיעים כל שבת לשהות שבת במחיצת הרבי. וככל שגדלו המוסדות התרבו, גדלו הצרכים והדרישות. הקריה החלה לקרום עור וגידים, החלו לקום בנינים סביב. וזאת כאשר המולדת הבנייה משתלבת היטב בניגון הלימוד.

תנופת מישנה קיבלה הקרייה בשנים האחרונות מאז עלה בנו האדמו״ר רבי מנחם אליעזר זאב שליט״א על כס האדמורו״ת. הישיבה הרחיבה גבולותיה, קלטה עשרות בחורים מכל חלקי הארץ וכיום מקיף החינוך במוסדות קרעטשניף החל מגיל הגן ועד לישיבה גבוהה. כיום משמשים כר״מים בישיבה תלמידים שסיימו קודם לכן את לימודם בישיבת ,,שער אליעזר" — ישיבת קרעטשניף. אגב, בד בבד עם הקמת הישיבה בקרית קרעטשניף ברחובות הוקמה ישיבת מתמידים ,,תורת משה" בירושלים, בה לומדים כיום כ־60 נערים.

בית אבות ומלון פאר

מוסדות קרעטשניף כיום, כוללים נוסף לישיבת ,,שער אליעזר" גם תלמוד תורה ,,בני משה", כולל אברכים ,,בית דוד", חברת תהלים ,,אמרי דוד" בירושלים, חברת משניות, קרן עזרת נשואין, קופות גמ״ה ואף אוצר ספרים.

וכמובן שני המפעלים, החשובים העומדים עתה בשלבי סיום. בית אבות מפואר, לפי מיטב השכלולים ובו 60 חדרים. ,,רוב הדיירים יהיו מארצות הברית" אומר לנו ר׳ בוקסבוים. כן נמצא בשלבי הגמר בית מלון מפואר, היהודי ברחובות. גם בו כ־90 חדרים, והוא ישרת הן את באי ה,,חצר" והן את היהודים שירצו לשבות ברחובות. זהו המלון היהודי בעיר.

כיום מכילה הקריה 3 בניינים למגורים המיועדים לתלמידים. ,,מכרנו להם את הדירות במחיר שהוא נמוך בהרבה ממחירה של דירה ברחובות. לא עשינו רווחים, אנו רוצים להרחיב את הקריה, כדי לאפשר לאותם באות הרוצים להיות בחצר קרעטשניף" — אומר לנו ר׳ ברוך הומינר.

ואכן, נרכש שטח נוסף מכול לקריה ועליו בונים בשלב ראשון 24 יחידות דיור ותוך שנתיים יתוספו להם 100 יחידות דיור נוספות. ,,לא נשקוט על שמרינו, נמשיך להתרחב בע״ה" — אומר לנו ר׳ יוסף בוקסבוים.

תוצאות מעודדות

ה,,חצר" קשרה יחסים אמיצים עם גורמים שונים בחוץ. משרד הדתות, בראשות הד״ר יצחק רפאל מעניק יחס ועזרה רבה לקריה. כן מקדישה עיריית רחובות וראש העיר תשומת לב רבה לקריה, הם ערים לבעיותיה ומשתדלים לעזור בכל. קרעטשניף פיתחה יחסי שיתוף פעולה הדוקים עם המועצה הדתית ברחובות ואכן יחס הדוק שורר בין יו״ר המועצה הרב שמחה ירושלמי לבין האחראים על הקריה.

רבה של רחובות הרב שמחה קוק מבקר לעתים בזומנה, ואף נותן מידי פעם שיחה מוסרית לבני הישיבה.

והתוצאות מעודדות. חתן המשנה העולמי הוא בן ישיבת קרעטשניף. פגשנו בנער אברהם גליקסון מירושלים, הלומד בקרעטשניף כבר 7 שנים. הוא למד שני ,,סדרים" של משניות — זרעים ומועד בע״פ. וכששאלנו באם הוא יודע גם כעט דפי גמרא בע״פ, השיב בחיוך בצנעא, כשהוא מלטף את פיאותיו המסולסלות. — כן, את מסכת קידושין. ומה אתה רוצה לעשות לכשתגדל? ,,להמשיך ללמוד, ובקרעטשניף" — השיב לנו. בין היתר סיפר כי חבריו עורכים כמעט בכל ליל שישי ,,משמר" ולומדים כל הלילה. ראינו גם את הכיתות של ילדי החדר. הקירות מכוסים בפלקטים. לוח קיר מצוייר בידי הבחור ר׳ דוד. מכסה את הקיר ובו החודשים של השנה וכל האירועים שקרו בכל חודש.

נערים נוהגים על חומר פלסטלינה או משחקים מתושבים — משחקים בכיתה. עתה הפסקה, עוד מעט יתחיל השיעור. ,,תוך שנה הם לומדים לקרוא היטב" — אומר לנו ר׳ דוד.

✱

התוכנית לעתיד מגוונת. הרחבת הקריה ומוסדותיה. האתגר גדול, ומצריך השקעה רבה. על זאת שוקדים עתה בקרעטשניף, לימוד תורה, על אהבת אדם לחברו ועל הגדלת המוסדות והאדרתם.

התנופה והמעש בהם מצטיינים אנשי קרעטשניף בעידודו של האדמו״ר, הם ערובה שקרעטשניף תרחיב שעריה, כדי לקלוט את כל אלה הרוצים להצטופף בצילה.

האדמו״ר רבי דוד משה זצ״ל

- שש שנים להסתלקותו -

ביט״ו תמוז ימלאו שש שנים לפטירתו של האדמו״ר מרן רבי דוד משה רוזנבוים מקרעטשניף זצ״ל. ביום זה יתכנסו אלפים מחסידיו ויספרו בשבחו.

מי לא שמע ולמי לא הגיע שמעו של האדמו״ר זצ״ל; מי לא שמע על גדולתו! ומי יספור את רבבות־רבבות החסידים והאנשים שבקרו וחילו את פניו בקדושה!

קשה לתמצת ולהעביר למלים כתובות את ענקיות אישיותו של האדמו״ר זצ״ל. למעשה הדבר בלתי אפשרי. אולם, זעיר פה זעיר שם, ללקט מהכא ומשהו מהתם — מצטרפים למעגל הולך ומתרחב שירש בכוחו להעלות קווים מסויימים לגדולתו של האדמו״ר זצ״ל.

ישר.

איזו ענקיות רוח כלולה בתואר זה. ועתה, צא ואמור מה חבוי בתוכן תואר זה כשהוא אמור כלפי האדמו״ר מקרעטשניף זצ״ל.

כל מי שבא עמו בשיחה, ולו קלה בלבד, יכול היה להתרשם מיד מעומק ומרחבות יושרו. יכול היה לחוש כמה אהבה לכל אחד מישראל, כמה חביבות — וכמה אמת לאמיתה, מביעות פניו האצילות ותמימות המבט.

ישר היה האדמו״ר זצ״ל — במידה שהיתה טבועה בו מאז ומעולם במידה שנחרתה היטב בכל הליכותיו ומנהגיו אשר ניכרה כלפי חוץ וכסמל וכדוגמא.

סמל ודוגמא היה האדמו״ר זצ״ל בבחינת ,,עבד לה׳". עבד לה׳ — פשוטו כמשמעו. לא עבור תגמול כלשהו ולא עבור כל מטרה אחרת, מלבד המטרה היחידה והנעלה של ,,עבד לה׳" בכדי לעבדו בלבב שלם.

משמעותן של מילים הולכות ופוחתות בימינו. תוארים ותיאורים נזרקים לחלל העולם כחפץ שאין שימוש בו. משל, כל הרוצה יבוא ויטול.

ולכן דווקא כיום יכולים אנו להעמיק ולהבין עד כמה היתה גדולתו של רבינו זצ״ל. עם כל השתדלויותיו להצניע לכת, לא לבלוט, לא להתפרסם, התקיים בו ,,הכבוד רודף אחריו". ככל שניסה להצניע את עצמו ואת ענקיות רוחו — כן הלכה והתפשטה הידיעה כי ,,צדיק שוכן באהלה של תורה".

קדושתו וטהרתו, עוצם מחשבתו וצדקתו המופלאה — לא הוכתרו עבורו מעולם על ידי מישהו. הם היו מציאות, כזו שאין שניה לה. הוא לא היה זקוק לתוארים אלו. תוארים אלה היו טבועים בו, תקועים במסלת ההוויה.

זו היתה אחת הסיבות להצלחתו העצומה בקירוב יהודים לאבינו שבשמים. מי ששהה אצלו מי שדיבר עמו אפילו שיחה קצרה ביותר. לא יכול היה שלא להתרשם עמוקות מהקדושה ומהצידקות המופלאים שאפפוהו כמלאכים. הרי רשמות עזה — שנתנה פרי. התרשמות של אלפים ורבבות שקירבה כה רבים לבורא עולם.

צא ולמד באיזו מידה כמה היה האדמו״ר מקרעטשניף זצ״ל לקרב יהודים לרבש״ע. כמה השתוקק לקרב כל אחד ואחד על מתחת לכנפי השכינה. וכל זאת — בידעו את גדלות נשמתו של האדם מישראל, את אפשרויותיו להתעלות עוד ועוד במעלות התורה והמצוות.

הנה כן, התדפקו על שעריו יהודים ביום ובלילה, בקיץ ובחורף. ללא הרף. וכך קיבל אותם רבינו זצ״ל וקירבם בחביבות ובנועם אל התורה הקדושה ועל מצוותיה.

איזה מעמד נפלא היה זה להיכנס אל הרבי זצ״ל ולחזות בזיו פניו שהפיקו אור מסנוור של זוך וקדושה. לאיזו דרגה אפשר היה להגיע כאשר שמענו את מילות קדשו. פעם אמר: ,,דעו, זקני הרה״ק מפרעמישלאן זצוקללה״ה היה מפרש את הפסוק בפר׳ יתרו פ׳ י״ח פסוק י״ט בז״ה ,,היה אתם לעם מול האלקים, והבאת אתה את הדברים אל האלקים", פירושו, כידוע ששם אלקים מורה ההנהגה בדרך הטבע, וגם ,,אלקים" בגימטריה ,,הטבע" וכך עניינו: היה אתה לעם מול האלקים, אתה תהיה לעם מול האלוקים נגד הטבע. אתה, חובה עליך לדעת שדרך הטבע אינו אלא הסתר למעשי השם, כי האמת הוא שהכל ברצונו הפשוט של הבורא יתברך והכל משתנה לפי הרצון ולא שייך דרך הטבע אלא רצונו יתברך הוא. והבאת אתה את הדברים אל האלקים, שיהיו נעשים בדרך הטבע, אבל עצמך תדע שהכל נעשה ברצון הפשוט של השי״ת ללא דרך הטבע כלל, אך למראית העין בלבד הוא כל הנעשה ונראה שהוא באופן טבעי.

בחביבות ובפשטות תמימה. אך יחד עם זאת — בענקיות רוח עשה רבינו זצ״ל כדי לקרב יהודים אל תחת כנפי השכינה, לעבודת ה׳ יתברך.

✱

בענקיות רוח לא פחותה, תוך גילוי התמצאות מופלאה בכל מה שהדבר דורש, הצליח רבינו זצ״ל בהקמת מוסדות קרעטשניף ברחובות. בתחילה — היה הדבר מעין חזון. לא כל אחד האמין כי אכן ישנה אפשרות להקים בעיר זו, קריה חרדית מפוארת, אשר תתנוסס על תלה תוך שנים ספורות.

כך הולכת ונמשכת השושלת המפוארת של חסידות בית קרעטשניף, המגיעה מעלה־מעלה עד לרבי מאיר הגדול מפרעמישלאן, תוך הפצת קרן החסידות ואור קרעטשניף בישראל ובעולם כולו.

אהבת ה׳ ואהבת הבריות

מאת יואל יוסף בוקסבוים

בחבל הפרנסילבני שברומניה, במחוז מרמרוש, ששה קילומטר דרומית לעיר סיגעט, שוכן לו כפר קטן הדומה במראהו לכל כפר אחר באיזור, זהו הכפר ,,קרעטשניף", בו התגוררו מספר מניינים ,,יהודים פשוטים" שנהנו מיגיע כפיהם. היו אלה איכרים עובדי אדמה אשר עורם השחים בשמש הלוהטת, סוחרי בהמות ובעלי עגלות וכרכרות.

לקרעטשניף היתה דמות נוספת המייחדה אותה מן הכפרים האחרים. היו מצויות בה במשך היממה כולה עגלות רתומות לסוסים המגיעות אליה עמוסות אנשים מכל למקובל, גם בכרכרות הדורות ופעמוני פלדה מצלצלים שהביאו נוסעים הדורי פנים, אשר חזותם העידה עליהם שכלל אינם כפריים או ,,מרמרושים". נהירה הסובית אל ,,קרעטשניף".

כמעט באמצע הכפר, חצר הדירה ומטופחת יפה, שבמרכזה, ליד פתח הכניסה לבית רב מידות, באר מים חיים. בית זה הצביע עליו כל גוי כפרי, הוא ביתו של הצדיק ,,עושה הנפלאות". האדמו״ר מקרעטשניף, רבי אליעזר זאב זצ״ל, א כפי שהיא מכונה בפי חסידי קרעטשניף ,,האדמו״ר הזקן".

חסידות קרעטשניף ביחוסיה השונים, פרימישלן, נדבורנא, קרעטשניף, סימלה במהותה ובהופעתה את ד׳ אמותיה של חסידות, של בידות באצלות, של אמונה פשוטה, את התגלמותו של המושג הנעלה ,,עבדי ה׳". חסידות זו כאין כמוה לביטוי המוצלח והנאמן של עבדי ה׳! הצטיינות זו אפיינה את הכודי קרעטשניף כממשיכי רציפותה של מורשה דורות החסידות של מרן הבעש״ט זיע״א, בצורה חיה ותבלבה, כממשיכי שרשרת הזהב של עם ישראל מדור דור.

במשך כמאתיים שנים רצופות עד שנות הי״ש—הש״ד, היה שלטון הרוח וההגמוניה הרוחנית של עם ישראל האגף החסידי בחלק זה של העולם בידי חסידות זו. היא הפכה לירושתה של חסידות הבעל שם טוב המקודש, השתיל הרך ששתל הבעש״ט על אדמת פולין, היכה בה שרשים העצה לאילן ששלח ענפיו לדי כנפות תבל. אך חסידות זו ש,,קרעטשניף" שכה, אף שהיתה ענף באילן זה, מכל מקום היתה חטיבה בפני עצמה, באה לידי ביטוי הן בתוכנה והן בצורתה.

זה שנים רבות שחסידות זו היוותה את הלב והמוח של האו־פה היהודית, היא הרבה הרוחה כביזה ומכריזה לצבירי הרוח של כלל ישראל, ערכי הנצח ישיבות שנגביה.

כאז הוקף דגל החסידות ע״י ענקי הרוח הבעש״ט והבדירית, לא הניחה החסידות זו דגה זה מידיה, והוא מוסיף להתנוסס ברמה גם לאחר פרוץ השואה, כאשר הצוררים הנאצים ימ״ש גמרו אומר לשדוד את הדגל ולהרים מבצרי חסידות אלו בינהם את גדולי הרוח ארזי הלבנון, רבותינו הקדושים, הי״ד.

רבי דוד משה זצ״ל, אשר בשבוע הבא ימלאו שש שנים לפטירתו בעלותו בסערה השמימה, כאשר נפרד מאביו בעל קריה המשא שהובילוהו למשרפות אושביץ, כשהוא בגיל הי״ שנים בלבד. בהיוותרו יחיד מבני משפחתו, כאוד מוצל מאש, קיבל על עצמו את ההנהגה בהתעדדות עצמית, וקבע משכנו בעיר רחובות, בעיר דודב של גדולי ישראל.

כממשיך טבעי לשושלת הזהב, כאשר ההנהגה היתה טבוע בדמו מבית אבא, ילדותו שבן זקונים היה. אולם, עין בעין נראתה עליו ההשראה של אספקלריה מאירה, רוח הקודש. כאן החלה דלתו פתוחה על צירה ללא הרף יומם ולילה. נושאים מגיעים לבדי ביתו ונתבהרו על שולחנו. משפטים וכלכליים, ענייני רפואה שיצא מבער. בבחינה ,,רעין הכבים כרפא", כל קשי יום ובריפא מצא אוזן כרויה, וזהיר לבצוקתו. כל אחד בא על סיפוקו העבה לבלשהו, הרבים הכיבו בהרים — משכן קדשו להגות לפניו צקון לבם.

כלום ניתן להקיף את חסידות קרעטשניף, אדמו״ריה ועצבה מסקלה? הגדולים היבקים זיופות צ״לם, רבי דוד משה, האדמו״ר מקרעטשניף זצ״ל, אינו רק חובק את הע״ב. בתוך הזכייה מתכבס לו כלוא כי העולם כולו.

ברם, עולמו של האדמו״ר זצ״ל, עולם קדוש הוא, עולם של אצילות, ואינו נמדד ע״י אבצעי תפיסה רגילים של האדם הד בביציאות ממשית, דורשים כלי קיבול אחרים כדי להשיג את הבציאות שאינה בפלגא הדין. התבונות מעמיקה ובקיפה בקרוב יוהר, ובכלל חסידות קרעטשניף, כלומר תורה החסידות בקרעטשניף, אהבת [illegible] [illegible]

,,וירד משה מן ההר אל העם", [illegible]

הלפני שש שנים ביום [illegible]

[illegible] המלכים הקדוש ברוך הוא.

הרבי בשיחו

מאת שמחה אחרוני

ישוב על כורסא בראש שלחן רחב־מידות הניצב במרכזו של החדר, לבוש גלימת משי כהה השזורה רקמות פרחים, מגבעת שחורה רחבת תיתורת מצילה מעט על זקנו הזהוב ועיניו התכולות מלטפות ברוך את האיש היושב לצידו ומשיח את ליבו.

השלחן מכוסה במפה לבנה. בקצהו השני — טלית בתיק משי כתול. שעון קטן מונח על ערימות ,,קוויטלעך", קופסת סיגריות רקועה מכסף, מצית, פעמון יד בעל ידית ארוכה וכוס תה מלאה עד כדי מחציתה ושתי קוביות סוכר בצלוחית שמתחתיה.

חדר רחב ידיים; בפינתו היכמות ארון כדוש ספרים. דלת עץ רחבה, שידיותיה מעשה חושב לרחבו של החדר.

בחוץ, מצטופפים מספר יהודים, מי הלבוש בהידור ומי בבגדים פשוטים. יהודי בעלי זקן לבן ובעל הדרת פנים מרים מדי פעם את קולו.

נשמע צלצול הפעמון.

הדרו של הרבי מקרעטשניף.

✱

האדמו״ר ר׳ מנחם אליעזר זאב שליט״א

לשרשרת הדמויות הייחודיות שצמחו על רקע הנוף הישראלי, כמו דמות הרב־הלוחם, תלמיד ,,ישיבת ההסדר", המנתחל בעל הכיפה הסרוגה, נוספו לאחרונה גם אדמו״רים שספגו את אווירת המדינה, מעורים היטב בנעשה בה והיודעים לתאם את שיחותיהם ואמרותיהם עם מציאות של ימינו בישראל.

כזהו גם האדמו״ר מקרעטשניף שעלה על כסא אביו ז״ל, לפני שש שנים כשהוא עדיין בגיל עלומים. עתה, כשהוא על סף השלושים, מוקף ענני כבוד של חסידים צעירים, הוא בסופו של דבר בודד בצמרת.

שפתו עברית, צחה, מתובלת מידי פעם באידיש, בעיקר כשהוא מצטט אמרות של קודמיו.

,,החסידות היא המקשרת בין הקרובים והרחוקים משום שלחסיד ישנה הגישה הנכונה והדרך אל אנשים שרחקו. וכאן צריך הרבה תושיה — ללכת בין הטיפות ולהשתמש בכפפות משי ובדרך זו אפשר לעשות רבות" — שח האדמו״ר שגדל בין פרדסי רחובות.

,,כדי להעלות אנשים, על הרבי לרדת אליהם. הוא אינו יכול להשאר תמיד למעלה. אבי ז״ל, היה אומר: מטוס שטס כל הזמן באוויר ואינו נוחת מידי פעם אינו מביא תועלת. מתי חשוב המטוס, כאשר הוא נוחת על הקרקע, מעלה אליו אנשים וממריא איתם כלפי מעלה".

✱

שושלת האדמו״רים לבית קרעטשניף. — גם כאן ממתינים חסידים מול הדלת הנעולה, אבל יש שוני בין ,,החצר" שהיתה בקרעטשניף לבין זו שברחובות. שם היה לאדמו״ר נוח יותר. חסידיו היו מאותו איזור, אותן בעיות, אותם אורחות. ואילו כאן מצטופפים חסידים ממקומות שונים, חסידים מפולניה, מרומניה ומשאר ארצות ועל האדמו״ר להיות פתוח לכל אחד ולדבר בשפה של כל חסיד".

✱

לכאן מגיעים כאלו שנתרחקו או רחוקים מילדות. ,,בוודאי, הם ממתינים כאן משום שיש להם בעיה. הם מחפשים לשמוע עצה, איזו מילה מחממת, איזו ברכה. אולם שהותם כאן מדליקה איזה ניצוץ, לפעמים וזה חשוב. סבא ז״ל היה אומר: יהודים באים אל הרבי כדי להיוושע, שהעז תתן מחלבה והדבורה מדבשה. אבל כשהם יוצאים מן הרבי הם מצויידים גם במעט רוחניות. באחת השיחות הסברתי את דבריו של משה שאמר ליתרו ,,כי יהיה להם דבר בא אלי" — מתי בא העם אל משה, כשיש לו דבר — שיש לו בעייה, הוא בא אליו, ואז ממשיך משה: והודעתי את חוקי האלוקים ואת תורותיו. כשהם באים אני מודיע להם את חוקי אלוקים ותורותיו. זוהי משימה של הרבי. באים אליו מתוך זה שכואב משהו, שישנה צרה, ואם הוא מוצא דלת פתוחה, אוזן המוכנה להקשיב ומילה חמה, עצה ורפואה, הוא מתקשר לחממה זו. זהו התפקיד הראשוני של הרבי להחזיר לבבות, שאנשים ידעו כי יש אלוקים בעולם".

✱

לכאן באים יהודים מכל חלקי המדינה. נשים וגברים, בני העיר ובני הכפר. כולם מחכים ביראה לפני פתחו של הרבי.

,,ישנה התעוררות גדולה, בפרט לאחר מלחמת יום הכיפורים. אני חש בכך. היא ניכרת בכל יום. אנשים שרויים בדאגה על הבנים, על המלחמה, רוצים להתפלל, מחפשים דרך להתעוררות רוחנית". ,,חובה להרים היום את המוראל של הצבור. זאת אפשר לעשות רק דרך האמונה בה׳ יתברך. צריך כל פעם להתעורר, להתחזק, להרבות בלימוד תורה ובקיום מצוות, להאמין בהבטחתו של הקב״ה על הארץ, ככל שהאמונה בה׳ תגבר כך יתחזק האדם וכוח טכה לטטולה שלמה במהרה. יש צורך לקרב כל אדם, גם זה הנכנס תוהה לבית־הכנסת כשמטפחת־ראש מקרפלת מונחת על ראשו. יש צורך לקרבו. אסור חס וחלילה לגרשו. צריך רק לדאוג שהאנשים בבית הכנסת ישפיעו עליו ולא שהוא ישפיע עליהם. זאת יש לעשות בתבונה ובעדינות".

✱

אכן, קרעטשניף של היום שורשיה בקרעטשניף שבאזור מרמרוש, אבל כיום היא נושמת אווירא דארץ־ישראל. ,,חסידות קרעטשניף מקפידה במסירות לזולת, בעבודת התפילה שמושגש בהתפילה, בכך אינה שונה מהדרך שהתשיש מייסדיה. אבל היא משתדלת להתאים עצמה עם המצב ועם האנשים. משום שכיום שונים האנשים, שונות הבעיות מזה שהיה לפני 100 שנה. הנה, לסבא ז״ל היו שני ימים של יום־טוב. הוא סבע הרגלים בחצר בשני ימי חג. לנו יש רק יום אחד ויש להתאים עצמנו לכך".

✱

ועוד שח הרבי: כל צדיק והדרך שלו. סבו ז״ל, היה אומר: ה׳ יתברך נתן לכל צדיק את ההרגשה כי הדרך שלו היא הטובה ביותר והיא ביותר. זהו כמו ממשלה שיש לה צבא ובו כל מיני חילות, חיל הרגלים, וחיל פרשים. כל חייל צריך להרגיש שהוא חשוב, והכי טוב. אחרת, באם יחשוב שהוא רק ,,בטל ומושי" לא ירצה להתקדם". ומוסיף הרבי: ,,זה כמו הכלים המנגנים. כל כלי חייב להתאים את הצליל שלו, וכל מנגן בכלי צריך לדעת כי בלעדי הצליל שלו אין התזמורת וכאשר כל הכלים מנגנים יחדיו אז ישנה ההרמוניה. כך זה אצל הצדיקים, כולם חשובים. כל דרך היא נכונה, העיקר להעלות ולהתעלות בעבודת ה׳. נאמר ,,וירד משה מן ההר אל העם", ונאמר ,,ויעל משה". קודם כל צריך היה משה לרדת מן ההר, כדי להעלות עמו את האנשים. השיטה כיצד לרדת וכיצד לעלות היא בידי כל צדיק".

✱

פעם הלכו חסידים אל הרבי, פסעו במשך ימים ולילות. היום להגיע ל,,חצר" קל. נסיעה של מספר דקות, אבל גם כך נשארה ההרגשה של ,,הליכה לרבי". ,,אמנם, שתמיד ההווה עם הרבי, משקלים לזכותו כל הפסיעות שפסע וע נמדדות יחדיו. אבל ישנם מרחבים רבים בין פסיעה לפסיעה. היום ההליכה לרבי נעשית במכונית, והגלגל משאיר את ,,פסיעותיו" לכל אורך הדרך, הרי שממילא זכותו גדולה יותר" — שח הרבי בבת צחוק כשעיניו הכחולות מבריקות.

✱

המסירות לזולת משקלת היטב בחצר קרעטשניף, בשביל הזולת מוכנים לוותר על הכל. ,,אבי ז״ל, עם כל גדולתו, עם כל היותו עוסק ותורה, היה עוזב הכל כדי לתת שעה לזולת. פעמים, כשישב וקיבל יהודים, היו נכנסים אליו חסידיו, ומפצירים בו, אולי יפסיק מעט, יטעום תנומה קלה, ארוחה חטופה. ואבא ז״ל היה משיב, איך אני יכול לאכול ולשנות ולחטוף שינה, כשאני יודע שמסתובבים אנשים מרי נפש בחוץ". אבא ראה בכל אדם בישראל כאילו זה בנו, ואני משתדל לעשות כמוהו. אבא ז״ל כאב לו שכינו אותו כאילו הוא רופא. הוא הסביר את הפסוק שאומרים שלוש פעמים ביום ,,רופא חולי עמו ישראל", וכי הקב״ה הוא רופא, עוסק ברפואה — אלא כשמדובר בעמו — בבנים, הוא להם הכל, אבא, רופא, כל דבר שאפשר לעזור. אבא ז״ל, כאב את כאבם של האחרים. ניסה לעזור להם, כפי שאב מנסה לעשות לבנים, לא היה רופא, אלא ,,לשון חכמים מרפא".

✱

קרעטשניף ברחובות נוסדה יש מאין, מאפר העשן של השואה הקים האדמו״ר האב ז״ל את החצר מחדש. הוא בנה את יסודותיה, הבן, האדמו״ר הנוכחי ממשיך בהרחבתה. קמה הישיבה, מוסדות חינוך וקרנות והרבי מחלק זמנו בכל זאת. ,,צריך לחזק המוסדות, להתבסס בלימודים, להמשיך בדרך שסללו לנו אבותינו הקדושים, לקרב יהודים תחת כנפי השכינה ולעזור לזולת. בגמרא נאמר: ,,הקימו ישיבה על קברי". הישיבה ומוסדות הלימוד הם הקשר וההמשכיות בדרכו של אבא ז״ל, כפי שהוא סלל לנו: להעמיק את הידע בלימוד להדבק במצוותיו. המסורה היא לעבוד את ה׳ יום יום, לא כדי להיות גדול אלא זאת העבודה לשם עבודה, עבודה נעשית בכל דרך. גם אנו זוכרים איך אבינו נהג להתפלל, איך קם בבוקר, איך נהג ליטול ידיו, איך הלך, בכל דרך אפשר ללמוד".

✱

ועוד שח הרבי. ,,חייב להיות קשר בין היהודים בישראל ובתפוצות. הם, בחו״ל, חייבים להכיר את הנעשה כאן, בזה ממלאה העיתונות תפקיד חשוב ועל כן חשוב שישנו עיתונות דתית, היכולה להאיר את פעולותיה המרובות של היהדות הדתית בישראל". ,,תפקידו של אדמו״ר בימינו — אומר האדמו״ר מקרעטשניף, להשריש שם שמים, אהבת שמים, להשכין אחווה בין הבריות, ולקרבם לתורה, ליהדות ולחסידות".

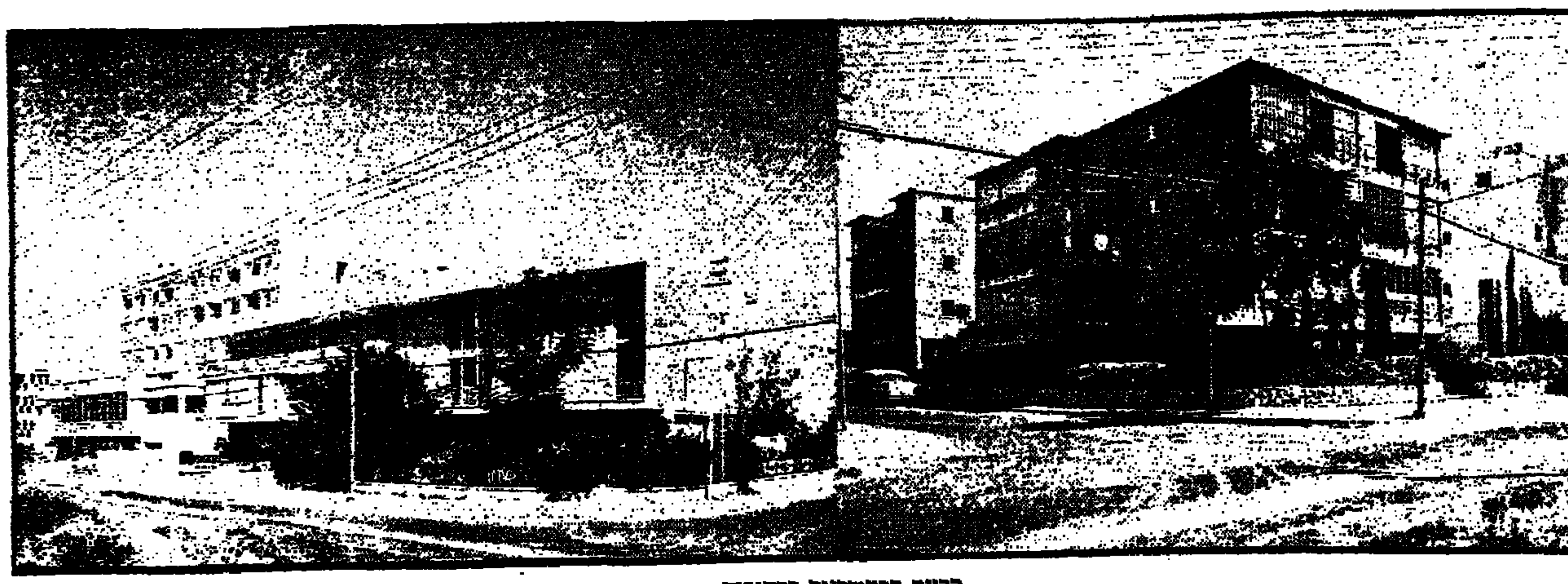

קריית קרעטשניף ברחובות